

T.C.
IŞIK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

DOKTORA TEZİ
PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ DOKTORA PROGRAMI

Ezgi ŞEN KABAKCI

EBEVEYNLİK STRESİ İLE ÇOCUKLARIN
DAVRANIŞ PROBLEMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE
ANNENİN ZİHİNSELLEŞTİRME KAPASİTESİNİN
DÜZENLEYİCİ ROLÜ

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Zeynep KÜÇÜK

İSTANBUL, Aralık 2025

T.C.
IŞIK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

DOKTORA TEZİ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ DOKTORA PROGRAMI

Ezgi ŞEN KABAKCI
(21PSKO9011)

EBEVEYNLİK STRESİ İLE ÇOCUKLARIN
DAVRANIŞ PROBLEMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE
ANNENİN ZİHİNSELLEŞTİRME KAPASİTESİNİN
DÜZENLEYİCİ ROLÜ

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Zeynep KÜÇÜK

İSTANBUL, Aralık 2025

T.C.
IŞIK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

DOKTORA TEZİ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI

Ezgi ŞEN KABAKCI
(21PSKO9011)

EBEVEYNLİK STRESİ İLE ÇOCUKLARIN DAVRANIŞ
PROBLEMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE ANNENİN
ZİHİNSELLEŞTİRME KAPASİTESİNİN DÜZENLEYİCİ
ROLÜ

Tezin Savunulduğu Tarih: 15.12.2025

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Zeynep KÜÇÜK / Işık Üniversitesi

Eş Danışman: Doç. Dr. Elif YILDIRIM

Doç. Dr. Berna AKÇINAR YAYLA / Işık Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep ZEYNEL BİNGÖL / Işık Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Serra ŞANDOR / Medeniyet Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Müge EKERİM AKBULUT / 29 Mayıs Üniversitesi

İSTANBUL, Aralık 2025

ÖZET

EBEVEYNLİK STRESİ İLE ÇOCUKLARIN DAVRANIŞ PROBLEMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE ANNENİN ZİHİNSELLEŞTİRME KAPASİTESİNİN DÜZENLEYİCİ ROLÜ

Tüm ebeveynlerde farklı düzeylerde var olan ebeveynlik stresinin çeşitli alanlarda olumsuz etkileri bulunmakla birlikte, çocuk üzerindeki en yaygın sonucu davranış problemleridir. Ebeveyne ait bazı özelliklerin, ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde düzenleyici bir rol oynadığı düşünülmektedir. Son dönemde bu özelliklerden biri olan zihinselleştirme kapasitesi, araştırmalarda artan bir ilgi odağı haline gelmiş ve özellikle ebeveyn-çocuk ilişkisindeki işlevi üzerine odaklanılmaya başlanmıştır. Önceki çalışmalar ışığında, bu çalışmanın temel amacı ebeveynlik stresi ve çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide annenin zihinselleştirme kapasitesinin düzenleyici rolünü belirlemektir. Buna ek olarak araştırma kapsamında, anne zihinselleştirme kapasitesinin değerlendirilmesinde kullanılan öz-bildirime ve performansa dayalı ölçüm araçları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın örneklemini 26-46 yaş arası (Ort.= 36.32, SS=4.39) 1.5-6 yaş aralığında çocuğu bulunan 110 (110 kadın) katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcılardan; ebeveynlik stresi düzeylerini belirlemek için Ebeveyn Stres Ölçeği (ESÖ), çocuklardaki davranış problemlerini değerlendirmek için Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği (ÇDDÖ) ve annenin zihinselleştirme kapasitesini belirlemek amacıyla Sosyal Biliş Film Testi (SBFT), Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği (EİDİÖ) ve Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği-Kısa Formunu (YİÖ) tamamlaması istenmiştir. İstatistiksel analiz sonuçları, ebeveynlik stresinin davranış problemleri üzerinde anlamlı ve pozitif yönde yordayıcı bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Düzenleyici analizler sonucunda, anne zihinselleştirme

kapasitesinin ve azalmış zihinselleştirmenin ebeveynlik stresi ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide düzenleyici bir rol oynamadığı belirlenmiştir. Buna karşın, farklı ölçüm yöntemleriyle değerlendirilen anne aşırı zihinselleştirme düzeyinin söz konusu ilişkide düzenleyici bir rol üstlendiğine ilişkin bulgular elde edilmiştir. Bu sonuçlar, anne aşırı zihinselleştirme düzeyinin düzenleyici etkisinin ölçüm aracına ve çocuklardaki davranış probleminin türüne göre farklılaştığını göstermektedir. Anne zihinselleştirme kapasitesinin değerlendirildiği performansa dayalı ölçüm aracı olan SBFT'nin ve öz-bildirim temelli değerlendirme yöntemlerinin (EİDİÖ ve YİÖ) alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Çalışmanın bulguları, anne zihinselleştirme kapasitesinin geliştirilmesine yönelik müdahale programlarının ve önleyici çalışmalarının çocuk ruh sağlığı üzerinde koruyucu bir etkisinin olabileceğini göstermektedir.

Anahtar kelimeler: ebeveynlik stresi, davranış problemleri, zihinselleştirme, anne zihinselleştirme kapasitesi

ABSTRACT

THE MODERATOR ROLE OF MOTHER'S MENTALIZATION CAPACITY ON THE LINK BETWEEN PARENTING STRESS AND CHILDREN'S PROBLEM BEHAVIORS

Although parenting stress, which exists at varying levels among all parents, has negative effects across multiple domains, its most common consequence for children is the emergence of behavioral problems. Certain parental characteristics are thought to play a moderating role in the parent-child relationship. Among these characteristics, parental mentalization capacity has emerged as a growing focus of research, particularly concerning its role in the parent-child relationship. In light of previous studies, the main aim of the present study is to examine the moderating role of maternal mentalization capacity in the relationship between parenting stress and child behavioral problems. In addition, within the scope of the research, it is aimed to examine the relationship between self-report and performance-based measurement tools used in assessing maternal mentalization capacity. The sample consisted of 110 female participants aged between 26 and 46 years ($M = 36.32$, $SD = 4.39$), all of whom had children aged 1.5 to 6 years. Participants were asked to complete the Parental Stress Scale (PSS) to assess levels of parenting stress, the Child Behavior Checklist (CBCL) to evaluate child behavioral problems, and the Movie for the Assessment of Social Cognition (MASC), the Parental Reflective Functioning Questionnaire (PRFQ), and the Reflective Functioning Questionnaire–Short Form (RFQ) to measure maternal mentalization capacity. Statistical analyses revealed that parenting stress significantly and positively predicted child behavioral problems. Moderation analyses showed that maternal mentalization capacity and hypomentalizing did not play a moderating role in the relationship

between parenting stress and child behavioral problems. In contrast, findings suggested that maternal hypermentalizing, as assessed by different measurement tools, played a moderating role in this relationship. These results suggest that the moderating effect of hypermentalizing may vary depending on the type of measurement tool used and the type of behavioral problem in children. No significant relationships were found between the subdimensions of the performance-based assessment tool used to evaluate maternal mentalization capacity (MASC) and those of the self-report measures (PRFQ and RFQ). The findings of the study suggest that intervention programs and preventive efforts aimed at enhancing maternal mentalization capacity may have a protective effect on children's mental health.

Keywords: parenting stress, behavior problems, mentalization, maternal mentalization capacity

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışması inişleri çıkışları kapsayan doktora sürecimde dönüşüm yolculuğumu barındırması sebebiyle özel bir öneme sahiptir. Yüksek motivasyonla başladığım akademik hayatımda, karşılaştığım zorluklara rağmen yılmamamı sağlayan ve inancımı tazeleyen tüm hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim. Bu zorlu süreçte yanımda olan, desteğini her an hissettiren ve motivasyonumu canlı tutmama yardımcı olarak sürecime rehberlik eden Doç. Dr. Elif YILDIRIM'a çok teşekkür ederim. Birlikte çalışmak bu zorlu süreci kolaylaştırdı... Kritik bir aşamada danışmanlık sürecini üstlenerek destek sağlayan tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Zeynep KÜÇÜK'e teşekkür ederim. Tez izleme komitemde yer almayı kabul ederek her buluşmada değerli geri bildirimleriyle bana yeni bakış açıları kazandıran Dr. Öğr. Üyesi Serra ŞANDOR'a teşekkür ederim. Tez izleme komitemde yer alarak katkılarını sunan ve görüşleriyle sürecin ilerlemesine destek olan Doç. Dr. Berna AKÇINAR YAYLA'ya teşekkür ederim. Tez sürecime sundukları destek için Dr. Öğr. Üyesi Zeynep ZEYNEL BİNGÖL ve Dr. Öğr. Üyesi Müge EKERİM AKBULUT'a teşekkürü bir borç bilirim.

Akademiye olan inancımı kaybettiğim günlerde yollarımızın kesişmesini şans olarak nitelendirdiğim, bir süredir uzak kaldığım huzurlu çalışma ortamını bana sağlayan, akademik çalışmalarım için her türlü desteğini hissettiren, problemlerin çözümünde sorumluluk alıp güven veren tutumlarıyla; kapsayan ve mesleki açıdan değerli hissettiren sevgili hocalarım Doç. Dr. Okan BİLGİN ve Dr. Öğr. Üyesi Osman TUNÇ'a teşekkür ederim. Veri toplama aşamasında katılımcılara ulaşmam konusunda yoğun destek sağlayan, süreci sahiplenen ve emek veren Psk. Yağmur ÜNAL'a sürecini kolaylaştırdığı için teşekkür ederim.

Çalışmaya katılım için gönüllülük gösteren; katılımın ardından kadın dayanışmasının gücüyle sosyal çevresinde destek ağını büyüterek çalışmayı duyuran, hayatlarının büyük bir alanında ve zihinlerinde çocuklarına yer ayırarak çalışma vesilesiyle çocuklarını birlikte düşünme fırsatını bana sunan

anneler, siz olmasaydınız bu çalışmanın tamamlanması mümkün olmazdı. Çalışma vesilesiyle gerçekleşen görüşmelerde beni sofrasına davet eden, görüşmeleri kolaylaştırmak için ortak noktada buluşma konusunda çaba göstererek tutan ve çocuklarıyla ilişkilerindeki en mahrem konuları paylaşarak dönüşüme kapı açan tüm katılımcılarıma çok teşekkür ederim.

Doktora eğitimiyle hayatıma giren fakat uzun yıllardır hayatımdaymış gibi hissettiren yol arkadaşım, ‘thesis buddy’im, süreçteki prosedürel işlerin ilerlemesinde her daim destek olan çok sevgili Uzm. Psk. Esra ALTINBİLEK’e ne kadar teşekkür etsem az. Mesafeler sayende zorluklara dönüşmedi...

Her konuda desteğini hissettiren, eğitim hayatım boyunca inancını bana her daim hatırlatan, koşulsuz sevgileriyle hedeflerimi gerçekleştirmem için gerekli olan gücü bana verdikleri için canım annem Deniz ŞEN’e, canım babam Engin ŞEN’e ve yolun en başında bu mesleği seçmemde rol sahibi canım abim Derviş ŞEN’e;

En zorlu anlarımda yanımda olan, sevgisini, şefkatini bir an olsun esirgemeyen, irili ufaklı engellerimde problemi çözme konusunda tüm becerilerini kullanarak beni kendisine hayran bırakan, yaptığım işi parlatan sevgili eşim Onur KABAKCI’ya sonsuz teşekkür ederim. Birlikte olmak hem besleyici hem eğlenceli, sensiz bu yolculuk hem zorlu hem eksik kalırdı...

İÇİNDEKİLER

	<u>SAYFA NO</u>
ONAY SAYFASI.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
TABLolar LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
BÖLÜM 1.....	1
1. GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 2.....	7
2. LİTERATÜR.....	7
2.1 Ebeveynlik Stresi	7
2.2 Çocuk Davranış Problemleri.....	12
2.2.1 Çocuk Davranış Problemlerinin Etiyolojisi.....	16
2.2.2 Ebeveynlik Stresi ile Çocuk Davranış Problemleri Arasındaki İlişki.....	19
2.3 Zihinselleştirme	29
2.3.1 Zihinselleştirmenin Boyutları	33
2.3.2 Zihinselleştirmenin Gelişimi	36
2.3.3 Zihinselleştirme Hataları.....	39
2.3.4 Zihinselleştirme ile Ebeveynlik Stresi Arasındaki İlişki ...	41
2.4 Amaç ve Hipotezler	44
BÖLÜM 3.....	47
3. YÖNTEM	47
3.1 Örneklem	47

3.2	Veri Toplama Araçları	48
3.2.1	Sosyodemografik Bilgi Formu	50
3.2.2	Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği (ÇDDÖ) (1.5-5 Yaş) (Ebeveyn Formu).....	50
3.2.3	Ebeveyn Stres Ölçeği (ESÖ).....	52
3.2.4	Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği (EİDİÖ).....	53
3.2.5	Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği (YİÖ)-Kısa Form	54
3.2.6	Sosyal Biliş Film Testi (SBFT)	56
3.3	İşlem	58
3.4	Veri Analizi	61
3.5	Araştırmanın Deseni	63
BÖLÜM 4		64
4.	BULGULAR	64
4.1	Ön Analiz Bulguları	64
4.2	Sosyodemografik Özellikler	67
4.2.1	Katılımcılara İlişkin Sosyodemografik Özellikler	67
4.2.2	Sosyodemografik Özellikler ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi	69
4.3	Ölçekler Arası İlişkiler	73
4.3.1	Ölçekler Arasındaki Korelasyonlar.....	73
4.3.2	Regresyon Analizlerine Yönelik Bulgular	79
4.3.2.1	Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları	79
4.3.2.2	Çoklu Moderasyon Analizi Sonuçları.....	82
4.3.2.2.1	Ebeveynlik Stresi ile İçselleştirme Problemleri Arasındaki İlişkide Anne Zihinselleştirme Kapasitesinin Düzenleyici Rolü	83
4.3.2.2.2	Ebeveynlik Stresi ile Dışsallaştırma Problemleri Arasındaki İlişkide Anne Zihinselleştirme Kapasitesinin Düzenleyici Rolü	84
4.3.2.2.3	Ebeveynlik Stresi ile İçselleştirme Problemleri Arasındaki İlişkide Aşırı Zihinselleştirmenin Düzenleyici Rolü	86
4.3.2.2.4	Ebeveynlik Stresi ile Dışsallaştırma Problemleri Arasındaki İlişkide Aşırı Zihinselleştirmenin Düzenleyici Rolü	91
4.3.2.2.5	Ebeveynlik Stresi ile İçselleştirme Problemleri Arasındaki İlişkide Azalmış Zihinselleştirmenin Düzenleyici Rolü	95

4.3.2.2.6	Ebeveynlik Stresi ile Dışsallaştırma Problemleri Arasındaki İlişkide Azalmış Zihinselleştirme Düzenleyici Rolü	98
BÖLÜM 5		102
5. TARTIŞMA		102
5.1	Örneklemin Sosyodemografik Özelliklerinin Değerlendirilmesi..	102
5.2	Ebeveynlik Stresi, Çocuk Davranış Problemleri ve Anne Zihinselleştirme Kapasitesi Arasındaki İlişkiler	104
5.2.1	Ebeveynlik Stresi ile Çocuk Davranış Problemleri Arasındaki İlişki	104
5.2.2	Ebeveynlik Stresi ile Anne Zihinselleştirme Kapasitesi Arasındaki İlişki	108
5.2.3	Çocuk Davranış Problemleri ile Anne Zihinselleştirme Kapasitesi Arasındaki İlişki.....	111
5.2.4	Anne Zihinselleştirme Kapasitesinin Değerlendirilmesinde Kullanılan Ölçüm Araçları Arasındaki İlişki	114
5.3	Araştırma Değişkenleri ile Sosyodemografik Değişkenler Arasındaki İlişkiler.....	118
5.3.1	Araştırma Değişkenlerinin Çocuk Cinsiyet Kategorileri Açısından İncelenmesi.....	118
5.3.2	Araştırma Değişkenlerinin Çocuk Sayısı Kategorileri Açısından İncelenmesi.....	121
5.4	Ebeveynlik Stresi ile Çocuk Davranış Problemleri Arasındaki İlişkide Anne Zihinselleştirme Kapasitesinin Düzenleyici Rolünün İncelenmesi	126
5.5	Çalışmanın Sınırlılıkları ve Güçlü Yanları.....	133
SONUÇ VE ÖNERİLER		139
KAYNAKLAR		143
EKLER		206
ÖZGEÇMİŞ		216

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1 Belsky'nin (1984) güncellenmiş ebeveynlik süreç modeli.....	26
Şekil 2.2 Hipomentalizasyondan hipermentalizasyona zihinselleştirme süreçleri	41
Şekil 3.1 Sosyal Biliş Film Testinde (SBFT) yer alan sahne ve soru örneği	58
Şekil 3.2 Veri analizi süreci akış şeması	61
Şekil 3.3 Ebeveynlik stresi ile çocuk davranış problemleri arasındaki yordayıcı ilişkide anne zihinselleştirme kapasitesinin düzenleyici rolü	63
Şekil 4.1 Kardeş durumuna göre davranış problemleri ve zihinselleştirme yokluğu puanlarının dağılımını gösteren kutu grafikleri	71
Şekil 4.2 Ebeveynlik stresi ile ÇDDÖ-İP, ÇDDÖ-DP, EİDİÖ-ZÖZ, EİDİÖ-K ve YİÖ-K arasındaki korelasyonun serpilme diyagramları	75
Şekil 4.3 Ebeveynlik stresi ile içselleştirme problemleri arasındaki ilişkide aşırı zihinselleştirmenin (SBTF-Aşırı) düzenleyici rolü.....	88
Şekil 4.4 Ebeveynlik stresi ile içselleştirme problemleri arasındaki ilişkide aşırı zihinselleştirmenin (YİÖ-K) düzenleyici rolü	90
Şekil 4.5 Ebeveynlik stresi ile dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkide aşırı zihinselleştirmenin (EİDİÖ-K) düzenleyici rolü.....	94

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 2.1 Zihinselleştirme ile örtüşen kavramlar ve ayırıcı özellikleri.....	33
Tablo 3.1 Çalışmayı oluşturan değişkenler ve bu değişkenlerin ölçümlemesinde kullanılan ölçüm araçlarına ilişkin bilgiler	49
Tablo 4.1 Ölçüm araçlarının tanımlayıcı istatistiksel bulguları.....	66
Tablo 4.2 Katılımcıların sosyodemografik özellikleri.....	68
Tablo 4.3 Çocuk cinsiyeti değişkenine ait bağımsız örneklem t-testi analizi sonuçları	70
Tablo 4.4 Kardeş durumu değişkenine ait bağımsız örneklem t-testi analizi sonuçları	72
Tablo 4.5 Değişkenler arasındaki korelasyon analizi sonuçları	78
Tablo 4.6 Çocuk davranış problemlerine ilişkin hiyerarşik regresyon analizi sonuçları	81
Tablo 4.7 Ebeveynlik stresi ile içselleştirme problemleri arasındaki ilişkide anne zihinselleştirme kapasitesinin (SBFT-Doğru) düzenleyici rolü	84
Tablo 4.8 Ebeveynlik stresi ile dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkide anne zihinselleştirme kapasitesinin (SBFT-Doğru) düzenleyici rolü.....	85
Tablo 4.9 Ebeveynlik stresi ile içselleştirme problemleri arasındaki ilişkide aşırı zihinselleştirmenin (SBFT-Aşırı, EİDİÖ-K ve YİÖ-K) düzenleyici rolü	87
Tablo 4.10 Ebeveynlik stresi ile dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkide aşırı zihinselleştirmenin (SBFT-Aşırı, EİDİÖ-K ve YİÖ-K) düzenleyici rolü .	92
Tablo 4.11 Ebeveynlik stresi ile içselleştirme problemleri arasındaki ilişkide azalmış zihinselleştirmenin (SBFT-Azalmış ve EİDİÖ-ZÖZ) düzenleyici	96
Tablo 4.12 Ebeveynlik stresi ile dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkide azalmış zihinselleştirmenin (SBFT-Azalmış ve EİDİÖ-ZÖZ) düzenleyici rolü	99

KISALTMALAR LİSTESİ

- ÇDDÖ:** Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği
- ÇDDÖ-İP:** Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği İçselleştirme Problemleri Puanları
- ÇDDÖ-DP:** Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği Dışsallaştırma Problemleri Puanları
- DEHB:** Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu
- ESÖ:** Ebeveyn Stres Ölçeği
- EİDİÖ:** Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği
- EİDİÖ-İM:** Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği İlgi/Merak Puanları
- EİDİÖ-K:** Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği Kesinlik Puanları
- EİDİÖ-ZÖZ:** Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği Zihinselleştirme Öncesi Zorluklar Puanları
- DSM-II:** Amerikan Psikiyatri Birliği, Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı, İkinci Baskı
- ICD:** Hastalıkların ve İlgili Sağlık Sorunlarının Uluslararası İstatistiksel Sınıflaması
- OSB:** Otizm Spektrum Bozukluğu
- SBFT:** Sosyal Biliş Film Testi
- SBFT-Aşırı:** Sosyal Biliş Film Testi Aşırı Zihinselleştirme Puanları
- SBFT-Azalmış:** Sosyal Biliş Film Testi Azalmış Zihinselleştirme Puanları
- SBFT-Doğru:** Sosyal Biliş Film Testi Doğru Zihinselleştirme Puanları
- SBFT-ZY:** Sosyal Biliş Film Testi Zihinselleştirme Yokluğu Puanları
- SPSS:** Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı
- TÜBİTAK:** Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
- YİÖ:** Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği
- YİÖ-K:** Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği Kesinlik Puanları

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

Ebeveynlik, çocuk sahibi olmanın bir sonucu olarak üstlenilen bakım, yönlendirme ve destek gibi işlevleri kapsayan çok yönlü bir süreçtir. Birçok kişi için kişisel başarı ve mutluluk kaynağı olan ebeveynlik aynı zamanda uyum ve sorumluluk da gerektirmektedir (Theriault vd., 2025). Çocuğun gelişimsel ihtiyaçlarının sürekli değişmesi, ebeveynliğin esnekliğe ve uyum kapasitesine dayalı dinamik bir süreç olarak ele alınmasını gerektirmektedir. Gelişimsel ilerleyişe bağlı değişkenlik gösteren bu ihtiyaçların karşılanmasında ebeveynlerin deneyimlediği zorluklar ya da artan sorumluluklar stres tepkileriyle sonuçlanabilmektedir.

Çocuğun bireysel farklılığı, çok boyutlu gelişimsel süreci ve süreklilik gösteren bakım gereksinimi sebebiyle ebeveynlik, karmaşık ve zorlu bir süreç olarak değerlendirilmektedir (Crnic ve Low, 2002). Ebeveynlikle ilişkili taleplerin bu talepleri karşılamak için gerekli olan kaynakları aşması durumunda oluşan psikolojik zorlanma ise ebeveynlik stresi olarak tanımlanmaktadır (Abidin, 1992). Ebeveynler; ekonomik sıkıntılar, yakın ilişkiler, aile üyelerinin sağlık durumu ve iş-okul-ev dengesinin sağlanması gibi çeşit stres faktörleriyle sıklıkla karşı karşıya kalmaktadır (Jones vd., 2021). Her ebeveyn belirli düzeyde ebeveynlik stresi yaşamaktadır ancak bu stresin yüksek olması işlevselliği önemli ölçüde bozabilmektedir. Ebeveynlik işlevindeki bozulmalar ve psikolojik tepkiler yoluyla ebeveynlik stresi, aileyi oluşturan tüm alt sistemleri, ilişkileri, çocuğun duygusal, davranışsal ve sosyal gelişimini olumsuz etkileyebilmektedir. Bu doğrultuda yüksek ebeveynlik stresi işlevsiz ebeveyn davranışları (Fonseca vd., 2020; Suvarna vd., 2024), olumsuz çocuk sonuçları (Hattangadi vd., 2020; Rodriguez, 2011) ve ebeveyn-çocuk ilişkisinde bozulmalar (Chung vd., 2020; Jang vd., 2021) ile ilişkilendirilmektedir. Ebeveynlik stresi, çok boyutlu yapısı ve çeşitli alanlarda ortaya çıkan etkileri nedeniyle, psikoloji alanındaki

araştırmalarda giderek daha fazla önem kazanan bir kavram haline gelmiştir. Bu bağlamda, gelişimsel sürecini henüz tamamlamamış çocuklar üzerinde yoğun ve kalıcı etkiler yaratabilen ebeveynlik stresinin çocuk davranışlarıyla ilişkisini incelemek büyük önem taşımaktadır.

Ebeveynlik stresi ve bu stresin çocuk üzerindeki etkileri, uzun yıllardır araştırmacıların odak noktası olmuştur. Farklı özelliklere sahip örneklem gruplarından elde edilen araştırma bulguları, içselleştirme ve dışsallaştırma problemlerinin yaygın sonuçlar arasında yer aldığını göstermektedir (Dubois-Comtois vd., 2021; Hentges vd., 2019; Neece vd., 2012; Samuelson vd., 2016; Whitson ve Kaufman, 2017). İçselleştirme problemleri kaygı, depresyon ve sosyal geri çekilme gibi özellikleri kapsarken dışsallaştırma problemleri aşırı hareketlilik, saldırganlık, dürtüsellik ve kurallara uymada güçlük ile tanımlanmaktadır (Achenbach ve Edelbrock, 1978). İçselleştirme problemleri dışsallaştırma problemlerinin aksine yüksek kontrolden kaynaklanmaktadır (Cicchetti ve Toth, 1991). Yapılan çalışmalar ebeveynlik stresi ve çocuk davranış problemleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunduğunu ortaya koymaktadır (Hentges vd., 2019; Mak vd., 2020; McDaniel ve Radesky, 2017; Ribas vd., 2024; Tuovinen vd., 2021). Başka bir ifadeyle, ebeveynin stresi yükseldikçe çocuğun kaygı, depresyon, sosyal ilişkilerden çekilme, saldırganlık, hareketlilik ve dürtüsellik gibi psikolojik semptomları artmaktadır.

Deater-Deckard (1998), ebeveynlik stresi ile çocuğun gelişimsel davranışları arasındaki ilişkiyi açıklayan, birbiriyle bağlantılı üç temel varsayımdan oluşan kuramsal bir çerçeve sunmaktadır. Modele göre, ebeveynlik stresi bir dizi olumsuz ebeveynlik davranışına neden olmaktadır. Stresin yol açtığı psikolojik zorlanma, çocuk ile ilişkide duyarsızlığa, tutarsız, destekleyici olmayan ebeveynlik davranışlarına ve disiplin uygulamalarına yol açmaktadır (Fu vd., 2025; Ping vd., 2022; Sanner ve Neece, 2018; Venta vd., 2016; Villarreal vd., 2021; Ward ve Lee, 2020). Modelin ikinci temel varsayımı, olumsuz olarak değerlendirilen yetersiz ve işlevsiz ebeveyn davranışları, çocuklarda sosyal, duygusal ve davranışsal uyum problemlerine zemin hazırlamaktadır. Duygusal yakınlıktan uzak disiplin uygulamaları, çocuğun gelişimsel düzeyine uygun

olmayan beklentiler ve tutarsız nitelikteki ebeveyn davranışları, çocukların adaptif başa çıkma ve öz düzenleme becerileri geliştirmelerini engelleyerek davranış problemlerine yol açmaktadır. Deater-Deckard'ın (1998) modelinde yer alan son önermeye göre ebeveynlik davranışları, ebeveynlik stresi ve çocuğun uyum davranışları arasındaki ilişkide aracı bir rol oynamaktadır. Taraban ve Shaw (2018), sunulan kuramsal çerçeveyi genişleterek, ekolojik bir sistem içine konumlandığı ebeveyn-çocuk arasındaki iki yönlü ilişkide düzenleyici değişkenlerin de rolünü vurgulamaktadır. Bu bakış açısı, Belsky'nin (1984) ebeveynlik davranışlarını bireysel (ebeveyne ve çocuğa ait özellikler) ve çevresel özellikler bağlamında ele alan süreç modeliyle uyumlu olmakla birlikte her iki kuramsal yaklaşımı da kapsayan bütüncül bir bakış açısı sunmaktadır. Bu kapsamda, ebeveynlik stresi ile davranış problemleri arasındaki ilişkiyi güçlendiren ya da zayıflatan düzenleyici değişkenlerin incelenmesi, söz konusu çok yönlü ilişkinin dinamiklerinin anlaşılmasını sağlayacaktır.

Zihinselleştirme psikoloji literatüründe nispeten yeni bir olgudur. Zihinselleştirme (ya da yansıtıcı işleyiş), bireyin kendi ve diğerlerinin kasıtlı zihinsel durumlarını anlamasına olanak tanıyan, karmaşık sosyal ilişkilerde işlevsellik sağlayan bir zihinsel beceri olarak tanımlanmaktadır. (Luyten vd., 2020). Bu zihinsel beceri aracılığıyla birey, hem kendi hem de diğerlerinin zihinsel durumlarını yorumlayabilmekte böylece sosyal ilişkilerini düzenleyebilmektedir. Ebeveyn zihinselleştirme kapasitesi ise ebeveynin çocuğun davranışlarının temelini oluşturan çeşitli zihinsel durumlara sahip ayrı bir psikolojik varlık olarak kabulünü ifade etmektedir (Slade, 2006). Ebeveynin yüksek zihinselleştirme kapasitesi çocuğun davranışlarının temelini oluşturan karmaşık zihinsel süreçleri anlamasını kolaylaştırırken bu kapasitesinin düşük olması davranışların arka planında yatan zihinsel süreçlerin yorumlanmasını zorlaştırmaktadır (Slade, 2005). Öte yandan bu kapasitenin, strese verilen tepkilerin kontrol edilmesinde rolü olduğu varsayılmaktadır (Fonagy ve Target, 2002). Bu varsayım, zihinselleştirme kapasitesinin stresli yaşam olayları karşısında uyum ve psikolojik işleyiş üzerindeki etkisine dikkat çeken bulgularla da desteklenmektedir. Dollberg ve Hanetz-Gamliel (2022) tarafından

gerçekleştirilen araştırmada, annenin olumsuz çocukluk deneyimleri ile annenin ve çocuğun psikolojik semptomları arasındaki ilişkide annenin zihinselleştirme kapasitesinin düzenleyici etkisi bulunmuştur. Annenin yüksek zihinselleştirme kapasitesi, olumsuz çocukluk deneyimleri ile erken dönem yaş aralığındaki (3-6 yaş) çocukların davranış problemleri arasındaki yordayıcı ilişkiyi zayıflatmaktadır. Ebeveyn (anne ve baba) zihinselleştirme kapasitesinin düzenleyici rolünü inceleyen başka bir çalışmada da benzer bulgular ulaşılmıştır (Koren Swisa vd., 2023). Bulgular, ebeveynlerin uyumlu ve yüksek düzeyde zihinselleştirme kapasitesine sahip olmalarının, evlilik çatışmasının çocukların davranış problemleri üzerindeki yordayıcı etkisini azalttığını göstermektedir. Bu sonuçlar, stresli yaşam olaylarının olumsuz psikolojik sonuçları üzerinde yüksek zihinselleştirme kapasitesinin koruyucu işlev görebileceğine işaret etmektedir. Buna karşılık, düşük zihinselleştirme kapasitesi, aradaki ilişkiyi güçlendirerek risk faktörü oluşturabilmektedir (Bianco vd., 2021).

Zihinselleştirme kuramında ölçme ve değerlendirme, en fazla tartışma yaratan ve metodolojik açıdan en sorunlu alanlardan biri olarak kabul edilmektedir (Choi-Kain vd., 2008). Bu bağlamda, zihinselleştirme kapasitesinin ölçüm yöntemine ilişkin araçların geçerliliği konusunda alanyazında tartışmalar sürmektedir. Zihinselleştirme kapasitesinin ölçümüne yönelik çeşitli yöntemler bulunsa da, literatürde öz-bildirim temelli araçların yaygın olarak tercih edildiği görülmektedir. Uygulama süresi uzun ya da uzmanlık gerektiren görüşme temelli yöntemlere kıyasla daha pragmatik ve düşük maliyetli alternatifler olması nedeniyle özellikle ebeveyn zihinselleştirme kapasitesinin değerlendirilmesinde bu yöntemlere sıkça başvurulmakta olup (Anis vd., 2020; De Roo vd., 2019), zaman zaman yarı yapılandırılmış görüşmelerden de yararlanılmaktadır (Slade vd., 2004). Ancak uygulama kolaylığı ve maliyet avantajları nedeniyle yaygın olarak tercih edilen bu yöntemlerin bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. Sıklıkla başvurulan öz bildirim dayalı ölçme yöntemlerinin özellikle sosyal onaylanma gibi psikolojik faktörlerden kaynaklanan yanlı sonuçlar verebildiği vurgulanmaktadır (Krumpal, 2011). Bu bağlamda, zihinselleştirme kapasitesinin

ekolojik geçerliliği yüksek davranışsal ya da performansa dayalı ölçüm araçlarıyla değerlendirilmesinin (Fossati vd., 2018; Huang vd., 2023) daha güvenilir ve geçerli sonuçlar elde edilmesine katkı sağlayacağı öne sürülmektedir. Ayrıca, zihinselleştirme kapasitesinin öz-bildirim temelli ölçeklerle yarı yapılandırılmış görüşmelere dayalı yöntemler arasındaki ilişkilerin incelenmesine duyulan ihtiyaca (Katznelson, 2014) benzer biçimde, bu ölçeklerin davranışsal ölçüm araçlarıyla olan ilişkilerinin de araştırılması gerekmektedir. Bu doğrultuda, çalışma kapsamında zihinselleştirme kapasitesinin değerlendirildiği davranışsal ölçüm aracı SBFT'den elde edilen toplam puanlar ile öz-bildirime dayalı Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği ve Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği Kısa Formudan elde edilen puanlar arasındaki ilişkiler incelenerek alanyazına katkı sağlanması amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra, annenin çocuk ile ilişkisindeki zihinselleştirme kapasitesi ile genel zihinselleştirme kapasitesi arasındaki ilişkinin belirlenmesinin de alanyazına katkı sağlayacağı öngörülerek, iki ölçüm aracının ilişkisi değerlendirilmiştir.

Mevcut bulgular bir arada değerlendirildiğinde, ebeveynlik stresinin çocuk üzerindeki bir dizi olumsuz sonucunu inceleyen çalışmalar alanyazında önemli bir paya sahip olsa da bu ilişkide düzenleyici rolü bulunan değişkenlerin araştırılmasına duyulan ihtiyaç güncelliğini korumaktadır. Bu doğrultuda, ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkide rol oynayabilecek potansiyel düzenleyici değişkenlerin belirlenmesine ve bu değişkenlerin ampirik çalışmalarla sistematik biçimde incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır (Taraban ve Shaw, 2018). Özellikle son dönemde anne zihinselleştirme kapasitesinin düzenleyici rolü daha fazla ilgi görse de, bu konudaki çalışmalar hala oldukça sınırlıdır. Ayrıca, ebeveynlik stresi ve davranış problemleri arasındaki ilişkide zihinselleştirme kapasitesinin rolünü doğrudan inceleyen çalışmaya ise literatürde rastlanmamıştır. Literatürdeki mevcut boşluklar ve zihinselleştirme kapasitesinin performansa dayalı ölçümündeki sınırlılıklar dikkate alınarak, bu çalışmada ebeveynlik stresi ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide anne zihinselleştirme kapasitesinin düzenleyici rolü, hem öz-bildirim hem de performansa dayalı yöntemler aracılığıyla kapsamlı bir şekilde

değerlendirilecektir. Bu yöntemsel yaklaşım sayesinde, farklı değerlendirme sistemleri arasındaki ilişkinin de belirlenmesi hedeflenmektedir.

BÖLÜM 2

2. LİTERATÜR

2.1 Ebeveynlik Stresi

Stres, bireyin başa çıkma kapasitesini aşan, zararlı, tehdit edici ve zorlayıcı olarak değerlendirilen uyaranlara maruz kalmak olarak tanımlanmaktadır (Lazarus ve Folkman,1984). Bireyin karşılaştığı bir durumun gerektirdiği talepler ile bu talepleri karşılamaya yönelik algılanan başa çıkma kaynakları ve becerileri arasındaki uyumsuzluk sonucu stres oluşmaktadır (Quine ve Pahl, 1991). Bireyin başa çıkma kapasitesini aşan bu durumlar psikolojik ve fiziksel sınırları zorlayabilmektedir. Dolayısıyla, birey, tehdit oluşturan ya da talep barındıran durumlarla başa çıkabilecek kaynağa sahip olmadığında stres ortaya çıkabilmektedir (Cohen ve Wills, 1985).

Literatürde stres farklı bağlamlara, durumlara ya da rollere özgü olarak ele alınmaktadır. Bu çerçevede, ebeveynlik taleplerinden kaynaklanan psikolojik ve fizyolojik olumsuz tepkiler olarak adlandırılabilen ebeveynlik stresi (Deater-Deckard, 2004), ebeveynlik rolüne özgü olarak ortaya çıkması nedeniyle diğer stres türleriyle ilişkili olmakla birlikte, kendine özgü nitelikleriyle bu stres türlerinden ayrılmaktadır. Ayrıca, ebeveynlik stresinin, ebeveyn-çocuk arasındaki etkileşimleri ve çocuğun gelişimini doğrudan etkilemesi bakımından da diğer stres türlerinden farklılaştığı düşünülmektedir (Chiang ve Bai, 2023).

Bireyin çocuk sahibi olmasının ardından, birey “ebeveynlik rolü” edinmektedir. Ebeveynlik rolü anne-babanın günlük yaşamlarında değişiklikler yapmalarını ve bu yeni rol gereği farklı sorumluluklar üstlenmelerini gerektirir. Edinilen bu yeni rol ve rolün gereklilikleri arasındaki dengesizlikler sonucunda da ebeveynlik stresi ortaya çıkabilmektedir. Ebeveynler; a) çocuğun bakımı ve ihtiyaçlarını karşılamadaki sorumluluğu, b) çocuğun ve kendi ihtiyaçları ile zaman ve kaynaklar arasında denge kurma gerekliliği ve c) çocuğun

gelişiminden ve refahından birincil sorumlu kişi konumunda bulunmasından kaynaklanan baskı sonucunda stres yaşayabilmektedir (Diener ve Swedin, 2020). Dolayısıyla, ebeveynlik rolünün taleplerin karşılanmasında mevcut kaynakların ne kadar erişilebilir olduğu algısı ve algılanan yetersizlik sonucunda verilen olumsuz psikolojik tepkiler ebeveynlik stresi olarak adlandırılmaktadır (Deater-Deckard, 1998; Deater-Deckard ve Scarr, 1996). Algılanan bu taleplerin bireylerin hayatlarında sahip olduğu rollerin sonucunda oluştuğu düşünüldüğünde, ebeveynlik rolüne ilişkin taleplerin kaynaklarla uyummadığı durumlarda ebeveynlik stresinin yaşanması kaçınılmazdır. Ebeveynlik stresi, hem ebeveynler arası bireysel farklılıklara bağlı değişkenlik gösterebilmekte hem de çocuğun gelişimsel dönemine bağlı olarak zaman içinde farklı düzeylerde deneyimlenebilmektedir. Ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkinin dinamik doğası gereği, ebeveynlik stresinin düzeyi farklı süreçlerde değişkenlik göstermektedir. Örneğin, okul öncesi dönemdeki çocukların ebeveynlerinin yüksek ebeveynlik stresi yaşadıkları çalışmalarda ortaya konmuştur (Crnic vd., 2005). Bu durum sıklıkla erken dönemde çocukların ihtiyaçlarının karşılanmasında ebeveynlere bağımlılıklarının yüksek olması ile açıklanmaktadır (Anthony vd., 2005; Fatkuriyah ve Madyaning Nastiti, 2022). Ebeveynin bakım sürecinde birincil sorumluluğu ve özellikle erken çocukluk döneminde bakım ihtiyaçlarının yoğun olması sebebiyle ilgili taleplerin ebeveynler için stres faktörü oluşturması kaçınılmazdır. Günlük rutinde çocuğun bakımı, yetiştirilme süreci, düzenlenmesi, varsa kardeş ilişkilerindeki krizler ve problemleri davranışlarının ebeveynlik rolüne ilişkin stres faktörü oluşturacağı düşünülmektedir.

Deater-Deckard ve Panneton (2017) ebeveyn ve çocuğun içinde bulunduğu sosyokültürel ve fiziksel bağlamın ebeveynin stres ile başa çıkma biçimi ve çocuğun gelişimi üzerindeki etkileri için zemin hazırladığını savunmaktadır. Bu stresin oluşumunda rol oynayan faktörler, ebeveyn, çocuk ve çevresel-bağlamsal özellikler kapsamında ele alınmaktadır. Bu faktörler ile sınırlı olmasa da, ebeveynlik stresinin yaygın nedenlerini; yoksulluk, sosyoekonomik kaynaklara erişimde kısıtlılık, cinsiyet, medeni durum, etnik

köken, ebeveyni çevreleyen sosyal bağlamın özellikleri, mizaç, kişilik, devlet politikaları, gelişimsel süreçten kaynaklanan ya da fizyolojik kökeni bulunan problemler sebebiyle duyulan sağlık ihtiyaçları olarak sıralanabilir. Öte yandan, ebeveyn ve çocuğa ait bazı özelliklerin (örn. mizaç, uyum düzeyi, tipik gelişim), ekonomik koşulların ve içinde bulunulan sosyal bağlamın destekleyici niteliklerinin, çocuğun bakımına yönelik taleplerin (örn. hayatta kalmaya ilişkin temel ihtiyaçlar, beslenme, bakım süreçleri) karşılanmasını kolaylaştırarak ve ebeveynin bu süreçlere erişimini destekleyerek, ebeveynlik stresine karşı koruyucu kaynaklar oluşturacağı da öne sürülebilir. Nitekim araştırmalar, anne depresyonu, çocuk davranış problemleri, sosyal destek ve anne eğitim düzeyinin ebeveynlik stresi ile anlamlı ilişkiler gösterdiğini; buna karşın anne kaygı düzeyi, aile gelir düzeyi, annenin yaşı ve çocuğun cinsiyeti ile ebeveynlik stresi arasında anlamlı bir ilişki saptanmadığını ortaya koymuştur (Fang vd., 2022). Bu sonuçlar, sosyal destek ve ebeveynine ait müdahale edilebilir faktörlerin önleyici çalışmalar kapsamında odak noktasına alınarak ebeveynlik stresini azaltmada etkili olabileceğini göstermektedir.

Ebeveynlik stresi ebeveynin, çocuğun ve çevresel koşulların özelliklerinden bağımsız olarak tüm ebeveynler tarafından farklı derecelerde deneyimlenen evrensel bir kavram olarak ele alınmaktadır (Daeter-Deckard, 1998). Deneyimlenen stres düzeyindeki farklılık, ebeveynlerin akut ve kronik stres faktörleri karşısında duygu, düşünce ve davranışlarını düzenleme kapasitesiyle açıklanmaktadır (Deater-Deckard ve Panneton, 2017). Öte yandan, ebeveynlik stresinin cinsiyete göre farklılaşabileceği de öne sürülmektedir. Ebeveynlik stresi hem anne hem de babalar tarafından deneyimlense de birçok çalışma (Delvecchio vd., 2015; Liu vd., 2024; O'Sullivan vd., 2022; Skreden vd., 2012; Trumello vd., 2022; Vargas-Rubilar vd., 2023) annenin ebeveynlik stresinin babadan yüksek olduğunu göstermektedir. Bu araştırmalar, bu farklılıkları çoğunlukla birincil bakım veren rolünün toplumsal cinsiyet rolleri doğrultusunda yapılandırılmasıyla ilişkilendirmektedir. Her ne kadar doğum, emzirme gibi süreçler fizyolojik olarak belirlenmiş bir şekilde kadına bağlı olsa da, birçok kültürde birincil bakım verenin anne olduğu görülmektedir.

(Hildingsson ve Thomas, 2013). Bu yüke çocuğun bakımına ilişkin sorumlulukların yeterince yerine getirilemediği algısı eklendiği durumda ise annelerin ebeveynlik stresini daha yoğun deneyimleyebilecekleri düşünülmektedir.

Ebeveynlik stresinin cinsiyete göre farklılaşması anne ve babaların ebeveynlik pratiklerindeki ayrışmalar aracılığıyla da açıklanabilmektedir. Anneler yüksek düzey duyarlılık, talepkarlık, destekleyicilik, çocuk üzerinde daha fazla psikolojik ve davranışsal kontrol gösterirken babalar, kısıtlayıcı, koruyucu ve otoriter ebeveynlik stillerini benimsemektedir (Shek, 2006; Yaffe, 2020). Rol ve uygulamalardaki bu farklılıklar ebeveynlik stresinin kaynağını da şekillendirmektedir. Annelerin duyarlılıkları, bakım süreçlerine daha yoğun katılımlarına ve artan duygusal yük taşımalarına yol açarak ebeveynlik stresiyse sonuçlanmaktadır. Öte yandan babaların otoriter tutumları, çocukla ilişkisinde duygusal yakınlaşmayı engelleyerek stres yaratabilmektedir. Dolayısıyla, bakım süreçlerinde daha aktif rol alan anneler rol kısıtlamasına bağlı ebeveynlik stresini daha fazla bildirirken babalar çocukla bağlanma ilişkilerinde ebeveynlik stresini yaşamaktadır (Walker, 2000). Bu farklılaşma anne ve babaya özgü ebeveynlik stresinin çocuk üzerindeki sonuçlarında da kendini göstermektedir. Yakın tarihli bir metaanaliz çalışması, babaların ebeveynlik stresinin çocuklarda dikkat eksikliği ve hiperaktivite problemleriyle ilişkili olduğunu; buna karşılık annelerin yaşadığı stresin ise çocukların akran sorunları ve duygusal problemleriyle ilişkili olduğunu göstermiştir (Ribas vd., 2024). Sonuç olarak, ebeveynin cinsiyeti hem ebeveynlik stresinin türünü hem de bu stresin çocuk üzerindeki etkilerini farklılaştırmaktadır.

Birçok çalışmada ebeveynlik stresinin anne ve babada farklı seviyelerde yaşandığı gösterilse de, gruplar arası farklılığın saptanmadığı çalışmalar da mevcuttur (Niu vd., 2018). Dolayısıyla henüz bir fikir birliğinin bulunmadığı bu alan, söz konusu değişkenin ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerindeki etkisinin anlaşılması açısından kritik bir öneme sahiptir. Zira, ebeveynlik stresi ile çocukların problem davranışları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda babanın ebeveynlik stresi yüksek olduğunda annenin ebeveynlik stresi ile

problem davranışları arasında anlamlı ve güçlü bir ilişki elde ederken; babanın ebeveynlik stresinin düşük olduğu durumda iki değişken arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı gösterilmiştir (Kim ve Park, 2007; Trumello vd., 2021). Elde edilen bulgu babanın annenin ebeveynlik stresi ile çocuklardaki problem davranışları arasındaki ilişkide koruyucu rolünü vurgulamaktadır.

Ebeveyn stresinin, özellikle de yüksek düzeydeki ebeveynlik stresinin çocuk, ebeveynler ve aile ilişkileri üzerindeki uyumu bozan etkilerinin olması beklenmektedir. Zira, stresi oluşturan faktörlerin karşılıklı etkileşimi, stresi deneyimleyen kişilerin ilişkilerinde etkili olacaktır. Dolayısıyla, ebeveynlik stresinin ebeveyn, çocuk ve ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde birçok önemli olumsuz etkisi olacağı düşünülmektedir.

Ebeveynlerin çocukların ihtiyaçlarına karşı duyarlı ve destekleyici olması çocukların sağlıklı duygusal, sosyal, bilişsel ve fiziksel gelişimleri için kritik öneme sahiptir (Deater-Deckard, 2005). Fakat stres kaynaklarının artmasıyla bu ihtiyaçların karşılanması güçleşebilir; bu da hem ebeveyn-çocuk ilişkisinin niteliğini hem de çocuk ve ebeveyn üzerinde bireysel olumsuz etkiler oluşturabilir. Ekonomik zorluk yaşayan ebeveynlerin strese bağlı olarak evlilik ilişkisinde uyumsuzluk yaşama riski artabilmektedir. Öte yandan, ebeveyn-çocuk iletişimi aracılığıyla çocuklarında davranış problemlerinin de ortaya çıkabildiği sıklıkla gözlemlenmektedir (Conger vd., 2000; Ponnet vd., 2014; Puff ve Renk, 2014). Bu bağlamda, ebeveynin deneyimlediği stres türleri birbirini etkileyebilmekte ve ebeveyn-çocuk ilişkisindeki zorlanmalar sonucunda ise çocuğun stres seviyesinde artışla davranış problemlerine sebep olabilmektedir. Nitekim, alanyazında yer alan çalışmalar da anne-babanın ebeveynlik stresi ile çocukluk döneminde görülen davranış problemleri arasındaki ilişkiyi göstermektedir (DeMaat vd., 2021; Donenberg ve Baker, 1993; Lee vd., 2018; McWhirter ve Donovan, 2022; Miragoli vd., 2018; Ping vd., 2022; Stone vd., 2016; Ünsal ve Acar, 2023; Vanschoonlandt vd., 2013; Yousefia vd., 2011).

Ebeveynlik stresinin çocuğun duygusal ve davranış sorunları üzerindeki etkisi doğrudan ya da dolaylı olabilmektedir (Crnic ve Ross, 2017; Hughes ve

Huth-Bocks, 2007). Bu bağlamda, ebeveynin rolüne ilişkin algıladığı stres arttıkça çocuklarda görülen duygusal ve davranışsal sorunlar artmaktadır (Anthony vd., 2005; Barry vd., 2005; Eyberg vd., 1992; Goldstein vd., 2006; Kwon, 2007; Liu ve Wang, 2015; Rodriguez, 2010; Tsotsi vd., 2019; Tupper vd., 2020). Bu durum, ebeveynin ebeveynlik rolüne ilişkin yetersizlik hissi ve çocuklarına sosyal destek sağlayamadığı algısıyla ilişkilendirilebilir (Mash ve Jonston, 1990). Ebeveynlik rolünün taleplerini karşılayamadığına ilişkin algı, stres tepkilerini oluşturabilmekte ve ebeveyn-çocuk ikilisi arasındaki ilişkiyi olumsuz etkileyerek çocuğun işlevselliğini bozabilmektedir. Öte yandan, stres sonucunda ebeveynin duyarlılığı olumsuz etkilenebilmekte; bu durum, çocuğun ihtiyaçlarını ve çocuktan gelen işaretleri doğru yorumlamasını engelleyerek problemlili davranışlara yol açmaktadır (Booth vd., 2018). Değişkenler arasındaki direkt etkilerin yanı sıra ebeveyn ve çocuk faktörlerinin aracılık etkileri bulunmaktadır. Ebeveynlik stresi ile çocuk davranışları arasındaki ilişkide olumsuz ebeveynlik stillerinin aracı rolünün incelendiği araştırmada, otoriter ve izin verici ebeveyn tutumlarının kısmi aracı etkisi elde edilmiştir (Mak vd., 2020). Öte yandan, destekleyici ve katılımı temel alan çocuk yetiştirme pratiklerinin bu ikili ilişkide koruyuculuğu bulunmaktadır (Fu vd., 2025). Bu sonuçlar doğrultusunda, ebeveynlik stresinin ebeveynlik uygulamaları yoluyla çocuğun problemlili davranışlarına neden olduğu söylenebilir.

2.2 Çocuk Davranış Problemleri

Erken çocukluk dönemi, sosyal becerilerin aktif olarak kullanıldığı, öz düzenleme becerilerinin gelişiminin sürdüğü (Kopp, 1982), sosyal yeterliliklerin henüz sınırlı olduğu (Bornstein vd., 2010) ve sosyal ilişkiler ile kalıcı akran bağlarının şekillenmeye başladığı kritik bir gelişim dönemidir (Weiss vd., 2022). Bebeklik dönemindeki bağımlılıktan, okul çağında giderek artan özerklik ile sosyal ve bilişsel yeterliliğe geçişi kapsamı nedeniyle, 2–6 yaş arası dönem hem normatif gelişimin hem de bireysel farklılıkların anlaşılması açısından kritik bir öneme sahiptir (Campbell, 1995). Bu döneme özgü gelişimsel

özellikler, problem davranışların bu yaş aralığında daha belirgin hale gelmesine neden olmaktadır. Gelişimsel açıdan normatif olarak değerlendirilen problem davranışlar bozukluk belirtisi içermemekte, daha çok gelişimsel geçiş dönemini ve özerkleşme mücadelesini yansıtmaktadır (Campbell, 1997). Bununla birlikte, bu dönemde gözlemlenen kimi davranışlar normatif kabul edilse de, çocuğun ve ailenin işlevselliğini olumsuz etkileyen klinik düzeyde davranış sorunları da ortaya çıkabilmektedir (Keenan ve Wakschlag, 2002). Gelişimsel geçiş döneminin tamamlanmasıyla sönümlenmesi beklenen davranışların aksine, klinik düzeydeki problemlili davranışlar çocuğun işlevselliğini ve sosyal ilişkilerini olumsuz etkilemeye devam etmektedir.

Çocuklarda davranış problemlerinin sınıflandırılması Achenbach (1966) tarafından içselleştirme, dışsallaştırma ve diğer/sınıflandırılmayan (*unclassified*) problemler olarak gruplandırılmıştır. DSM-II'de (APA, 1968) ise çocuk ve ergenlerde davranışsal bozukluklar aşırı hareketlilik, reddedilme hissi, utangaçlık, dikkatsizlik, saldırganlık, suça karışma ve çekingenlik semptomlarıyla karakterize 7 farklı tanı ölçütü ile tanımlanmıştır. Ancak ilgili bozuklukların sınıflandırılmasında en yaygın kabul gören kullanım, problemlili davranışları nedeniyle kliniğe yönlendirilen çocuklarla gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda elde edilmiştir (Achenbach, 1966). Bu kapsamda davranış problemleri içselleştirme ve dışsallaştırma problemleri olmak üzere iki boyutta değerlendirilmektedir (Achenbach vd., 2002). Psikopatolojinin sınıflandırılmasında kategorik bakış açısı yerine boyutsal sınıflandırma öneren bu yaklaşım, Achenbach ve Edelbrock (1978) tarafından yürütülen araştırma bulguları ile desteklenmiştir. Sunulan sınıflandırma psikopatoloji tanılmasında sıklıkla başvuru olan DSM (The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders- Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı) ve ICD'nin (International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems-Hastalıkların ve İlgili Sağlık Sorunlarının Uluslararası İstatistiksel Sınıflaması) kategorik yapısından oldukça farklıdır. Boyutsal sınıflandırma sisteminin, kategorik sistemde ayrı psikopatolojiler olarak ele alınan bozukluklar

arasındaki komorbidite sorununu ve tanılar arasındaki belirgin ilişkilerin tespit edilmesindeki güçlüğü çözümler oluşturacağı savunulmaktadır (Hankin vd., 2016).

İçselleştirme problemleri, korku, yaygın kaygı bozukluğu, ayrılma kaygısı, depresif semptomlar, sosyal geri çekilme ve somatizasyon gibi aşırı kontrol içeren belirtileri kapsarken; dışsallaştırma problemleri dikkat eksikliği, hiperaktivite, saldırganlık, dürtüsellik, madde kullanım bozukluğu, antisosyal kişilik bozukluğu ve yıkıcı davranışlar gibi kontrolsüz davranışları içermektedir (Achenbach ve Edelbroock, 1978; Achenbach ve Edelbroock, 1981; Achenbach vd., 1987; Campbell, 1995; Cosgrove vd., 2010; Shaw ve Winslow, 1997). Dışsallaştırma problemleri, kontrolün zayıf olduğu eyleme dökme davranışları şeklinde ortaya çıktığından, sosyal bağlamda daha kolay fark edilmekte ve problem olarak tanımlanmaktadır. Buna karşın, içselleştirme problemleri yüksek düzeyde kontrol içerdiğinden fark edilmesi güç olabilmektedir. İçselleştirme problemleri, çocuğun içsel zorluklarını yansıtmakla birlikte, sosyal çevresindeki bireyleri de etkilemektedir. Benzer şekilde, dışsallaştırma problemleri davranışların dışa vurumu sonucunda sosyal çevrede güçlükler oluşturmasının yanı sıra, çocukların psikolojik zorlanma yaşamalarına da yol açmaktadır (Liu, 2004). Dolayısıyla, içselleştirme ve dışsallaştırma problemleri arasında yüksek düzeyde eş tanı bulunmaktadır. Lee ve Bukowski (2012), içselleştirme ve dışsallaştırma problemlerinin eşzamanlı gelişimsel ilerleyişine ilişkin üç farklı yol tanımlamaktadır: içselleştirme davranışlarının dışsallaştırma davranışlarına yol açması, dışsallaştırma davranışlarının içselleştirme davranışlarını tetiklemesi ve her iki problem türünün karşılıklı etkileşimi sonucunda güçlenerek artış göstermesi.

İçselleştirme ve dışsallaştırma problemlerinin yaygınlığına ilişkin çalışmalar her dönemde güncelliğini korumakla birlikte, raporlanan oranlar arasında tutarlılık bulunmamaktadır. Bu problemlerin yaygınlığının belirlenmesi, olası klinik düzeydeki bozuklukların gelişimini önlemeye yönelik müdahale programlarının geliştirilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Almanya’da gerçekleştirilen bir araştırmada ilkokula yeni başlayan çocuklarda duygusal ve davranış problemlerinin yaygınlığı %12.4 olarak elde edilirken

içselleştirme problemlerinin dışsallaştırma problemlerinden daha yüksek orana sahip olduğu bulunmuştur (Furniss vd., 2006). Tayvan'da 1.5-5 yaş aralığındaki çocuklardan elde edilen veriler ise içselleştirme ve dışsallaştırma problemlerinin yaygınlığını sırasıyla %11.2 ve %25.4 olduğunu göstermiştir (Wu vd., 2012). Türkiye'de Erol vd. (2005) tarafından 2-3 yaş aralığındaki çocuklarla gerçekleştirilen çalışmada duygusal ve davranışsal bozuklukların %11.9'unun klinik aralıkta olduğu gösterilmiştir. Yakın dönemde Türkiye'de gerçekleştirilen başka bir çalışmada, 6-17 yaş aralığındaki çocuk ve ergenlerde içselleştirme problemlerinin yaygınlığı %9.6 olarak bildirilmiştir (Aras, 2023). Bu bulgular, içselleştirme ve dışsallaştırma problemlerinin yaygınlığına işaret ederken, raporlanan sayısal verilerdeki farklılıklar bu alanda yürütülecek bilimsel araştırmaların gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Davranış problemlerinin yaygınlığına dair bulgulardaki tutarsızlık, cinsiyet farklılıklarına odaklanan araştırmalarda da benzer şekilde görülmektedir. Çalışmaların bir kısmı içselleştirme ve dışsallaştırma problemlerinin cinsiyete göre farklılaştığını bildirirken gruplararası farkın elde edilemediği çalışmalar da literatürde yer almaktadır. Rescorla vd. (2013) tarafından 44 farklı ülkeden elde edilen verilerle yürütülen epidemiyolojik bir çalışmada, içselleştirme problemlerinin kızlarda, dışsallaştırma problemlerinin ise erkek çocuklarda daha yaygın olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde, Çin'de gerçekleştirilen başka bir çalışmada da kız çocuklarının içselleştirme problemlerinin erkek çocuklardan anlamlı derecede daha yüksek olduğu raporlanmıştır (Geng vd., 2016). Öte yandan, erken çocukluk döneminde farklı değerlendirme kaynaklarından (ebeveyn ve öğretmen) elde edilen veriler, erkek çocuklarının dikkat problemleri ve sosyal beceri eksikliklerinin kız çocuklarına göre daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur (Graves vd., 2012). İçselleştirme problemlerinin yüksek kontrol içeren doğasına bağlı tespit edilmesindeki güçlükler nedeniyle, kız çocuklarının bu durum karşısında daha yüksek risk altında olduğu düşünülebilir. Özetlenen araştırma bulgularından farklı olarak içselleştirme davranışlarının erkeklerde yüksek olduğunu gösteren çalışmalar da alanyazında yer bulmaktadır. Ergenlik dönemi öncesinde cinsel istismara

uğramış çocukların içselleştirme ve dışsallaştırma davranışları açısından cinsiyete göre farklılıklarının incelendiği bir çalışmada, erkeklerin içselleştirme problemlerinin daha yüksek olduğu görülmüştür (Coohey, 2010). Buna karşın bazı çalışmalarda davranış problemleri cinsiyete göre farklılık göstermemiştir (Mackler vd., 2015; Silver vd., 2010).

Davranış problemlerine ilişkin belirtiler duygusal, davranışsal, akran ilişkileri, sosyal beceriler ve akademik alanda görünür olabilmektedir. Uyumlu olmayan davranışlar sebebiyle çocuklar duygusal açıdan zorlanmakta, sosyal uyum gösterememekte ve akademik performanslarında belirgin düşüş görülebilmektedir. İşlevselliği bozan belirtiler kısa ve uzun dönemde etkilerini sürdürebilmektedir. Davranış problemlerinin çocuğun işlevselliği ve yaşam kalitesi üzerindeki bireysel etkilerinin yanı sıra, aile, sosyal çevre ve toplum gibi hem mikro hem de makro düzeydeki etkileri (Costello vd., 2005) bu davranışların belirleyicilerinin ortaya konulmasını gerektirmektedir.

2.2.1 Çocuk Davranış Problemlerinin Etiyolojisi

Çocukluk döneminde ortaya çıkan içselleştirme ve dışsallaştırma problemlerinin oluşmasında etkili olduğu düşünülen birçok faktör bulunmaktadır. Ebeveynin sahip olduğu psikolojik kaynaklar, çocuğun özellikleri, çocuk yetiştirme tarzı, olumlu ebeveynlik, bağlanma stilleri, evlilik ilişkisinden memnuniyet, ebeveynlik rolünden memnuniyet, eş çatışması, çocuk yetiştirme uygulamaları, mizaç özellikleri ve genetik etkiler içselleştirme-dışsallaştırma problemlerinin etiyolojik kökenlerini oluşturmaktadır (Guzick vd., 2019; Bartels vd., 2004; Dodge, 2006; Gardner vd., 2007; Hannigan vd., 2016; Karreman vd., 2010; Latendresse vd., 2015; Linville vd., 2010; Salari vd., 2014; Shaw vd., 2003; Wichers vd., 2013).

Davranış problemlerin açıklanmasında genetik faktörleri merkeze alan biyolojik yaklaşımlara karşın çevresel ve genetik faktörlerin etkileşimlerini vurgulayan gelişimsel psikopatoloji yaklaşımları son yıllarda daha fazla kabul görmektedir. Geliştirilen kuramsal farklılıklara rağmen genetik faktörlerin etkisi araştırmacılar tarafından her dönem güncelliğini korumuştur. 7-16 yaş

aralığındaki 408 ikiz ile yürütülen çalışmada davranış problemlerinin açıklayıcısının büyük oranda genetik faktörler olduğunu öne sürülmüştür (Hatoum vd., 2018). Ancak yakın dönemde 11–23 yaş aralığındaki 3.087 ikizle gerçekleştirilen bir diğer çalışmanın bulguları, önceki literatürde genetik etkilere yapılan vurgulara rağmen, içselleştirme ve dışsallaştırma problemlerinde kalıtsal etkenlerin sanılandan daha sınırlı bir rol oynadığını; buna karşın çevresel faktörlerin bu problemlerin etiolojisinde daha belirleyici olduğunu ortaya koymuştur (Nikstat ve Riemann, 2020). Bugular, çocuk ve ergenlerde davranış problemlerinin etiolojisine ilişkin açıklamalarda, genetik yatkınlıkların yanı sıra çevresel dinamiklerin de belirleyici bir rol oynadığını ortaya koyarak, çok boyutlu bir etiolojik yaklaşımın gerekliliğine işaret etmektedir. Bu kapsamda problemlili davranışların gelişiminde belirleyici rolü genel kabul gören ebeveyne ait faktörlerin ele alınması önem taşımaktadır (Aunola ve Nurmi, 2005; Davenport vd., 2008).

Erken dönemde bakım verenle kurulan bağlanma ilişkileri, bireyin duygusal ve davranışsal uyumu üzerinde temel bir rol oynamaktadır. Güvenli bağlanma, bakım verenlerinin duyarlı ve esnek tepkileriyle şekillenen etkileşimler yoluyla çocukların duygularını düzenleme becerilerini geliştirmelerine, stresle başa çıkabilmelerine ve çevreyle sağlıklı etkileşim kurabilmelerine katkı sağlamaktadır. Buna karşılık, güvensiz bağlanma biçimlerinde bu gelişimsel süreçler sekteye uğrayabilmektedir (Brumariu, 2015; Contreras ve Kerns, 2000). Dolayısıyla çocukların çeşitli duygularla karşılaştıklarında geliştirdikleri baş etme stratejileri ile verdikleri psikolojik ve davranışsal tepkiler, erken dönem bağlanma deneyimleriyle yakından ilişkilidir. Anne ile çocuk arasındaki bağlanma özelliklerinin çocuk davranışları üzerindeki etkisinin incelendiği araştırmada kaygılı bağlanma ile çocuğun içselleştirme-dışsallaştırma problemleri arasında ilişki elde edilmiştir (Guterman ve Neuman, 2020). Bununla birlikte, yıkıcı bozukluk tanısı bulunan 3-6 yaş aralığındaki klinik örneklemdeki çocukların %84'ünün ebeveynleriyle güvensiz bağlanma ilişkisi geliştirdiği bulunmuştur (Speltz vd., 1990). Benzer şekilde boylamsal bir çalışmadan elde edilen bulgular, güvensiz bağlanma ilişkisinin 3 ve 9 yaşındaki

davranış problemlerinin açıklayıcısı olduğunu göstermiştir (Keyser vd., 2017). Araştırma bulguları, bağlanma ilişkilerinin problemleri davranışlar açısından önemli bir belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır.

Davranış problemlerinin oluşumunda ve sürdürülmesinde önemli çevresel faktörlerden bir diğeri ebeveyn uygulamalarıdır. Ebeveynlik davranışlarından özerklik tanıma (Bastiaanssen vd., 2014; Reitz vd., 2006), psikolojik kontrol (Fuentes-Balderrama vd., 2020; Luebbe vd., 2013; Yan vd., 2020), davranışsal kontrol (Barber vd., 1994; Stevens vd., 2006), katı ebeveynlik (Bender vd., 2007), kabul (Benson vd., 2008; Klaver vd., 2014), saldırgan ebeveynlik (Elam vd., 2014), tutarsız disiplin (Kjellstrand ve Eddy, 2011; Stormshak vd., 2000), reddetme (Khaleque ve Rohner, 2002; Zhang ve Wang, 2023), ebeveyn sıcaklığı (Khaleque, 2013; Mo vd., 2023), aşırı koruyucu ebeveynlik (Buurker, 2014) ve ebeveyn desteğinin (Yap ve Jorm, 2015) içselleştirme-dışsallaştırma problemleri ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Yapılan çalışmalarda ebeveynlerin kullandıkları disiplin yöntemleri (sözel ve fiziksel) ve ebeveynlik stilleri ile dışsallaştırma davranışları arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Clark vd., 2015; Lansford vd., 2014). Anne ve babaların katılımıyla yürütülen bir çalışmada ebeveynlik stresi ile çocuğun sosyo-duygusal uyumu arasındaki ilişkide ebeveynlik biçimlerinin aracı rolü incelenmiştir (Carapito vd., 2018). Babanın yetkili ebeveynlik stili çocuğun cinsiyetinden bağımsız ebeveynlik stresi ile uyum davranışları arasındaki ilişkiye aracılık ederken; anne için bu ilişki yalnız kız çocuklarında elde edilmiştir. Bunun yanı sıra, babanın otoriter ebeveynlik stiline kız çocuklarının dışsallaştırma; izin verici ebeveyn pratiğinin ise kızların içselleştirme problemleri üzerinde aracılık etkisi olduğu bulunmuştur. Bu kapsamda çocuğun özerkliğini destekleyen, kural barındıran ve duygusal yakınlık içeren olumlu ebeveyn davranışlarının problemleri davranışlar üzerinde negatif açıdan etkili olacağı; çocuğa otonomi sunmayan, duygusal yakınlık sağlamayan yıkıcı nitelikteki ebeveyn davranışlarının ise pozitif yönde etkili olacağı varsayılmaktadır. Nitekim, son dönemde gerçekleştirilen bir meta analiz çalışmasında, yüksek sıcaklık ve düşük düşmanlık/saldırganlık (*hostility*) barındıran olumlu ebeveynlik davranışlarının düşük düzey saldırganlıkla ilişkili

olduğunu göstermiştir (Kawabata vd., 2011). Bir başka ifadeyle, duygusal sıcaklık barındırmayan, cezalandırıcı ve çocuğun deneyimini görmeyen ebeveyn davranışları çocukta psikolojik sıkıntıya sebep olabilmekte ve davranış problemleri oluşabilmektedir.

Ebeveynin davranışsal özelliklerinin yanı sıra psikolojik süreçleri de çocuklardaki davranış problemlerinin belirleyicileri arasında yer almaktadır. Ebeveynin güçlü psikolojik kaynaklara sahip olması, çocukta daha düşük düzeyde duygusal ve davranışsal problemlerin görülmesiyle ilişkilendirilirken; ebeveynin psikolojik zorlantılarının bu problemler ile pozitif yönde ilişkili olacağı beklenmektedir. Ebeveyn ve çocuk ruhsal durumu arasındaki ilişki, karşılıklı etkileşim dinamikleriyle açıklanmaktadır (Sifaki vd., 2020). Bu bağlamda, çocuğun psikopatolojisi hem ebeveynin psikopatolojisinin açıklayıcısı hem de ebeveyn psikopatolojisinin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Örneğin, anne-babaların psikiyatrik bozukluklarının çocukların içselleştirme ve dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada, annenin psikopatolojisinin çocuğun içselleştirme davranışları üzerindeki etkisinin babanın psikopatolojisinden daha güçlü olduğu gösterilmiştir (Connel ve Goodman, 2002). Benzer şekilde İran’da yürütülen bir başka çalışmada, ebeveynlerin farklı kategorilerdeki ruhsal bozukluklarının tamamının çocukların davranış problemleriyle pozitif yönde anlamlı ilişkiler gösterdiği, buna ek olarak ebeveyn depresyonunun tek başına çocuklardaki davranış problemlerinin %26,8’ini açıkladığı bulunmuştur. Ebeveynin psikiyatrik semptomlarının yanı sıra, çocukların davranışsal işlevselliği üzerinde etkili olan bir diğer psikolojik zorlantı ise ebeveynlik stresidir. Ebeveynlik stresi ve çocuk davranış problemleri arasındaki ilişki, ebeveynlik stresini açıklayan kuramsal yaklaşımlar çerçevesinde sunulacaktır.

2.2.2 Ebeveynlik Stresi ile Çocuk Davranış Problemleri Arasındaki İlişki

Yaygınlığı, mikro ve makro sistem üzerindeki işlevselliği bozan etkileri sebebiyle, ebeveynlik stresi ve çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkinin anlaşılması önem taşımaktadır. Ebeveynlik stresi ile çocuk davranış problemleri

arasındaki çok boyutlu ilişkinin açıklanmasında; Bronfenbrenner'ın (1979) Ekolojik Sistemler Kuramı'nın (*Ecological Systems Theory*), Belsky'nin (1984) Ebeveynlik Süreç Modeli'nin (*Parenting Process Model*), Abidin'in (1992) Ebeveynlik Stres Modeli'nin (*Parenting Stress Model*) ve Deater-Deckard'ın (1998) Ebeveyn-Çocuk İlişkileri Kuramı'nın (*Parent-Child-Relationship (P-C-R) Theory*) birlikte ele alınmasının daha kapsamlı bir bakış açısı sunacağı düşünülmektedir. Kuramsal yaklaşımlar sonucunda oluşturulan modeller birbirleriyle çelişmekten ziyade, bir önceki modelin sınırlılıklarını genişletme hedefiyle yapılandırılmıştır.

Çocuğun davranış problemlerinin bireyler ve toplum üzerindeki etkisi bilinmektedir. Öte yandan, bu problemin gelişiminde bireyin ve sosyal faktörlerin rolünün bulunduğu da düşünülmektedir. Ekolojik Sistemler Kuramı (Bronfenbrenner, 1979) çocuğun gelişimi üzerindeki çevresel sistemleri ve bu sistemlerin birbiriyle ilişkisini açıklayan en temel yaklaşımdır. Bronfenbrenner (1979) çocuğun gelişimini erken dönemden itibaren etkilemekte olan mikrosistem, mezosistem, ekzosistem, makrosistem ve kronosistem olarak adlandırdığı birbiriyle ilişkili beş katman tanımlamaktadır. Mikrosistem çocuğun yakın ilişkide olduğu ve karşılıklı etkileşimin bulunduğu üyeleri (ebeveynler, aile üyeleri, akranlar, vb.) kapsamaktadır. Bu kapsamda farklı katmanlardaki faktörler sonucunda oluşan ebeveynlik stresi, çocuğun gelişiminin önemli ölçüde şekillendiği mikrosistem içinde ebeveyn-çocuk ikilisini etkilemektedir. Dolayısıyla, Ekolojik Sistemler Kuramı (Bronfenbrenner, 1979), ebeveynlik stresinin oluşumunu ve sonuçlarını bireysel düzeyde sınırlandırmak yerine, bu süreci daha geniş sosyo-kültürel ve çevresel bağlamlar içinde ele almaktadır. Bu teorik yaklaşımın, ebeveynlik davranışları ile çocuğun gelişimi üzerindeki etkilerini açıklayan Belsky'nin (1984) Ebeveynlik Süreç Modeli'ne ve Abidin'in (1992) kuramsal yaklaşımına temel oluşturduğu varsayılmaktadır.

Belsky (1984) ebeveyn davranışlarının belirleyicilerini tanımladığı Ebeveynlik Süreç Modeli'nde davranışın açıklayıcısı olarak üç faktör sunmaktadır: ebeveyne ait özellikler, çocuğa ait özellikler ve bağlamsal

özellikler. Ebeveyne ait faktörler ebeveynin iyi oluş hali ile psikolojik ve fiziksel sağlık boyutlarını kapsamakta olup; çocuğa ilişkin faktörler çocuğun mizacı ve sağlık durumuna ilişkin boyutları barındırır. Bağlamsal boyut ise annenin algıladığı sosyal destek, işgücüne katılımı ve partner desteğini kapsamaktadır (Belsky, 1984). İlgili model, ebeveynlik davranışlarının belirleyicilerini açıklayan kuramsal çerçeveyi ortaya koyan öncü çalışmalardan biri olması nedeniyle, diğer yaklaşımlar için temel oluşturmuştur.

Abidin (1992), Ebeveynlik Süreç Modeli'nin (Belsky, 1984) ebeveynin düşünen, planlayan ve hedef odaklı davranışlarının kapsamadığı gerekçesiyle bütünlleştirici model önerisinde bulunmuştur. Abidin (1992), ebeveynlik stresini tanımladığı çalışmasında, bu kavramın belirleyicileri olarak ebeveyn özellikleri (kişilik, ebeveynlik işlevselliği, sağlık, psikopatoloji, anne-baba ile bağlanma ilişkileri), çocuğun özellikleri (uyumluluk, kabul edilebilirlik, talepkarlık, duygusal durum, hiperaktivite-dikkat eksikliği) ve diğer faktörler (partner ilişkisi, sosyal destek, rol kısıtlamaları) olmak üzere çok boyutlu bir yapıyı ortaya koymuştur. Tanımlanan üç alanın etkileşiminin sonucunda ise ebeveynlik stresi oluşmaktadır (Diener ve Swedin, 2020). Bu model önceki modellerde sunulan sosyolojik, çevresel ve davranışsal açıklamalara ek olarak ebeveynin kişilik özelliklerini de entegre eden bir çerçeve sunmayı hedeflemiştir (Abidin, 1992).

Tarihsel süreç gözden geçirildiğinde Belsky (1984) ve Abidin (1992) tarafından sunulan modellerin ardından Deater-Deckard (2004) ebeveynlik stresini iki farklı kuramsal yaklaşım olan 'Ebeveyn-Çocuk-İlişkileri Kuramı (*P-C-R Theory*)' ve 'Günlük Zorluklar Kuramı (*Daily Hassles (DH) Theory*)' ile açıklamıştır. Kuram, aile alt sistemlerinin arasındaki karşılıklı etkiyi vurgulayan Aile Sistemleri Teorisinden (Minuchin, 1974) yola çıkarak ebeveynlik stresini ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkisellik üzerinden açıklamaktadır (Deater-Deckard, 2004). Başka bir deyişle, ebeveyn ve çocuğun özelliklerinin, aile sistemini oluşturan diğer alt sistemler üzerinde de etkili olduğunu vurgulamaktadır. Bu kapsamda ebeveynlik stresi yalnızca ebeveynin psikolojik sağlığını etkilememekte, çocuğun davranışlarını da şekillendirmektedir.

Çocuğun duygusal ve davranışsal problemlerinin ebeveynlik stresini artırdığı; ebeveyn özelliklerinin (işlevsellik, psikolojik durum vb.) ise ebeveynliğin niteliğini olumsuz etkileyerek çocukta problemlili davranışların artmasına yol açtığını öne sürülmektedir (Deater-Deckard, 2004). Öte yandan, ebeveynlik stresinin ebeveynin çocuk yetiştirme tutumlarını ve çocukla kurduğu ilişkiyi olumsuz yönde etkileyerek çocukta içselleştirme ve dışsallaştırma problemlerine yol açacağı döngüsel bir ilişki de tanımlanmaktadır. Alt sistemler arasındaki etkileşimi temel alan ve ebeveynlik stresini oluşturan faktörlerin açıklandığı model, ebeveyn etkileri (*parent effects-P*), çocuk etkileri (*child effects-C*) ve ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkiler (*relations-R*) üzerinden (*P-C-R Theory*) adlandırılmaktadır. Son yıllarda literatürde ebeveynlik stresi ile çocukların problemlili davranışları arasındaki ilişkinin incelendiği çift yönlü (*bidirectional*) modeller genellikle ilgili kuramsal açıklamayı temel almaktadır.

Günlük Zorluklar Kuramında ise, Deater-Deckard (2004) ebeveynlik stresini ebeveynlerin çocuk yetiştirme sürecinde günlük yaşadıkları zorluklar sonucunda deneyimledikleri stres olarak tanımlanmaktadır. Bu kuramda, baş etme stratejilerinin başarısız olması halinde stres faktörlerinin aile üyeleri üzerindeki etkisinin kalıcı olması beklenmektedir. Buna göre, gün içinde anne-babaların çocuk yetiştirme pratiklerinde karşılaştıkları okula hazırlık, yaramazlık, kardeş ile çatışma vb. durumların yönetilmesindeki zorluklar birikebilmektedir. Günlük yaşanan bu stresin birikmesinin ise genel ebeveynlik stresini arttıracakı düşünülebilir. Araştırmalar, ebeveynlik sürecinde yaşanan günlük zorlukların, çocuğun gelişimi ve davranışları üzerindeki olumsuz etkilerinin, genel ebeveynlik rolüne ilişkin sorunlardan kaynaklanan stresten daha belirleyici olabileceğini göstermektedir (Coplan vd., 2003; Crnic ve Greenberg, 1990; Deater-Deckard, 2004).

Kuramsal çerçevede ortaya konan ebeveynlik stresi ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişki, ampirik araştırma bulgularıyla da tutarlı bir şekilde desteklenmektedir. Araştırmalar; bireysel, bağlamsal ve aile dinamiklerinin etkileşimi sonucu ortaya çıkan ebeveynlik stresinin, ebeveyn-çocuk ilişkisini olumsuz etkileyebileceği göstermektedir (Santelices ve Cortes, 2022). Bu

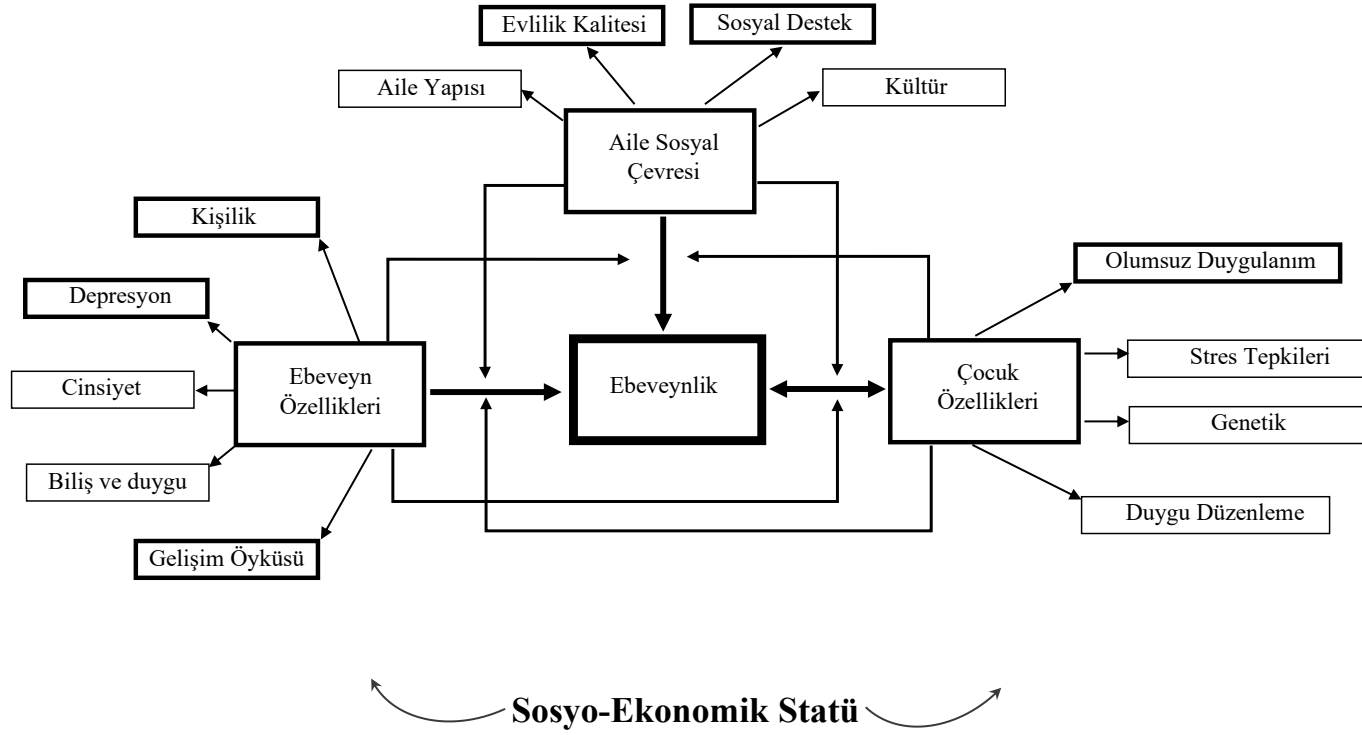
olumsuz etkileşimin bir yansıması olarak, ebeveynlik stresinin hem içselleştirme (kaygı, depresyon, vb.) hem de dışsallaştırma (saldırganlık, hiperaktivite, karşı gelme davranışları, vb.) problemlerinin güçlü bir yodayıcısı olduğu ortaya konmuştur (Hruschak vd., 2022; Lapolice-Therault vd., 2025; Wu vd., 2025). Kanada’da 157 anne-baba çifti ile gerçekleştirilen boylamsal bir araştırmada anne-babaların ebeveynlik stresinin çocuğun erken çocukluk dönemindeki davranış problemlerinin önemli bir açıklayıcısı olduğu göstermiştir (Lapolice-Therault vd., 2025). Söz konusu çalışmada, ebeveynlerin çocuk 18 aylıkken rapor ettikleri ebeveynlik stresinin, çocuğun 4 yaşındaki davranışsal problemlerini öngördüğü belirlenmiştir. Yol analizleri sonuçları, ebeveynlik stresinin çocuklardaki dışsallaştırıcı davranış problemlerini hem anne hem de baba açısından açıklayıcı olduğunu, içselleştirme problemlerinin ise özellikle annenin ebeveynlik stresi tarafından anlamlı şekilde öngörüldüğünü ortaya koymuştur. Anne-baba ikililerinden oluşan klinik olmayan örnekleme Japonya’da yapılan bir araştırmada, ebeveynlik stresinin çocuklardaki davranış problemleri üzerindeki yordayıcı etkisi ebeveyn cinsiyetine göre farklılık göstermiştir (Tokunaga vd., 2019). Söz konusu çalışmada, babaların ebeveynlik stresinin çocuklardaki DEHB semptomlarını; annelerin ebeveynlik stresinin ise akran sorunları ve içselleştirme problemlerini yordadığı belirlenmiştir. Ebeveynlik stresi ile davranış problemleri arasındaki ilişkinin biyolojik bağa özgü olmadığını ortaya koyan koruyucu ailelerle yürütülmüş çalışmalar da mevcuttur. Lohaus vd. (2017) koruyucu aile örneklemiyle yürüttükleri çalışmada, annelerin ebeveynlik stresinin çocukların içselleştirme ve dışsallaştırma problemleri üzerinde pozitif yönde etkili olduğu bulunmuş, ancak bu ilişki babalar için saptanamamıştır. Bu sonuçlar, ebeveynlik stresinin çocuk davranış problemleri üzerindeki etkisinin zaman içindeki seyrini inceleyen çalışmalarla da desteklenmektedir. Örneğin, Hollanda’da büyük bir örnekleme yürütülen araştırma, ebeveynlik stresinin hem içselleştirme hem de dışsallaştırma problemleriyle ilişkili olduğunu ve ebeveynlik stresindeki azalmaların dışsallaştırma problemlerinde düşüşle, içselleştirme problemlerinde ise istikrarlı bir seyirle bağlantılı olduğunu göstermiştir (Stone vd., 2015). Bir

başka ifadeyle, ebeveynlik stresindeki azalmalar dışsallaştırma problemlerindeki gerilemeyle ilişkilendirilirken, içselleştirme problemlerinin semptomlarında anlamlı bir değişim görülmemektedir. Ebeveynlik stresinin çocuk davranış problemleri ve öğrenme bozuklukları üzerindeki etkilerini inceleyen bir diğer çalışmada, ebeveynlik stresinin hem davranışsal sorunlar hem de öğrenme güçlükleri üzerinde doğrudan belirleyici etkisi olduğu rapor edilmiştir (Huang vd., 2025). Araştırma sonuçları, ebeveynlik stresinin çocukların davranışsal gelişimi üzerindeki belirleyici rolünü ve bu etkinin zaman içindeki sürdürücülüğünü de ortaya koymaktadır. Ancak ebeveynlik stresi ile çocuk davranışları arasındaki bu ilişkide çocuğa ve ebeveyne özgü bireysel özelliklerin de rol oynadığı düşünülmektedir.

Ebeveynlik stresi ile problemleri davranışlar arasındaki ilişkide çocuğun fizyolojik ve psikolojik sağlık durumu belirleyici olabilmektedir. Kronik bozukluklar ve hastalıklar (psikopatoloji, gelişimsel bozukluklar) ebeveynlik stresinin artmasında ve kronik hale gelmesinde etkili olabilmektedir. Tipik gelişimsel özelliklere sahip çocuktan farklı olarak bu grupta bakım ve destek ihtiyacı daha yoğun olabilmekte bu durum ebeveynlerin duygusal ve fiziksel açıdan tükenmişlik yaşamalarına yol açabilmektedir. Fiziksel bakımı gerektiren durumlar dışında, nörogelişimsel bozukluğu bulunan çocukların alıcı dil becerilerinin yetersizliği iletişim sürecini zorlaştırmakta ve ebeveynlik stresi ile ilişkilendirilmektedir (Farrell vd., 2025). Ayrıca, bu tür gelişimsel zorluklar, ebeveynlerin stres düzeyini artıran çeşitli etkenlere de yol açmaktadır. 5-18 yaş aralığında otizm spektrum bozukluğu (OSB) ya da dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu (DEHB) bulunan çocukların uyku bozukluklarının yüksek düzeyde ebeveynlik stresi ve ruh sağlığı bozukluklarıyla ilişkili olduğu bulunmuştur (Martin vd., 2019). Çocuğun nörogelişimsel bozukluğu ve komorbid tanıları, yüksek düzeyde talepkar özellikler taşımakta olup, ebeveynin yeterli kaynaklara sahip olmaması durumunda ebeveynlik stresine sonuçlanmaktadır.

Belsky'nin (1984) Süreç Modeli'nden yola çıkan Taraban ve Shaw (2018), ebeveynlik davranışlarının açıklanmasında ebeveyn, çocuk ve aile-sosyal çevre özelliklerine ek olarak, bağlamsal ve bireysel faktörlerin de dikkate alınması

gerektiğini ileri sürmüştür. Önerdikleri modelde ebeveyn özelliklerine cinsiyet, biliş ve duygular; çocuk özelliklerine stres tepkileri, genetik faktörler ve duygu düzenleme; sosyal bağlam boyutunu kapsayan aile-sosyal çevre özelliklerine ise aile yapısı ve kültür değişkenlerinin eklendiği görülmektedir. Güncellenmiş modelde literatürden elde edilen bilgiler doğrultusunda tanımlanan alanlar ve özellikler arasındaki ilişkilerde düzenleyici yollar belirlemiştir. Ayrıca, sosyoekonomik statü modelde ebeveynlik üzerinde etkisi bulunan düzenleyici rolü ile modele dahil edilmiştir. Geleneksel aile yapısına ek olarak aile yapısında artan çeşitlilik (boşanmış ebeveynler, tek ebeveynler, eşcinsel çiftler, evlat edinmiş ebeveynler) ile annelerin çalışma hayatına katılımının çocuk üzerindeki etkisi konusunda hâkim olan anlayışın son yıllarda değişmesine bağlı olarak modelin gözden geçirilmesine ihtiyaç duyulmuştur (Taraban ve Shaw, 2018). Ampirik çalışmalardan elde edilecek bilgiler ile dönemin özellikleri göz önünde bulundurularak ebeveynlik davranışını etkilemekte olan faktörlerin modele dahil edilmesinin ebeveynlik süreçlerinin anlaşılmasına katkı sağlayacağı varsayılmaktadır.

Şekil 2.1 Belsky'nin (1984) güncellenmiş ebeveynlik süreç modeli

İlgili modelde ebeveynlik stresine doğrudan yer verilmemiştir. Ancak, ebeveynliğin niteliğini olumsuz etkileyen ve ebeveynlik stresi ile dolaylı ilişkisi olan faktörler üzerinden bir bakış açısı sunulmaktadır. Örneğin, ebeveynin psikolojik belirtilerinden depresyon, olumsuz ebeveynlik uygulamalarından ihmal ve düşük duyarlılıkla ilişkilendirilmektedir. Depresyon, ebeveynin çocuğun sosyo-duygusal ihtiyaçlarını algılamasını ve karşılanmasını engelleyerek çocukta davranış problemleriyle sonuçlanacaktır. Diğer yandan, modele dahil edilen sosyoekonomik statü (SES), hem ebeveynin psikolojik semptomlarının belirleyicisi ve hem de çocukla ilişkisinde düzenleyici rolü ile ele alınmıştır. bu değişkenler aracılığıyla, ilişkinin mekanizmaları ile güç ve yön değişimlerinin hangi koşullarda gerçekleştiğine dair bilgiler elde edilmektedir. SES'in psikolojik belirtilerin oluşmasında etkisinin bulunabileceği öne sürülmüştür. Buna ek olarak, araştırma sonuçları doğrultusunda, çocuğun zor mizaç özelliklerinin ebeveynlik stresi üzerindeki yordayıcı etkisinde yüksek SES'in koruyucu özelliği tartışılmıştır (Taraban ve Shaw, 2018). Crnic (2024) ise ebeveynlik stresini ele aldığı süreç modelinde, bu olguyu ebeveyn-çocuk etkileşiminin çok boyutlu bir çıktısı olarak değerlendirmekte ve modelini gelişimsel psikopatoloji yaklaşımı üzerine temellendirmektedir. Abidin'in (1992) ebeveynlik stresinin, ebeveynlik davranışları üzerindeki etkisi aracılığıyla çocuğun işlevselliğini dolaylı olarak etkilediği yönündeki görüşünden hareketle geliştirilen bu model, temel süreci genişleterek risk faktörlerinin ebeveynlik stresine karşı bir duyarlılık oluşturduğunu, ebeveynin psikolojik sıkıntısının iki yönlü bir katkı sağladığını, düzenleyici değişkenlerin bu etkileşim yollarında rolü bulunduğunu ve bu ilişkilerin doğasının sürekli, döngüsel ve etkileşimsel bir yapıda olduğunu ileri sürmektedir. Revize edilmiş bu modellerdeki düzenleyici değişkenlere ilişkin vurgular, ebeveynlik stresi ile çocuk davranışları arasındaki ilişkide ebeveyn kaynaklarının incelenmesinin gerekliliğini göstermektedir.

Kuramsal açıklamalarda vurgulanan etkileşimli doğası dikkate alındığında, ebeveyn ve çocuğa ait faktörler sistemin diğer üyelerini ve üyeler arasındaki ilişkileri etkilemektedir. Bu faktörler, ebeveynlik stresi ile sonuçları

arasındaki ilişkide de belirleyici bir rol oynamaktadır. Yakın dönemde önerilen ebeveynlik stresi modellerinde ve yürütülen çalışmalarda ebeveynlik stresi ile sonuç değişkenleri arasındaki ilişkinin anlaşılmasında rol oynayan düzenleyici faktörlerin incelenmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır (Neece vd., 2012; Taraban ve Shaw, 2018; Crnic, 2024). Düzenleyici rol üstlenen bu özellikler, ebeveyn (Chiang ve Bai, 2023), çocuk (Tsotsi vd., 2019) ya da aileye (Zhu vd., 2024) ilişkin çeşitli nitelikleri kapsamaktadır. Çin’de 558 anne ile yürütülen boylamsal bir araştırmanın bulguları, anne ebeveynlik stresi ile çocuk davranış problemleri arasındaki yordayıcı ilişkide anne depresyonunun aracılık etkisini ortaya koyarken, aynı modelde aile yılmazlığının düzenleyici rolünü göstermiştir (Pan vd., 2025). Analizlerde, aile yılmazlığının ilgili modeldeki koruyucu etkisinin boylamsal desenin hem birinci hem de ikinci veri toplama aşamasında anlamlı biçimde gözlemlendiği rapor edilmiştir. Her iki ebeveyn den verilerin yer aldığı bir başka çalışmada, anne ebeveynlik stresi ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide babanın yüksek düzey ebeveynlik stresinin aradaki ilişkiyi güçlendirdiği saptanmıştır (Trumello vd., 2021). Elde edilen bulgu, ebeveynlik rolüne ilişkin düşük stres düzeyinin, çocuğun duygusal ve araçsal bakım ihtiyaçlarının karşılanmasında bir kaynak işlevi görebileceğini; aynı zamanda, yüksek düzeyde ebeveynlik stresi yaşayan ebeveynler için destekleyici rol üstlenebileceğini ortaya koymaktadır. Ergenlik dönemindeki çocukların ve ebeveynlerinin katılımıyla yoğun boylamsal veri toplama yöntemiyle gerçekleştirilen bir çalışmada ise ebeveynlik davranışı, ebeveynlik stresi, davranış problemleri ve zihinselleştirme arasında ilişkiler incelenmiştir (Fiore vd., 2025). Analizler sonucunda, ergenlik dönemindeki çocukların davranış problemleri ile kontrolcü ebeveynlik arasındaki yordayıcı ilişkide, ebeveynin çocuğun zihinsel durumlarına yönelik ilgi ve merakının düzenleyici bir rol üstlendiği bulunmuştur. Bir başka ifadeyle, ebeveynin çocuğun zihinsel durumlarına yönelik daha fazla ilgi ve merak gösterdiğinde, davranış problemlerinin kontrolcü ebeveynlik üzerindeki olumsuz etkisi azalmaktadır. Bu doğrultuda elde edilen bulgular, ebeveynlik stresi ile çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişkide düzenleyici değişkenlerin rol oynayabileceğini

göstermekte ve ebeveyn zihinselleştirme kapasitesinin potansiyel bir düzenleyici olarak öne çıkabileceğine işaret etmektedir.

2.3 Zihinselleştirme

Sosyal bir varlık olarak insan, tüm türlerden farklı olarak kendini ve ötekini anlama çabası göstermektedir. Zihinselleştirme kavramı, anne-bebek ikilisi arasındaki güvenli bağlanma ilişkisinin hamilelik sürecindeki bağlanma deneyimlerinin yanı sıra annenin kendi ebeveynleriyle olan ilişkisini zihin durumları açısından düşünme ve anlama becerisiyle açıklayan kapsamlı ampirik çalışmalar ile sınırda kişilik bozukluğu bulunan hastalarla yürütülen psikanalitik çalışmalardan elde edilen bulgular temelini almaktadır (Fonagy ve Allison, 2016). Kuram psikanaliz, sinirbilim, bilişsel psikoloji, felsefe, evrimsel psikoloji, sinirbilim, bağlanma teorisi ve gelişim psikolojisi öğelerini kapsamı sebebiyle disiplinlerarası niteliğe sahiptir (Freeman, 2016; Jurist vd., 2008).

Kavram ilk olarak Peter Fonagy'nin 1989 yılındaki çalışmasında (Fonagy, 1989) 'zihinselleştirme' (*mentalization*) adıyla kullanılmış olup sınırda kişilik bozukluğu (SKB) bulunan hastaların tedavi süreçlerindeki klinik ve teorik bileşenlerin açıklamasında ele alınmıştır (Fonagy, 1991). Zihinselleştirme kuramı, bağlanma teorisi (Bowlby, 1988), klasik psikanalitik kuramda yer alan Bion'un (1962) alfa işlevi, Paris Psikosomatik Ekolü'nün psikosomatizasyona ilişkin açıklamaları (Marty, 1990) ile Klein'in (Klein vd., 1946) tanımladığı depresif pozisyon arasında kurduğu bağlantılarla tanımlanmaktadır (Fonagy ve Target, 2007b). Bu çalışmada kullanılan 'zihinselleştirme' ve 'zihinselleştirme kapasitesi' kavramları, literatüre Peter Fonagy vd. (2002) tarafından kazandırılan kuramsal çerçeve doğrultusunda ele alınacaktır.

Zihinselleştirme, ihtiyaçlar, arzular, duygular, inançlar, hedefler ve amaçlar gibi kasıtlı zihinsel durumlar temelinde insan davranışını algılamamızı ve yorumlamamızı sağlayan bir tür zihinsel yaratıcı aktivite olarak tanımlanmaktadır (Allen vd., 2008). Bir başka ifadeyle, insan ilişkilerini fikirler, inançlar ve duygular açısından değerlendirme ve diğerleriyle iletişim için köprü

oluşturulmasına olanak sağlayan zihinsel kapasitedir (Fonagy vd., 2002). Evrimsel temelli yaklaşımlar ile gelişimsel psikopatoloji ve sosyal sinirbilim alanlarından elde edilen bulgular doğrultusunda, zihinselleştirmenin kişiler arası ilişkilerde işlevselliği sürdüren, büyük ölçüde insan türüne özgü ve kritik öneme sahip bir kapasite olduğu öne sürülmektedir (Luyten vd., 2020). Bununla birlikte, bazı hayvan türlerinde bu kapasitenin ilkel düzeyde var olabileceği, ancak birçok türde bulunmadığı ifade edilmektedir (Tomasello, 2018). Bu kapasite aracılığıyla kişi, kendi ya da diğerinin davranışına ilişkin açıklamalar yaratarak duygularını ve sosyal ilişkilerini düzenleyebilmektedir.

Zihinselleştirme kapasitesi, özellikle erken dönemde bağlanma ilişkileri içinde gelişmekte olan ve bu ilişkilerin niteliğine bağlı olan gelişimsel başarı olduğu fikrine dayanmaktadır (Fonagy ve Target, 1997). İlişkisel deneyimler aracılığıyla edinilen zihinselleştirme becerisi, kişilerarası ilişkilerin niteliğini şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Bu sürecin bağlanma ilişkileri temelinde ele alınması ise yansıtıcı işleyiş olarak adlandırılmaktadır (Schiborr vd., 2013). Annenin kendisine ve çocuğuna ait zihinsel durumları anlama kapasitesi ise anne zihinselleştirme kapasitesi olarak tanımlanmaktadır (Sharp ve Fonagy, 2008). Bu durum, ancak annenin çocuğun zihinsel durumlarını fark ederek onu ayrı bir psikolojik varlık olarak kabul etmesiyle mümkün olmaktadır.

Araştırmacılar zihinselleştirmeyi literatürde farklı kavramlar yerine kullansa da aralarında nüanslar bulunmaktadır. Bu kavramların bir bölümü zihinselleştirme kavramının kuramsal arka planını oluşturmakta olup, bazı kavramların ise kapsam sınırları farklılık göstermektedir. Zihinselleştirme sıklıkla; zihin kuramı (*theory of mind*), zihin okuma (*mindreading*), zihin körlüğü (*mindblindness*), üstbilgi (*metacognition*), sosyal biliş (*social cognition*), bilinçli farkındalık (*mindfulness*), duygusal zeka (*emotional intelligence*), içgörü (*insight*), psikolojik zihinlilik (*psychological mindedness*) ve empati (*empathy*) kavramları ile birlikte ele alınmakta ya da bu kavramların yerine kullanılmaktadır.

Zihin kuramı, kişinin eylemlerin arkasında yatan inanç, arzu ve niyetler gibi zihinsel durumlar üzerine düşünebilme becerisi olarak tanımlanmaktadır

(Baron-Cohen, 1995). Her iki kavram da üsbilişsel süreçlerle ilgilidir fakat zihinselleştirme duygusal durumlara, zihin kuramı ise inanç ve niyet gibi daha epistemik süreçlere odaklanmaktadır (Wyl, 2014). Allen vd. (2008) zihinselleştirme ve zihin kuramı arasındaki üç temel farklılık tanımlamıştır. Zihin kuramı, zihinselleştirme kapasitesinin bilişsel gelişimi olarak tanımlanmaktadır. İlk kavramsallaştırma süreç içinde farklılaşmış olsa da zihin kuramı benlikten ziyade ötekinin zihinsel süreçlerine yöneliktir. Son olarak, zihin kuramı gelişmekte olan zihinselleştirme kapasitesinin ürünü olarak ele alınmaktadır. Özetle, zihinselleştirmenin duygusal ve benliğe yönelik boyutları zihin kuramından daha geniş bir çerçevesi bulunduğunu göstermektedir.

Zihin okuma, diğerinin zihinsel durumları hakkında çıkarım sağlayan insana özgü zihinsel etkinlik (Malle, 2005) iken; bu zihinsel etkinliğin gerçekleştirilemediği durum zihin körlüğü olarak adlandırılmaktadır (Baron-Cohen, 1995). Baron-Cohen (1995) zihin körlüğü kavramını ilk olarak otizm spektrum bozukluğunda diğerinin zihinsel durumunu anlamaya yönelik bozulmalar üzerinden tanımlamıştır. Bu kapsamda, diğerinin zihinsel durumlarına odaklanılarak benliğe yönelik boyutu barındırmaması ve bilişsel boyutu içermesi sebebiyle zihin okuma zihinselleştirmenin alt boyutunu karşılamaktadır. Allen vd. (2008) zihin körlüğünü zihinselleştirmenin tam tersi, bir başka ifadeyle zihinselleştirme yokluğu olarak tanımlamıştır.

Üstbiliş kavramı ilk olarak gelişim psikolojisi alanında çalışmakta olan Flavell (1979, s. 906) tarafından “bilişsel olgular hakkında bilgi ve biliş” olarak tanımlanmıştır. Bireyin kendi bilişsel süreçleri hakkındaki farkındalığı ve bu süreçleri düzenleme becerisi üstbiliş olarak adlandırılmaktadır (Fleur vd., 2021; Rhodes, 2019). İnsana özgü düşünmek ve bilmenin yanı sıra bu bilişsel süreçler üzerine düşünme kapasitesidir (Fisher, 1998). Geleneksel tanımda üstbiliş bireyin kendi bilişsel süreçlerini takibi kapsarken; zihinselleştirme bireyin kendisinin ve diğerinin bilişsel ve duygusal süreçlerini takibini kapsamaktadır (Jiang vd., 2022). Yakın zamanda üstbiliş kavramı için Semerari vd., (2003) tarafından sunulan operasyonel tanımda, bireyin kendi zihnini ve diğerinin zihnini anlama alt boyutları birlikte ele alınarak psikiyatrik bozukluğu bulunan

hastaların tedavi süreçlerinde değerlendirmeye ilişkin ölçüm aracı olarak ortaya konulmuştur. Kavram ilk olarak, bireyin kendi düşünsel süreçlerine ilişkin düşünme olarak tanımlansa da kavrama değerinin düşünsel süreçlerini düşünme boyutu da dahil edilmiştir. Dolayısıyla zihinselleştirme, çocuğun yansıtıcı kapasitesindeki belli kazanımları gösteren bilişsel-gelişimsel paradigmaya dayanırken; üstbilis gelişimsel bakış açısına bağlı olmayan çeşitli bilişsel ve duygusal işlemlerin sentezlenerek benlik ve değerinin bütüncül olarak betimlendiği bilginin psikolojik zorluklar karşısında kullanılma becerisidir (Ridenour vd., 2018). Özetle, üst bilis bireyin bilişsel süreçlerini tanıması, bu süreçleri yorumlaması ve kontrolünü sağlaması anlamına gelmektedir. Zihinselleştirme kavramı ile karşılaştırıldığında, zihinselleştirme bileşenleri arasında bireyin kendisine/benliğe odaklanan boyut ve bilişsel boyut ön plana çıkmaktadır.

Zihinselleştirme ile sıklıkla ele alınan bir diğer kavram ise empatidir. Gözlem, bilgi ve akıl yürütme süreçlerinin bir araya gelerek değerinin duygu ve düşünceleri hakkında fikir edinmeye olanak sağlayan karmaşık psikolojik çıkarım biçimi empati olarak tanımlanmaktadır (Ickes, 1997). Empati kişinin mevcut ya da varsayılan duygusunun tanınmasının yanında, bu duyguların belirli ölçüde anlaşılmasını da kapsamaktadır (Decety ve Jackson, 2004). Duygu odaklı çıkarımlar ağırlıklı olsa da zihinselleştirmeye benzer şekilde duygu ve düşüncenin empatide yer aldığı fakat yalnızca değerine odaklı olması sebebiyle zihinselleştirmeden farklılaştığı görülmektedir. Zihinselleştirme kavramı ile ilişkilendirilen kavramların farklılıkları Tablo 2. 1’de sunulmuştur (Allen vd., 2008).

Tablo 2.1 Zihinselleştirme ile örtüşen kavramlar ve ayırıcı özellikleri

Kavram	Ayırıcı Özellikler
Zihinselleştirme	Bireyin kendi ve başkalarının zihinsel durumlarıyla ilgilenmesi ve buna dayanarak davranışı yorumlaması
Zihin körlüğü	Zihinselleştirmenin karşıtı; ilk olarak otizmin tanımlanmasında kullanılmıştır
Zihin okuma	Başkalarına yöneliktir ve biliş odaklanır
Zihin kuramı	Bilişsel gelişime odaklanır ve zihinselleştirme için kavramsal bir çerçeve sunmaktadır
Üstbiliş	Öncelik bireyin kendi bilişine yöneliktir
Yansıtıcı işlevsellik	Genel zihinselleştirme düzeyini işlevselleştirir
Bilinçli farkındalık	Şimdiye odaklanır ve zihinsel durumlarla sınırlı değildir
Empati	Başkalarına yöneliktir ve duygulara odaklanır
Duygusal zeka	Kendi ve başkalarının duygularının zihinselleştirmesidir
Psikolojik farkındalık	Zihinselleştirme eğilimi olarak nitelendirilmektedir
İçgörü	Zihinselleştirme sürecinin çıktısı olan zihinsel içerik

2.3.1 Zihinselleştirmenin Boyutları

Luyten ve Fonagy (2015), zihinselleştirmeyi dört kutup etrafında örgütlenmiş ve her birini kendine özgü nöral devreleri bulunan bir yapı olarak tanımlamıştır: a) otomatik (örtük) ve kontrollü (açık); b) içsel odaklı ve dışsal odaklı; c) benliğe (kendine) ve ötekine (diğerine); d) bilişsel ve duygusal. Boyutları oluşturan her bir kutup için beynin farklı alanlarında aktivasyon tanımlanan nörobiyolojik yaklaşım sunulmuştur.

Otomatik zihinselleştirme bilinçdışı, hızlı ve refleksif sosyal bilgi işleme süreçlerini kapsamaktadır. Beynin tehdit algılama ve otomatik sosyal bilgi işleme sürecinde öncelikli rol oynayan amigdala, bazal ganglion, ventromedial prefrontal korteks, lateral frontal ve dorsal anterior singulat korteks bölgelerinin otomatik zihinselleştirmede yüksek aktivasyonu görülmektedir (Satpute ve Lieberman 2006). Bu nedenle tehlikeli durumlarda işlevsellik sağlıyor olsa da karmaşık kişiler arası ilişkilerde (uyarılmanın yüksek olduğu durumlar) yanlılık ve çarpıtma eğilimi de bulunmaktadır (Luyten ve Fonagy, 2015). Karmaşık kişiler arası ilişkilerde ve sosyal durumlarda ise daha fazla kontrolü gerektiren zihinselleştirmeye ihtiyaç duyulmaktadır. Kontrollü zihinselleştirme, bilinç düzeyinde kişinin, kendi ve başkasının düşünceleri, duyguları ve niyetleri üzerine sözel ve yansıtıcı süreçleri kullanmasını kapsamaktadır (Luyten ve Fonagy, 2015). Sözel ifadeyi barındırması sebebiyle dil gelişiminin tamamlanmasıyla da yakından ilişkilidir. Stresli durumlar karşısında, otomatik zihinselleştirmenin hızlı bir şekilde devreye girmesi, kontrollü zihinselleştirmenin ise engellenmesi, hayatta kalma mekanizmasına hizmet etmesi bağlamında evrimsel bir bakış açısıyla açıklanmaktadır (Luyten vd., 2017).

Duygu ve düşünce gibi içsel durumlara ve öznel deneyimlere odaklı zihinselleştirme içsel olarak adlandırılırken (Chevalier vd., 2023); gözlemlenebilen dışsal ipuçlarından yola çıkılarak yapılan zihinselleştirme dışsal odaklı zihinselleştirme olarak adlandırılmaktadır. Yüz ifadesi, beden duruşu, sözel ifadedeki tonlama ve vurgular gibi dışsal özelliklerin referans alındığı dışsal zihinselleştirmede lateral frontotemporal devreye girerken; içsel zihinselleştirmeden medial frontoparietal ağ sorumlu görülmektedir (Luyten ve Fonagy, 2015). Ayrıca, dışsal özellikler aracılığıyla gerçekleştirilen zihinselleştirmede daha az zihinsel çaba gösterilirken; içsel zihinselleştirmede daha yoğun çaba söz konusudur.

Bireyin zihinselleştirmesindeki odak benliğe ya da diğerine yönelik olabilmektedir. Zihin durumlarını ve benliğe yönelik değerlendirmelerin yapıldığı zihinselleştirme benlik odaklı; bir başkasının duygu, düşünce, niyet,

arzu ve isteklerinden yola çıkarak zihinsel durumlarını ve davranışlarını anlama çabasını kapsayan zihinselleştirme ise diğerine yöneliktir. Nörogörüntüleme çalışmalarından elde edilen bulgular, benlik ve diğerleri odaklı zihinselleştirmenin aynı beyin sistemleri tarafından desteklendiğini göstermektedir. Bu nedenle, bireylerin yorumlama süreçlerinde yaşadıkları karışıklığın söz konusu ortak nöral temelden kaynaklandığı düşünülmektedir (Fonagy ve Luyten, 2009). Örneğin, çocuğunun bedensel tepkilerinden ve davranışlarından yola çıkarak 'endişeli' olduğunu düşünen annenin bu yorumu kendi endişesinden kaynaklanabilir. Bir başka ifadeyle, endişeli olan annenin kendi duygusu çocuğun zihinsel durumuna ilişkin yorumunu etkileyebilir. Kendine ve diğerine odaklı zihinsel durumlara ilişkin yorumlama kapasitesinin nörobiyolojik gelişimsel süreci paylaşılan temsil (*shared representation system*) ve zihin durum atfetme sistemi (*mental state attribution system*) ile açıklanmaktadır (Ripoll vd., 2013; Spengler vd., 2009). Ayna nöronların yoğunlukta bulunduğu beyin bölgeleri tarafından desteklenen paylaşılan temsil sistemi diğerlerinin duygu ve zihinsel durumlarını otomatik şekilde anlaşılmasını sağlarken duygusal bulaşma riskini barındırırken; seri, kontrollü ve soyut işleme süreçlerini barındıran zihin durum atfetme sistemi ise daha gelişmiş özellikleriyle karmaşık sosyal bağlamlarda devreye girmektedir (Luyten vd., 2017). Otomatik ve hızlı tepkisel süreçleri kapsayan paylaşılan temsil sistemi ile analitik ve yorumlama süreçlerini barındıran bilinç düzeyinde gerçekleştirilen zihin durum atfetme sistemi tarafından sağlanan bilgilerin dengelenerek birlikte sentezlenmesi süreci, zihinselleştirme olarak adlandırılabilir.

Her biri iki kutuptan oluşan dört boyutlu zihinselleştirmenin bir başka boyutu ise bilişsel ve duygusaldır. Zihinselleştirmenin duygusal boyutunda kişi kendi ya da diğerinin deneyimlerine ilişkin yorumunu duygusal bileşenlere dayandırma eğilimindeyken, bilişsel zihinselleştirmede bilişsel bileşenler yoğunluktadır. Duygusal kutup ventromedial prefrontal korteks ile ilişkilendirilirken, bilişsel zihinselleştirmede prefrontal korteksin farklı alanları etkindir (Luyten ve Fonagy, 2015). Bu iki kutup arasında dengenin

sağlanamaması durumunda bazı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bilişsel zihinselleştirmenin yoğun kullanımında duygusal deneyimlerin göz ardı edilmesi, yoğun duygusal bileşenlere hassasiyet ise bilişsel öğelerin kaçırılmasına sebep olabilir.

Etkili zihinselleştirme dört boyut üzerindeki toplam sekiz kutbun dengede olduğu ve bu kutuplar arasındaki esnekliği barındıran özellikler taşımaktadır. Luyten vd. (2024)'a göre etkili zihinselleştirme aşağıda yer alan özellikleri kapsamaktadır:

Gerekli durumlarda otomatik zihinselleştirmeden kontrollü zihinselleştirmeye geçişte uyarlanabilir bir esneklik,

- a) Hem kendi hem diğerinin zihinsel durumlarına dengelenmiş dikkat, kendinin ve diğerinin zihinsel durumlarındaki değişkenliğin ve farklılığın kabulü ve zihinsel durumların zaman içinde değişebileceğine yönelik gelişimsel bir bakış açısının farkındalığı,
- b) Bilişlerin doğrulanmasında, bedensel deneyimler de dahil olmak üzere, duygularla ilişkili kendinin ve diğerlerinin bilişsel ve duygusal özelliklerinin bütünleştirilmesi,
- c) Zihinsel durumların göstergesi olarak benliğe ve ötekine yönelik hem içsel hem de dışsal özelliklerinin farkındalığı ve bütünleştirilmesi.

2.3.2 Zihinselleştirmenin Gelişimi

Zihinselleştirmeyi oluşturan iki kutuplu dört bileşenin uyumla bir araya geldiğinde ve nöral sistemler tarafından desteklendiğinde çocuk; a) nedensellik içeren zihinsel durumları belirleyebilir, b) iç-dış gerçeklik arasında ayırım yapabilir, c) örtük davranışları ya da bağlamsal ipuçlarını okuyarak diğerinin zihinsel durumlarını yorumlayabilir, d) davranışsal ve duygusal deneyimleri yönetebilir ve e) algıladığı ipuçlarından kendi zihinsel temsillerini oluşturabilir (Fonagy ve Allison, 2012). Zihinselleştirme kapasitesinin gelişiminde bebeğin birincil bakımverenlerle kurmuş olduğu ilişkinin niteliği kritik bir role sahiptir. Bebek ve bakım veren arasındaki ikili ilişkide bebeğin duygusal ve zihinsel durumlarının bakım veren tarafından anlaşılabilir olarak işlenmesi yoluyla güvenli

bağlanma ilişkisi içinde gelişmektedir. Söz konusu kapasite, bilişsel gelişimin tamamlanması ve ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkinin niteliği tarafından belirlenen gelişimsel başarı olarak nitelendirilmektedir (Fonagy vd., 2002). Eğer bağlanma ilişkisi zihinselleştirmenin oluşmasını destekliyorsa, güvenli bağlanma özellikleri gösteren çocukların güvensiz bağlananlara göre zihinselleştirme alanında daha iyi performans göstermesi beklenmektedir (Fonagy ve Allison, 2012).

Çocuğun ayrı bir zihinsel varlık olduğuna ilişkin kabulünü gösteren erken dönem bağlanma ilişkilerindeki hassas bakım veren figürlerinin çocuğun zihnini anlamaya ilişkin çabaları aracılığıyla zihinselleştirme gelişmektedir (Berthelot vd., 2019). Çocuğun davranışlarının arkasında yatan niyet, arzu, istek, vb. zihinsel durumları anlamak için çabalayan bakım verenin yansıtması aracılığıyla çocuk kendi zihnini keşfederek bir anlayış geliştirmektedir. Örneğin, çocuğun ağlaması durumunda bakım verenin acıkmış, yorgun ya da hasta olduğu için ağladığı yönündeki çocuğun zihinsel durumlarına yönelik atıflar aracılığıyla bu yansıtma yapılmaktadır. Özneler arası bu iletişim, annenin yüz ifadeleri, sesindeki tonlama, mimikleri ve beden dili gibi sözel olmayan iletişim öğelerini kullanarak bebeğin deneyimini geri yansıtmasını ve bu yolla bebeğin kendi zihinsel durumlarını anlayabilmesine olanak sağlamaktadır (Halfon ve Coşkun, 2021).

Zihinselleştirme kavramının tanımlandığı ilk aşamada zihinselleştirmenin gelişiminde bağlanma ilişkisi merkezi bir konuma yerleştirilmiş olsa da yakın bir tarihte bu görüşten uzaklaşarak yeni bir model önerisinde bulunulmuştur. Fonagy (2000) kavramın kuramsal temeline yönelik tanımlamalarında bağlanma ilişkisinin benzersiz rolüne ilişkin vurgu yerine bu gelişimsel aşamada ailenin, akranların ve sosyokültürel faktörlerin rolü üzerinden sunulan daha kapsamlı bir açıklamaya başvurmuştur (Luyten vd., 2020). Zihinselleştirme gelişiminin, bireyin merkezde yer aldığı ve gelişimin bağlamsal etkileşimler çerçevesinde şekillendiği bir yapıda gerçekleştiğini öne süren yeni modelin, Bronfenbrenner'ın Ekolojik Sistemler Modeline (1979) benzer biçimde gömülü bir sistem yaklaşımı sunduğu ifade edilebilir.

Zihinselleştirme kapasitesi gelişimsel sürecin sonucunda birincil bakım verenle ilişkide edinilen deneyimler sonucunda kademeli olarak kazanılmaktadır (Fonagy vd., 2002). Zihinselleştirme kapasitesinin gelişiminin tamamlanmasından önce (bebeklik ve erken çocukluk dönemi) bireyler kendi ve ötekinin zihnini anlamlandırmak için daha ilkel işleme yöntemlerine başvurumaktadırlar. Erken çocukluk döneminde zihinselleştirme kapasitesinin gelişiminde normal olarak kabul edilen psişik denklik (*psychic equivalence*), teleolojik düşünme (*teleological mode*) ve rol yapma modu (*pretend mode*) yetişkinlikte zihinselleştirme öncesi olarak değerlendirilmektedir.

Psişik denklik modunda kişi iç-dış gerçekliği denk olarak deneyimlemekte ve alternatif açıklamalar oluşturamamaktadır (Luyten ve Fonagy 2016). İçsel deneyimlerin dışsal gerçeklikle eşdeğer tutulduğu modda birey, kendi duygu ve düşüncelerinin öteki için de geçerli olduğu varsayımını oluşturabilmektedir. İç-dış gerçeklik karışmıştır ve sınır bulunmamaktadır. Erken çocukluk döneminde normal kabul edilen bu durum yetişkinde ‘Zihnimdeki her şey gerçekte var ve gerçekte olan her şey zihnimde (yani benim tarafından biliniyor)’ şeklinde görülmektedir (Asen ve Fonagy, 2011). Öte yandan teleolojik modda / düşünmede ise somut ve gözlemlenebilir davranışlar aracılığıyla zihinsel durumlar açıklanmaktadır. Somut, gözlemlenebilir, amaca yönelik davranışlar ve nesnel biçimde ayırt edilebilen olaylar duygu ve düşünceleri etkileyebilecek potansiyel faktörler olarak kabul edilmektedir. Bunun sonucunda birey dışsal uyaranlara fazlasıyla odaklanmakta; kontrollü zihinselleştirme kapasitesi etkisizleşmektedir (Luyten vd., 2024). Psişik denklik modunda düşünceler gerçek olarak algılanırken rol yapma modunda duygu, düşünce ve gerçeklik arasındaki bağ kopmaktadır (Luyten vd., 2012). Erken çocukluk döneminde 4-5 yaş civarı bu iki mod bütünleşerek, çocuk kendi ve ötekinin davranışlarını zihinsel durumlar açısından da anlamaya başladığı, içsel temsilleri oluşturduğu temsili düşünme aşamasına geçiş sağlamaktadır (Fonagy ve Target, 1996). Bu gelişim ile birlikte, iç ve dış gerçeklik arasındaki bağlantıda tam bir eşitleme ya da bölme yapılmadan ilişki kurulabilmektedir.

Bir diğerk ilkel işleme yöntemi ise rol yapma modudur. Bu mod içsel deneyim ve dış gerçeklik arasında kopukluk ile karakterizedir. Duygu ve düşünceler tasavvur edilerek hakkında konuşulabilir fakat gerçeklikte bu duygu ve düşüncelerin karşılığı bulunmamaktadır ve bu durum düşüncede dissosiyasyona sebep olabilmektedir (Fonagy ve Allison, 2012; Luyten ve Fonagy, 2018). Bu tablo aşırı zihinselleştirme (*hypermentalization*) ya da sözde zihinselleştirme hatasına (*pseudo mentalization*) karşılık gelmektedir. Aile ilişkileri bağlamında, çocuk ebeveynin öznel deneyimlerini anlamakta ve empati yapmakta zorlanırken; bu durum, gerçeklikten kopuk ancak içerik açısından zengin düşünceler geliştirilmesiyle de kendini gösterebilmektedir (Asen ve Fonagy, 2012). Ancak, zihinselleştirme öncesi modlar olarak adlandırılan bu üç ilkel işleme yönteminin tek başına patolojik olmadığı ve zihinselleştirme kapasitesinin gelişiminde aşılması gereken basamakları temsil ettiği kabul edilmektedir.

Bu gelişimsel ilerleme zihinselleştirmenin temelini oluşturarak, çocuğun hem kendi zihinsel durumlarını hem de başkalarının düşünce, inanç ve duygularını bütünlüklü bir şekilde kavrayabilmesini mümkün kılmaktadır. Temsili düşünme yetisinin kazanımı, çocuğun içsel temsiller aracılığıyla davranışları zihinsel içeriklere atıfta bulunarak anlamlandırmasına; bu da bilişsel esneklik, duygu düzenleme ve sosyal ilişkilerde karmaşık zihinsel durumları anlama becerisini beraberinde getirmektedir. Sonuç olarak, içsel deneyim ile dış gerçeklik arasındaki bütünleşik yapı, hem kişilerarası ilişkilerde hem de genel psikolojik işleyişte artan bir işlevsellik sağlamaktadır.

2.3.3 Zihinselleştirme Hataları

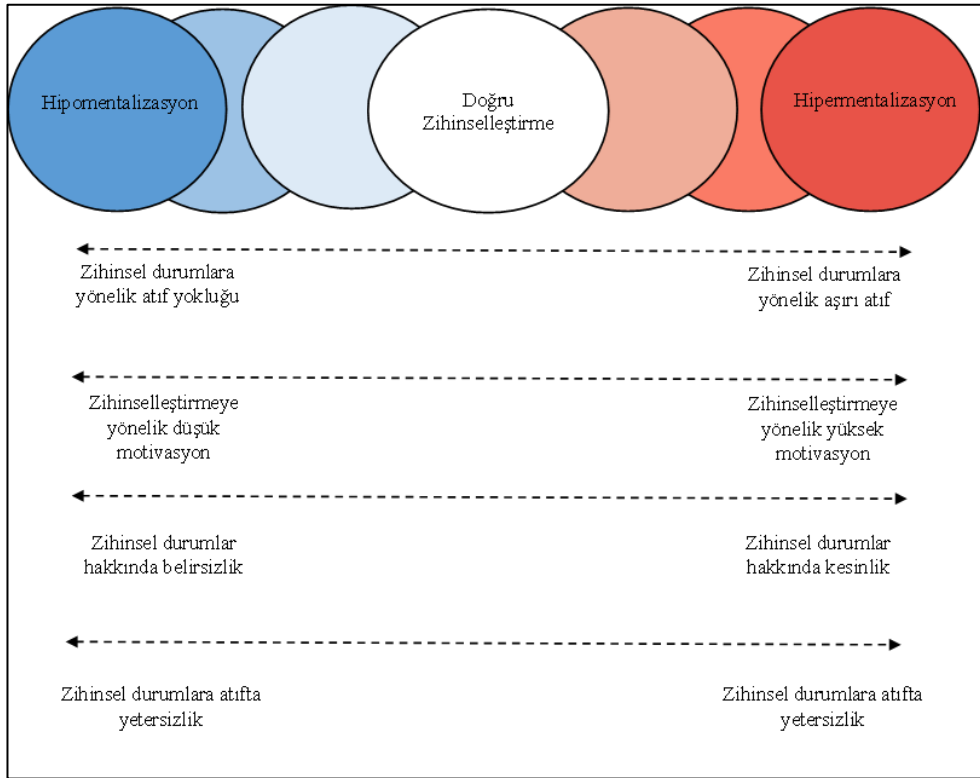
Hipermentalizasyon (aşırı zihinselleştirme) ve hipomentalizasyon (azalmış zihinselleştirme) zihinsel durumların anlaşılmasında yaşanan zorlanti sonucunda ortaya çıkan iki farklı zihinselleştirme kusurudur. Hipermentalizasyon (aşırı zihinselleştirme) kişinin gözlemlenebilir davranışlara ya da bağlamsal kanıtlara dayandırmadan, kendi ve bir başkasının zihinsel durumlarına ilişkin kesin, aşırı ve çoğunlukla hatalı atıfları temsil ederken;

hipomentalizasyon (azalmış zihinselleştirme) bu zihinsel durumlara yönelik belirsizliği ve erişilmezliği ifade etmektedir (Berthelot vd., 2019; Sharp vd., 2013). Hipermentalizasyonda birey, ötekini zihinsel durumlarına ilişkin yaptığı kanıt içermeyen aşırı yorumlara, bu yorumların doğruluğuna yönelik belirsizlikle ve zihnin opaklığını göz ardı ederek güven duymaktadır. Bu nedenle bu durum kişilerarası ilişkilerde bozulmalara sebep olabilmektedir.

Hipomentalizasyonda (azalmış zihinselleştirmede) kişi gözlemlenebilir ve davranış somut özellikleri üzerinden zihinsel durumları açıklama eğilimindedir (Fonagy ve Luyten, 2009). Davranışların arka planında yatan duygu, düşünce, niyet, istek ve arzu gibi içsel motivasyonların yorumlanması bu zihinselleştirme hatasında yapılamamaktadır. Karmaşık içsel süreçlerin anlaşılmasında ve yorumlanmasında deneyimlenen bu zorluk sosyal işlevselliği olumsuz etkileyebilmekte ve duygu düzenleme becerilerini bozabilmektedir. Zihinselleştirme hataları, çocukluk dönemindeki ihmal, istismar deneyimleri ve travma gibi çeşitli gelişimsel, ilişkisel ve durumsal faktörler ile açıklanmaktadır (Fonagy ve Allison, 2012). Bireyler yoğun duygu ve stres altında olduğu durumda, kontrollü zihinselleştirme kapasitesi işlevsiz hale gelerek otomatik ve esneklik barındırmayan yorumlar aracılığıyla zihinselleştirme hatalarına yol açabilmektedir (Luyten ve Fonagy, 20019; Fonagy vd., 2002). Dolayısıyla, yoğun duygu ve stres ile sonuçlanan ve kontrollü zihinselleştirme süreçlerini bozan travmatik deneyimler zihinselleştirme hatalarıyla sonuçlanabilmektedir

Hipomentalizasyondan hipermentalizasyona uzanan zihinselleştirme hatalarının dört farklı göstergesi tanımlanarak bu göstergelerin birbirinden ayrıştırılmadan birlikte değerlendirilmesi önerilmektedir (Janczak, 2021). İlgili çalışmada bu boyutlar zihinsel durumlara ilişkin atıf yokluğundan aşırı atıfa; zihinselleştirmeye yönelik motivasyon eksikliğinden aşırı motivasyona; zihinsel durumlar hakkında belirsizlikten kesinliğe ve zihinsel durumlara yönelik yetersiz atıflara uzanan bir doğru üzerinde konumlandırılmıştır (Şekil 2.2). Zihinselleştirme hatasının bireylerin zihinsel durumlara ilişkin dengeli olmayan atıflarının bir araya gelmesiyle oluştuğu varsayılır. Zihinselleştirme hatasıyla sonuçlanan değerlendirme sürecinde boyutlar birbirine eşlik etmektedir.

Örneğin, sohbet sırasında karşısındakinin esnediğini gören birinin anlatımlarının ‘saçma ve sıkıcı’ (zihinsel durumlara aşırı atıf) olduğu gerekçesiyle esnediğini düşünerek kişinin davranışının farklı bir açıklamasının olmadığına (zihinsel durumlar hakkında kesinlik) yönelik çıkarımda bulunmasıdır. Tanımlanan boyutlar arasındaki dengeli atıflar uygun zihinselleştirmeyi kapsamaktadır. Zihinsel durumlara yönelik atıfların tamamen belirsizlik ve kesinlik içermediği; zihinselleştirmeye yönelik motivasyonun bulunduğu; zihinsel durumların opaklığının (*opaqueness*) kabul gördüğü ve atıfların denge içerdiği zihinsel aktiviteler uygun zihinselleştirmeyi kapsamaktadır.

Şekil 2.2 Hipomentalizasyondan hipermentalizasyona zihinselleştirme süreçleri

2.3.4 Zihinselleştirme ile Ebeveynlik Stresi Arasındaki İlişki

Zihinselleştirme kapasitesinin görece durağan bileşenler içerdiği ileri sürülse de (Illingworth vd., 2015), aynı zamanda bağlama ve ilişkiye özgü

süreçlerle şekillenen dinamik bir özellik taşıdığı kabul edilmektedir (Slade, 2005). Bir başka ifadeyle, dinamik niteliklere sahip bu kapasite hem kişilerarası bağlamdan hem de stres ve uyarılma düzeylerinden etkilenebilmektedir (Luyten vd., 2020). Örneğin, yoğun stres ve yüksek düzeyde uyarılmanın eşlik ettiği koşullarda zihinselleştirme kapasitesinde işlevsel bozulmalar ortaya çıkabilmektedir. Farklı etmenler sonucu oluşan yüksek ebeveynlik stresi de benzer şekilde, ebeveynlerin çocuğun duygusal ve bilişsel ihtiyaçlarına yanıt verme kapasitesini olumsuz etkileyebilmektedir (Longobardi vd., 2025). Longobardi vd. (2025) yakın tarihte gerçekleştirdikleri bir çalışmada, yüksek ebeveynlik stresi ile düşük ebeveyn zihinselleştirme kapasitesinin okul öncesi dönemdeki çocukların sosyo-bilişsel gelişimleri üzerinde olumsuz etkiler yarattığı görülmüştür. Başka bir deyişle, ebeveynlik stresinin yüksek olduğu ve zihinselleştirme kapasitesinin düşük olduğu durumlar çocuğun gelişimini olumsuz etkilemektedir. Bu durum, ebeveynin zihinselleştirme kapasitesinin stresle başa çıkmadaki belirleyici rolünü ortaya koymaktadır. Zihinselleştirme kapasitesi yüksek olan bireyler stres karşısında hızlıca toparlanıp işlevsel zihinselleştirme becerilerini sürdürebilirken, bu kapasitesi düşük olanlar stres altında uzun süreli zihinselleştirme çöküşleri yaşayarak olumsuz duygularının artmasına ve kontrollü düşünmeye geri dönmelerini zorlaştırmaktadır (Luyten vd., 2020). Dolayısıyla yüksek düzey zihinselleştirme kapasitesi, ebeveynlerin dayanıklılığını artıran koruyucu bir kaynak olarak değerlendirilirken; düşük düzey zihinselleştirme kapasitesi özellikle ebeveynlerin stresli durumlar karşısında ebeveynlik pratiklerini çocuk ile etkileşimlerini olumsuz etkileyecek bir risk faktörü olarak kabul edilmektedir (Fiore vd., 2024).

McMahon ve Meins (2012) tarafından yapılan bir çalışmada, okul öncesi dönemdeki çocuklarını tanımlamada daha az zihinsel kelime kullanan annelerin yüksek ebeveynlik stresi bildirdiklerini göstermiştir. Araştırmacılar, bu sonucu çocukların zihinsel durumlarını anlamada karşılaşılan güçlüğü, ebeveynlik rolüne ilişkin memnuniyeti azaltarak ebeveynlik stresinin ortaya çıkmasına zemin hazırladığı şeklinde açıklamaktadır. Ayrıca, bu bulgu, artan ebeveynlik stresinin ebeveynin zihinselleştirme kapasitesini olumsuz etkileyerek, çocuğun

zihinsel durumlarına yönelik doğru ve işlevsel yorumlar geliştirmesini güçleştirebileceğini düşündürmektedir. Bağlanmanın rolünün incelendiği bir başka çalışmada ise, çocukluk dönemindeki kötü muamele ile kendine zarar / suisidalite arasındaki yordayıcı ilişkide güvensiz bağlanma ve zihinselleştirmedeki yetersizliği temsil eden boyutların (hipermentalizasyon ve hipomentalizasyon) kısmi aracı etkisi raporlanmıştır (Stagaki vd., 2022). Bu bulgu, erken dönem olumsuz yaşam deneyimlerinin, bağlanma örüntüleri ve zihinselleştirme kapasitesi aracılığıyla psikopatolojinin gelişiminde rol oynadığını göstermektedir. İsrail’de COVID-19 pandemisi döneminde yapılan bir başka çalışmada, ebeveynlerin depresif semptomları ile okul öncesi dönemdeki çocukların duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkide ebeveyn zihinselleştirme kapasitesinin aracı rolü elde edilmiştir (Keleynikov vd., 2024). Söz konusu araştırmada, depresif semptomların çocuk duygu düzenleme becerisi üzerindeki negatif yöndeki yordayıcı etkisinde zihinselleştirme öncesi zorlukların aracı rolü bulunmuştur. Araştırmalardan elde edilen bulgular, stresli yaşam olayları ile bu olayların yol açtığı olumsuz sonuçlar arasındaki ilişkide zihinselleştirme kapasitesinin belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir.

Araştırmalar, zihinselleştirmenin yalnızca aracı bir mekanizma olarak değil, aynı zamanda düzenleyici faktör olarak da işlev görebileceğine işaret etmektedir. Anne depresyonu ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide yansıtıcı işlevinin düzenleyici etkisinin incelendiği araştırmada, zihinselleştirmedeki yetersizlik (hipermentalizasyon) arttıkça iki değişken arasındaki ilişkinin güçlendiği tespit edilmiştir (Khoshroo ve Seyed Mousavi, 2021). İsrail’de 89 heteroseksüel çift ile yürütülen bir başka çalışmada ise, okul öncesi dönemdeki çocukların ebeveynler arasındaki çatışmaya maruz kalmalarının davranış problemleri üzerindeki pozitif yöndeki yordayıcı etkisinde anne zihinselleştirme kapasitesinin düzenleyici rolü elde edilmiştir (Koren Swisa vd., 2023). İlgili çalışmada, çatışmaya maruz kalmanın çocuk üzerindeki olumsuz etkilerinin, annenin zihinselleştirme kapasitesi yüksek olduğunda azalmakta olduğu görülmüştür. Dolayısıyla, literatür, yüksek zihinselleştirmenin ebeveyn dayanıklılığını artıran bir koruyucu faktör olduğunu; buna karşılık,

zihinselleştirme hatalarının ise ebeveynlik ve yakın ilişkiler bağlamında risk faktörü teşkil ettiğini desteklemektedir.

Ebeveynlik stresi, aile üyeleri ve bu üyelerin ilişkileri üzerinde olumsuz etkileri bulunan önemli bir stres türü olarak kabul edilmektedir. Yüksek ebeveynlik stresinin çocuklar üzerindeki en yaygın sonucu ise davranış problemleri olarak ortaya çıkmaktadır (Ribas vd., 2024). Bununla birlikte literatürde yer alan bulgular, ebeveyn-çocuk ilişkisinde sağlıklı ruhsal ve psikososyal gelişimin desteklenmesinde ebeveyn zihinselleştirme kapasitesinin belirleyici bir unsur olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede, ebeveynlik stresinin çocuk üzerindeki olumsuz etkilerini ele alırken, anne zihinselleştirme kapasitesinin koruyucu bir işlev üstlendiği; buna karşın zihinselleştirme hatalarının çocuk gelişimi açısından önemli bir risk faktörü oluşturabileceği öne sürülmektedir. Yüksek zihinselleştirme kapasitesine sahip annelerin, stresli durumlar karşısında zihinselleştirme işlevselliğini hızla yeniden kazanma becerileri sayesinde, ebeveynlik stresinin çocuk davranış problemleri üzerindeki etkisini azaltabileceği düşünülmektedir. Buna karşın, düşük zihinselleştirme kapasitesi ile karakterize zihinselleştirme hatalarının (aşırı ve azalmış zihinselleştirme) bu ilişkiyi güçlendiren risk faktörü olarak yer alacağı varsayılmaktadır. Özetle, çalışma kapsamında ebeveynlik stresinin çocuk davranış problemleri üzerindeki yordayıcı etkisinde anne zihinselleştirme kapasitesinin negatif, zihinselleştirme hatalarının ise pozitif yönde düzenleyici rolü bulunduğu ileri sürülmektedir.

2.4 Amaç ve Hipotezler

Mevcut araştırmanın iki temel amacı bulunmaktadır. Bu hedeflerden ilki araştırmanın temel hipotezini oluşturan ebeveynlik stresi ile çocuk problem davranışı arasındaki ilişkinin ve bu ilişkide anne zihinselleştirme kapasitesinin düzenleyici rolünün incelenmesidir. Yapılan literatür taramasında iki değişken arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar (Hruschak vd., 2022; Lohaus vd., 2017;

Stone vd., 2015) bulunsa da zihinselleştirme kapasitesinin rolünün incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Çalışmanın ikinci amacı, zihinselleştirme kapasitesinin ölçümünde kullanımı uygun bulunan (Fossati vd., 2018) ve Türkçe adaptasyon çalışması yürütülmekte olan (Hıdıroğlu ve ark., devam ediyor) davranışsal / performansa dayalı ölçüm yöntemi olarak Sosyal Biliş Film Testi (SBFT) psikometrik özelliklerinin belirlenmesidir. Buna ek olarak, performansa dayalı ölçüm yöntemi olarak SBFT ile zihinselleştirme kapasitesinin ölçümünde alanyazında sıklıkla başvurulan öz bildirim dayalı ölçüm araçları olan Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği (EİDİÖ) ve Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği-7 (YİÖ-7) ile arasındaki ilişkinin belirlenmesidir. Literatürde iki farklı ölçüm yönteminin ilişkisini inceleyen çalışmalar kısıtlı olmakla birlikte (Fossati vd., 2018; Rumeo, 2022; Schwarzer vd., 2021a) Türkiye’de gerçekleştirilmiş bir araştırmaya henüz rastlanmamıştır.

Mevcut literatürün sunduğu bilgilere dayanarak oluşturulan çalışmanın hipotezleri şu şekildedir:

H1: Ebeveynlik stres ile çocuk problem davranışları arasında pozitif yönde ilişki bulunmaktadır.

H1a: Ebeveynlik stresi ile çocuk içselleştirme problemleri arasında pozitif yönde ilişki bulunmaktadır. Ebeveynlik stresi arttıkça çocuk içselleştirme problemleri artacaktır.

H1b: Ebeveynlik stresi ile çocuk dışsallaştırma problemleri arasında pozitif yönde ilişki bulunmaktadır. Ebeveynlik stresi arttıkça çocuk dışsallaştırma problemleri artacaktır.

H2: Ebeveynlik stresi ile çocuk davranış problemleri arasında pozitif yönde yordayıcı ilişki bulunmaktadır.

H2a: Ebeveynlik stresi çocuk içselleştirme problemlerini pozitif yönde yordamaktadır.

H2b: Ebeveynlik stresi çocuk dışsallaştırma problemlerini pozitif yönde yordamaktadır.

H3: Ebeveynlik stresi ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide anne zihinselleştirme kapasitesinin (SBFT-Doğru) düzenleyici rolü bulunmaktadır.

H3a: Anne zihinselleştirme kapasitesi (SBFT-Doğru) arttığında ebeveyn stresi ile çocuk içselleştirme problemleri arasındaki ilişki zayıflayacaktır.

H3b: Anne zihinselleştirme kapasitesi (SBFT-Doğru) arttığında ebeveyn stresi ile çocuk dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişki zayıflayacaktır.

H4: Ebeveynlik stresi ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide anne aşırı zihinselleştirmenin (SBFT-Aşırı, EİDİÖ-K, YİÖ-K) düzenleyici rolü bulunmaktadır.

H4a: Anne aşırı zihinselleştirmesi (SBFT-Aşırı, EİDİÖ-K, YİÖ-K) arttığında ebeveyn stresi ile çocuk içselleştirme problemleri arasındaki ilişki güçlenecektir.

H4b: Anne aşırı zihinselleştirmesi (SBFT-Aşırı, EİDİÖ-K, YİÖ-K) arttığında ebeveyn stresi ile çocuk dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişki güçlenecektir.

H5: Ebeveynlik stresi ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide anne azalmış zihinselleştirmenin (SBFT-Azalmış, EİDİÖ-ZÖZ) düzenleyici rolü bulunmaktadır.

H5a: Anne azalmış zihinselleştirmesi (SBFT-Azalmış, EİDİÖ-ZÖZ) arttığında ebeveyn stresi ile çocuk içselleştirme problemleri arasındaki ilişki güçlenecektir.

H5b: Anne azalmış zihinselleştirmesi (SBFT-Azalmış, EİDİÖ-ZÖZ) arttığında ebeveyn stresi ile çocuk dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişki güçlenecektir.

H6: Davranışsal ölçüm yöntemi olarak Sosyal Biliş Film Testi (SBFT) puanları ile öz bildirim dayalı değerlendirme araçları Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği (EİDİÖ) ve Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği (YİÖ) puanları arasında ilişki bulunmaktadır.

H6a: SBFT artmış zihinselleştirmenin EİDİÖ ve YİÖ kesinlik boyutları arasında; SBFT azalmış zihinselleştirmenin ise EİDİÖ zihinselleştirme öncesi zorluklar boyutu ile arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

BÖLÜM 3

3. YÖNTEM

Bu bölümde çalışmayı oluşturan örneklemin sosyodemografik özellikleri, veri toplama aşamasında kullanılan ölçüm araçları, işlem, hipotezlerin test edilmesinde kullanılan istatistiksel analizlere ve araştırma desenine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1 Örneklem

Anne zihinselleştirme kapasitesinin, ebeveynlik stresi ile çocuk davranış problemleri arasındaki yordayıcı ilişkide düzenleyici rolünün incelendiği araştırmada örneklem büyüklüğünün belirlenmesi amacıyla güç analizi yapılmıştır. Örneklem büyüklüğü istatistiksel güç analizi hesaplamasına olanak sağlayan G*Power 3.1.9.7 programı aracılığıyla hesaplanmıştır. Yapılan güç analizinde %80 istatistiksel güç, .05 hata payı ve .15 etki büyüklüğü ile çalışmaya dahil edilmesi gereken kişi sayısı 68 olarak belirlenmiştir. Psikoloji alanında yapılan çalışmalarda yaygın olarak görülen %15 kayıp veri oranının (Enders, 2003) hesaplanması ve örneklem büyüklüğüne dahil edilmesiyle çalışma kapsamında 85 katılımcıya ulaşılması hedeflenmiştir. Çalışmanın örneklemini Zonguldak ilinde ikamet etmekte olan 18-72 ay aralığında çocuğu bulunan anneler oluşturmaktadır. Örnekleme, kartopu örnekleme yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiş olup, katılımcılara duyurular yoluyla ve araştırmaya gönüllü olarak katılan bireyler aracılığıyla ulaşılmıştır. Çalışmaya dahil edilecek katılımcılar için belirlenen işleme kriterleri şu şekildedir: Anadilinin Türkçe olması, 18-72 ay aralığında bir çocuğa sahip olması ve anne ile çocuğun (çalışmaya bilgileri dahil edilen çocuk ve varsa diğer çocukların) nörolojik, psikiyatrik ya da fiziksel bir engel durumunun bulunmaması. Sonuç değişkeni üzerinde karıştırıcı etkiye sahip olabileceği öngörülen özellikler ile

veri toplama araçlarının kapsamı dışında kalan örneklem nitelikleri, çalışmanın dışlama kriterlerini oluşturmaktadır. Araştırmanın dışlama kriterleri: en az bir çocuğunun 18-72 ay aralığında bulunmaması, annenin ve çocuklarının nörolojik, psikiyatrik tanısının ve engel durumunun bulunması ve ana dilinin Türkçe olmaması olarak belirlenmiş olup çalışmaya dahil edilmemiştir.

3.2 Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında, çalışmanın amacı ve kapsamına ilişkin bilgilerin yer aldığı ve katılımcıların gönüllü katılımına onay vermelerini sağlayan Bilgilendirilmiş Onam Formu (EK-A) katılımcılara sunulmuştur. Araştırmacı tarafından oluşturulan Sosyodemografik Bilgi Formu (EK-B) aracılığıyla anne, baba ve çocuğa ilişkin sosyodemografik özelliklerin ve sağlık durumlarına yönelik bilgilerin elde edildiği form kullanılmıştır. Çocukların davranış problemlerinin belirlenmesi için Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği (1.5-5 Yaş) (Ebeveyn Formu) (EK-C), annenin ebeveynlik stresinin ölçülmesi için Ebeveyn Stres Ölçeği (EK-D), zihinselleştirme kapasitesinin değerlendirilmesi için öz bildirime dayalı Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği (EK-E) ve Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği Kısa Formu (EK-F) ile davranışsal ölçüm yöntemi olarak Sosyal Biliş Film Testi (SBFT) (EK-G), kullanılmıştır. Çalışmada yer veri toplama araçlarının geliştirme ve Türkçe adaptasyon çalışmasında elde edilen güvenirlik analizi sonuçlarına Tablo 3.1’de yer verilmiştir.

Tablo 3.1 Çalışmayı oluşturan değişkenler ve bu değişkenlerin ölçümlenmesinde kullanılan ölçüm araçlarına ilişkin bilgiler

Ölçek Adı	Madde Sayısı	Orijinal Ölçek Güvenirlik Katsayısı	Türkçe Adaptasyon Güvenirlik Katsayısı	Mevcut Çalışma Güvenirlik Katsayısı
<i>Ebeveyn Stres Ölçeği</i>				
		Berry ve Jones, 1995	Aslan-Göredesli ve Aydın-Sünbül, 2021	
Tüm Ölçek	16	.83	.81	.79
<i>Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği (1.5-5 Yaş) (Ebeveyn Formu)</i>				
		Achenbach ve Rescorla, 2000	Erol, 2003; Akt., Yurduşen, 2004	
İçselleştirme Problemleri	36	.89	.77	.82
Dışsallaştırma Problemleri	24	.92	.76	.88
Tüm Ölçek	99 + 3	.95	.82	.93
<i>Sosyal Biliş Değerlendirme Filmi (SBDF)</i>				
		Dziobek vd., 2006	Hidroğlu-Ongun vd., devam ediyor; Akt., Erer, 2025	
	45	.84	.71	.70
<i>Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği (EİDİÖ)</i>				
		Luyten vd., 2017	Arikan vd., 2020	
Zihinsel Durumlara Yönelik İlgi/Merak	6	.75	.72	.61
Zihinsel Durumlara Yönelik Kesinlik	6	.82	.75	.82
Zihinselleştirme Öncesi Zorluklar	6	.70	.77	.64
Tüm Ölçek	18			
<i>Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği-7 (YİÖ)</i>				
		Fonagy vd., 2016	Birdal-Altun vd., 2025	
Kesinlik	5	.67	.72	.79
Kararsızlık	6	.63	.73	.59
Tüm Ölçek	7			

3.2.1 Sosyodemografik Bilgi Formu

Katılımcılara sunulan Sosyodemografik Bilgi Formu, araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Formda; anne ve babanın yaşı, eğitim düzeyi, mesleği, çalışma durumu, medeni durumu, evlilik süresi ve sağlık durumu ile ocuk sayısına ilişkin bilgilerin yanı sıra, çocuğun cinsiyeti ve sağlık durumu ile birlikte yaşanılan kişiler ve ailenin ekonomik durumuna dair bilgilere yer verilmiştir. Çalışmada bilgileri kullanılacak çocuğun yaşının hesaplanması amacıyla formda annenin çalışmaya dahil olduğu tarih ve çocuğun doğum tarihi sorularına yer verilmiştir. Bu sayede, çocuğun çalışmaya katılım tarihindeki yaşı ay cinsinden araştırmacı tarafından güvenilir biçimde hesaplanmıştır. Sosyodemografik Bilgi Formu EK-B’de sunulmuştur.

3.2.2 ocuk Davranış Değerlendirme leği (ÇDDÖ) (1.5-5 Yaş) (Ebeveyn Formu)

lm aracı ocuk ve ergenlerin davranış problemlerini değerlendirmek için Achenbach (1991) tarafından geliştirilmiştir. DSM tanı ltleri odaklı lek Duygudurum Bozuklukları, Kaygı Bozuklukları, Yaygın Gelişimsel Bozukluklar, Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu ve Karşıt Olma, Karşı Gelme Bozukluğu tanılarını içermektedir (Achenbach ve Rescorla, 2000). Ölçeğin 1.5-5 yaş ve 6-18 yaş arasındaki ocuk ve ergenlerin problemleri davranışlarını değerlendirme üzere iki farklı formu bulunmaktadır. Duygusal Tepki, İe Kapanıklık, Bedensel şikayetler, Saldırđan Davranış, Kaygılı/Depresif, Dikkat Problemleri, Uyku Problemleri ve Diğer Problemler olmak üzere toplam 8 farklı sendromu temsil eden boyutlardan elde edilen puanlar ile; içselleştirme (Kaygılı/Depresif, Bedensel şikayetler, İe Kapanıklık ve Duygusal Tepki), dışsallaştırma (Dikkat Problemleri ve Saldırđan Davranış) problemleri ve toplam problemleri davranış puanı elde edilmektedir. Ölçekte yer alan 99 madde (rn. ‘Başkalarına vurur’, ‘Bencildir ve paylaşmaz’) 3’l likert (0 =Doğru değil, 2=ok ya da sıklıkla doğru) tipinde yanıtlanmakta olup ebeveynin problem tanımlamasına olanak sağlayan 3 açık uçlu likert

derecelendirmeye olanak sağlayan soru bulunmaktadır. 99 maddelik ölçekten elde edilen toplam puan 0 ile 198 arasında değişmektedir.

Her bir sendrom için elde edilen ham puanlar t skoruna dönüştürülerek çocuğun yaşı ve cinsiyetine uygun norm tablosu aracılığıyla sendromun düzeyi belirlenmektedir (Achenbach ve Rescorla, 2000). T skorlar farklı ölçekler ve norm grupları için karşılaştırılabilir yüzdeler temelinde standardize bir ölçümleme sağlaması sebebiyle ölçekten elde edilen puana göre profilin ve grafiğin görüntülenmesinde kullanışlıdır (Achenbach, 2013). Ölçüm aracı, elde edilen ham puanların T skorlara çevrilmesi ile vakanın cinsiyeti ve yaşına uygun norm değerleri karşılaştırılmasıyla her bir sendrom boyutundaki klinik profiline ilişkin bilgi sunmaktadır. Araştırmalarda katılımcılardan toplanan puanların ilgili örnekleme özđü varyans çeşitliliğini sağlayacağı varsayılarak istatistiksel analizlerde genellikle ham puan kullanılmaktadır (Achenbach, 2013). Mevcut çalışmada ölçekten elde edilen ham puanlar analizlere dahil edilmiştir.

Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği'nin 1.5-5 yaş formu, Erol (2003) tarafından 1993 yılında gerçekleştirilen ÇDDÖ'nün 2-3 yaş formunun çevirisi temel alınarak yapılmıştır (Akt. Yurduşen, 2004). Erol ve Simsek (1997) tarafından Türkiye'deki çocuk ve gençlerin ruh sağlığı profillerinin incelendiği çalışmada içselleştirme problemi boyutu için Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .77, dışsallaştırma problemi için .76 ve tüm ölçek için .82 olarak bildirilmiştir. Yurduşen (2004) ölçeğin 1.5-5 yaş aralığındaki çocukların annelerinden elde ettiği veriler doğrultusunda gerçekleştirdiği test-tekrar test güvenilirlik analizi yöntemi sonucunda güvenilirlik katsayısını içselleştirme problemi için .72, dışsallaştırma problemi için .84 ve tüm ölçek için .78 olarak bildirmiştir. Ölçeğin kullanıldığı bilimsel çalışmalar ölçüm aracının psikometrik açıdan geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir. Çalışma kapsamında dört farklı sendromun toplanmasıyla elde edilen içselleştirme ve iki farklı sendromun toplanmasıyla elde edilen dışsallaştırma problemi puanı analize dahil edilmiştir. Bu çalışmada elde edilen ölçeğe ait güvenilirlik analizi sonuçları Tablo 3.1'de sunulmuştur. ÇDDÖ EK-C'de sunulmuştur.

3.2.3 Ebeveyn Stres Ölçeği (ESÖ)

Ebeveynlerin ebeveynlik rolüne ilişkin algıladıkları stresin ölçülmesi amacıyla Berry ve Jones (1995) tarafından geliştirilen ölçek toplam 16 maddeden oluşmaktadır. Ebeveynlik ödülleri, ebeveyn stres etkenleri, ebeveyn kontrol eksikliği ve ebeveyn memnuniyeti olmak üzere 4 alt boyuttan oluşan ölçekten alınan puan 16-80 arasında değişmektedir. Ölçek maddelerine ilişkin yanıtlar 5'li Likert tipinde (1=kesinlikle katılmıyorum, 5=kesinlikle katılıyorum) tasarlanmıştır.

Ebeveynlik ödülleri alt boyutunda 5 (Örn. 'Çocuğum benim için önemli bir mutluluk kaynağıdır. '), ebeveyn stres etkenleri alt boyutunda 6 (Örn. 'Hayatımdaki en büyük stres kaynağım çocuğumdur. '), ebeveyn kontrol eksikliği alt ölçeğinde 3 (Örn. 'Ebeveyn olma sorumluluğum bana boğulmuş hissettiriyor. ') ve ebeveyn memnuniyeti alt ölçeğinde 2 (Örn. 'Ebeveynliğimden memnunum. ') madde yer almaktadır. Toplam 7 maddenin (madde 1, 3, 4, 5, 6, 15 ve 16) ters kodlanması ile alt boyutların ve tüm ölçeğin puanı hesaplanmaktadır. Tüm ölçek maddelerinden elde edilen puan ebeveynlik stresini temsil etmektedir. Ölçekten alınan yüksek puan yüksek ebeveynlik stresini göstermektedir. Şu anki çalışmada, Ebeveyn Stres Ölçeğinin tüm maddelerinden elde edilen toplam puan kullanılmıştır.

Orjinal ölçeğin geliştirme aşamasında 18 maddelik yapıda .40'ın altında faktör yüklenme gösteren 2 maddenin ölçekten çıkarılması ile formun son hali oluşturulmuştur ve tüm ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .83 olarak bulunmuştur (Berry ve Jones, 1995). Türkçe adaptasyon çalışması kapsamında 534 ebeveyn (anne-baba) araştırmaya dahil edilmiştir (Aslan-Gördesli ve Aydın-Sünbül, 2021). Tüm ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .81 olarak elde edilirken ebeveynlik ödülleri, ebeveyn stres etkenleri, ebeveyn memnuniyeti ve ebeveyn kontrol eksikliği alt boyutları için sırasıyla .76, .72, .70 ve .71 şeklindedir. Açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına göre sunulan nihai modelde ölçeğin uyum iyiliği indeksleri $\chi^2/df = 1.562$, RMSEA = .04, GFI = .94, AGFI = .93, CFI = .96 and SRMR = .046 olarak elde edilmiştir (Aslan-Gördesli ve Aydın-Sünbül, 2021).

Tez çalışmasında tüm ölçekten elde edilen ebeveyn stres puanları analizlere dahil edilmiş olup, iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları Tablo 3.1’de gösterilmiştir. ESÖ, EK-D’de yer almaktadır.

3.2.4 Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği (EİDİÖ)

Ebeveyn içsel düşünme işlevselliği ölçeği (EİDİÖ), 0-5 yaş aralığında çocuğu bulunan ebeveynlerin yansıtıcı düşünme işlevini ölçümlemesi amacıyla geliştirilmiş toplam 18 maddeden oluşan öz bildirim dayalı ölçüm aracıdır (Luyten vd., 2017). Ölçekte ebeveynin çocuğun zihinsel durumlarına yönelik ilgi ve merakını temsil eden boyut çocuğun düşünme haline ilgi/merak; çocuğun zihinsel durumlarını anlamada ve tanımlamada zorluğu temsil eden boyut zihinselleştirme öncesi zorluklar ve çocuğun zihinsel durumlarına ilişkin değişebilirliği ve opaklığını yadsımada zorluk boyutu ise çocuğun zihinsel durumlarına yönelik kesinlik olarak adlandırılmaktadır. Her alt boyut “1=kesinlikle katılmıyorum” ile “7=kesinlikle katılıyorum” arasında değişmekte olan 7’li Likert tipi ölçüm üzerinden puanlanan 6 madde ile temsil edilmektedir. Tüm ölçekten alınan puan minimum 18, maksimum 126’dır. Çocuğun zihinsel durumlarına yönelik ilgi ve merak (Örn. “Çocuğumun ne düşündüğünü ve hissettiğini çok merak ederim.”) boyutundan alınan yüksek puan çocuğun zihinsel durumlarına ilişkin yüksek ilgiyi/merakı; kesinlik (Örn. “Çocuğumun ne istediğini her zaman bilirim.”) boyutundaki yüksek puan çocuğun zihinsel durumlarına ilişkin emin olma, bir başka ifadeyle hipermentaziasyonu (aşırı zihinselleştirme) ve zihinselleştirme öncesi zorluk (Örn. “Çocuğum yabancıların yanında beni mahcup etmek için ağlar.”) boyutundaki yüksek puan ise çocuğun zihinsel durumlarını anlamadaki yetersizliği ve davranışlarına ilişkin olumsuz atıflarda bulunma eğilimini göstermektedir (Luyten vd., 2017). Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı çocuğun zihinsel durumlarına yönelik ilgi/merak, kesinlik ve zihinselleştirme öncesi zorluklar boyutları için sırasıyla .75, .82 ve .70 olarak elde edilmiştir (Luyten vd., 2017).

Arikan vd. (2020) tarafından 1-3 yaş aralığında çocuğu bulunan 251 anne ile gerçekleştirilen Türkçe adaptasyon çalışmasında ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu görülmüştür. Doğrulayıcı faktör analizi bulgularına göre bir madde anlamsız ve bir madde ise düşük yüklenme göstermesi sebebiyle çıkarılmıştır. Elde edilen son bulgular doğrultusunda iç tutarlılık katsayıları zihinsel durumlara yönelik ilgi/merak boyutu için .72, kesinlik boyutu için .75 ve zihinselleştirme öncesi zorluklar boyutu için .77 olarak elde edilmiştir (Arikan vd., 2020). Yürütülen araştırma kapsamında zihinselleştirme öncesi zorluklar boyutu için Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı sırasıyla .61 olarak hesaplanmıştır. İlgili boyutta iç tutarlılık katsayısını düşüren bir madde çıkarılarak tekrar yapılan analiz sonucunda ilgili alt boyut için iç tutarlılık katsayısına .64'e yükselmiştir. 0.6-0.7 arasındaki değerlerin kabul edilebilir; 0.8'nin üzerindeki değerlerin ise iyi güvenilirlik düzeyini temsil etmesi (Ursachi vd., 2015) sebebiyle ilgili ölçüm aracının tüm alt boyutları analizlere dahil edilmiştir. Mevcut çalışmada, ölçeğin alt boyutlarına ilişkin iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları Tablo 3.1'de sunulmuştur. EİDİÖ EK-E'de sunulmuştur.

3.2.5 Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği (YİÖ)-Kısa Form

Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği bireyin kendisini ve diğerini duygular, istekler, arzular, tutumlar ve hedefler açısından yorumlama becerisi olarak adlandırılan zihinselleştirme ya da yansıtıcı işlevsellik kapasitesinin öz bildirim dayalı ölçümlenmesi amacıyla geliştirilmiştir (Fonagy vd., 2016). Ölçeğin 54 maddeden oluşan uzun ve 8 maddeden oluşan kısa formunun 15 dilde çevirisi gerçekleştirilerek University of College London'ın web sitesinde (<https://www.ucl.ac.uk/psychoanalysis/research/reflective-functioning-questionnaire-rfq>) araştırmacıların erişimine sunulmuştur. Çalışma kapsamında, Birdal-Altun vd. (2025) tarafından gerçekleştirilen Türkçe adaptasyon çalışmasında geliştirilen 7 maddelik form kullanılacaktır.

Ölçek iki farklı zihinselleştirme güçlüğü olarak tanımlanan hipermentalizasyon (aşırı zihinselleştirme) ve hipomentalizasyon (düşük zihinselleştirme) boyutlarından oluşmaktadır (Fonagy vd., 2016). Türkçe

adaptasyon çalışması kapsamında hipermentalizasyon (aşırı zihinselleştirme) boyutu kesinlik; hipomentalizasyon (düşük zihinselleştirme) ise kararsızlık olarak adlandırılmıştır (Birdal-Altun vd., 2025). Ölçekte yer alan her bir madde için “1=kesinlikle katılmıyorum” ile “7=kesinlikle katılıyorum” arasında değişen 7’li Likert tipi yanıt seçenekleri bulunmaktadır. Alt boyutlara ilişkin puanın elde edilmesi için ölçek maddelerinin yeniden kodlanması gerekmektedir. Kararsızlık alt boyutunun puanları için belirsizliği temsil eden maddelerin (Örn. “Neyi neden yaptığımı her zaman bilmem.”) 0 0 0 0 1 2 3 şeklinde yeniden kodlanması ile elde edilen ortalamada yüksek puanlar hipomentalizasyonu düşük puanlar ise uygun zihinselleştirmeyi temsil etmektedir. Yeniden kodlama ile ilgili alt boyuttan elde edilen toplam puan zihinselleştirmede belirsizliği temsil etmektedir. Kesinlik alt boyutunun puanlarının hesaplanmasında ise ilgili maddelerin (Örn. “Ne hissettiğim konusunda sıklıkla kafam karışır.”) 3 2 1 0 0 0 0 olarak kodlanması ile elde edilen yüksek puan hipermentalizasyonu düşük puanlar ise uygun zihinselleştirmeyi ifade etmektedir (Fonagy vd., 2016). Dolayısıyla maddelerin yeniden dönüştürülerek kodlanmasıyla elde edilen yüksek puan aşırı zihinselleştirmeyi temsil etmektedir (Birdal-Altun vd., 2025). Ölçekten elde edilen toplam puanlar, Kararsızlık boyutunda 0 ile 15 arasında, Kesinlik boyutunda ise 0 ile 18 arasında değişmektedir.

Birdal-Altun vd. (2025) tarafından gerçekleştirilen Türkçe adaptasyon çalışmasında madde kullanım bozukluğu bulunan 205 tanı grubu ve 219 kişiden oluşan kontrol grubu araştırmaya dahil edilmiştir. Sağlıklı örneklemden oluşan kontrol grubu için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı kesinlik boyutu için .72, kararsızlık boyutu için .73 olarak bildirilirken; madde kullanım bozukluğu tanısı bulunan klinik örneklem için alt boyutların güvenirlik katsayıları sırasıyla .72 ve .67 olarak bulgulanmıştır. Doğrulayıcı/Açıklayıcı/Açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre kontrol grubunun uyum iyiliği indeksleri $\chi^2/df=1.91$, RMSEA=0.064, GFI=0.94 ve CFI=0.96 olarak bulgulanmıştır (Birdal-Altun vd., 2025). Adaptasyon çalışmasından elde edilen güvenirlik analizi bulguları Türkçe formun psikometrik açıdan uygun olduğunu göstermektedir. Yürütülen

araştırmada kararsızlık alt boyutu için elde edilen iç tutarlılık katsayısının ($\alpha=.59$) kabul edilebilir düzeyin altında olması sebebiyle analizlere dahil edilmemiştir. Çalışma kapsamında yürütölen ölçek güvenirlik analizinin sonuçlarına Tablo 3.1’de yer verilmiştir. Ölçek formu EK-F’de sunulmuştur.

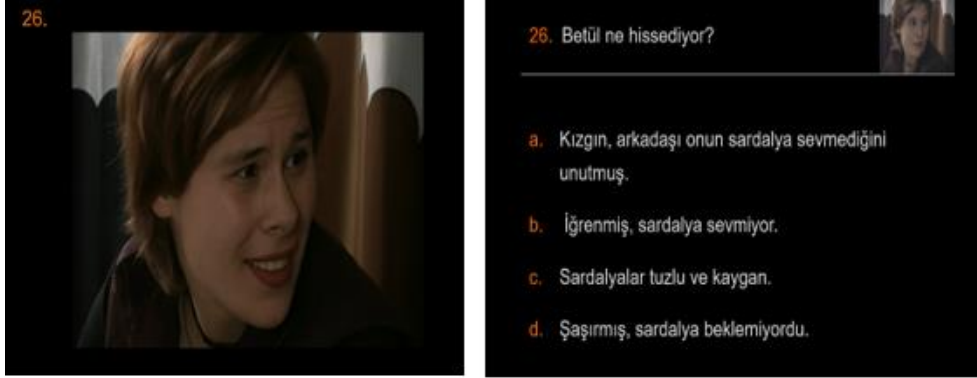
3.2.6 Sosyal Biliş Film Testi (SBFT)

Bireylerin zihin kuramı/zihinselleştirme becerilerinin değerlendirilmesi amacıyla Dziobek vd. (2006) tarafından geliştirilen ölçüm aracının geliştirme aşamasındaki örnekleme Asperger tanısı almış deney ve sağlıklı kontrol grubundan oluşturulmuştur. Kısa film olarak hazırlanan test, uzun süredir faaliyet göstermekte olan tiyatro ekibinde yer alan 4 profesyonel oyuncunun bir akşam yemeğini sahnelemesini içermektedir. Oluşturulan kısa film boyunca karakterler minnettarlık, kıskançlık, hırs, utanç, öfke, şefkat, korku ve tikslenme olmak üzere farklı duygu ve zihinsel durumları deneyimlemektedir (Dziobek vd., 2006). Uygulama aşamasında 15 dakikalık kısa film katılımcıya sunularak araştırmacı tarafından 46 kez duraklatılarak sorular yöneltilmektedir. Katılımcılara yöneltilen 45 soru filmde yer alan karakterlerin duygu, düşünce ve niyetlerine ilişkin olup, testin anlaşılıp anlaşılmadığının belirlenmesi için 4 kontrol sorusu sunulmaktadır. Filmde yer alan örnek sahne ve soru şekil 3.1’de yer almaktadır. Ölçek geliştirme çalışmasında elde edilen güvenirlik katsayısı .84’tür.

Soruların ardından sunulan 4 yanıt seçeneğinin her biri zihinselleştirmenin farklı türünü (artmış zihinselleştirme, azalmış zihinselleştirme, zihinselleştirme yokluğu ve doğru zihinselleştirme) temsil etmektedir. Cevap seçeneklerindeki zihinselleştirme temsilleri her soruda farklı seçenekte yer almaktadır. Oluşturulan ölçüm aracı, farklı zihinselleştirme hatalarının (artmış, azalmış zihinselleştirme ve zihinselleştirme yokluğu) cevap seçenekleri aracılığıyla ayrı ayrı ve toplam zihinselleştirme hatasının hesaplanmasına olanak sağlamaktadır. Zihinselleştirme hatalarını temsil eden cevap seçeneklerine verilen yanıtlar 0, doğru zihinselleştirme yanıtları ise 1 olarak kodlanmaktadır. Doğru zihinselleştirme puanının toplamı ile zihinselleştirme kapasitesi puanı elde

edilmektedir. Ölçekten en düşük 0, en yüksek 45 puan alınmaktadır. Alanyazında yer alan çalışmalar SBFT'nin Fonagy ve arkadaşlarının kuramsal çerçevesiyle uyumlu (Fossati vd., 2018), zihinselleştirme kapasitesinin ölçülmesinde geçerli ve uygun bir değerlendirme aracı olduğunu göstermektedir (Hill vd., 2023; Akça vd., 2021; Schwarzer vd., 2021; Fuchs ve Taubner, 2019; Gambin vd., 2015). Tüm bunların yanı sıra, ölçüm aracının uygulamasındaki pratiklik ve yüksek ekolojik geçerliliği, çalışma kapsamında kullanımını tercih sebebi haline getirmektedir.

Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması TÜBİTAK projesi (TÜBİTAK No: 123K296) kapsamında Hıdıroğlu-Ongun ve diğerleri (2023-2025) tarafından yürütülen Sosyal Biliş Film Testi'nin (Masc: A Movie For The Assessment Of Social Cognition) Psikometrik Açıdan İncelenmesi ve Norm Belirleme Çalışması kapsamında yapılmaktadır. Filmde yer alan karakterlerin isimleri Seda, Murat, Betül ve Cem olarak değiştirilmiştir. Çalışma kapsamında karakterlerin zihinsel durumlarını anlamaya yönelik 45 madde (Örn. Cem ne hissediyor?) ve 6 kontrol sorusuna (Örn. Dört karakterden hangisi/hangileri bir ilişki içindedir?) yer verilmiştir. TÜBİTAK projesinde ulaşılan örneklemin bir bölümünden oluşan yüksek lisans tez çalışmasında (Erer, 2025) ölçek için elde edilen güvenilirlik katsayısı .71'dir. Mevcut çalışmada hesaplanan Cronbach's Alfa iç tutarlılık katsayısı Tablo 3.1'de sunulmuştur. Gerçekleştirilen araştırma kapsamında zihinselleştirme kapasitesinin ölçülmesinde ölçek toplam puanı kullanılacaktır. Sosyal Biliş Film Testinde yer alan örnek diyalog ve sorular EK-G'de sunulmuştur.

Şekil 3.1 Sosyal Biliş Film Testinde (SBFT) yer alan sahne ve soru örneği

Not: Görselin yer aldığı sahnede Betül (fotoğrafta yer alan kişi), Seda'nın akşam yemeği için sardalyalı bir tarif yapma planı olduğunu öğrenmiştir. Dört seçenekten her biri farklı zihinselleştirme düzeyini temsil etmektedir: (a) aşırı zihinselleştirme (b) doğru zihinselleştirme (c) zihinselleştirme yokluğu (d) azalmış zihinselleştirme

3.3 İşlem

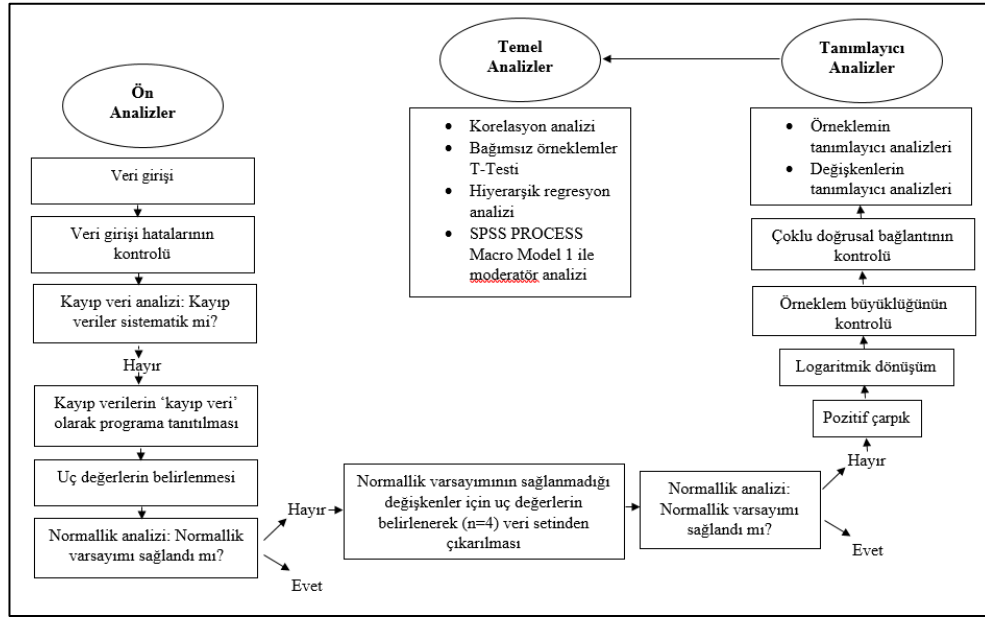
Araştırma deseninin oluşturulmasının ardından veri toplama işleminden önce Işık Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kuruluna yapılan başvurunun ardından etik kurul onayının (Sayı: E-32760440-050.04-50498) alınmasının ardından veri toplama aşamasına geçilmiştir. Araştırmaya katılım için sosyal medya hesaplarından, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi kampüslerinde dağıtılan broşürler, ders öncesi yapılan sözlü duyurular ve okul öncesi eğitim kademesinde görev yapmakta olan öğretmenler ile iletişime geçilerek araştırma duyurusu paylaşılmıştır. Çalışmaya katılımı arttırmak ve teşvik için anneler ile gerçekleştirilecek uygulama sonrasında araştırmayı yürüten klinik psikolog tarafından tek oturumluk ebeveyn danışmanlığı sunulacağı bilgisi paylaşılmıştır. Yapılan duyuruların ardından araştırmaya katılım için gönüllü olan kişilerin paylaştığı iletişim numarası üzerinden ön görüşme gerçekleştirilerek işleme kriterlerini sağlayan katılımcılarla uygulama için randevu planlanmıştır.

Ana çalışma öncesinde uygulama sırasının ve karıştırıcı etkilerin belirlenmesi hedefiyle pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışma için gerekli örneklem sayısı ana çalışmada güç analizi sonucu hesaplanan örneklem sayısının %10'u hesaplanarak belirlenmiştir (Lackey ve Wingate, 1986). Hesaplama doğrultusunda 9 katılımcı ile pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Yoruculuk etkisinin azaltılması hedeflenerek katılımcılara sunulacak ölçek sıralaması araştırmacılar tarafından belirlenmiştir. Bu doğrultuda pilot çalışma kapsamında öz bildirim dayalı ölçüm araçlarının bir bölümü (Sosyodemografik Bilgi Formu ve Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği (1.5-5 Yaş Form) (Ebeveyn Formu)) uygulamanın ilk basamağında sunulmuş olup, davranışsal ölçüm yöntemi olan Sosyal Biliş Film Testi uygulanarak son basamakta Ebeveyn Stres Ölçeği, Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği ve Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği Kısa Formu sunulmuştur. Uygulama sürecinde katılımcılardan gelen sorular ve alınan geri bildirimler doğrultusunda, ölçüm araçlarının sunum sıralaması gözden geçirilmiş ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. İlk sunulan ölçek formlarının ardından uygulanan Sosyal Biliş Film Testi (SBFT) katılımcıların sunulan kısa filmde yer alan karakterlerin bakış açısını almaları beklenmektedir. Veri toplama sürecinde araştırmacının 15.6 inç ekran büyüklüğündeki dizüstü bilgisayarı kullanılmış olup, bireysel görüşmeler sırasında ses seviyesi ve ekran parlaklığı maksimum (%100) düzeyde tutulmuştur. Son aşamada sunulan ölçek bataryasında bulunan Ebeveyn Stres Ölçeğinde 'rol' ifadesi içeren maddenin, kısa filmdeki karakterlerin oyunculuk rolleriyle ilişkilendirilmesi nedeniyle bazı katılımcılarda kavramsal karışıklık yaşandığı gözlemlenmiştir. Katılımcıların ilgili geri bildirimlerinin ardından, araştırmacılar ölçek bataryalarının sunulma sırasını tekrar düzenleyerek ana çalışmayı planlamıştır. Bu doğrultuda çalışmanın ilk aşamasında Sosyodemografik Bilgi Formu, Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği (1.5-5 Yaş Form) (Ebeveyn Formu)), Ebeveyn Stres Ölçeği, Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği ve Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği Kısa Formunu içeren ölçek bataryası katılımcılara sunulmuştur. Öz bildirim dayalı ölçüm araçlarının

tamamlanmasının ardından araştırmacının bilgisayarını kullanarak davranışsal ölçüm yöntemi olan Sosyal Biliş Film Testi (SBFT) uygulanmıştır.

Veri toplama işlemi annelerin çalışmaya katılımları için uygun sessizliğin sağlandığı işyeri, ev ziyaretleri ve araştırmacının ofisinde gerçekleştirilen uygulama ile tamamlanmıştır. Uygulama için katılımcıya sunulan seçeneklerden (araştırmacının ofisi, katılımcının ofisi ya da evi) tercih edilen doğrultusunda planlama yapılmıştır. Veri toplama aşamasında uygulama ortalama 60-90 dakika sürmüştür. Uygulamanın sonlanmasının ardından ihtiyaç bildiren anneler ile yaklaşık 45-60 dakika süren tek oturumluk ebeveyn danışmanlığı gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar ile planlanan tüm uygulamalar tamamlanmış olup yarıda kesilmesini gerektirecek süreçler (katılımcının kendi isteği ile çalışmadan ayrılmak istemesi, kesintiye uğraması, teknik problem, vb.) yaşanmamıştır.

Çalışma kapsamında toplam 110 katılımcıya ulaşılarak uygulama gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların tamamı işleme kriterlerini sağlamakta olup ön analizlerin gerçekleştirildiği aşamaya dahil edilmiştir. Ön analizlerin ardından veri setinden çıkarılan katılımcılara ilişkin bilgiler ve gerekçeleri bulguların yer aldığı bölümde (Bölüm 4) ele alınmıştır. Mevcut çalışmada, ön analizlerden temel analizlere kadar tüm işlem basamaklarını içeren veri analizi süreci, Şekil 3.2'de akış Şeması ile sunulmuştur.

Şekil 3.2 Veri analizi süreci akış şeması

3.4 Veri Analizi

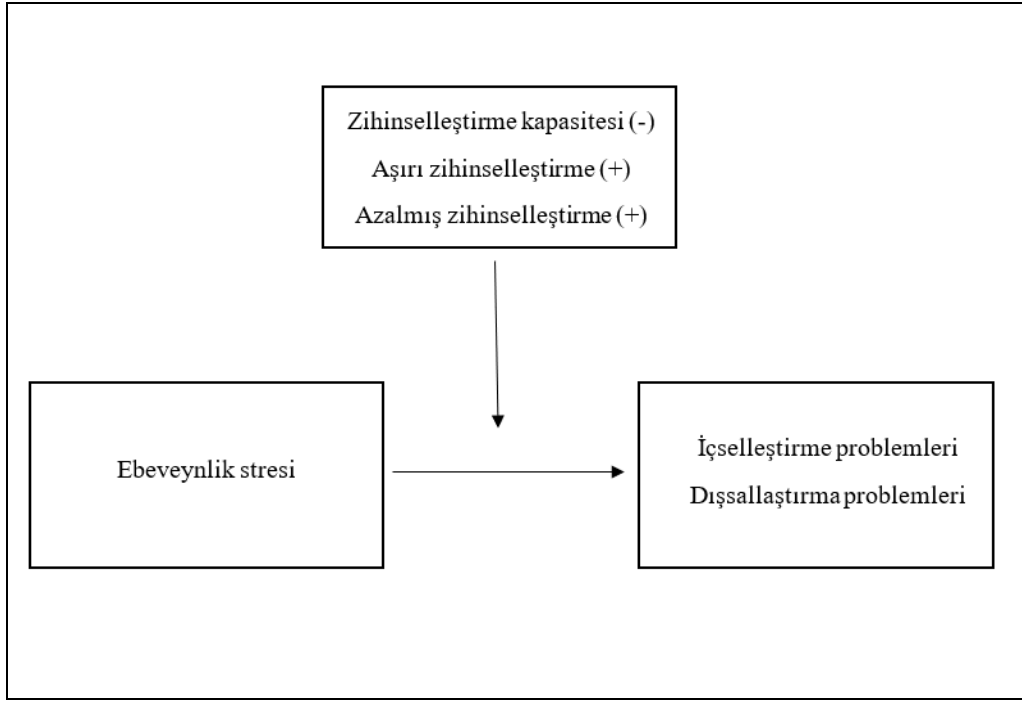
Verilerin analizinde ilk olarak veri seti analiz için hazır hale getirilmiştir. IBM SPSS Statistics 27.0 programı aracılığıyla oluşturulan veri seti üzerinde kayıp veri analizi uygulanmış ve eksik verilerin dağılımı ile yapısal özellikleri değerlendirilmiştir. Kayıp veri analizine göre kayıp verilerin sistematik özellikte olmadığı belirlenmiştir. Çalışmada yer alan tüm değişkenler için parametrik testlerin ön koşulu olan normallik varsayımı incelenmiş ve normallik analizleri sonucunda uç değer olarak tanımlanan katılımcılar (n=4) veri setinden çıkarılmıştır. Uç değerlerin çıkarılmasının ardından SBFT'nin normallik göstermeyen Zihinselleştirme Yokluğu boyutu için pozitif basıklık göstermesi sebebiyle logaritmik dönüşüm uygulanmıştır. Veri setinin analize hazırlanmasının ardından değişkenlere ilişkin betimsel istatistikler incelenmiştir. Ardından sosyodemografik bilgi formunda yer alan değişkenler ile çalışmayı oluşturan değişkenler arasındaki ilişkiler analiz edilmiştir. Sosyodemografik bilgi formunda yer alan sürekli değişkenlerin araştırma değişkenleri ile ilişkisini incelemek için Pearson korelasyon analizi, gruplarası (çocuk cinsiyet ve kardeş

durumu) farkları belirlemek için bağımsız gruplar T testi uygulanmıştır. Yaş (çocuk-anne ve baba), doğum sırası, çocuk sayısı ve evlilik süresinin çalışmada yer alan değişkenlerle ilişkisini incelemek için korelasyon analizi yapılmıştır.

Regresyon analizlerine geçilmeden önce regresyon analizi için gerekli olan ön koşullar test edilmiştir. Bu koşullar şu şekilde listelenmektedir:

- a) Yordayıcı ve yordanan değişkenler normal dağılım göstermelidir (Field, 2009).
- b) Yordayıcı ve yordanan değişkenler arasında anlamlı ve güçlü ilişkiler bulunmalıdır (Tabachnick ve Fidell, 2019).
- c) Yordayıcı değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı (*multicollinearity*) bulunmamalıdır (Field, 2009).
- d) Düzenleyici değişkenin bağımlı değişken ile arasında ilişki bulunması gerekmez ancak düzenleyici ve bağımsız değişkenler arasındaki etkileşimin istatistiksel olarak anlamlılığı düzenleyici etkinin bulunduğunu göstermektedir (Baron ve Kenny, 1986).

Ön ve temel analizlerin tamamı IBM SPSS 27.0 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Düzenleyici değişken analizleri için SPSS PROCESS Macro v4.2 uzantısı kullanılarak Model 1 test edilmiştir. Model 1, bağımsız değişken (X) ile bağımlı değişken (Y) arasındaki ilişkinin üçüncü bir değişken olarak modele dahil edilen moderatör değişken (M) tarafından değişip değişmediğini test etmek için kullanılmaktadır. Bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisinin gücü veya yönü, moderatör değişkenin modele dahil edilmesiyle anlamlı biçimde farklılaşıyorsa bu durum düzenleyici etkinin bulunduğunu göstermektedir. Model 1 aracılığıyla gerçekleştirilen analizlerde, etkileşim teriminin anlamlı bulunması halinde, koşullu etkiler değerlendirilerek bağımsız değişkenin (X) bağımlı değişken (Y) üzerindeki etkisinin hangi koşullarda farklılaştığı incelenmektedir. PROCESS Macro uzantısı kullanılarak Model 1 ile test edilen araştırma modeli Şekil 3.3'te yer almaktadır.

Şekil 3.3 Ebeveynlik stresi ile çocuk davranış problemleri arasındaki yordayıcı ilişkide anne zihinselleştirme kapasitesinin düzenleyici rolü

3.5 Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesine olanak tanıyan kesitsel desende ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, nicel çalışmalarda iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişki düzeyini belirlemeye yönelik yapılandırılan araştırma desendir (Karasar, 2022). Kesitsel desende tasarlanan çalışma kapsamında veriler belirlenen zaman diliminde tek oturumda gerçekleştirilen yüz yüze görüşmeler aracılığıyla elde edilmiştir.

BÖLÜM 4

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın hipotezlerini test etmek için kullanılan istatistiksel analizlerin sonuçları sunulacaktır. Ön ve temel analizler IBM SPSS 27.0 kullanılarak elde edilmiştir. Düzenleyici değişkenin rolünün incelendiği çoklu regresyon analizi PROCESS Macro v4.2 uzantısıyla Model 1 aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. İlk olarak kayıp veriler, normallik testleri ve uç skorların tespiti ile gerçekleştirilen ön analiz basamakları sunulmuştur. Ön analiz raporunun ardından katılımcıların sosyodemografik özelliklerini kapsayan betimleyici analizler, gruplar arası fark testleri (bağımsız örneklem T testi) ve korelasyonel analizler bulunmaktadır. Temel analizlerin sunulmasının ardından sürekli değişkenler arasındaki yordayıcı ilişkinin belirlenmesi için çoklu doğrusal regresyon analizlerinin sonuçları raporlanmıştır.

4.1 Ön Analiz Bulguları

Veri girişinde olası hataların belirlenmesi için değişkenlerin minimum ve maksimum değerlerinin incelendiği tanımlayıcı analizler uygulanmıştır. Ölçeklerden elde edilen veriler sonraki aşamada kayıp değerler ve normallik dağılımı açısından incelenmiştir. Veri setinde Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeğinde 3; Ebeveyn Stres Ölçeğinde 4 ve Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeğinde 5 maddenin farklı katılımcılar tarafından yanıtlanmadığı belirlenmiştir. Kayıp veri analizi sonuçları, eksik verilerin sistematik özellik göstermemesi ve değişkenler arasında rastlantısal dağılım sergilemesi nedeniyle, ilgili verilere programa eksik veri olarak tanımlanmıştır.

Tabachnick ve Fidell (2013), çarpıklık ve basıklık değerleri için ± 1.5 aralığını kabul edilebilir sınırlar olarak belirtirken; George ve Mallery (2019), ± 1 aralığındaki değerleri mükemmel, ± 2 aralığındaki değerleri ise kabul

edilebilir olarak değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda, çalışma kapsamında normallik varsayımını değerlendirmek amacıyla değişkenlerin çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. ± 2 aralığının dışında kalan değerler, normallik varsayımını önemli ölçüde ihlal ettiğinden, ilgili değişkenlerde uç değerler veri setinden çıkarılarak veya logaritmik dönüşüm uygulanarak normallik varsayımı sağlanmıştır.

Normallik analizleri sonucunda Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeğinin İçselleştirme Problemleri, Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeğinin Zihinselleştirme Öncesi Zorluklar, ve Sosyal Biliş Değerlendirme Filminin Zihinselleştirme Yokluğu boyutlarının normal dağılım göstermediği belirlenmiştir. Analizler sonucunda, İçselleştirme Problemleri ve Zihinselleştirme Öncesi Zorluklar boyutunda yer alan uç değerlerin (n=4) veri setinden çıkarılmasının ardından basıklık ve çarpıklık değerlerinde değişiklik gözlenmiş ve normal dağılımın sağlandığı görülmüştür. Sosyal Biliş Değerlendirme Filminin Zihinselleştirme Yokluğu boyutu için uç değerlerin veri setinden çıkarılmasının ardından ilgili değişkenlerin normallik değerlerine yaklaşmaması sebebiyle pozitif çarpık (Field, 2009) dağılım gösteren yapıya logaritmik dönüşüm uygulanmıştır. Logaritmik dönüştürme işleminin ardından normallik varsayımı karşılanmıştır ve dönüştürülen değer istatistiksel analizlerde kullanılmıştır. Çalışmada yer alan değişkenlerin normallik analizleri sonucunda elde edilen çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 4.1’de sunulmuştur. Regresyon analizlerine geçilmeden önce değişkenler arasındaki çoklu doğrusal bağlantı (*multicollinearity*) bulunup bulunmadığını test etmek için tolerans ve VIF değerleri incelenmiştir. Analiz sonucunda değişkenlere ait VIF değerlerin tümünün 10’un oldukça altında ve tolerans istatistiklerinin .20’nin üzerinde olması sebebiyle veri setinde çoklu doğrusal bağlantı bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Field, 2009).

Tablo 4.1 Ölçüm araçlarının tanımlayıcı istatistiksel bulguları

Değişkenler	<i>N</i>	<i>Ort.</i>	<i>SH</i>	Min.- Maks.	Çarpıklık	Basıklık
Çocuk Davranış Problemi-ÇDDÖ						
ÇDDÖ-İP	106	8.97	5.83	0-28	.93	1.20
ÇDDÖ-DP	106	10.82	6.98	0-30	.58	-.13
Ebeveyn Stresi-ESÖ	106	33.22	7.16	19-54	.38	-.12
Zihinselleştirme-SBFT						
SBFT-Doğru	106	28.80	4.40	13-38	-.95	1.92
SBFT-Aşırı	106	8.33	3.16	2-18	.28	.30
SBFT-Azalmış	106	5.07	2.46	0-14	.71	.93
SBFT-ZY	106	0.51	0.25	0-1.08	-.17	.05
Zihinselleştirme-EİDİÖ						
EİDİÖ-ZÖZ	106	13.64	5.65	6-36	1.16	1.74
EİDİÖ-K	106	29.67	6.42	14-42	-.47	-.34
EİDİÖ-İM	106	37.54	3.51	28-42	-.53	-.50
Zihinselleştirme-YİÖ						
YİÖ-K	106	8.60	4.66	0-15	-.30	-1.07

N=106

ÇDDÖ: Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği, ÇDDÖ-İP: Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği İçselleştirme Problemleri Puanları, ÇDDÖ-DP: Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği Dışsallaştırma Problemleri Puanları, ESÖ: Ebeveyn Stres Ölçeği, SBFT: Sosyal Biliş Film Testi, SBFT-Doğru: Sosyal Biliş Film Testi Doğru Zihinselleştirme Puanları, SBFT-Aşırı: Sosyal Biliş Film Testi Aşırı Zihinselleştirme Puanları, SBFT-Azalmış: Sosyal Biliş Film Testi Azalmış Zihinselleştirme Puanları, SBFT-ZY: Sosyal Biliş Film Testi Zihinselleştirme Yokluğu Puanları, EİDİÖ: Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği, EİDİÖ-ZÖZ: Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği Zihinselleştirme Öncesi Zorluklar Puanları, EİDİÖ-K: Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği Kesinlik Puanları, EİDİÖ-İM: Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği

Ölçeği İlgi/Merak Puanları, YİÖ: Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği, YİÖ-K: Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği Kesinlik Puanları

*Not: SBFT-ZY *Logaritmik dönüştürülmüş değişken.*

4.2 Sosyodemografik Özellikler

4.2.1 Katılımcılara İlişkin Sosyodemografik Özellikler

Çalışma işleme-dışlama kriterlerini sağlayan 110 katılımcıdan toplanan veriler ile oluşturulmuştur. Normallik analizleri doğrultusunda basıklık ve çarpıklık değerlerinin incelenmesinin sonucunda uç değer olduğu tespit edilen 4 katılımcının veri setinden çıkarılması ile nihai örneklem 106 olarak elde edilmiştir. Kendisinde ya da çocuğunda nörolojik, psikiyatrik ve fiziksel engel durumu bulunmayan 18-72 ay aralığında en az bir çocuğu bulunan ve ana dili Türkçe olan annelerden oluşan örneklemin yaş ortalaması 36.32'dir (SS=4.39). Babaların yaş ortalaması ise 38.43 (SS=4.83) olarak elde edilmiştir. Ebeveynlerin çocuk sayısının ortalaması 1,67 (SS=0,69) olarak elde edilirken katılımcıların en az 1 en fazla 3 çocuk sahibi olduğu bulunmuştur. Çocuk yaş ortalaması 44.67 ay (SS=15.49) olarak elde edilmiştir. Çalışmaya katılan bireyler ve aile üyelerinin sosyodemografik özelliklerine ilişkin diğer veriler Tablo 4.2'de sunulmaktadır.

Tablo 4.2 Katılımcıların sosyodemografik özellikleri

Değişkenler		N	%
Anne Yaş	26-35 Yaş	51	%48.1
	36-46 Yaş	55	%51.9
Anne Eğitim Durumu	İlkokul-Ortaokul	2	%1.9
	Lise	8	%7.5
	Yüksekokul	12	%11.3
	Lisans	51	%48.1
	Yüksek Lisans	12	%11.3
	Doktora	21	%19.8
Baba Eğitim Durumu	İlkokul-Ortaokul	3	%2.8
	Lise	24	%22.6
	Yüksekokul	17	%16
	Üniversite	38	%35.8
	Yüksek Lisans	6	%5.7
	Doktora	17	%16
	Belirtilmemiş	1	%0.9
Anne Çalışma Durumu	Çalışmıyor	15	%14.2
	İşyerinden çalışıyor	88	%83
	Esnek çalışma koşulları	3	%2.8
Baba Çalışma Durumu	Çalışmıyor	3	%2.8
	İşyerinden çalışıyor	97	%91.5
	Esnek çalışma koşulları	5	%4.7
	Belirtilmemiş	1	%0.9
Sosyoekonomik Durum	Orta	68	%64.2
	Orta-Yüksek	37	%34.9
	Yüksek	1	%0.9
Ebeveyn Birliktelik Durumu	Evli ve anne-baba birlikte yaşıyor	102	%96.2
	Evli ve anne-baba ayrı yaşıyor	2	%1.9
	Boşanmış, çocuk anne ile yaşıyor	1	%0.9

	Diğer	1	%0.9
Çekirdek Aile Dışında Evde Yaşayan	Evet	101	%95.3
	Hayır	5	%4.7
Çocuk Sayısı	1	48	%45.3
	2	45	%42.5
	3	13	%12.3
Çocuk Yaş	18-24 Yaş	16	%15.1
	24-48 Yaş	47	%44.3
	48-72 Yaş	43	%40.6
Çocuk Cinsiyet	Kız	45	%42.5
	Erkek	61	%57.5
N=106			

4.2.2 Sosyodemografik Özellikler ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi

Katılımcılardan elde edilen sosyodemografik bilgiler, araştırmada incelenen değişkenlerle olan ilişkileri açısından değerlendirilmiştir. Çalışmada yer alan değişkenlerin çocuk cinsiyeti ve çocuk sayısı açısından gruplararası farklılık gösterip göstermediğini incelemek için bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır. Sürekli bir değişken olan çocuk sayısı değişkeni, tek çocuklu ve iki ya da üç çocuklu aileleri temsil edecek şekilde dikotemize edilmiş; analizlerde bu gruplar sırasıyla ‘kardeş yok’ ve ‘kardeş var’ olarak adlandırılmıştır. Ebeveynlik stresi, içselleştirme problemleri, dışsallaştırma problemleri, çocuğun zihinsel durumlarına yönelik ilgi/merak, kesinlik, zihinselleştirme öncesi zorluklar, zihinselleştirmede kesinlik, anne zihinselleştirme kapasitesi, aşırı zihinselleştirme, azalmış zihinselleştirme ve zihinselleştirme yokluğunun çocuk cinsiyeti açısından farklılaşmadığı ($p>.05$) görülmüştür. Analiz sonuçlarına ilişkin bulgular Tablo 4.3’te yer almaktadır.

Tablo 4.3 Çocuk cinsiyeti değişkenine ait bağımsız örneklem t-testi analizi sonuçları

	Kız		Erkek		<i>t</i> (104)	<i>p</i>	Cohen's d
	<i>M</i>	<i>SH</i>	<i>M</i>	<i>SH</i>			
ESÖ	33.69	7.11	32.87	7.23	-0.58	.56	0.11
ÇDDÖ-İP	9.47	6.55	8.61	5.27	-0.75	.46	0.14
ÇDDÖ-DP	9.87	5.20	11.52	8.02	1.21	.20	0.24
EİDİÖ-İM	37.33	3.49	37.69	3.54	0.51	.61	0.10
EİDİÖ-K	29.87	6.07	29.52	6.71	-0.27	.79	0.05
EİDİÖ-ZÖZ	13.60	6.59	13.67	4.89	0.07	.95	0.01
YİÖ-K	9.04	4.64	8.28	4.68	-0.84	.41	0.16
SBFT-Doğru	28.60	3.39	28.95	5.09	0.43	.67	0.08
SBFT-Aşırı	8.71	2.97	8.05	3.28	-1.07	.29	0.21
SBFT-Azalmış	5.24	2.19	4.93	2.66	-0.64	.52	0.13
SBFT-ZY	0.47	0.25	0.55	0.24	1.62	.11	0.33

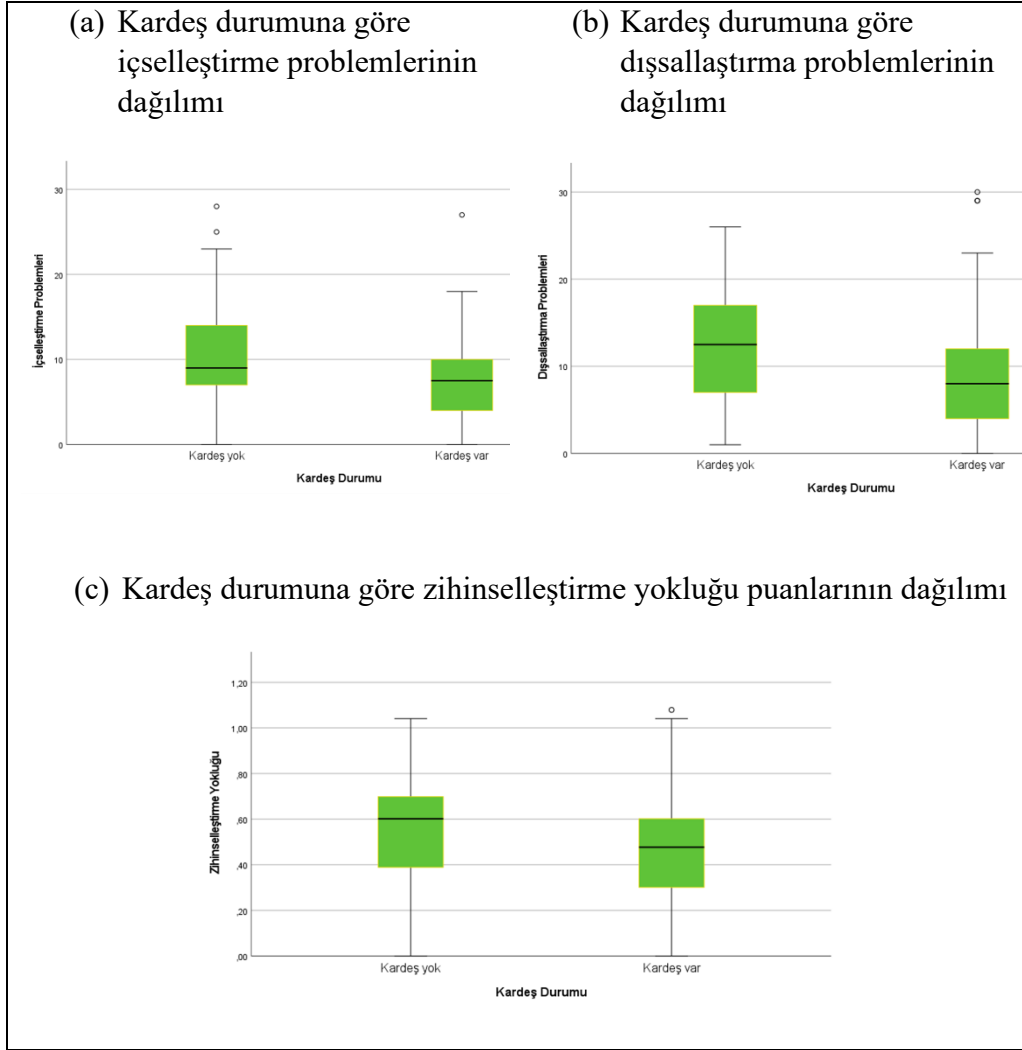
ESÖ: Ebeveyn Stres Ölçeği, ÇDDÖ-İP: Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği İçselleştirme Problemleri Puanları, ÇDDÖ-DP: Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği Dışsallaştırma Problemleri Puanları, EİDİÖ-İM: Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği İlgi/Merak Puanları, EİDİÖ-K: Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği Kesinlik Puanları, EİDİÖ-ZÖZ: Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği Zihinselleştirme Öncesi Zorluklar Puanları, YİÖ-K: Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği Kesinlik Puanları, SBFT-Doğru: Sosyal Biliş Film Testi Doğru Zihinselleştirme Puanları, SBFT-Aşırı: Sosyal Biliş Film Testi Aşırı Zihinselleştirme Puanları, SBFT-Azalmış: Sosyal Biliş Film Testi Azalmış Zihinselleştirme Puanları, SBFT-ZY: Sosyal Biliş Film Testi Zihinselleştirme Yokluğu Puanları

*Not: SBFT-ZY Logaritmik dönüştürülmüş değişken.

* $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$

Ancak, dışsallaştırma problemlerinin çocuk sayısı açısından anlamlı şekilde farklılaştığı ($p < .05$), içselleştirme problemlerinin ($p = .06$) ve zihinselleştirme yokluğunun ($p = .05$) ise marjinal düzeyde anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuştur. Kardeşi bulunmayan çocukların (tek çocuklu aileler) (Ort. Dışsallaştırma=12.38, SH Dışsallaştırma=6.58; Ort. İçselleştirme=10.13, SH

İçselleştirme=6.49) kardeşi bulunan çocuklara (2 ya da 3 çocuklu aileler) (Ort. Dışsallaştırma=9.53, SH Dışsallaştırma=7.10; Ort. İçselleştirme=8.02, SH İçselleştirme=5.10) göre dışsallaştırma ve içselleştirme problemlerinin daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Gruplararası bu farklılıklar Şekil 4.1’de kutu grafiği olarak gösterilmiştir.

Şekil 4.1 Kardeş durumuna göre davranış problemleri ve zihinselleştirme yokluğu puanlarının dağılımını gösteren kutu grafikleri

Analiz sonuçlarına göre çocuk sayısı ile ebeveynlik stresi, çocuğun zihinsel durumlarına yönelik ilgi/merak, kesinlik, zihinselleştirmede kesinlik,

zihinselleştirme öncesi zorluklar, anne zihinselleştirme kapasitesi ve azalmış zihinselleştirme arasında ise anlamlı bir ilişki elde edilememiştir ($p>.05$). Çocuk cinsiyetinin araştırmanın sonuç değişkeni olan çocuk davranış problemleri ile arasında anlamlı ilişki bulunmaması sebebiyle regresyon modeline kontrol değişkeni olarak dahil edilmezken; çocuk sayısı ile arasındaki anlamlı ilişki sebebiyle kontrol değişkeni olarak modele eklenmiştir. Analiz bulgularına ait sonuçlara Tablo 4.4'te yer verilmiştir.

Tablo 4.4 Kardeş durumu değişkenine ait bağımsız örneklem t-testi analizi sonuçları

	Kardeş yok		Kardeş var		$t(104)$	p	Cohen's d
	M	SH	M	SH			
ESÖ	33.27	6.68	33.17	7.59	0.07	.94	0.01
ÇDDÖ-İP	10.13	6.49	8.02	5.10	1.87	.06	0.36
ÇDDÖ-DP	12.38	6.58	9.53	7.10	2.12	.04	0.42
EİDİÖ-İM	37.46	3.45	37.60	3.58	-0.21	.83	0.04
EİDİÖ-K	29.44	6.78	29.86	6.15	-0.34	.74	0.06
EİDİÖ-ZÖZ	13.65	5.61	13.64	5.73	0.01	.99	0.00
YİÖ-K	8.19	4.62	8.95	4.70	-0.84	.41	0.16
SBFT-Doğru	28.46	4.36	29.09	4.51	-0.73	.47	0.14
SBFT-Aşırı	7.77	3.36	8.79	2.92	-1.68	.10	0.32
SBFT-Azalmış	5.52	2.58	4.69	2.32	1.75	.08	0.34
SBFT-ZY	0.56	0.25	0.47	0.24	1.98	.05	0.37

ESÖ: Ebeveyn Stres Ölçeği, ÇDDÖ-İP: Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği İçselleştirme Problemleri Puanları, ÇDDÖ-DP: Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği Dışsallaştırma Problemleri Puanları, EİDİÖ-İM: Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği İlgi/Merak Puanları, EİDİÖ-K: Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği Kesinlik Puanları, EİDİÖ-ZÖZ: Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği Zihinselleştirme Öncesi Zorluklar Puanları, YİÖ-K: Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği Kesinlik Puanları, SBFT-Doğru: Sosyal Biliş Film Testi Doğru Zihinselleştirme Puanları, SBFT-Aşırı: Sosyal Biliş Film Testi Aşırı Zihinselleştirme Puanları,

SBFT-Azalmış: Sosyal Biliş Film Testi Azalmış Zihinselleştirme Puanları, SBFT-ZY: Sosyal Biliş Film Testi Zihinselleştirme Yokluğu Puanları

*Not: SBFT-ZY *Logaritmik dönüştürülmüş değişken*.

* $p<.05$. ** $p<.01$. *** $p<.001$

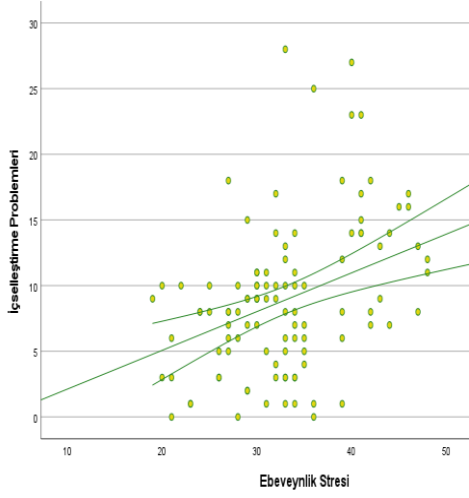
4.3 Ölçekler Arası İlişkiler

4.3.1 Ölçekler Arasındaki Korelasyonlar

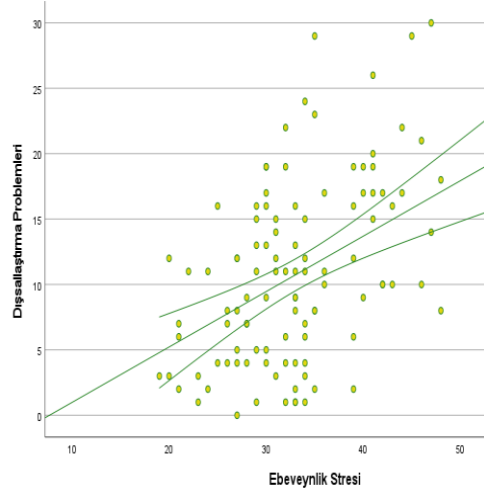
Araştırmanın değişkenlerinden Ebeveyn Stres Ölçeği ile ölçülen anne ebeveynlik stresi, çocuğun problemleri davranışlarını değerlendirmek üzere çalışmada kullanılan ÇDDÖ-İP ve ÇDDÖ-DP puanları, annenin zihinselleştirme kapasitesinin ölçüldüğü EİDİÖ'nün Çocuğun Zihinsel Durumlarına Yönelik İlgi/Merak (EİDİÖ-İM), Kesinlik (EİDİÖ-K) ve Zihinselleştirme Öncesi Zorluklar (EİDİÖ-ZÖZ) puanları, YİÖ'nün Kesinlik (YİÖ-K) puanları ve SBFT'nin Doğru Zihinselleştirme (SBFT-Doğru), Aşırı (SBFT-Aşırı) , Azalmış Zihinselleştirme (SBFT-Azalmış) ve Zihinselleştirme Yokluğu (SBFT-ZY) puanları arasındaki ilişkilerin belirlenmesi amacıyla Pearson momentler çarpımı korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir.

Ebeveynlik stresi ile çocuk içselleştirme problemleri ($r=0.36$, $p<.001$), çocuk dışsallaştırma problemleri ($r=0.43$, $p<.001$) ve zihinselleştirme öncesi zorluklar ($r=0.55$, $p<.001$) puanları arasında pozitif yönde anlamlı ve güçlü ilişkiler elde edilmiştir. Ebeveynlik stresi arttıkça çocuğun problemleri davranışları ve annenin zihinselleştirme öncesi zorluğu artmaktadır. Ebeveynlik stresinin EİDİÖ'nün ($r=-0.31$, $p<.01$) ve YİÖ'nün ($r=-0.44$, $p<.001$) kesinlik puanları ile arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler elde edilmiştir. Ebeveynlik stresi arttıkça annenin çocuğun zihnine ilişkin kesinlik puanları düşmektedir. Öte yandan ebeveynlik stresi ile çocuğun zihinsel durumlarına yönelik ilgi/merak ($p>.05$), SBFT'nin doğru zihinselleştirme ($p>.05$), aşırı zihinselleştirme ($p>.05$), azalmış zihinselleştirme ($p>.05$) ve zihinselleştirme yokluğu ($p>.05$) puanları ile anlamlı ilişki elde edilememiştir.

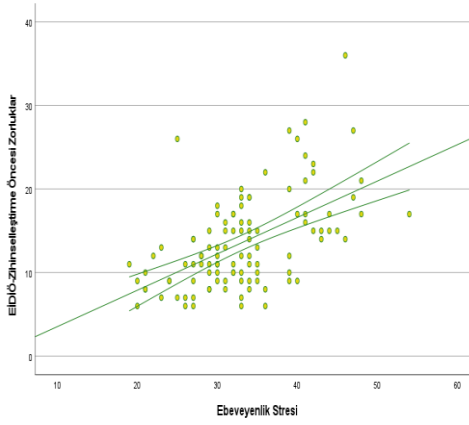
(a) Ebeveynlik stresi ile ÇDDÖ-İP arasındaki korelasyonun serpilme diyagramı

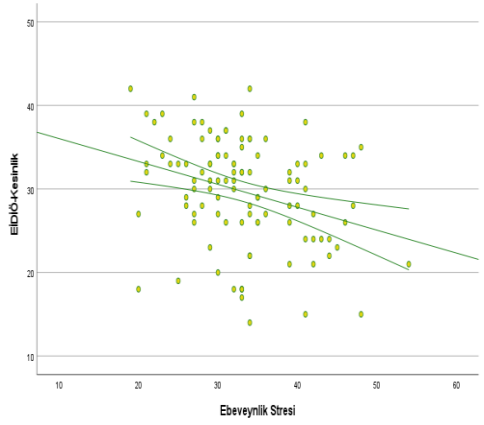
(b) Ebeveynlik stresi ile ÇDDÖ-DP arasındaki korelasyonun serpilme diyagramı

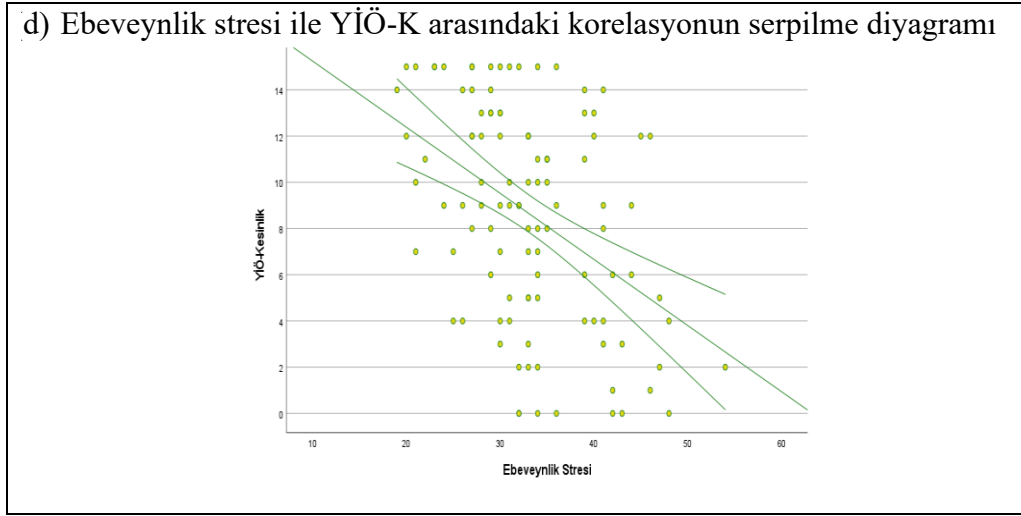

(c) Ebeveynlik stresi ile EİDİÖ-ZÖZ arasındaki korelasyonun serpilme diyagramı

(ç) Ebeveynlik stresi ile EİDİÖ-K arasındaki korelasyonun serpilme diyagramı

Şekil 4.2 Ebeveynlik stresi ile ÇDDÖ-İP, ÇDDÖ-DP, EİDİÖ-ZÖZ, EİDİÖ-K ve YİÖ-K arasındaki korelasyonun serpilme diyagramları

Çocuk içselleştirme problemleri ile çocuk dışsallaştırma problemleri ($r=0.57$, $p<.001$) ve zihinselleştirme öncesi zorluklar ($r=0.51$, $p<.001$) puanları arasında pozitif yönde anlamlı ve güçlü ilişkiler bulunmuştur. İçselleştirme puanları arttıkça dışsallaştırma puanları ve annenin zihinselleştirme öncesi zorluğu artmaktadır. Diğer değişkenler ve çocuk içselleştirme problemleri arasında ise anlamlı ilişkiler bulunmamaktadır ($r=-0.14-0.15$, $p>.05$). Çocuk dışsallaştırma problemleri ile EİDİÖ'nün kesinlik ($r=-0.22$, $p<.05$) puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki elde edilirken; zihinselleştirme öncesi zorluklar ($r=0.36$, $p<.001$) arasında pozitif yönde anlamlı güçlü ilişki görülmüştür. Çocuğun dışsallaştırma problemleri arttıkça annenin çocuğun zihnine yönelik kesinliği azalırken zihinselleştirme öncesi zorlukları artmaktadır. Buna karşın çocuğun zihinsel durumuna yönelik ilgi/merak ($p>.05$), YİÖ'nin kesinlik ($p>.05$) puanları ve SBFT'nin alt boyutlarının puanları ($p>.05$) ile arasında anlamlı ilişkiler görülmemiştir.

Çocuğun zihinsel durumuna yönelik ilgi/merak ile kesinlik ($r=0.21$, $p<.05$) arasında pozitif; zihinselleştirme öncesi zorluklar ($r=-0.23$, $p<.05$) puanları ile negatif yönde anlamlı ilişkiler elde edilmiştir. Annenin çocuğun zihinsel durumuna yönelik ilgi/merakı arttığında kesinliği artarken; zihinselleştirme

öncesi zorluğu azalmaktadır. Bununla birlikte YİÖ'nün kesinlik puanları, SBFT'nin alt boyutları ile anlamlı ilişkiler göstermemiştir ($r=-0.04-0.08$, $p>.05$). EİDİÖ'nün kesinlik puanları ile zihinselleştirme öncesi zorluklar ($r=-0.23$, $p<.05$) arasında negatif; YİÖ'nün kesinlik ($r=0.37$, $p<.001$) puanları ile arasında ise pozitif yönde anlamlı güçlü ilişki tespit edilmiştir. Ancak SBFT'nin alt boyutları ($p>.05$) ile anlamlı ilişkilere rastlanmamıştır. Benzer şekilde SBFT'nin alt boyutları ile zihinselleştirme öncesi zorluklar ile arasında anlamlı ilişkiler elde edilememişken; YİÖ'nün kesinlik ($r=-0.29$, $p<.01$) puanları ile arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. YİÖ kesinlik puanları ile SBFT'nin tüm alt boyutları ($p>.05$) arasındaki ilişkilerin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür.

Doğru zihinselleştirmenin aşırı zihinselleştirme ($r=-0.48$, $p<.001$), azalmış zihinselleştirme ($r=-0.69$, $p<.001$) ve zihinselleştirme yokluğu ($r=-0.44$, $p<.001$) ile arasında negatif yönde anlamlı ve güçlü ilişkiler tespit edilmiştir. Son olarak sonuçlar, zihinselleştirme yokluğu ile aşırı zihinselleştirme arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki ($r=-0.34$, $p<.001$), azalmış zihinselleştirme ile ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki ($r = 0.38$, $p<.001$) olduğunu göstermiştir.

Çalışmada kullanılan ölçüm araçlarından elde edilen puanlar ile sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek için yapılan korelasyon analizi sonuçlarına göre, çocuk içselleştirme problemleri ile doğum sırası ($r=-0.23$, $p<.05$), çocuk sayısı ($r=-0.21$, $p<.05$) ve evlilik süresi ($r=-0.25$, $p<.05$) arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Benzer şekilde, doğum sırası ($r = -0.23$, $p < .05$), çocuk sayısı ($r = -0.21$, $p<.05$) ve evlilik süresi ($r = -0.29$, $p < .05$) ile çocukların dışsallaştırma problemleri arasında negatif ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Doğum sırası, çocuk sayısı ve evlilik süresi, araştırmanın bağımlı değişkenleri olan çocukların içselleştirme ve dışsallaştırma problemleri puanlarıyla anlamlı ilişkiler gösterdiği için regresyon analizlerinde kovaryans olarak modellere dahil edilmiştir.

Özetle, korelasyon analizleri sonuçlarına göre ebeveynlik stresinin, zihinselleştirme öncesi zorluklar, içselleştirme ve dışsallaştırma problemleri ile pozitif; çocuğun zihinsel durumlarına yönelik kesinlik (EİDİÖ-K) ve

zihinselleştirmede kesinlik (YİÖ-K) ile ise negatif yönde anlamlı ilişkiler gösterdiği görölmüştür. Öte yandan, içselleştirme problemleri ile dışsallaştırma problemleri ve zihinselleştirme öncesi zorluklar arasında pozitif yönde bir ilişki gözlenirken, dışsallaştırma problemleri zihinselleştirme öncesi zorluklar ile pozitif, çocuğun zihinsel durumlarına yönelik kesinlik ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur. Son olarak, zihinselleştirmede kesinliğin (YİÖ-K), çocuğun zihinsel durumlarına yönelik kesinlik ile pozitif; zihinselleştirme öncesi zorluklar ile ise negatif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Genel olarak bu bulgular, ebeveynlik stresinin çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkinin yanı sıra, ebeveynin zihinselleştirme kapasitesiyle de ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 4.5 Değişkenler arasındaki korelasyon analizi sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. ESÖ	1										
2.ÇDDÖ-İP	.36***	1									
3.ÇDDÖ-DP	.43***	.57***	1								
4.EİDİÖ-İM	-.08	-.10	-.06	1							
5.EİDİÖ-K	-.31**	-.14	-.22*	.23*	1						
6.EİDİÖ-ZÖZ	.55***	.51***	.36***	-.23*	-.23*	1					
7.YİÖ-K	-.44***	-.10	-.18	.08	.37***	-.29**	1				
8.SBFT-Doğru	.04	-.08	-.04	.00	.03	-.09	-.07	1			
9.SBFT-Aşırı	.01	.02	-.08	.05	.04	.00	.02	-.48***	1		
10.SBFT-Azalmış	-.04	.04	.05	-.04	-.11	.06	.01	-.69***	-.14	1	
11.SBFT-ZY	-.05	.15	.15	.03	.03	.07	.10	-.44***	-.34***	.38***	1

ESÖ: Ebeveyn Stres Ölçeği, ÇDDÖ-İP: Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği İçselleştirme Problemleri Puanları, ÇDDÖ-DP: Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği Dışsallaştırma Problemleri Puanları, EİDİÖ-İM: Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği İlgi/Merak Puanları, EİDİÖ-K: Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği Kesinlik Puanları, EİDİÖ-ZÖZ: Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği Zihinselleştirme Öncesi Zorluklar Puanları, YİÖ-K: Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği Kesinlik Puanları, SBFT-Doğru: Sosyal Biliş Film Testi Doğru Zihinselleştirme Puanları, SBFT-Aşırı: Sosyal Biliş Film Testi Aşırı Zihinselleştirme Puanları, SBFT-Azalmış: Sosyal Biliş Film Testi Azalmış Zihinselleştirme Puanları, SBFT-ZY: Sosyal Biliş Film Testi Zihinselleştirme Yokluğu Puanları

*Not: SBFT-ZY *Logaritmik dönüştürülmüş değişken*.

*p<.05. **p<.01. ***p<.001

4.3.2 Regresyon Analizlerine Yönelik Bulgular

4.3.2.1 Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Ebeveynlik stresinin çocuk davranış problemleri üzerindeki yordayıcı etkisini incelemek amacıyla hiyerarşik regresyon analizi uygulanmıştır. Analizlerde, içselleştirme ve dışsallaştırma problemleri iki ayrı bağımlı değişken olarak ele alınmış olup ayrı modellerde test edilmiştir. Korelasyon analizleri sonucunda evlilik süresi, doğum sırası ve çocuk sayısı ile çocuk davranış problemleri arasında anlamlı ilişkiler saptandığından, söz konusu değişkenler hiyerarşik regresyon analizine kovaryans olarak dahil edilmiştir. Hiyerarşik regresyon analizine ait sonuçlar Tablo 4.6’da sunulmuştur.

İçselleştirme problemlerinin yordayıcılarını incelemek için iki adımlı hiyerarşik regresyon analizi uygulanmıştır. İlk adımda evlilik süresi, doğum sırası ve çocuk sayısı değişkenleri modele dahil edilmiştir. Analizler modelin marjinal düzeyde anlamlı olduğunu göstermiştir ($F(3,102)=2.45$, $p=.06$). Modelin içselleştirme problemlerinin varyansının %7’sini açıklamaktadır ($R^2=0.07$). Ancak modelde yer alan evlilik süresi ($\beta=-0.18$, $t=-1.33$, $p>.05$), doğum sırası ($\beta=-0.03$, $t=-0.13$, $p>.05$) ve çocuk sayısı ($\beta=-0.07$, $t=-0.29$, $p>.05$) değişkenlerinin modele tek başına anlamlı katkısının bulunmadığı tespit edilmiştir.

İkinci adımda modele ebeveynlik stresi değişkeni de dahil edilmiştir. Modelin içselleştirme problemlerinin %19’unu açıkladığı belirlenmiştir ($R^2=0.19$). Model 2’de açıklanan varyanstaki artış istatistiksel olarak anlamlıdır ($\Delta R^2=.16$, $F(1,101)=15.34$, $p<.001$). Ebeveynlik stresinin içselleştirme problemleri ile pozitif yönde anlamlı ilişkisi olduğu bulunmuştur ($\beta=0.36$, $t=3.92$, $p=.00$). Ancak modelde yer alan evlilik süresi ($\beta=-0.10$, $t=-0.75$, $p=.56$), doğum sırası ($\beta=-0.11$, $t=-0.47$, $p=.64$) ve çocuk sayısı ($\beta=-0.06$, $t=-0.27$, $p=.79$) değişkenlerinin tek başına modele katkısının anlamlı olmadığı görülmektedir.

Dışsallaştırma problemlerinin yordayıcılarını incelemek için iki adımlı hiyerarşik regresyon analizi uygulanmıştır. İlk adımda modele evlilik süresi,

doğum sırası ve çocuk sayısı değişkenleri eklenmiştir. Dışsallaştırma problemlerinin %9'unu ($R^2=0.09$) açıklayan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($F(3,102)=3.21, p=.03$) bulunmuştur. Modelde yer alan evlilik süresinin dışsallaştırma problemleri üzerinde negatif yönde marjinal düzeyde anlamlı etkisi bulunurken ($\beta=-0.26, t=-1.89, p=.06$), doğum sırası ($\beta=-0.04, t=-0.15, p=.88$) ve çocuk sayısı ($\beta=-0.01, t=-0.03, p=.98$) değişkenlerinin modele tek başına anlamlı katkısının bulunmadığı görülmektedir.

Analizin ikinci adımında modele ebeveynlik stresi değişkeni dahil edilmiştir. Model 2'de açıklanan varyanstaki artışın istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($\Delta R^2=.23, F(1,101)=23.49, p<.001$) ve dışsallaştırma problemlerinin %26'sını ($R^2=0.26$) açıkladığı belirlenmiştir. Ebeveynlik stresi ve dışsallaştırma problemleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($\beta=0.42, t=4.85, p=.00$). Ancak modelde yer alan evlilik süresi ($\beta=-0.16, t=-1.26, p=.21$), doğum sırası ($\beta=-0.13, t=-0.57, p=.57$) ve çocuk sayısı ($\beta=0.01, t=0.03, p=.98$) değişkenleri dışsallaştırma problemleri ile anlamlı ilişkiler göstermemiştir.

Tablo 4.6 Çocuk davranış problemlerine ilişkin hiyerarşik regresyon analizi sonuçları

	İçselleştirme Problemleri						Dışsallaştırma Problemleri							
	B	%95 GA		SH B	β	R ²	ΔR^2	B	%95 GA		SH B	β	R ²	ΔR^2
		Düşük	Yüksek						Düşük	Yüksek				
Model 1					0.07	0.04*							0.09	0.06*
Sabit	12.94	9.79	16.10	1.59			15.93	12.19	19.67	1.89				
Evlilik Süresi	-0.27	-0.67	0.13	0.20	-0.18		-0.45	-0.93	0.02	0.24	-0.26			
Çocuk Sırası	-0.29	-4.82	4.23	2.28	-0.03		-0.41	-5.77	4.94	2.70	-0.04			
Çocuk Sayısı	-0.56	-4.35	3.24	1.91	-0.07		-0.06	-4.56	4.43	2.27	-0.01			
Model 2					0.19	0.16***							0.26	0.23***
Sabit	3.09	-2.71	8.89	2.92			1.97	-4.68	8.61	3.35				
Evlilik Süresi	-0.14	-0.52	0.24	0.19	-0.10		-0.28	-0.71	0.16	0.22	-0.16			
Çocuk Sırası	-1.00	-5.24	3.25	2.14	-0.11		-1.41	-6.27	3.46	2.45	-0.13			
Çocuk Sayısı	-0.48	-4.03	3.08	1.79	-0.06		0.06	-4.01	4.13	2.05	0.01			
ESÖ	0.29	0.14	0.44	0.07	0.36		0.41	0.24	0.58	0.09	0.42			

ÇDDÖ-İP: Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği İçselleştirme Problemleri Puanları, ÇDDÖ-DP: Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği Dışsallaştırma Problemleri Puanları, ESÖ: Ebeveyn Stres Ölçeği

*p<.05. **p<.01. ***p<.001

4.3.2.2 Çoklu Moderasyon Analizi Sonuçları

Ebeveynlik stresi ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide anne zihinselleştirme kapasitesinin düzenleyici rolünü incelemek için SPSS eklentisi ile Hayes'in (2013) PROCESS Macro v4.2 uzantısıyla Model 1 kullanılarak tüm analizler gerçekleştirilmiştir. Baron ve Kenny'nin (1986) modeline göre, bağımsız değişken (X) ile düzenleyici (M) değişkenin çarpımı ile elde edilen etkileşimin (XM) bağımlı değişkeni anlamlı olarak yordaması ve bu ilişkinin gücünü ya da yönünü değiştirmesi, düzenleyici etkinin varlığına işaret etmektedir. Araştırmada, ebeveynlik stresinin çocuk davranış problemlerinin boyutları olan içselleştirme ve dışsallaştırma üzerindeki etkisi iki ayrı modelde sınanmıştır. Anne zihinselleştirme kapasitesi SBFT'den elde edilen doğru zihinselleştirme puanları ile temsil edilmiştir. Aşırı zihinselleştirme SBFT, EİDİÖ ve YİÖ'den ; buna karşılık azalmış zihinselleştirme puanları ise EİDİÖ ve YİÖ'den elde edilen puanlar aracılığıyla değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, iki farklı bağımlı değişken için tek ölçüm aracıyla (SBFT-Doğru) elde edilen anne zihinselleştirme kapasitesi; üç farklı ölçüm aracıyla (SBFT-Aşırı, EİDİÖ-K ve YİÖ-K) elde edilen aşırı zihinselleştirme ve iki farklı ölçüm yöntemiyle (SBFT-Azalmış ve EİDİÖ-ZÖZ) hesaplanan azalmış zihinselleştirme puanları düzenleyici değişken olarak ayrı modellerde test edilmiştir. Modelde yer alan bağımlı değişkenlerle anlamlı ilişkiler göstermesi nedeniyle sosyodemografik değişkenlerden evlilik süresi, doğum sırası ve çocuk sayısı tüm analizlere kovaryans olarak dahil edilmiştir. Her iki bağımlı değişken için üç farklı değişkenin düzenleyici etkilerine ilişkin bulgular ise ayrı başlıklar halinde raporlanmıştır.

4.3.2.2.1 Ebeveynlik Stresi ile İçselleştirme Problemleri Arasındaki İlişkide Anne Zihinselleştirme Kapasitesinin Düzenleyici Rolü

Ebeveynlik stresi ile içselleştirme problemleri arasındaki ilişkide anne zihinselleştirme kapasitesinin düzenleyici rolünün incelendiği model genel olarak anlamlı bulunmuştur ($F(6,99)=4.099, p<.01, R^2=.199$). Ancak modelde yer alan ebeveynlik stresinin içselleştirme problemleri üzerindeki pozitif yöndeki etkisi istatistiksel olarak anlamlı değildir ($\beta=.39, p>.05$). Benzer şekilde, anne zihinselleştirme kapasitesinin de içselleştirme problemleri üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır ($\beta=.01, p>.05$). Ebeveynlik stresi ile anne zihinselleştirme kapasitesi arasındaki etkileşimin içselleştirme problemleri üzerinde anlamlı bir etkisi elde edilememiştir ($\beta =-.00, p>.05$). Dolayısıyla anne zihinselleştirme kapasitesinin bu ilişki üzerinde düzenleyici bir etkisi bulunmamaktadır. Analiz sonuçlarına ilişkin bulgular Tablo 4.7’de yer almaktadır.

Özetle, ebeveynlik stresi ile içselleştirme problemleri arasındaki ilişkide anne zihinselleştirme kapasitesinin düzenleyici rolünü test eden model anlamlı bulunmuş olsa da, bu değişkenlerin doğrudan ve düzenleyici etkileri istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu sonuç, anne zihinselleştirme kapasitesinin ebeveynlik stresi ile içselleştirme problemleri arasındaki ilişkiyi anlamlı biçimde etkilemediğini göstermektedir.

Tablo 4.7 Ebeveynlik stresi ile içselleştirme problemleri arasındaki ilişkide anne zihinselleştirme kapasitesinin (SBFT-Doğru) düzenleyici rolü

Değişkenler	b	SH	t	p	%95 GA	
					Düşük	Yüksek
Sabit	2.85	16.86	0.17	0.866	-30.59	36.30
ESÖ	0.40	0.47	0.84	0.405	-0.54	1.34
SBFT-Doğru	0.01	0.59	0.01	0.991	-1.16	1.17
Etkileşim	-0.00	0.01	-0.22	0.825	-0.04	0.03
Evlilik Süresi	-0.14	0.19	-0.72	0.472	-0.52	0.24
Doğum Sırası	-1.04	2.18	-0.48	0.635	-5.36	3.29
Çocuk Sayısı	-0.43	1.81	-0.24	0.812	-4.02	3.16

*F(6,99)=4.099, p<.01, R²=0.199, R² Değişimi=0.000

SBFT-Doğru: Sosyal Biliş Film Testi Doğru Zihinselleştirme Puanları, ESÖ: Ebeveyn Stres Ölçeği

*p<.05. **p<.01. ***p<.001

4.3.2.2.2 Ebeveynlik Stresi ile Dışsallaştırma Problemleri Arasındaki İlişkide Anne Zihinselleştirme Kapasitesinin Düzenleyici Rolü

Tablo 4.8'de ebeveynlik stresi ile dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkide anne zihinselleştirme kapasitesinin düzenleyici rolünü ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 4.8 Ebeveynlik stresi ile dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkide anne zihinselleştirme kapasitesinin (SBFT-Doğru) düzenleyici rolü

Değişkenler	b	SH	t	p	%95 GA	
					Düşük	Yüksek
Sabit	13.12	19.34	0.68	0.499	-25.26	51.50
ESÖ	0.16	0.54	0.30	0.764	-0.92	1.24
SBFT-Doğru	-0.40	0.67	-0.59	0.558	-1.74	0.94
Etkileşim	0.01	0.02	0.46	0.644	-0.03	0.05
Evlilik Süresi	-0.27	0.22	-1.22	0.226	-0.71	0.17
Doğum Sırası	-1.67	2.50	-0.67	0.506	-6.63	3.30
Çocuk Sayısı	0.21	2.08	1.00	0.920	-3.91	4.33

*F(6,99)=5.901, $p<.001$, $R^2=0.263$, R^2 Değişimi=0.001

SBFT-Doğru: Sosyal Biliş Film Testi Doğru Zihinselleştirme Puanları, ESÖ: Ebeveyn Stres Ölçeği

* $p<.05$. ** $p<.01$. *** $p<.001$

Modelin genel olarak anlamlı olduğu ($p<.001$) ve dışsallaştırma problemlerinin %26.3'ünü açıkladığı görülmektedir. Ancak bu modelde, ebeveynlik stresinin dışsallaştırma problemleri üzerindeki pozitif yöndeki etkisi anlamlı değildir ($\beta=.16$, $p>.05$). Anne zihinselleştirme kapasitesinin dışsallaştırma problemleri üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır ($\beta=-.40$, $p>.05$). Anne zihinselleştirme kapasitesi ebeveynlik stresi ile dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkinin gücünü artırmaktadır ($\beta=.01$) ancak bu etki istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>.05$). Sonuçlara göre, ilgili modelde anne zihinselleştirme kapasitesinin düzenleyici rolü bulunmamaktadır.

Sonuç olarak, ebeveynlik stresi ile dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkide anne zihinselleştirme kapasitesinin düzenleyici rolünü test eden model anlamlı bulunmuş ve ebeveynlik stresinin dışsallaştırma problemlerinin varyansını açıkladığı görülmektedir. Ancak anne zihinselleştirme kapasitesi, ebeveynlik stresi ve dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkiyi etkilememektedir. Bir başka deyişle, ebeveynlik stresi ile dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkinin gücü, annenin zihinselleştirme kapasitesinin düzeyine bağlı olarak değişmemektedir.

4.3.2.2.3 Ebeveynlik Stresi ile İçselleştirme Problemleri Arasındaki İlişkide Aşırı Zihinselleştirmenin Düzenleyici Rolü

Ebeveynlik stresi ile içselleştirme problemleri arasındaki ilişkide düzenleyici rolü incelenen aşırı zihinselleştirme değişkeni üç farklı ölçüm aracı (SBFT, EİDİÖ ve YİÖ) üzerinden elde edilen puanlar kullanılarak ayrı ayrı analiz edilmiş ve Tablo 4.9’da sunulmuştur.

Tablo 4.9 Ebeveynlik stresi ile içselleştirme problemleri arasındaki ilişkide aşırı zihinselleştirmenin (SBFT-Aşırı, EİDİÖ-K ve YİÖ-K) düzenleyici rolü

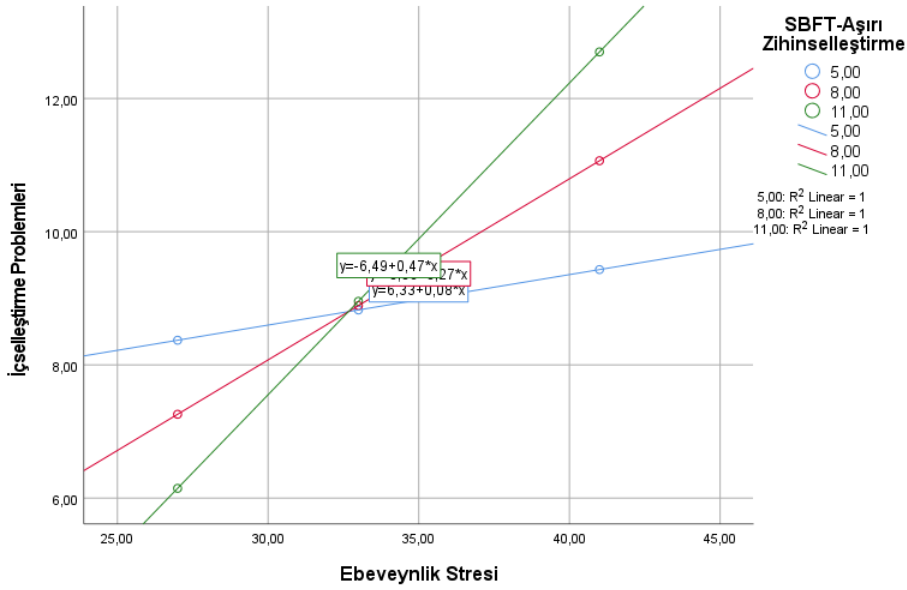
	SBFT-Aşırı				EİDİÖ-K								YİÖ-K					
	b	SH	t	p	%95 GA		b	SH	t	p	%95 GA		b	SH	t	p	%95 GA	
					Düşük	Yüksek					Düşük	Yüksek					Düşük	Yüksek
Sabit	21.0	8.30	2.53	0.013	4.53	37.46	17.76	11.68	1.52	0.131	-5.42	40.95	10.21	5.71	1.79	0.076	-1.12	21.55
ESÖ	-0.25	0.23	-1.07	0.285	-0.72	0.21	-0.10	0.32	-0.31	0.755	-0.75	0.54	0.07	0.15	0.46	0.646	-0.23	0.36
Aşırı Z	-2.14	0.95	-2.24	0.027	-4.03	-0.25	-0.48	0.37	-1.29	0.201	-1.21	0.26	-0.96	0.54	-1.77	0.080	-2.03	0.12
Etkileşim	0.07	0.03	2.43	0.017	0.01	0.12	0.01	0.01	1.20	0.231	-0.01	0.03	0.03	0.02	2.02	0.046	0.01	0.06
Evlilik Süresi	-0.15	0.19	-0.79	0.433	-0.52	0.23	-0.15	0.19	-0.79	0.430	-0.53	0.23	-0.11	0.19	-0.61	0.546	-0.49	0.26
Doğum Sırası	-0.85	2.11	-0.40	0.689	-5.03	3.34	-1.31	2.17	-0.60	0.548	-5.60	2.99	-0.27	2.15	-0.13	0.898	-4.54	3.99
Çocuk Sayısı	-0.73	1.77	-0.41	0.679	-4.25	2.78	-0.28	1.81	-0.16	0.875	-3.88	3.31	-1.37	1.82	-0.75	0.453	-4.98	2.24

*F(6,99)=5.222, p<.001, R2=0.240, R2 Değişimi=0.045; F(6,99)=4.223, p<.001, R2=0.203, R2 Değişimi=0.011; F(6,99)=4.862, p<.001, R2=0.227, R2 Değişimi=0.031

SBFT-Aşırı: Sosyal Biliş Film Testi Aşırı Zihinselleştirme Puanları, EİDİÖ-K: Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği Kesinlik Puanları, YİÖ-K: Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği Kesinlik Puanları, ESÖ: Ebeveyn Stres Ölçeği, Aşırı Z: Aşırı Zihinselleştirme

*p<.05. **p<.01. ***p<.001

Aşırı zihinselleştirmeye ilişkin Sosyal Biliş Film Testinden (SBFT) elde edilen puanlara dayalı düzenleyici etkiyi gösteren analiz sonuçlarına göre model genel olarak anlamlıdır ($F(6,99)=5.222, p<.001$) ve içselleştirme problemlerinin %24'ünü açıklamaktadır. Ancak ebeveynlik stresinin içselleştirme problemleri üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır ($\beta=-.25, p>.05$). Aşırı zihinselleştirmenin içselleştirme problemleri üzerindeki etkisi negatif yönde ve anlamlıdır ($\beta=-2.14, p<.05$). Aşırı zihinselleştirme, ebeveynlik stresinin içselleştirme problemleri üzerindeki etkisini anlamlı bir şekilde artırmaktadır ($\beta=.07, p<.05$). Bu sonuç, ebeveynlik stresinin içselleştirme problemleri üzerindeki etkisinin, aşırı zihinselleştirme düzeyine bağlı olduğunu göstermektedir. Bu etki Şekil 4.3'te görülmektedir.

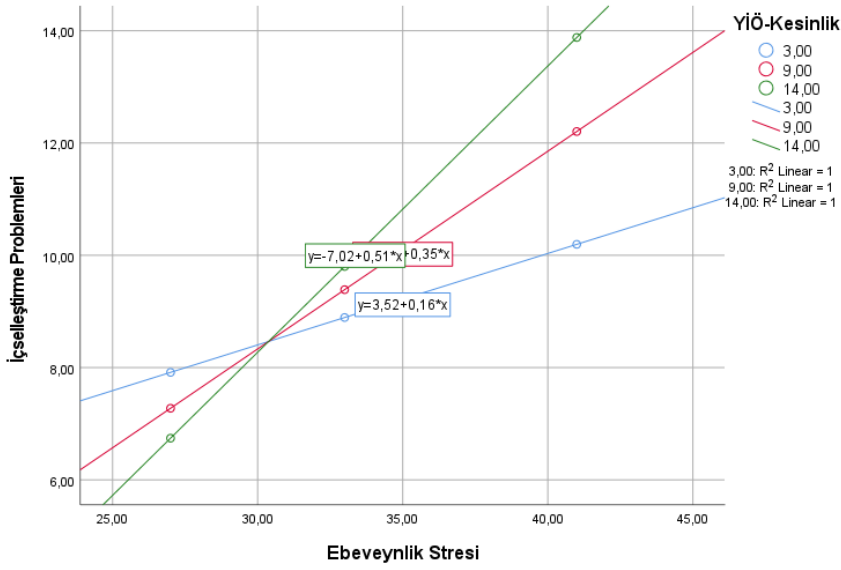
Şekil 4.3 Ebeveynlik stresi ile içselleştirme problemleri arasındaki ilişkide aşırı zihinselleştirmenin (SBTF-Aşırı) düzenleyici rolü

Koşullu etkiler incelendiğinde, düşük düzeydeki aşırı zihinselleştirmenin ebeveynlik stresi ile içselleştirme problemleri arasındaki ilişkide düzenleyici etkisi bulunmamaktadır ($\beta=.08, p>.05$). Şekil 4.3'te görüldüğü üzere, ortalamanın 1 standart sapma altı aşırı zihinselleştirme puanına sahip olunan

durumda ebeveynlik stresi ile içselleştirme problemleri arasındaki ilişki oldukça benzerdir. Ancak ortalama aşırı zihinselleştirme puanlarında güçlü olan ilişki ($\beta=.27$) ortalamanın 1 standart sapma üstüne yükseldiğinde ebeveynlik stresi ile içselleştirme problemleri arasındaki ilişkiyi daha da güçlendirmektedir ($\beta=.47$).

Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği kullanılarak çocuğun zihinsel durumlarına yönelik kesinlik boyutu ile elde edilen aşırı zihinselleştirme puanlarının, ebeveynlik stresi ile içselleştirme problemleri arasındaki ilişkide düzenleyici rolüne ilişkin bulgular Tablo 4.9’da verilmiştir. Kurulan modelin anlamlı olduğu ($F(6,99)=4.223, p<.001$) ve içselleştirme problemlerinin %20.3’ünü açıkladığı tespit edilmiştir. Ancak modelde ebeveynlik stresi ($\beta=-.10, p>.05$) ve çocuğun zihinsel durumlarına yönelik kesinlik puanlarının ($\beta =-.48, p>.05$) içselleştirme problemleri üzerindeki doğrudan etkileri anlamlı değildir. Çocuğun zihinsel durumuna yönelik kesinlik, ebeveynlik stresi ve içselleştirme problemleri arasındaki ilişkinin gücünü artırmaktadır ($\beta=.01$) ancak bu etki istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>.05$). Dolayısıyla, çocuğun zihinsel durumlarına yönelik kesinliğin ebeveynlik stresi ile içselleştirme problemleri arasındaki ilişkide düzenleyici rolü bulunmamaktadır.

Tablo 4.9’da ebeveynlik stresi ve içselleştirme problemleri arasındaki ilişkide Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği’nin kesinlik boyutu ile elde edilen aşırı zihinselleştirme puanlarının düzenleyici rolüne ilişkin bulgulara yer verilmiştir. İstatistiksel olarak anlamlı olan modelin ($F(6,99)=4.862, p<.001$) içselleştirme problemleri üzerindeki açıklayıcılığı %22.7 olarak elde edilmiştir. Ancak modelde, ebeveynlik stresinin içselleştirme problemleri üzerindeki pozitif yöndeki doğrudan etkisi ($\beta =.07$) anlamlı değildir ($p>.05$). Benzer şekilde, kesinliğin içselleştirme problemleri üzerindeki etkisi anlamlı bulunmamıştır ($\beta =-.96, p>.05$). Kesinlik ebeveynlik stresi ile içselleştirme problemleri arasındaki ilişkinin gücünü anlamlı şekilde artırmaktadır ($\beta=.03, p<.05$). Modele olan katkısı %3’tür. Düzenleyici etki Şekil 4.4’te görülmektedir.

Şekil 4.4 Ebeynlik stresi ile içselleştirme problemleri arasındaki ilişkide aşırı zihinselleştirmenin (YİÖ-K) düzenleyici rolü

Koşullu etkiler gözden geçirildiğinde, düşük düzeydeki kesinliğin ebeynlik stresi ile içselleştirme problemleri arasındaki ilişkide düzenleyici etkisi bulunmadığı görülmektedir ($\beta=.16, p>.05$). Ancak, orta ($\beta=.35, p<.01$) ve yüksek düzeydeki ($\beta=.51, p<.01$) kesinliğin düzenleyici etkisinin anlamlı ve pozitif yönde olduğu görülmektedir. Ortalama kesinlik puanlarında ebeynlik stresi ile içselleştirme problemleri arasında güçlü olan ilişki ($\beta=.16$) ortalamanın 1 standart sapma üstünde daha da güçlenmektedir ($\beta=.51$). Bu sonuçlar, ortalama ve yüksek kesinliğin değişkenler arasındaki ilişkiyi güçlendirdiğini göstermektedir.

Özetle, aşırı zihinselleştirmeye ilişkin üç farklı ölçüm yöntemi (SBFT-Aşırı, EİDİÖ-K ve YİÖ-K) modele dahil edildiğinde, SBFT-Aşırı ve YİÖ-K'den elde edilen puanların ebeynlik stresi ile çocuklardaki içselleştirme problemleri arasındaki ilişkiyi anlamlı biçimde etkilediği görülmüştür. Buna karşın, EİDİÖ-K ölçeği puanları için böyle bir düzenleyici etki saptanmamıştır. Söz konusu iki ölçekten (SBFT-Aşırı ve YİÖ-K) elde edilen düşük düzeydeki aşırı zihinselleştirme bu ilişkiyi değiştirmezken, orta ve yüksek düzeydeki aşırı

zihinselleştirme, ebeveynlik stresi ile içselleştirme problemleri arasındaki ilişkiyi güçlendirmektedir. Bu sonuç, annenin aşırı zihinselleştirmesinin ebeveynlik stresi ile çocuklardaki içselleştirme problemleri arasındaki ilişkideki düzenleyici rolünün kullanılan ölçüm türüne bağlı olarak değişebileceğini göstermektedir.

4.3.2.2.4 Ebeveynlik Stresi ile Dışsallaştırma Problemleri Arasındaki İlişkide Aşırı Zihinselleştirmenin Düzenleyici Rolü

Ebeveynlik stresi ile dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkide düzenleyici rolü incelenen aşırı zihinselleştirme değişkeni üç farklı ölçüm aracı (SBFT, EİDİÖ ve YİÖ) üzerinden elde edilen puanlar kullanılarak ayrı ayrı analiz edilmiş ve Tablo 4.10'da sunulmuştur.

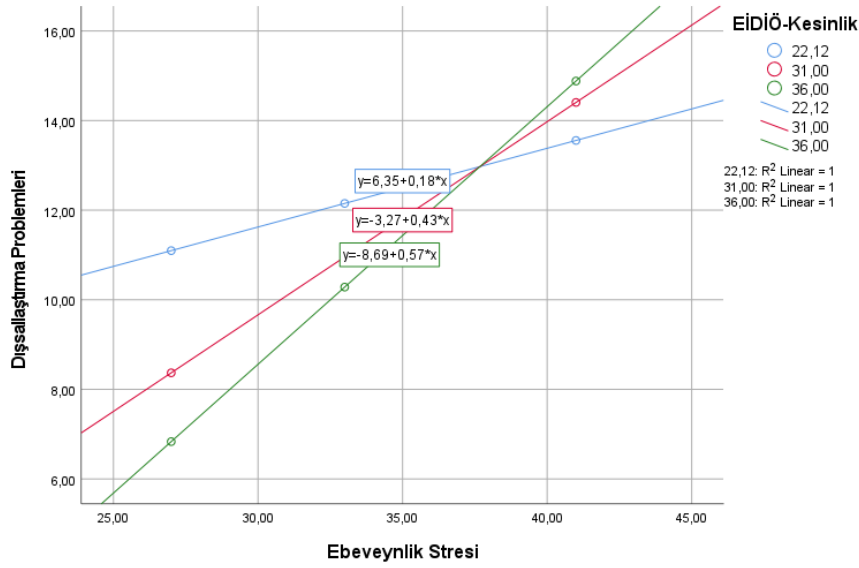
Tablo 4.10 Ebeveynlik stresi ile dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkide aşırı zihinselleştirmenin (SBFT-Aşırı, EİDİÖ-K ve YİÖ-K) düzenleyici rolü

	SBFT-Aşırı				EİDİÖ-K								YİÖ-K					
	b	SH	t	p	%95 GA		b	SH	t	p	%95 GA		b	SH	t	p	%95 GA	
					Düşük	Yüksek					Düşük	Yüksek					Düşük	Yüksek
Sabit	13.11	9.74	1.35	0.181	-6.21	32.43	35.68	13.01	2.74	0.007	9.87	61.49	8.74	6.63	1.32	0.190	-4.41	21.89
ESÖ	0.10	0.27	0.37	0.708	-0.44	0.65	-0.46	0.36	-1.27	0.205	-1.18	0.26	0.21	0.17	1.23	0.221	-0.13	0.55
Aşırı Z	-1.37	1.12	-1.23	0.222	-3.59	0.85	-1.08	0.41	-2.63	0.009	-1.90	-0.27	-0.85	0.63	-1.35	0.180	-2.09	0.40
Etkileşim	0.04	0.03	1.18	0.239	-0.03	0.10	0.03	0.01	2.38	0.019	0.00	0.05	0.03	0.02	1.45	0.149	-0.01	0.06
Evlilik Süresi	-0.26	0.22	-1.16	0.247	-0.70	0.18	-0.30	0.21	-1.40	0.165	-0.72	0.12	-0.25	0.22	-1.13	0.260	-0.69	0.19
Doğum Sırası	-1.52	2.47	-0.61	0.540	-6.43	3.39	-2.20	2.41	-0.91	0.364	-6.98	2.59	-0.93	2.49	-0.37	0.710	-5.87	4.02
Çocuk Sayısı	0.14	2.08	0.07	0.945	-3.98	4.27	0.59	2.02	0.29	0.771	-3.42	4.59	-0.57	2.11	-0.27	0.786	-4.76	3.62

*F(6,99)=6.097, p<.001, R2=0.269, R2 Değişimi=0.010; F(6,99)=7.439, p<.001, R2=0.310, R2 Değişimi=0.039; F(6,99)=6.245, p<.001, R2=0.274, R2 Değişimi=0.015
 SBFT-Aşırı: Sosyal Biliş Film Testi Aşırı Zihinselleştirme Puanları, EİDİÖ-K: Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği Kesinlik Puanları, Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği Kesinlik Puanları, ESÖ: Ebeveyn Stres Ölçeği, Aşırı Z: Aşırı Zihinselleştirme
 *p<.05. **p<.01. ***p<.001

Ebeveynlik stresi ile dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkide Sosyal Biliş Film Testi (SBFT) kullanılarak elde edilen aşırı zihinselleştirmenin düzenleyici etkisinin incelendiği analiz sonucu bulguları Tablo 4.10'da sunulmuştur. Kurulan modelin anlamlı olduğu ($F(6,99)=6.097, p<.001$) ve dışsallaştırma problemlerini açıklama oranının %26.9 olduğu belirlenmiştir ($R^2=.269$). Ancak modelde ebeveynlik stresinin dışsallaştırma problemleri üzerindeki pozitif yöndeki doğrudan etkisi anlamlı değildir ($\beta=.10, p>.05$). Aşırı zihinselleştirmenin dışsallaştırma problemleri üzerindeki negatif yöndeki etkisinin de benzer şekilde anlamlı olmadığı görülmektedir ($\beta=-1.37, p>.05$). Aşırı zihinselleştirme ebeveynlik stresi ile dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkinin gücünü artırmaktadır ($\beta=.04$) ancak bu etki istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>.05$). Modele olan katkısı (%1) oldukça düşüktür. Bu sonuçlar, aşırı zihinselleştirmenin modelde düzenleyici etkisinin bulunmadığını göstermektedir.

Ebeveynlik stresi ile dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkide Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeğinin (EİDİÖ) çocuğun zihinsel durumlarına yönelik kesinlik boyutu aracılığıyla elde edilen aşırı zihinselleştirme puanlarının düzenleyici etkisine ilişkin bulgular Tablo 4.10'da verilmiştir. Dışsallaştırma problemlerinin %31'ini açıklayan modelin anlamlı olduğu görülmektedir ($F(6,99)=7.439, p<.001$). Ancak modelde ebeveynlik stresinin dışsallaştırma problemleri üzerindeki negatif yöndeki doğrudan etkisi anlamlı değildir ($\beta=-.46, p>.05$). Buna karşın, çocuğun zihinsel durumlarına yönelik kesinliğin dışsallaştırma problemleri üzerindeki negatif yöndeki doğrudan etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır ($\beta=-1.08, p<.05$). Ebeveynlik stresi ile çocuğun zihinsel durumlarına yönelik kesinlik arasındaki etkileşimin dışsallaştırma problemleri üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmaktadır ($\beta=.03, p<.05$). Bu bulgu, ebeveynlik stresinin dışsallaştırma problemleri üzerindeki etkisinin çocuğun zihinsel durumlarına yönelik kesinlik düzeyine göre farklılaştığını göstermektedir. Modele olan katkısının ise %3.9 olduğu görülmektedir. Düzenleyici etkiye yönelik grafik Şekil 4.5'te yer almaktadır.

Şekil 4.5 Ebeynlik stresi ile dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkide aşırı zihinselleştirmenin (EİDİÖ-K) düzenleyici rolü

Koşullu etkiler incelendiğinde, ortalamanın 1 standart sapma altındaki çocuğun zihinsel durumlarına yönelik kesinlik puanlarının düzenleyici etkisi istatistiksel olarak anlamlı değildir ($\beta=.18, p>.05$). Ancak, ortalama çocuğun zihinsel durumlarına yönelik kesinlik olduğunda güçlü olan ilişki ($\beta=.43, p<.05$), ortalamanın 1 standart sapma üstünde ilişkiyi daha fazla güçlendirmektedir ($\beta=.57, p<.05$). Bu bulgu, ortalama ve ortalamanın 1 standart sapma üstündeki çocuğun zihinsel durumlarına yönelik kesinliğin, ebeynlik stresi ve dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkiyi güçlendirdiğini göstermektedir.

Tablo 4.10'da ebeynlik stresi ile dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkide Yansıtıcı İşleyiş Ölçeğinin (YİÖ) kesinlik boyutu ile elde edilen aşırı zihinselleştirme puanlarının düzenleyici rolüne dair bulgular yer almaktadır. Kurulan modelin anlamlı olduğu ($F(6,99)=6.245, p<.001$) ve dışsallaştırma problemlerini açıklama oranının %27.4 olduğu bulunmuştur ($R^2=.274$). Buna karşın modelde, ebeynlik stresinin dışsallaştırma problemleri üzerindeki pozitif yöndeki doğrudan etkisinin anlamlı olmadığı görülmektedir ($\beta =.21, p>.05$). Benzer şekilde kesinliğin dışsallaştırma problemleri üzerindeki negatif yöndeki etkisi de istatistiksel olarak anlamlı değildir ($\beta=-.85, p>.05$). Kesinlik,

ebeveynlik stresi ile dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkiyi artırmaktadır ($\beta=.03$) ancak bu etki anlamlı değildir ($p>.05$). Ayrıca bu etkinin modele olan katkısı oldukça düşüktür (%1). Dolayısıyla, ebeveynlik stresi ile dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkide kesinliğin düzenleyici rolü bulunmamaktadır.

Özetle, aşırı zihinselleştirmeyi ölçen üç farklı ölçek (SBFT-Aşırı, EİDİÖ-K ve YİÖ-K) modele dahil edildiğinde, SBFT-Aşırı ve YİÖ-K puanlarının ebeveynlik stresi ile çocuklardaki dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkide anlamlı bir düzenleyici etkisi bulunmamıştır. Öte yandan, EİDİÖ-K ile elde edilen aşırı zihinselleştirme puanlarının, ebeveynlik stresi ile dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkide anlamlı bir düzenleyici rol oynadığı saptanmıştır. Söz konusu ölçekten elde edilen düşük düzeydeki aşırı zihinselleştirme bu ilişkiyi değiştirmezken, orta ve yüksek düzeydeki aşırı zihinselleştirme, ebeveynlik stresi ile dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkiyi güçlendirmektedir. Bu sonuç, annenin aşırı zihinselleştirmesinin ebeveynlik stresi ile çocuklardaki dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkideki düzenleyici rolünün ölçüm türüne özgü farklılaşabileceğini göstermektedir.

4.3.2.2.5 Ebeveynlik Stresi ile İçselleştirme Problemleri Arasındaki İlişkide Azalmış Zihinselleştirmenin Düzenleyici Rolü

Azalmış zihinselleştirmenin, ebeveynlik stresi ile içselleştirme problemleri arasındaki ilişkideki düzenleyici etkisi, SBFT ve EİDİÖ'den elde edilen puanlar temel alınarak iki farklı analizle incelenmiş olup sonuçlar Tablo 4. 11'de sunulmuştur.

Tablo 4.11 Ebeveynlik stresi ile içselleştirme problemleri arasındaki ilişkide azalmış zihinselleştirmenin (SBFT-Azalmış ve EİDİÖ-ZÖZ) düzenleyici

	SBFT-Azalmış						EİDİÖ-ZÖZ					
	b	SH	t	p	%95 GA		b	SH	t	p	%95 GA	
					Düşük	Yüksek					Düşük	Yüksek
Sabit	-6.32	6.70	-0.94	0.347	-19.61	6.96	2.51	6.69	0.37	0.708	-10.76	15.77
ESÖ	0.55	0.19	2.96	0.003	0.18	0.93	0.11	0.19	0.57	0.570	-0.27	0.49
Azalmış Z	1.65	1.06	1.56	0.121	-0.45	3.75	0.60	0.47	1.29	0.200	-0.32	1.52
Etkileşim	-0.05	0.03	-1.53	0.128	-0.10	0.01	-0.00	0.01	-0.21	0.834	-0.03	0.02
Evlilik Süresi	-0.13	0.19	-0.67	0.505	-0.51	0.25	-0.11	0.18	-0.59	0.556	-0.47	0.25
Doğum Sırası	-1.61	2.18	-0.74	0.463	-5.94	2.72	-2.93	2.00	-1.47	0.144	-6.89	1.03
Çocuk Sayısı	-0.07	1.82	-0.04	0.967	-3.69	3.55	0.94	1.65	0.57	0.569	-2.33	4.21

*F(6,99)=4.376, p<.001, R²=0.209, R² Değişimi=0.018; F(6,99)=8.863, p<.001, R²=0.349, R² Değişimi=0.000

SBFT-Azalmış: Sosyal Biliş Film Testi Azalmış Zihinselleştirme Puanları, EİDİÖ-ZÖZ: Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği Zihinselleştirme Öncesi Zorluklar Puanları, ESÖ: Ebeveyn Stres Ölçeği, Azalmış Z: Azalmış Zihinselleştirme

*p<.05. **p<.01. ***p<.001

Ebeveynlik stresi ile içselleştirme problemleri arasındaki ilişkide Sosyal Biliş Film Testi (SBFT) kullanılarak elde edilen azalmış zihinselleştirmenin düzenleyici rolüne ilişkin bulgular Tablo 4.11’de verilmiştir. Kurulan modelin anlamlı olduğu ($F(6,99)=4.376, p<.001$) ve içselleştirme problemlerini açıklama oranının %20.9 olduğu görülmektedir ($R^2=.209$). Ebeveynlik stresinin içselleştirme problemleri üzerindeki pozitif yöndeki doğrudan etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır ($\beta=.55, p<.01$). Ancak azalmış zihinselleştirmenin içselleştirme problemleri üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır ($\beta=1.65, p>.05$). Benzer şekilde, ebeveynlik stresi ile azalmış zihinselleştirme arasındaki etkileşimin içselleştirme problemleri üzerinde anlamlı bir etkisi görülmemektedir ($\beta=-.05, p>.05$). Ayrıca modele olan katkısı %1.8 oranında elde edilmiş olup oldukça düşüktür. Sonuçlar, ebeveynlik stresi ile içselleştirme problemleri arasındaki ilişkide azalmış zihinselleştirmenin düzenleyici rolünün bulunmadığını göstermektedir.

Tablo 4.11’de ebeveynlik stresi ile içselleştirme problemleri arasındaki ilişkide Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeğinin (EİDİÖ) zihinselleştirme öncesi zorluklar boyutundan elde edilen puanlar kullanılarak azalmış zihinselleştirmenin düzenleyici rolüne ait bulgular yer almaktadır. Kurulan modelin anlamlı olduğu görülmektedir ($F(6,99)=8.863, p<.001, R^2=.349$). Buna karşın, modelde yer alan ebeveynlik stresinin içselleştirme problemleri üzerindeki pozitif yöndeki doğrudan etkisi anlamlı değildir ($\beta=.11, p>.05$). Zihinselleştirme öncesi zorlukların içselleştirme problemleri üzerindeki pozitif yöndeki doğrudan etkisinin de anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($\beta=.60, p>.05$). Ebeveynlik stresi ile zihinselleştirme öncesi zorluklar arasındaki etkileşimin modele katkısının oldukça düşük (%1.8) olduğu ve bu etkileşimin içselleştirme problemleri üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığı elde edilmiştir ($\beta=-.00, p>.05$). Dolayısıyla bu sonuç, modelde zihinselleştirme öncesi zorlukların düzenleyici rolünün bulunmadığını göstermektedir.

Özetle, ebeveynlik stresi ile çocukların içselleştirme problemleri arasındaki ilişkinin, annenin azalmış zihinselleştirme kapasitesi düzeyine bağlı olarak değişmediği bulunmuştur. Bu sonuç, düşük düzeyde anne zihinselleştirme

kapasitesinin ebeveynlik stresi ile çocuk içselleştirme problemleri arasındaki ilişkiyi şekillendirmediğini göstermektedir. Başka bir deyişle, annenin azalmış zihinselleştirme kapasitesi, söz konusu ilişkiyi anlamlı biçimde güçlendirmemekte veya zayıflatmamaktadır.

4.3.2.2.6 Ebeveynlik Stresi ile Dışsallaştırma Problemleri Arasındaki İlişkide Azalmış Zihinselleştirmenin Düzenleyici Rolü

Ebeveynlik stresi ile dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkide azalmış zihinselleştirmenin düzenleyici rolü, iki farklı ölçüm aracı (SBFT ve EİDİÖ) kullanılarak elde edilen puanlar aracılığıyla ayrı ayrı test edilmiş ve bulgular Tablo 4.12’de raporlanmıştır.

Tablo 4.12 Ebeveynlik stresi ile dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkide azalmış zihinselleştirmenin (SBFT-Azalmış ve EİDİÖ-ZÖZ) düzenleyici rolü

	SBFT-Azalmış						EİDİÖ-ZÖZ					
	b	SH	t	p	%95 GA		b	SH	t	p	%95 GA	
					Düşük	Yüksek					Düşük	Yüksek
Sabit	-9.48	7.66	-1.24	0.218	-24.67	5.71	-6.93	8.31	-0.83	0.406	-23.41	9.56
ESÖ	0.72	0.21	3.38	0.001	0.30	1.15	0.56	0.24	2.36	0.020	0.09	1.03
Azalmış Z	2.00	1.21	1.66	0.101	-0.40	4.40	0.95	0.58	1.64	0.105	-0.20	2.09
Etkileşim	-0.05	0.03	-1.58	0.117	-0.12	0.01	-0.02	0.02	-1.21	0.227	-0.05	0.01
Evlilik Süresi	-0.26	0.22	-1.17	0.245	-0.69	0.18	-0.18	0.23	-0.79	0.431	-0.63	0.27
Doğum Sırası	-2.19	2.49	-0.88	0.381	-7.14	2.76	-2.79	2.48	-1.13	0.262	-7.71	2.13
Çocuk Sayısı	0.60	2.09	0.29	0.773	-3.54	4.74	0.79	2.05	0.39	0.700	-3.27	4.85

*F(6,99)=6.378, $R^2=0.278$, R^2 Değişimi=0.018; *F(6,99)=7.028, $p<.001$, $R^2=0.298$, R^2 Değişimi=0.010

SBFT-Azalmış: Sosyal Biliş Film Testi Azalmış Zihinselleştirme Puanları, EİDİÖ-ZÖZ: Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği Zihinselleştirme Öncesi Zorluklar Puanları, ESÖ: Ebeveyn Stres Ölçeği, Azalmış Z: Azalmış Zihinselleştirme

* $p<.05$. ** $p<.01$. *** $p<.001$

Sosyal Biliş Film Testi (SBFT) aracılığıyla değerlendirilen azalmış zihinselleştirmenin, ebeveynlik stresi ile dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkideki düzenleyici rolüne ilişkin bulgular Tablo 4.12’de gösterilmiştir. Anlamli olan modelin ($F(6,99)=6.378, p<.001$) dışsallaştırma problemlerinin %27.8’ini açıkladığı bulunmuştur ($R^2=.278$). Modelde yer alan ebeveynlik stresinin dışsallaştırma problemleri üzerinde pozitif yönde anlamli bir etkisi bulunmaktadır ($\beta=.72, p<.01$). Ancak azalmış zihinselleştirmenin dışsallaştırma problemleri üzerinde anlamli bir etkisi görülmemiştir ($\beta=2.00, p>.05$). Benzer şekilde, ebeveynlik stresi ile azalmış zihinselleştirme arasındaki etkileşimin de dışsallaştırma problemleri üzerindeki negatif yöndeki etkisinin anlamsız olduğu tespit edilmiştir ($\beta=-.05, p>.05$). Dolayısıyla modelde, azalmış zihinselleştirmenin düzenleyici etkisi bulunmamaktadır.

Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeğinin (EİDİÖ) zihinselleştirme öncesi zorluklar alt boyutundan elde edilen puanlar temel alınarak değerlendirilen azalmış zihinselleştirmenin, ebeveynlik stresi ile dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkide düzenleyici rolüne ilişkin bulgulara Tablo 4.12’de yer verilmiştir. Kurulan modelin anlamli olduğu görülmektedir ($F(6,99)=7.028, p<.001, R^2=.298$). Modelde, ebeveynlik stresinin dışsallaştırma problemleri üzerinde pozitif yönde ($\beta=.56$) ve anlamli bir etkisi bulunmaktadır ($p<.05$). Buna karşın, zihinselleştirme öncesi zorlukların dışsallaştırma problemleri üzerindeki pozitif yöndeki etkisi ($\beta=.95$) istatistiksel olarak anlamli değildir ($p>.05$). Benzer şekilde, ebeveynlik stresi ile zihinselleştirme öncesi zorluklar arasındaki etkileşimin, dışsallaştırma problemleri üzerindeki etkisinin anlamsız olması ($\beta=-.02, p>.05$) zihinselleştirme öncesi zorlukların bu modelde düzenleyici rolünün bulunmadığını göstermektedir.

Sonuçlar, ebeveynlik stresi ile çocukların dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkinin, iki farklı ölçüm yöntemiyle değerlendirilen annenin azalmış zihinselleştirme kapasitesi düzeyine bağlı olarak değişmediğini göstermektedir. Annenin düşük zihinselleştirme kapasitesinin, ebeveynlik stresi ile çocukların dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkiyi etkilemediğini göstermektedir. Elde edilen bulgular, öz bildirimle dayalı ve davranışsal yöntemlerle

değerlendirilen azalmış zihinselleştirme kapasitesinin, söz konusu ilişkide düzenleyici bir rol üstlenmediğini ortaya koymaktadır.

BÖLÜM 5

5. TARTIŞMA

Çalışma, 26-46 yaş aralığında klinik grupta yer almayan katılımcılar ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında toplam 110 kişi ile görüşme gerçekleştirilmiş olup normallik analizlerinin ardından uç skorlara sahip olduğu belirlenen 4 katılımcının (%3.6) veri setinden çıkarılmasıyla toplam 106 katılımcı ile analizlere devam edilmiştir. Çalışmada yer alan 106 kadın katılımcının yaş ortalaması 36.32 ± 4.39 olarak hesaplanmıştır.

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların sosyodemografik özellikleri, değişkenler arasındaki ilişkiler ile değişkenlerin çocuk cinsiyeti ve kardeş durumu açısından gruplararası farklılığı incelenecektir. Son olarak ebeveynlik stresinin çocuk davranış problemleri üzerindeki yordayıcı rolü ve anne zihinselleştirme kapasitesinin bu ilişkideki düzenleyici rolü incelenecektir. Elde edilen sonuçlar kuramsal çerçevede ve literatürde yer alan bulgular ile karşılaştırılarak özetlenecektir.

5.1 Örneklemin Sosyodemografik Özelliklerinin Değerlendirilmesi

Mevcut araştırmada yer alan ve 18-72 ay aralığında en az bir çocuğu bulunan 106 annenin yaş ortalamasının 36.32 olduğu görülmektedir. Annelerden elde edilen bilgiler doğrultusunda babaların yaş ortalamasının (Ort.= 38.43) da annelerin ortalamasına yakın olduğu tespit edilmiştir. Yaş ortalaması 44.67 ± 15.49 ay olan çocukların çoğunluğunun 24-48 ay aralığında (%44.3) yer aldığı, sırasıyla bu grubu 48-72 ay aralığında (%40.6) bulunan çocuklar ve 18-24 ay aralığındaki (%15.1) çocukların takip ettiği görülmektedir. Erken çocukluk döneminde çocuğu bulunan ebeveynler ile gerçekleştirilen ebeveynlik stresi çalışmaları gözden geçirildiğinde katılımcıların yaş ortalamasının benzerlik göstermesi sebebiyle temsil ediciliğinin yüksek olduğu görülmektedir (Azzi vd.,

2023; Halme vd., 2006; Jarvers vd., 2023; Manti vd., 2019; Matalon vd., 2022; Skreden vd., 2012; Zhao vd., 2023). Erken çocukluk döneminde içselleştirme ve dışsallaştırma problemlerini inceleyen araştırmalarda ise dahil edilen çocukların yaş grupları değişkenlik göstermektedir. Ancak mevcut çalışmanın çocuk yaş ortalaması (Ort.=44.67) literatürde yer alan çalışmaların büyük bir bölümüyle benzerlik göstermektedir (Carta vd., 2013; Frigoletto vd., 2022; Kennedy vd., 2009; Shamir-Essakow vd., 2005).

Araştırmaya katılan annelerin çoğunluğunun lisans mezunu (%48.1) olduğu, bunu doktora (%19.8), yüksek lisans (%11.3) ve yüksekokul (%11.3) mezuniyetlerinin izlediği belirlenmiştir. Lise (%7.5) ve ilkokul-ortaokul (%1.9) mezuniyet oranları ise düşüktür. Babalar da benzer biçimde yüksek eğitim düzeyine sahiptir (%35.8 lisans). Ebeveynlik stresine ilişkin yakın tarihli araştırmalarda da ebeveynlerin eğitim seviyesinin yüksek olduğu görülmektedir (Chung vd., 2024; Mak vd., 2020). Mevcut çalışmada annelerin büyük çoğunluğunun (%85.8) ve babaların (%96.2) aktif olarak çalıştığı belirlenmiştir. Güncel literatürde ebeveynlerin farklı çalışma koşullarına sahip olsalar da büyük oranda iş hayatına katılım gösterdikleri bildirilmektedir (Dey vd., 2021; Kopp vd., 2024). Çalışmayı oluşturan katılımcıların sosyoekonomik durum algısı çoğunlukla orta düzeydedir (%64.2). Literatürde düşük sosyoekonomik düzeyin ebeveynlik stresi ve çocuk davranış problemleri açısından risk oluşturduğu belirtilmektedir (Cassells ve Evans, 2017; Leigh ve Milgrom, 2008; Seo ve Moon, 2012). Bununla birlikte, sosyoekonomik düzeyin davranış problemleriyle ilişkisine dair bulgular tutarsızdır (Mackler vd., 2015; Deater-Deckard, 1998). Mevcut çalışmada katılımcıların çoğunluğunun orta sosyoekonomik düzeyde yer alması, bu değişkenin etkilerinin incelenmesini sınırlamakta ve sonuçların farklı sosyoekonomik gruplara genellenebilirliğini kısıtlamaktadır.

Son olarak, araştırma örnekleminin büyük bir kısmını tek çocuk sahibi (%45.3) anneler oluştururken, %42.5'inin iki, %12.3'ünün ise üç çocuk sahibi olduğu görülmüştür. Çocuk sayısı ile ebeveynlik stresi ve davranış problemleri arasındaki ilişkiye dair bulgular tutarsızdır; bazı çalışmalar çocuk sayısının artmasıyla bu değişkenlerde farklılıklar bildirmiş (Grinde ve Tambs, 2016; Patil

vd., 2013; Schellinger vd., 2020), bazıları ise anlamlı ilişkiler saptamamıştır (Bianco vd., 2021; Qian vd., 2021). Gruplar arasındaki dengeli dağılım, değişkenlerin çocuk sayısına göre incelenmesine olanak tanımış ve örneklemin literatürle uyumlu olduğunu göstermiştir (Jain vd., 2023; Liu vd., 2005).

Çalışmaya dahil edilen 18-72 ay aralığındaki çocukların cinsiyet dağılımı %57.5 erkek, %42.5 kız şeklindedir. Erken çocukluk döneminde davranış problemlerinin çalışıldığı çalışmalar cinsiyet açısından incelendiğinde dağılım açısından çeşitlilik bulunmaktadır. Çalışmaların bir bölümünde erkek çocuk oranı yüksek (Keyser vd., 2017; Wang ve Yan, 2019) iken diğer çalışmalarda kızların yüksek oranda yer aldığı görülmektedir (Denissen vd., 2009; Lohaus vd., 2017). Öte yandan, bahsi geçen çalışmalar da dahil olmak üzere çocuk cinsiyeti açısından gruplar arası dengeli dağılımlar söz konusudur. Mevcut çalışmanın örnekleminde erkek çocuk oranı görece yüksek olmakla birlikte, cinsiyetler arası dengeli dağılım sayesinde literatürle uyumlu olduğu değerlendirilmektedir.

5.2 Ebeveynlik Stresi, Çocuk Davranış Problemleri ve Anne Zihinselleştirme Kapasitesi Arasındaki İlişkiler

5.2.1 Ebeveynlik Stresi ile Çocuk Davranış Problemleri Arasındaki İlişki

Bu çalışmada, ebeveynlik stresi ile çocuk içselleştirme ve dışsallaştırma problemleri arasında güçlü pozitif yönlü anlamlı ilişkiler elde edilmiştir. Bu bulgu, alanyazında raporlanan sonuçlarla da uyumludur (Anthony vd., 2005; Xing Jiun vd., 2016; Pilarz ve Hill, 2017; Flannery vd., 2021). Ebeveynlik stresi ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkilere dair literatür; ebeveynlik stresinin çocuğun bilişsel, nörolojik ve fizyolojik gelişiminin yanı sıra davranışları üzerinde de olumsuz etkilerinin bulunduğu işaret etmektedir (Mulder vd., 2017; Azhari vd., 2019; Chiang ve Bai, 2023; Melinder vd., 2023; Crnic, 2024; Huang vd., 2025; Pan vd., 2025). Tarihsel olarak yeni olmayan bu araştırma alanında, ebeveynlik stresi ile çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişkiyi ortaya koyan pek çok ampirik bulguya rastlanmakta ve bu

bulgular güncel çalışmalarla da desteklenmektedir (Anastopoulos vd., 1993; Creasey ve Jarvis, 1994; Morgan vd., 2002; Sher-Censor vd., 2018; Cohen ve Shulman, 2019; Schellinger vd., 2020). Ebeveynlik stresi ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişki, ebeveynlik stresinin modele hem yordayıcı (Liu ve Wang, 2015) hem de yordanan (Tervo, 2011) değişken olarak dâhil edildiği ya da iki yönlü (bidirectional) (Cherry vd., 2019) istatistiksel analiz yöntemleriyle test edildiği çalışmalarda da gösterilmiştir. Benzer şekilde, boylamsal araştırma desenleriyle elde edilen bazı çalışma sonuçları, ebeveynlik stresinin problemleri davranışlar üzerindeki olumsuz etkisinin çocukluk döneminin ilerleyen yaşlarında da sürdüğünü göstermektedir (Benzies vd., 2004; Mackler vd., 2015; Dijk vd., 2022).

Ebeveynlik stresi ile çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişkiye dair literatür incelendiğinde, nedensel ilişkilere yönelik daha güçlü kanıtlar sunan boylamsal çalışmaların bulguları da benzer sonuçlara işaret etmektedir. Sekiz yıllık takip verilerini içeren boylamsal bir çalışmada, annenin doğum öncesi ebeveynlik stresinin, çocuğun 8 yaşındaki içselleştirme ve dışsallaştırma problemleriyle ilişkili olduğu rapor edilmiştir (Clayborne vd., 2021). Bu kapsamda, erken dönemde yaşanan ebeveynlik stresinin, çocuğun duygusal ve davranışsal problemlerinin önemli bir yordayıcısı olabileceği söylenebilir. Ergenlik dönemindeki ebeveynler ve gençler ile yürütülen boylamsal desende bir başka araştırma, annenin ebeveynlik stresinin ergenlik dönemindeki dışsallaştırma problemleri üzerinde pozitif yönde yordayıcı etkisinin bulunduğunu ortaya koymuştur (De Maat vd., 2021). Flannery ve diğerleri (2021) tarafından yürütülen büyük ölçekli bir başka çalışmada ise, çocuk üç yaşındayken elde edilen ebeveynlik stresi puanlarının çocuğun dokuz yaşındaki içselleştirme ve dışsallaştırma problemlerinin açıklayıcısı olduğu bulgulanmıştır.

Rodriguez (2011) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada ise, ebeveynlik stresi ile çocuklardaki içselleştirme problemleri arasındaki yordayıcı ilişkide uyumsuz atıf stillerinin aracı rolü incelenmiş olup; çocuk ve ebeveyn kaynaklı ebeveynlik stresinin içselleştirme problemleri üzerinde pozitif yönde yordayıcı

etkisi tespit edilmiştir. Ebeveynlik stresinin içselleştirme problemleri üzerindeki pozitif yöndeki yordayıcı etkisi dışsallaştırma problemlerinde de görülmektedir (Tsotsi vd., 2019). Yakın dönemde gerçekleştirilen ve farklı klinik örneklerle yürütülen 17 yıllık araştırmaların bulgularını kapsayan bir meta-analiz çalışması, ebeveynlik stresi ile çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişkiye dair özellikle dışsallaştırma sorunlarıyla güçlü bağlantılara işaret etmektedir (Barroso vd., 2018). Yaklaşık 133 nicel çalışmayı kapsayan sistematik bir incelemenin bulguları, klinik örnekte ebeveynlik stresinin içselleştirme problemleriyle ($r=.37$, $d=0.79$) karşılaştırıldığında dışsallaştırma problemleriyle ($r=.57$, $d=1.39$) daha güçlü bir ilişki sergilediğini ortaya koymuştur. Mevcut çalışmanın sonuçları bu sistematik incelemenin sonuçlarıyla tutarlılık göstermekte olup ebeveynlik stresi ile dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkinin ($r=.43$) içselleştirme problemlerinden ($r=.36$) daha güçlü olduğu görülmektedir. Sonuçlar, yüksek düzeyde ebeveynlik stresi yaşayan ebeveynlerin çocuklarının duygusal ve davranışsal uyum becerilerinin düşük olduğunu göstermektedir.

Ebeveynlik stresinin çocuk davranış problemleriyle ilişkisine dair örüntülerin özellikle dışsallaştırma problemlerinde belirginleştiğine dair söz konusu bulgular, ebeveynlik stresi ile davranış problemleri arasındaki ilişkinin ebeveynlik davranışları aracılığıyla şekillendiğini öne süren kuramsal yaklaşımlar (Abidin, 1992; Belsky, 1984; Crnic, 2024; Deater-Deckard, 1998) ile uyumlu görünmektedir. Yüksek düzeyde ebeveynlik stresi yaşayan ebeveynlerin çocuğa yönelik daha tepkisel, cezalandırıcı ya da daha az sıcaklık içeren davranışlar sergilemesi sonucunda çocuğun eyleme dökme davranışlarını kapsayan dışsallaştırma problemlerinin pekişmesine yol açabileceği öne sürülmektedir (Deater-Deckard, 1998; McMahon ve Meins, 2012; Ward ve Lee, 2020). Başka bir deyişle, artan ebeveynlik stresi, ebeveynlerin çocuğun ihtiyaçlarını doğru biçimde algılama ve uygun şekilde karşılamada güçlük yaşamalarına, destekleyici ebeveynlik tutumlarını sürdürmede zorlanmalarına ve tutarsız disiplin stratejileri benimsemelerine yol açarak çocuğun olumsuz gelişimsel sonuçlar yaşama riskini artırabilmektedir.

Anthony ve diğerlerinin (2005) çalışmasında, ebeveynlik stresi ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide, ebeveynlerin fiziksel cezayı da içeren otoriter davranışlarının kısmi aracılık rolü saptanmıştır. Bu bulgular, artan ebeveynlik stresinin ebeveynleri çocukların dışsallaştırma eğilimlerini pekiştirecek eyleme dönük (fiziksel ceza gibi) davranışlara yönlendirebileceğini düşündürmektedir. Öte yandan, dışsallaştırma problemlerinin doğası gereği daha kolay gözlemlenebilir, kısa sürede müdahale gerektiren ve çoğu zaman diğer kişileri de doğrudan etkileyen nitelikte olması, ebeveynlerin bu davranışlarla başa çıkmakta daha fazla zorlanmasına neden olabilmektedir. Ebeveynin stresli durumlarda işlevsel olmayan başa çıkma yöntemlerini kullanmaları destekleyici ebeveyn tutumlarını sürdürmelerini engelleyerek çocuk davranış problemlerine yol açabilmektedir (Hosokawa ve Katura, 2025). Örneğin, çocuğun saldırgan davranışlarının bir başkasına yönelmesi durumunda ebeveyn, bu tür davranışları durdurmak ve düzenlemek için işlevsel olmayan başa çıkma yöntemlerini (hakaret etmek, fiziksel ceza, vb.) kullanarak problem davranışlarını arttırabilmektedir. Kısa sürede çözüm gerektiren bu tür davranışlar, ebeveynin anlık (durumsal) stres düzeyinin artmasına, uzun vadede ise ebeveynin psikolojik ve duygusal kaynaklarının tükenmesine bağlı olarak genel ebeveynlik stresinin yükselmesine yol açabilmektedir. Çocuğun davranışlarını düzenlemeye yönelik ebeveyn çabaları ile ebeveynin otoritesini, kontrol duygusunu ve ebeveynlik becerilerini doğrudan sınıyan dışsallaştırma davranışları, ebeveynin yeterlilik algısını zedeleyerek ebeveynlik stresinin artırabilmektedir. Buna karşın, içselleştirme problemleri, fark edilmesi görece güç, ebeveynin günlük işlevselliğini doğrudan ve belirgin biçimde etkilemeyen, dolayısıyla acil müdahale gerektirmeyen özellikler taşımaktadır. Ebeveynlik stresi ile içselleştirme problemleri arasındaki ilişkinin, dışsallaştırma problemlerine kıyasla daha düşük düzeyde olması; bu davranışların ebeveynin kısa sürede doğrudan müdahalesini gerektirmemesi, ebeveynlik yetkinliklerini doğrudan zorlayıcı nitelikte olmaması ve dolayısıyla ebeveynin öz-yeterlilik algısını daha sınırlı düzeyde etkilemesiyle açıklanabilir.

5.2.2 Ebeveynlik Stresi ile Anne Zihinselleştirme Kapasitesi Arasındaki İlişki

Mevcut çalışmada annenin zihinselleştirme kapasitesi, öz-bildirim temelli ölçeklerin yanı sıra davranışsal ölçüm yöntemi olan Sosyal Biliş Film Testi ile değerlendirilmiş olup bu değişkenler, çocukların içselleştirme ve dışsallaştırma problemleri ile ilişkisi açısından incelenmiştir. Yapılan analizler, ebeveynlik stresinin, Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği ile ölçülen ve çocuğun düşünce dünyasını anlamada yetersizliği temsil eden zihinselleştirme öncesi zorluklar (EİDİÖ-ZÖZ) boyutuyla, ayrıca çocukların içselleştirme problemleri ve dışsallaştırma problemleri ile güçlü ve pozitif yönde anlamlı ilişkilere sahip olduğunu göstermiştir. Buna karşın, ebeveynlik stresi ile aşırı zihinselleştirmeyi (hipermentalizasyon) temsil eden Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeğinin çocuğun zihinsel durumuna yönelik kesinlik boyutu (EİDİÖ-K) ve Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği'nin kesinlik boyutundan elde edilen zihinselleştirme puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Fakat, ebeveynlik stresinin diğer değişkenler ile arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Çocuk içselleştirme problemleri ile dışsallaştırma problemleri ve çocuğun düşünce dünyasını anlamada yetersizliği gösteren zihinselleştirme öncesi zorluklar puanları arasında pozitif yönde güçlü anlamlı ilişki görülürken; diğer değişkenler ile arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmemiştir. Çocuk dışsallaştırma problemleri ile çocuğun zihinsel durumlarına yönelik kesinlik arasında negatif yönde anlamlı ilişkisi bulunurken; zihinselleştirme öncesi zorluklar ile arasında pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. Çocuğunun zihinsel durumlarına yönelik ilgi/merak ile diğer değişkenler arasında anlamlı bir ilişki gözlemlenmemiştir. Çocuğun zihinsel durumlarına yönelik kesinlik ile zihinselleştirmede kesinlik puanları arasında pozitif yönde güçlü ve anlamlı ilişki görülmüştür. Zihinselleştirme öncesi zorluklar ile zihinselleştirmede kesinlik arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Anne zihinselleştirme kapasitesi, zihinselleştirme yokluğu, aşırı ve azalmış

zihinselleştirme ile araştırmada yer alan diğer değişkenler arasında anlamlı ilişkiler görülmemiştir.

Ebeveynlik stresi ile zihinselleştirme kapasitesi arasındaki ilişkiyi inceleyen literatür değerlendirildiğinde, zihinselleştirmenin görece yeni bir kavram olması nedeniyle bu değişkenler arasındaki ilişkiyi kapsayan çalışma sayısının sınırlı olduğu görülmektedir. Diğer yandan, kısıtlı olan araştırmaların sonuçları arasında da tutarlılık bulunmamaktadır. Mevcut çalışmada, ebeveynlik stresi ile zihinselleştirme öncesi zorluklar arasında pozitif; çocuğun zihinsel durumlarına yönelik kesinlik ve zihinselleştirmede kesinlik boyutları ile negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Öte yandan, çocuğun zihinsel durumlarına yönelik ilgi/merak boyutu ile anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir. Okul öncesi çocukların sosyal anlayışları ile ebeveynlik stresi ve zihinselleştirme kapasitesinin incelendiği bir çalışmada, ebeveynlik stresinin zihinselleştirme öncesi zorluklar ile negatif yönde anlamlı ilişki gösterdiğini bulmuştur (Longobardi vd., 2025). Buna karşın, ebeveynlik stresi ile zihinselleştirme öncesi zorluklar arasında ilişkinin pozitif yönde ve anlamlı olduğunu gösteren çalışmalar da literatürde yer almaktadır (Luyten vd., 2017b; De Roo vd., 2019). Bir başka deyişle, ebeveynlik stresi arttika, ebeveynler çocuğun zihinsel durumlarını anlamada güçlük yaşamakta veya bu durumları yanlış yorumlamaktadır. Bu bulguların açıklanmasında bağlanma kuramının önemli bir dayanak oluşturduğu düşünölmektedir. Bağlanma ilişkilerinin niteliği zihinselleştirme kapasitesinin gelişiminin yanı sıra duygu düzenleme ve öz denetim için de temel oluşturmaktadır (Luyten vd., 2017). Kendi bağlanma ilişkilerinde güvenli bağlanma örüntüsüne sahip olan ebeveynlerin stresli durumlar karşısında duygu düzenleme becerilerini etkin bir şekilde sürdürmesi beklenirken, güvensiz bağlanma ilişkilerine sahip ebeveynlerin bu becerilerinde bozulmalar beklenmektedir. Dolayısıyla, stresli durumlarda verilen tepkiler ebeveynin kendi bağlanma geçmişiyle ilişkili olabilmektedir. Güvensiz bağlanma örüntüsüne sahip ebeveynlerin yoğun duygusal uyarılmayı kapsayan role ilişkin stres seviyesinin yükselmesi ile zihinselleştirme becerilerinde bozulmalar ortaya çıkabilmektedir (Luyten vd., 2017; Schwarzer vd., 2021).

Bu süreç, Luyten ve diğerlerinin (2019) ortaya koyduğu Biyodavranışsal Geçiş Modeli (*Biobehavioral Switch Model*) ile de açıklanabilir. Bu modele göre, birey yüksek stres altında olduğunda, organizma “tehdit” algılar ve sempatik sinir sistemi devreye girerek hayatta kalmayı önceliklendiren bir savaş-kaç tepkisi başlatmaktadır. Bu durumda zihinselleştirmeyi yöneten üst düzey bilişsel mekanizmalar (kontrollü zihinselleştirme) baskılanmakta olup; yerini daha hızlı, otomatik ve duygusal olarak yönlendirilen zihinsel süreçler (örtük zihinselleştirme) devreye girmektedir (Fonagy ve Bateman, 2019). Bu geçiş, bazı durumlarda düşük zihinselleştirme kapasitesinin temsil eden hipomentalizasyon bazı durumlarda ise esneklikten uzak aşırı yorum ve kesinlik içeren hipermentalizasyon biçiminde gözlemlenebilmektedir. Sonuç olarak, ebeveyn çocuğun davranışlarını zihinsel durumlara dayalı biçimde anlamlandırmakta zorlanabilir ve “zihinselleştirme öncesi modlar” olarak tanımlanan ilkel işleme biçimlerine (örneğin psişik denklik, teleolojik düşünme ve rol yapma modu) geri dönebilir. Böylece, stresli durumlarda ebeveyn, çocuğun davranışlarını açıklarken zihinsel durumlarına yönelik belirsizlik yaşayabilir, yüzeysel veya hatalı atıflarda bulunabilir. Aynı zamanda yüksek stres, ebeveynin çocuğun zihinsel durumlarını yorumlama becerisine ve kendi zihinsel çıkarımlarının doğruluğuna duyduğu güveni de zayıflatabilmektedir.

Mevcut bulgular, Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği (YİÖ) ile değerlendirilen annenin benliğe yönelik zihinselleştirme kesinliğinin, ebeveynlik sürecindeki zorluklar karşısında daha düşük stres tepkileri ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Benliğe yönelik zihinselleştirme, bireyin kendi duygu, düşünce ve davranışlarının arkasındaki nedenleri anlamadaki açıklık ve netliğini temsil etmektedir. Anne, kendi veya çocuğunun zihinsel durumlarını doğru şekilde yorumlamada yetersiz kaldığında, yani benliğe veya çocuğa yönelik zihinselleştirme kesinliği düşük olduğunda, çocuğun zihinsel durumlarını yanlış anlamaya veya kendi ve çocuğunun duygusal deneyimlerini birbirinden ayırmakta güçlük yaşamaya daha yatkın hale gelecektir (Slade, 2005). Bu durum, ebeveyn-çocuk ilişkisindeki belirsizliği ve iletişim problemlerini artırarak ebeveynlik stresini yükseltmesiyle

açıklanmaktadır (Ordway vd., 2015; Smaling vd., 2016). Dolayısıyla, mevcut araştırmadan elde edilen bu bulgular, YİÖ ile değerlendirilen annenin benliğe yönelik zihinselleştirme kesinliğinin ve EİDİÖ ile ölçülen çocuğa yönelik zihinselleştirme kesinliğinin ebeveynlik stresiyle ilişkili kritik mekanizmalar olduğunu göstermektedir.

Mevcut çalışmada, ebeveynlik stresi ile ebeveynliğe özgü zihinselleştirme kapasitesini değerlendiren EİDİÖ arasında anlamlı ilişkiler elde edilmesine karşın, genel zihinselleştirme kapasitesini ölçen SBFT ile ebeveynlik stresi arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Bu bulgu, zihinselleştirmenin bağlama duyarlı niteliği ile açıklanabilir. Nitekim ebeveynlik stresi, ebeveynin çocuğuyla kurduğu ilişkiye özgü duygusal süreçleri içerdiğinden, ebeveynliğe özgü zihinselleştirme kapasitesiyle ilişkili olduğu düşünülebilir. Örneğin, bir ebeveyn çocuğun davranışlarını kasıtlı olarak provoke ettiğine inandığında, zihinsel süreçleri çocuğun bakış açısını alternatif biçimlerde değerlendirmeye kapalı hale gelebilir (Fonagy ve Allison, 2012). Buna karşılık, SBFT ile değerlendirilen genel zihinselleştirme kapasitesi, ebeveynlik rolüne özgü stres faktörlerinden daha az etkilenmesi ve görece stabil niteliklere sahip olması nedeniyle, ebeveynlik stresiyle anlamlı bir ilişki göstermemiş olabilir. Literatür incelendiğinde, SBFT kullanılarak zihinselleştirme kapasitesi ile durumsal stres arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalar bulunmakla birlikte (Smeets vd., 2009), ebeveynlik stresi ile zihinselleştirme kapasitesi arasındaki ilişkiyi bu ölçüm aracıyla inceleyen doğrudan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla, bulgular arası bu farklılık, ebeveynliğe özgü zihinselleştirmenin, stres süreçlerine daha duyarlı bir yapıyı temsil ettiğini ve bağlamsal değerlendirmelerin önemini ortaya koymaktadır.

5.2.3 Çocuk Davranış Problemleri ile Anne Zihinselleştirme Kapasitesi Arasındaki İlişki

Mevcut çalışmada elde edilen, zihinselleştirme öncesi zorluklar ile çocuklardaki içselleştirme ve dışsallaştırma problemleri arasındaki pozitif ve anlamlı ilişkinin, özetlenen literatür sonuçlarıyla büyük oranda tutarlılık

gösterdiği görülmektedir. Çocuklardaki davranış problemleri ile zihinselleştirme kapasitesi arasındaki ilişkilere dair literatür incelendiğinde, literatürde oldukça yeni ele alındığı ve bulgular açısından da çelişkilerin bulunduğu görülmektedir. Khoshroo ve Seyed Mousavi (2021) tarafından gerçekleştirilen araştırmanın sonuçları, zihinselleştirme öncesi zorluklar ile erken çocukluk ve okul dönemindeki çocukların içselleştirme ve dışsallaştırma problemleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler göstermektedir. Başka bir deyişle, yüksek zihinselleştirme öncesi zorluğa sahip ebeveynlerin çocuklarının okul öncesi ve okul dönemindeki problemleri davranışlarının yüksek düzeyde olduğu rapor edilmiştir. Bir başka çalışmadan elde edilen bulgular ise, bu iki değişken arasındaki anlamlı ilişkilerin yönünün, davranış problemlerinin boyutlarına göre farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. İran'da annelerin katılımıyla gerçekleştirilen söz konusu çalışmada, zihinselleştirme öncesi zorluklar ile duygusal sorunlar, davranım bozukluğu ve prososyal davranışlar arasında negatif; buna karşın akran ilişkilerinde problem ve hiperaktivite/dikkatsizlik problemleri ile pozitif yönde ilişki tespit edilmiştir (Dehghan Manshadi ve Sarafraz, 2025). Araştırma bulgusu, ebeveynin zihinselleştirme kapasitesi arttıkça çocuğun duygusal ve davranışsal problemlerinin azalacağını göstermektedir. Öte yandan, hiperaktivite/dikkatsizlik ve akran sorunları ile pozitif yöndeki ilişki, yüksek zihinselleştirme kapasitesine sahip ebeveynlerin bu tür problemleri fark etme, izleme ve raporlama eğilimiyle açıklanabilmektedir. Dolayısıyla, yüksek zihinselleştirme kapasitesi hem sorunlu davranışların oluşmasını önlemede hem de var olan sorunların tespit edilmesinde etkili görünmektedir. Sunulan araştırma sonuçlarından farklı olarak, değişkenler arasında anlamlı ilişkilerin elde edilemediği çalışmalar da bulunmaktadır. Her iki ebeveynin katılımıyla gerçekleştirilen bir çalışmada, anne-babanın zihinselleştirme kapasitesi boyutları ile çocuklardaki davranış problemleri arasında anlamlı ilişkiler tespit edilememiştir (Koren Swisa vd., 2023). Farklı bir çalışmada benzer şekilde, annenin zihinselleştirme kapasitesi ile çocuğun problemleri davranışları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını bulgulanmıştır (Wong vd., 2017).

Çocuklardaki davranış problemleri ile çocuğun zihinsel durumlarına yönelik kesinlik arasındaki ilişkiye dair literatürde yer alan araştırma bulguları farklı sonuçlar sunsa da, anlamlı ilişkinin tespit edildiği çalışmalarda ilişkinin yönü büyük ölçüde tutarlılık göstermektedir. Ebeveyn zihinselleştirme kapasitesi ile çocukların içselleştirme problemlerinin özgeci prososyal davranışlar üzerindeki yordayıcı etkisinin incelendiği bir çalışmada, içselleştirme problemleri ile anne zihinselleştirme kapasitesinin yalnızca kesinlik boyutu arasında negatif yönde zayıf düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur (McGlade vd., 2025). Boylamsal desendeki söz konusu çalışmada, bu anlamlı ilişki hem ilk ölçümde hem de bir yıl sonraki takip ölçümünde gözlemlenmiştir. Benzer şekilde, annenin depresyonu ile çocuklardaki problemlerli davranışlar arasındaki yordayıcı ilişkide zihinselleştirme kapasitesinin rolünü inceleyen bir başka çalışmada, çocuğun zihinsel durumlarına yönelik kesinlik ile problemlerli davranışlar arasında anlamlı ilişkiler rapor edilmiştir (Khoshroo ve Seyed Mousavi, 2021). Gerçekleştirilen çalışmada okul öncesi dönemde, kesinlik ile içselleştirme ve dışsallaştırma problemleri arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişkiler bildirilirken okul dönemindeki çocuklar için bu ilişki anlamlı bulunmamıştır. Bir diğer deyişle bu sonuçlar, erken çocukluk dönemindeki çocukların ebeveynlerinin zihinsel durumlarına yönelik kesinliği arttığında problemlerli davranışları azalmaktadır. Diğer yandan, çocuklardaki problemlerli davranışlar ile zihinsel durumlarına yönelik kesinlik arasında anlamlı ilişkinin tespit edilemediği çalışmalar da literatürde yer bulmaktadır (Charpentier Mora vd., 2022; Ghanbari vd., 2023). Şu anki çalışmada, dışsallaştırma problemleri ile çocuğun zihinsel durumlarına yönelik kesinlik arasında negatif yönde düşük düzeydeki anlamlı ilişki elde edilirken; içselleştirme problemleri için bu anlamlı ilişki bulunamamıştır. İlgili ilişkinin içselleştirme problemlerinde tespit edilememesinin, dışsallaştırma problemlerinin daha görünür ve davranışsal düzeyde ortaya çıkması nedeniyle ebeveynler tarafından daha sık bildirilmesiyle ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Araştırmadan elde edilen bu sonuçlar, söz konusu değişkenler

arasındaki ilişkinin yönü ve gücü bakımından literatürde rapor edilen bulgularla paralellik göstermektedir.

5.2.4 Anne Zihinselleştirme Kapasitesinin Değerlendirilmesinde Kullanılan Ölçüm Araçları Arasındaki İlişki

Zihinselleştirme kapasitesinin performansa dayalı/davranışsal ölçümü ile öz bildirim dayalı değerlendirme araçları arasındaki ilişkiye dair literatür incelendiğinde, az sayıda çalışmanın yer aldığı görülmektedir. Ergenlik dönemindeki katılımcılarla yürütülen bir araştırmada, davranışsal ölçüm aracı olarak Sosyal Biliş Film Testi (SBFT) ile elde edilen zihinselleştirme kapasitesi puanları ile öz bildirim dayalı Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği elde edilen puanlar arasındaki ilişki incelenmiştir (Duval vd., 2018). Zihinselleştirmede belirsizlik ile SBFT'nin alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler görülmezken, SBTF'den elde edilen azalmış zihinselleştirme ile zihinselleştirmede kesinlik arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Aynı çalışmada, zihinselleştirmeye ilgi/merak boyutunun ise SBTF'nin tüm alt boyutları ile anlamlı ilişkilerinin bulunduğu belirlenmiştir. İlgi/merakın doğru zihinselleştirme ile arasında pozitif yönde anlamlı; zihinselleştirme yokluğu, aşırı ve azalmış zihinselleştirme ile arasında ise negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir (Duval vd., 2018). Başka bir deyişle, ergenlik dönemindeki gençlerin zihinsel durumlara yönelik ilgi ve merak düzeyleri arttıkça, zihinselleştirme kapasiteleri yükselmekte ve zihinselleştirme hataları azalmaktadır. Buna karşın, ergenlik dönemindeki klinik ve sağlıklı örneklemde oluşan farklı bir araştırmanın sonuçları incelendiğinde, sağlıklı grupta aşırı zihinselleştirme ile zihinselleştirmede belirsizlik arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler elde edilmiştir (Martin-Gagnon vd., 2023). Ancak her iki grupta da kesinlik ve belirsizlik değişkenleri ile SBFT'nin diğer boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Mevcut çalışmada, zihinselleştirme kapasitesinin performansa dayalı ölçüm yöntemi olarak kullanılan SBFT'nin öz bildirim ölçüm araçları olan EİDİÖ ve YİÖ ile arasında anlamlı ilişkiler elde edilememiştir. Literatürde söz

konusu ölçüm araçlarının ilişkisini ele alan araştırmaların örneklem özelliği incelendiğinde, çoğunlukla ergenlik dönemindeki katılımcıların yer aldığı görülmektedir. Ergenlik döneminde zihinsel durumlara ilişkin atıftan sorumlu beyin bölgelerinde yapısal değişiklikler meydana gelmekte ve gelişim devam etmektedir (Blakemore, 2008). Bu biyolojik değişimlerin yanı sıra, aile, akranlar ve sosyokültürel bağlam gibi sosyoekolojik faktörler de bu gelişimin şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır (Luyten vd., 2024). Diğer taraftan ergenlik, zihinselleştirme gibi daha karmaşık sosyal-bilişsel becerilerin halen şekillendiği, sosyal geri bildirimlerin ve akran ilişkilerinin zihinsel durum yorumlarını etkileyebildiği bir dönemdir (Crone ve Dahl, 2012). Ergenlik dönemindeki katılımcılardan oluşan araştırmalardan elde edilen bulgular ile yetişkinlik dönemindeki annelerden oluşan mevcut çalışmanın sonuçları arasındaki farklılık, zihinselleştirme kapasitesindeki bu gelişimsel değişimlerle açıklanabilir.

Öz bildirime dayalı ölçüm araçlarından YİÖ ile performansa yönelik ölçüm sağlayan SBFT arasında anlamlı ilişkiler elde edilememesi, bu ölçeklerin yapısal farklılıkları ile de ilişkilendirilebilir. YİÖ bireyin benliğe yönelik zihinselleştirme boyutuna dair maddeleri içerirken SBFT, bir başkasına yönelik zihinselleştirme kapasitesine dair değerlendirmeleri içermektedir (Sarig-Shmueli vd., 2023). YİÖ ile SBFT'nin boyutları arasında anlamlı ilişki bulunmaması, söz konusu ölçeklerin zihinselleştirmenin boyutlarından farklı kutupları (benliğe ve ötekine) değerlendirmeleriyle açıklanabilir. Bunun yanı sıra, ilgili ölçüm araçlarının zihinselleştirmenin boyutlarını farklı şekilde ele almaktadır. Örneğin, Yansıtıcı İşleyiş Ölçeğinin (YİÖ) zihinselleştirmede kesinlik (hipermentalizasyon) boyutu zihinsel duruma yönelik kesinlik düzeyini kapsarken; SBFT'de yer alan aşırı zihinselleştirme (hipermentalizasyon) boyutu olumsuz niyet atıflarına dayanan aşırı yorum içeren ancak hatalı akıl yürütme biçimini temsil etmektedir (Sarig-Shmueli vd., 2023). Mevcut çalışmada SBFT ölçeğinin alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler göstermesine karşın, YİÖ'nün zihinselleştirmede kesinlik boyutu ile herhangi bir ilişki saptanamamış olması, bu durumu desteklemektedir.

Ebeveyn zihinselleştirme kapasitesinin değerlendirilmesinde kullanılan EİDİÖ ile SBFT arasında anlamlı ilişki bulunamaması, bu ölçüm araçlarının değerlendirdikleri bağlam ve süreçlerdeki farklılıklarla açıklanabilir. Her iki ölçüm aracı da bir başkasına yönelik zihinsel durumları değerlendirmelerine karşın, bağlamsal özellikleri açısından farklılıklar bulunmaktadır. SBFT, senaryo temelinde sunulan sahneler aracılığıyla bireyden bir başkasının zihinsel durumlarını değerlendirmesini beklediğinden, sosyal bilişsel ipuçlarına dayalı olarak genel sosyal etkileşim bağlamını değerlendirmektedir. Ancak ebeveyn-çocuk ilişkisi bağlamında zihinselleştirme, bilişsel süreçlerin yanında duygusal ve bağlanma dinamiklerini de barındırmaktadır (Luyten vd., 2017). Bunun bir sonucu olarak, ebeveyn zihinselleştirme kapasitesini değerlendiren EİDİÖ ve genel zihinselleştirme kapasitesine dair ölçüm sunan SBFT arasındaki ilişkilerin anlamlı olmaması beklenebilir.

Bu sonuç aynı zamanda bağlamsal ve kültürel özelliklerin sosyal biliş değerlendirmesi üzerindeki etkisiyle de açıklanabilir. Sosyal biliş değerlendirme süreçleri evrensel nitelikte olmayıp bağlamsal ipuçlarıyla şekillenmektedir (Ibanez ve Manes, 2012). Benlik kurgusu açısından farklılık gösteren toplulukçu ve bireyci kültürlerde zihinselleştirme kuramının da farklılaşması beklenmektedir (Halfon ve Coşkun, 2021). Bu kapsamda, bireyci özellikler taşıyan Batı kültüründe geliştirilmiş olan SBFT’de sunulan sosyal ve bağlamsal ipuçlarının, Türkiye gibi toplulukçu kültürel özelliklere sahip yapının normlarını ne ölçüde temsil ettiği göz önünde bulundurulmalıdır. Bireyci toplumlarda davranışın açıklanmasında kişinin zihinsel durumlarına yönelik açıklamalara dayandırılırken, toplulukçu kültürde ise sosyal ilişkiler, roller ve normlar davranışın açıklanmasında öncelik kazanmaktadır (Halfon ve Coşkun, 2021). Bu öncelik, sosyal biliş değerlendirmelerinde bireysel deneyimler ve zihinsel durumlardan ziyade kültürel kodların etkisiyle ilişkiselliğe odaklanılmasına sebep olabilmektedir. Örneğin, SBFT’nin bir sahnesinde, karakterlerden biri olan Betül, uygunsuz bir sözel ifade bulunmasının ardından, hatasını sözlü olarak ifade ederek özür dileme ve kabul etme davranışında bulunmaktadır. Mevcut eylem (özür dileme) karakterin (Betül) yaşadığı utanç duygusundan

(bireysel deneyimi) kaynaklanmaktadır. Ancak aşırı zihinselleştirmeyi temsil eden yanıt seçeneği sosyal bağlamı paylaşmakta olduğu diğer grup üyelerinin üzerindeki etkisini temsil etmektedir. Dolayısıyla, katılımcıların sosyal değerlendirme süreçlerinin, zihinsel durumlara yönelik aşırı yorumlama (hipermentalizasyon) sonucunda mı yoksa kültürel normların etkisiyle şekillenen ilişkisel beklentilerden mi kaynaklandığı belirlenmemektedir. Bu sonuçlar, SBFT'den elde edilen zihinselleştirme puanlarının kültüre özgü bağlamsal detaylardan etkilenebileceğini düşündürmektedir.

Bireyci ve toplulukçu kültür özellikleri zihinselleştirme üzerinde etkili olmakla birlikte, modernleşmeyle artan kültürlerarası entegrasyon ve kültürel kimliğin karmaşık yapısı, bu sürecin söz konusu ikili kategoriye indirgenemeyeceğini göstermektedir (Aival-Naveh vd., 2019; Jurist ve Sosa, 2019). Bu bağlamda, zihinselleştirmenin biçimi ve ifadesi, kültürün duygusal paylaşım ve sosyal etkileşime ilişkin normları tarafından şekillenmektedir. Bazı kültürlerde yakın ilişkide olan kişilerin birbirinin ne hissettiğini bilmesi beklenir; bu nedenle duyguların açıkça ifade edilmesi olumsuz bir anlam taşıyabilmektedir (Jurist ve Sosa, 2019). SBFT'de karakterlerin duygu durumlarını zihinselleştirmeye yönelik sorulara verilen yanıtların, ilişkiselliğin ön planda olduğu kültürlerde, duyguların yakın ilişkideki diğer kişi tarafından bilinmesine yönelik örtük beklentiyle bağlantılı olabileceği ifade edilebilir. Ayrıca, toplulukçu kültürlerde olumsuz duyguların ifadesinin daha sınırlı olması (Parkinson vd., 2005) sebebiyle güçlü olumsuz duyguların (örn. iğrenme) yerine yanıtlarında, daha kabul edilebilir ve görece daha az olumsuzluk barındıran duygu seçeneklerini tercih etmelerine yol açmış olabilir. Dolayısıyla zihinselleştirme süreçlerinin bilişsel becerilerin yanı sıra kültür gibi bağlamsal özelliklerden de etkilendiğine işaret etmektedir.

5.3 Araştırma Değişkenleri ile Sosyodemografik Değişkenler Arasındaki İlişkiler

5.3.1 Araştırma Değişkenlerinin Çocuk Cinsiyet Kategorileri Açısından İncelenmesi

Çalışmada, ebeveynlik stresi, içselleştirme ve dışsallaştırma problemleri, çocuğun zihinsel durumlarına yönelik ilgi/merak, kesinlik, zihinselleştirme öncesi zorluklar, zihinselleştirmede kesinlik, zihinselleştirme kapasitesi, zihinselleştirme yokluğu, aşırı ve azalmış zihinselleştirme değişkenlerine ait puanlar çocuk cinsiyeti açısından incelenmiştir. İstatistiksel analiz sonuçlarına, ilgili değişkenlerin puanlarının çocuk cinsiyetine göre farklılaşmadığını göstermiştir.

Çalışma sonucunda ebeveynlik stresinin çocuk cinsiyetine göre farklılaşmadığı görülmektedir. İlgili literatür incelendiğinde, ebeveynlik stresi ile çocuk cinsiyetine dair bulgular büyük ölçüde tutarlılık göstermemektedir. Tipik gelişimsel özelliklere ve gelişimsel bozukluğa sahip çocukların anne-babaları ile gerçekleştirilen bir araştırmada, ebeveynlik stresinin çocuk cinsiyeti açısından farklılaşmadığı bulgulanmıştır (Pandya ve Shukla, 2024). Öte yandan, ergenlik dönemindeki gençlerin anneleri ile gerçekleştirilen bir çalışmada erkek çocuğu bulunan annelerin ebeveynlik stresinin daha yüksek olduğu bildirilmiştir (Vierhaus vd., 2013). 1980–2021 yılları arasında yayımlanan çalışmaları kapsayan sistematik derlemenin bulguları ise, çocuk cinsiyetinin ebeveynlik stresi üzerinde belirleyici bir sosyodemografik faktör olmadığını ortaya koymuştur (Fang vd., 2022). İnceleme, ebeveynlik stresinin, çocuk cinsiyetinden ziyade ebeveynin eğitim düzeyi, algılanan sosyal destek ile ebeveyn ve çocuğun ruh sağlığı gibi faktörler tarafından daha güçlü biçimde açıklandığını ortaya koymuştur. Bu sonuçlar, ebeveynlik stresini; çocuk, ebeveyn ve bağlamsal özelliklerin etkileşimi ile açıklayan kuramsal yaklaşımlar ile uyumludur (Belsky, 1984; Abidin, 1992; Taraban ve Shaw, 2018).

Literatürde, çocuk davranış problemlerinin cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını inceleyen araştırmalar, bulgular açısından çeşitlilik göstermektedir. Ancak genel eğilim, içselleştirme problemlerinin kız (Kofler vd., 2011; Ara, 2016), dışsallaştırma problemlerinin erkek ocuklarda (Wiesner, 2003; Perra vd., 2021) daha yüksek görüldüğü yönündedir. Çin’de 60.000’in üzerinde ocuk ve ergenlerden toplanan verilerle gerçekleştirilen araştırma sonucuna göre, erkeklerin genel problemlili davranış puanlarının kızlardan daha yüksek olduğu saptanmıştır (Sun vd., 2025). Aynı çalışmada, kız çocuklarının içselleştirme problemleriyle ilişkili kaygı, depresyon ve somatik problem düzeylerinin erkeklere kıyasla daha yüksek olduğu; buna karşılık, erkeklerin sosyal, davranışsal, dikkat ve saldırganlık problem düzeylerinin kız çocuklardan yüksek olduğu rapor edilmiştir. Ergenler ile gerçekleştirilen bir başka araştırmanın sonuçlarına göre, erkeklerin akademik başarısızlıklarının, saldırgan ve riskli (madde kullanımı ve riskli cinsel birliktelik) davranışlarının kızlardan önemli ölçüde yüksek olduğu gösterilmiştir (Chun ve Mobley, 2010). Yine ergenler ile yapılan bir başka büyük ölçekli araştırmada, erkeklerin yıkıcılık içeren dışsallaştırma problemleri daha yüksek iken kızların, depresyon, kaygı belirtileri ile suicidal düşüncelerini kapsayan içselleştirme problemlerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur (Storvoll vd., 2003). Buna karşın, Khan ve Avan (2020) tarafından Pakistan’da ergenlik dönemi öncesindeki çocuklar ile gerçekleştirilen araştırma sonuçları önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Söz konusu araştırmada, erkek çocukların genel davranış problemlerinin, içselleştirme problemlerinin ve komorbid davranış problemlerinin kız çocuklarından daha yüksek olduğunu bulgulamıştır. Abdi (2010) tarafından okul öncesi dönemdeki çocuklar ve öğretmenleriyle İran’da yapılan bir başka çalışmada, dışsallaştırma problemleri ve özellikle hiperaktivitenin erkek çocuklarda kız çocuklardan anlamlı derecede daha yüksek olduğu, ancak içselleştirme problemlerinin cinsiyet açısından farklılık göstermediği bildirilmiştir. Benzer şekilde öğretmenlerle gerçekleştirilen bir başka araştırmada, dışsallaştırma problemlerinin erkeklerde daha yüksek olduğu ancak hiperaktivite puanlarının cinsiyet açısından farklılaşmadığı rapor edilmiştir

(Sarfnaz vd., 2012). Bu çalışmada çocuk cinsiyeti ile davranış problemleri arasında anlamlı ilişkiler elde edilememiştir. Özetlenen araştırmalarda, çocukların problemli davranışlarının değerlendirilmesinde anne, baba ve öğretmen gibi farklı bilgi kaynaklarından veri toplandığı görülmektedir. Buna karşın, mevcut çalışmanın örneklemini yalnızca annelerden oluşturmaktadır. Dolayısıyla, bu durum mevcut çalışmanın bulgularının yorumlanmasında dikkate alınması gereken bir sınırlılık olup sonuçların bu çerçevede değerlendirilmesi önerilmektedir.

Mevcut çalışmanın sonuçlarına göre, ebeveyn zihinselleştirme kapasitesi puanlarının çocuk cinsiyetine göre anlamlı bir farklılaşma göstermediği bulunmuştur. Ebeveyn zihinselleştirme kapasitesi ve çocuk cinsiyeti arasındaki ilişkinin incelendiği literatür oldukça kısıtlı ve bulgular açısından çeşitlilik göstermektedir. Yakın tarihte Finlandiya’da 6-24 ay arasında çocuğu bulunan anneler ile gerçekleştirilen bir çalışmada annenin zihinselleştirme kapasitesinin çocuk cinsiyeti açısından farklılaşmadığını ortaya konmuştur (Lindblom vd., 2022). Örneklemini anne ve babaların oluşturduğu bir başka çalışmada da, sosyodemografik özellikler ile zihinselleştirme kapasitesi arasındaki ilişki incelenmiştir (Ismair vd., 2025). Sonuçlar, ebeveynlerin zihinselleştirme kapasitesi puanlarının, ebeveyn yaşı, eğitim düzeyi, gelir durumu ve çocuk cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini yansıtmıştır. Slead ve diğerleri (2018) tarafından yapılan çalışmada da benzer şekilde, cinsiyet ile ebeveyn zihinselleştirme kapasitesi arasında ilişki elde edilememiştir. Öte yandan, 12–30 aylık çocukların anneleriyle yürütülen bir başka araştırmada, anneye ait bazı sosyodemografik değişkenler (eğitim ve aile yapısı) kontrol edildiğinde, kız çocuk annelerinin nedensel ve duygu odaklı konuşmalara erkek çocuk annelerinden daha fazla yer verdiği görülmüştür (Alvarez vd., 2019). Bu bulgu, annenin eğitim düzeyinin artmasıyla dil kullanımının zenginleşmesi (Hoff-Ginsberg, 1991, 1998; Hoff, 2003b) ve kız çocuklarıyla duygu odaklı konuşmaları daha sık kullanma eğilimi (Aznar ve Tenenbaum, 2014) ile ilişkilendirilebilir. Böylece, annelerin zihinselleştirme odaklı konuşma davranışları ile çocuk cinsiyeti arasındaki ilişki, ebeveynin ve çocuğun dil

becerileri arasındaki etkileşimler tarafından şekillenmektedir. Annelerin zihinselleştirme kapasitesi ile çocuk cinsiyeti arasındaki ilişkiyi inceleyen iki araştırmanın sonuçları karşılaştırıldığında, bulgular arasında önemli farklılıklar olduğu görülmektedir (Cooke vd., 2017; Pazzagli vd., 2018). Çalışmalardan birinde erkek çocuk annelerinin çocuğun zihinsel durumuan yönelik kesinlik puanlarının daha yüksek olduğu görülürken (Cooke vd., 2017) buna karşın diğer çalışma sonuçları kız çocuk annelerinin zihinselleştirme öncesi zorluklar puanlarının anlamlı derecede yüksek olduğunu göstermektedir (Pazzagli vd., 2018). Her iki çalışmada da zihinselleştirme kapasitesinin diğer boyutları ile çocuk cinsiyeti arasında ilişki saptanmamıştır. Bu bulgular, düşük zihinselleştirme kapasitesini gösteren yüksek kesinlik ve zihinselleştirme öncesi zorluk puanlarının çocuk cinsiyeti ile ilişkisine dair elde edilen sonuçların tutarlı olmadığını ortaya koymaktadır. Yakın zamanda yayımlanan bir araştırma, anne çalışma durumunun ve çocuk cinsiyetinin, anne zihinselleştirme kapasitesinin tüm boyutlarıyla olan ilişkilerinin anlamlı olmadığını göstermiştir (Kamza vd., 2024). Buna karşın bir başka çalışmada, ebeveyn-çocuk cinsiyet kombinasyonları ile oluşturulan ikili grupların (anne-oğul/kız; baba-oğul/kız) ebeveyn zihinselleştirme kapasitesi puanları incelenmiş ve anlamlı sonuçlar bulunmuştur (Flykt vd., 2025). Söz konusu çalışmada, anne-oğul ve anne-kız ikili gruplarının zihinsel durumlara yönelik ilgi/merak puanlarının baba-oğul grubundan anlamlı derecede daha yüksek olduğunu rapor edilmiştir. Bu bulgunun, ebeveynlerin çocuklarıyla geçirdikleri zaman ve kurdukları yakınlık düzeyi ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

5.3.2 Araştırma Değişkenlerinin Çocuk Sayısı Kategorileri Açısından İncelenmesi

Çalışmada, ebeveynlik stresi, içselleştirme ve dışsallaştırma problemleri, çocuğun zihinsel durumlarına yönelik ilgi/merak, kesinlik, zihinselleştirme öncesi zorluklar, zihinselleştirmede kesinlik, zihinselleştirme kapasitesi, zihinselleştirme yokluğu, aşırı ve azalmış zihinselleştirme değişkenlerine ait puanlar çocuk sayısı açısından incelenmiştir. İstatistiksel analiz sonuçları; çocuk

sayısına göre dışsallaştırma problemlerinin farklılaştığını, içselleştirme problemleri puanlarının ise marjinal düzeyde ($p=.06$) farklılaştığını göstermektedir. Sonuçlar, tek çocukların içselleştirme ve dışsallaştırma problem puanlarının kardeşi bulunanlardan (2 ya da 3 çocuklu aileler) anlamlı bir şekilde yüksek olduğunu göstermiştir. Ebeveynlik stresi, çocuğun zihinsel durumlarına yönelik ilgi/merak, kesinlik, zihinselleştirme öncesi zorluklar, zihinselleştirmede kesinlik, zihinselleştirme kapasitesi, aşırı ve azalmış zihinselleştirme değişkenleri ile çocuk sayısı arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmemişken; zihinselleştirme yokluğu puanının marjinal düzeyde farklılaştığını göstermektedir.

Çocuklardaki içselleştirme ve dışsallaştırma problemlerine dair literatür incelendiğinde, çocuk sayısına ilişkin çelişkili sonuçlar bulunduğu görülmektedir. Araştırmalar, tek çocuk olmanın bazı çalışmalarda koruyucu, bazı çalışmalarda ise risk faktörü olarak rapor edildiğini göstermekteyken buna karşılık gruplar arası fark bulunmayan çalışma sonuçlarına da alanyazında rastlanmaktadır. Ergenlik dönemindeki çocukların kardeş durumuna göre akademik ve psikolojik sonuçlarının karşılaştırıldığı bir çalışmada, tek çocuk olanlar ile kardeşe sahip olanlar arasında, doğum sırası fark etmeksizin, psikolojik sonuçlar (akran sorunları, psikolojik zorlanti ve davranış problemleri) açısından anlamlı bir farklılık bulunmadığı gösterilmiştir (Chen ve Liu, 2014). Öte yandan, 20.000 çocuğu kapsayan geniş ölçekli bir anaokulu kohort çalışmasında, öğretmenler tek çocukları, kardeşi olan akranlarına kıyasla daha düşük özdenetim, zayıf sosyal ilişki becerileri ve daha fazla dışsallaştırma problemi sergileyen bireyler olarak değerlendirmiştir (Downey ve Condrón, 2004). Okul öncesi dönemdeki çocuklar ve anneleri ile gerçekleştirilen bir çalışmada, çocuğun davranış problemlerinin zihin kuramı üzerindeki yordayıcı etkisinde kardeş durumunun düzenleyici etkisi incelenmiştir (McVey Neufeld vd., 2024). Dışsallaştırma problemlerinin zihin kuramı üzerindeki yordayıcı etkisinde kardeş durumunun düzenleyici etkisi bulunurken, içselleştirme problemlerinin düzenleyici ilişkisi elde edilememiştir. Bir başka ifadeyle, dışsallaştırma problemlerinin zihin kuramının gelişimi üzerindeki yordayıcı

etkisinde kardeş sahibi olmanın koruyucu etkisi bulunmuştur (McVey Neufeld vd., 2024). Ergenlik dönemindeki kardeş ikilileri ile gerçekleştirilen boylamsal çalışmada kardeş durumunun yanı sıra kardeş ilişkilerinin niteliği de bir yıl süre ile takip edilerek analizlere dahil edilmiştir (Fry vd., 2021). Bulgular, sıcak ilişki gösteren büyük kardeşe sahip ergenlerde sosyal sorunların dışsallaştırma problemleri üzerindeki etkisini hafiflettiği, içselleştirme problemleri üzerindeki etkisinin ise sınırlı olduğunu ortaya koymuştur. Bu bulgu, kardeş durumunun yanı sıra kardeşler arasındaki ilişkinin niteliğinin değerlendirilmesinin gerekliliğini göstermektedir.

Çalışmaların önemli bir kısmında, dışsallaştırma problemleri ile çocuk sayısı/kardeş durumu arasında anlamlı ilişkiler tespit edilirken, aynı ilişkinin içselleştirme problemlerinde zayıf olduğu veya görülmediği bildirilmektedir. Mevcut çalışmanın bulguları, özetlenen literatürle paralel olarak, kardeş sahibi olmanın dışsallaştırma problemleri üzerinde etkili olduğunu, içselleştirme problemlerinde ise bu etkinin zayıf olsa da bulunduğunu göstermektedir. Kardeşlerin birbirleri için rol model, sosyal destek olduğu ve ortaklık oluşturduğu durumlarda gelişimsel süreçleri üzerinde doğrudan olumlu etkileri bulunabilmektedir (McHale vd., 2012). Bu süreç, çocukların stresli veya zorlayıcı durumlarla karşılaştıklarında daha etkili başa çıkma stratejileri geliştirmelerine, duygu düzenleme becerilerini güçlendirmelerine ve ihtiyaç duyduklarında kardeş ilişkilerinden sosyal ve duygusal destek sağlamalarına olanak tanımaktadır. Buna bağlı olarak, kardeşin varlığı sosyal becerilerin gelişimini destekleyerek dışsallaştırma davranışlarının azalmasına, ayrıca duygusal paylaşım ve karşılıklı etkileşim yoluyla içselleştirme problemlerinin önlenmesine katkı sunabilir. Ancak bu ilişkide koruyucu etkinin belirleyicisinin, kardeşin varlığından ziyade kardeş ilişkilerinin niteliği ve işlevi olduğu düşünülmektedir. Diğer yandan, tek çocuklu ailelerde ebeveyn ilgi ve beklentilerinin tek bir çocuğa yoğunlaşması, problemleri davranışların ortaya çıkmasına katkıda bulunabileceği gibi, bu yoğun ilginin ebeveynlerin çocuk davranışlarına ilişkin bildirimlerini de etkilemesi olasıdır. Bu etki, çocuk sayısı

ile problemlı davranışların ilişkisini değerlendirirken göz önünde bulundurulmalıdır.

Analiz sonuçlarından elde edilen bulgulara göre ebeveynlik stresi, çocuğun zihinsel durumlarına yönelik ilgi/merak, kesinlik, zihinselleştirme öncesi zorluklar, zihinselleştirmede kesinlik, zihinselleştirme kapasitesi, aşırı ve azalmış zihinselleştirme puanlarının kardeş durumuna göre farklılaşmadığı ancak, zihinselleştirme yokluğu puanlarının marjinal düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Ebeveynlik stresine dair literatür gözden geçirildiğinde, araştırmalar farklı sonuçları bildirmektedir. Çin’de 3-7 yaş aralığındaki tek ya da iki çocuklu 940 ebeveyn ile gerçekleştirilen çalışmada, iki çocuklu ailelerin ebeveynlik stresinin anlamlı Şekilde tek çocuklu ailelerden yüksek olduğu rapor edilmiştir (Qian vd., 2021). Yine Çin’de yürütülen büyük ölçekli başka bir araştırma sonucu benzer bulgulara işaret etmektedir (Hong ve Liu, 2021). Sonuçlar, iki çocuklu ailelerin tek çocuklu ailelerden daha yüksek ebeveynlik stresi, daha düşük sosyal destek ve ebeveyn özyeterliliği bildirdiğini göstermiştir. Benzer Şekilde Yang ve diğerleri (2022) tarafından yapılan yakın tarihli araştırmada, tek çocuklu ebeveynlerin ebeveynlik streslerinin daha fazla çocuğu bulunan ebeveynlerden anlamlı derecede daha düşük olduğu rapor edilmiştir. Buna karşın, ebeveynlik stresi ile ocuk sayısı arasında anlamlı ilişkinin elde edilemediği çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin, Krieg (2007) tek ve iki çocuklu annelerin ebeveynlik stresi puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmadığını ortaya koymuştur. Yakın zamanda Kenya ve Zambia’nın kırsal ve kentsel bölgelerindeki ebeveynler ile yürütülen çalışma sonuçları da benzer Şekilde, ocuk sayısı ile ebeveynlik stresi arasında anlamlı ilişkinin bulunmadığını ortaya koymuştur (Okelo vd., 2024). Mevcut alışma bulgusu, ebeveynlik stresi ile kardeş durumu arasında ilişkinin belirlenemediği literatür sonuçlarıyla örtüşmektedir. Bu sonuç, ebeveynlik stresinin yalnızca tek bir faktör ile değil, ebeveynin kaynakları, çift ilişkisi, sosyal destek ve çocuğa ait özellikler ile Şekillenen çok boyutlu yapı olduğu yönündeki görüş (Abidin, 1992; Deater-Deckard, 2004) ile açıklanabilir. Bu çerçevede, ocuk sayısı ya da kardeş durumu tek başına ebeveynlik stresini açıklamak için yeterli değildir.

Son olarak annelerin çocuğun zihinsel durumlarına yönelik ilgi/merak, kesinlik, zihinselleştirme öncesi zorluklar, zihinselleştirmede kesinlik, zihinselleştirme kapasitesi, aşırı ve azalmış zihinselleştirme puanlarının çocuk sayısına göre farklılaşmamış iken, zihinselleştirme yokluğu puanlarının marjinal düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Ebeveyn zihinselleştirme kapasitesine ilişkin literatür incelendiğinde, direkt olarak çocuk sayısı ya da kardeş durumu ile zihinselleştirme kapasitesinin ele alındığı çalışmalara rastlanmamıştır. Çalışmalarda daha çok kardeş durumunun çocuğun zihinselleştirme kapasitesi ile ilişkisine odaklanmıştır (Rodrigues vd., 2017; Devine ve Hughes, 2018; Lo ve Mar, 2022). İsrail’de 117 anne katılımcının yer aldığı boylamsal bir araştırmada, ilk çocuğun problemlili davranışları ile gelecekteki kardeş ilişkileri arasındaki ilişkide anne zihinselleştirme kapasitesinin düzenleyici rolü ele alınmıştır (Yakov vd., 2025). Bulgular, ikinci çocuk doğmadan önce içselleştirme problemleri gösteren çocukların ilerleyen dönemdeki kardeş ilişkileri üzerindeki olumsuz etkisinin, anne zihinselleştirme kapasitesi tarafından azaltılabileceğini ortaya koymuştur. Çalışma, ebeveyn zihinselleştirme kapasitesinin, çocuk sayısındaki artış sonrası ortaya çıkabilecek ilişkisel zorluklarda kardeş ilişkilerindeki koruyucu rolünü vurgulamaktadır. Ancak, yeni doğan bebeğin bakım sürecinde annenin ilk çocuğun zihinsel durumlarına yönelik kapasitesinde geçici değişimlerin meydana gelebileceği göz önünde bulundurularak, ikinci çocuğun doğumunun ardından bu değişimin tekrar ölçümlerle incelenebileceği boylamsal çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır (Yakov vd., 2025). Ebeveyn zihinselleştirme kapasitesi, çocuğun zihinsel durumlarını yorumlama, merak etme ve yansıtma yeteneği ile karakterize edilir; bu kapasite, çocukla ilişki içinde deneyimlenmekte ve dinamik bir nitelik taşımaktadır. İlk çocukla yapılandırılan bu deneyim, çocuğun zihinsel durumlarına yönelik yorum pratiğine katkıda bulunabilir ve sonraki çocukların zihinsel durumlarına yönelik farkındalık, anlayış ve tepkilerin uygun sunulmasına zemin hazırlayabilir. Öte yandan, tek çocuklu ebeveynlikten çok çocuklu ebeveynliğe geçiş yeni ilişkisel dinamiklerin ortaya çıkmasına yol açmakta, ebeveynlerin duygusal ve bilişsel kaynakları üzerinde ek talepler

oluşmasına sebep olabilmektedir. Bu durum, yeni çocuğun dünyaya gelmesinin ardından ebeveynin stres seviyesinde artışa; artan talep karşısında ebeveynin bilişsel becerilerinin ve dikkatinin kardeşler arasında bölünmesiyle sonuçlanabilir. Bunun sonucunda, çocuğun zihinsel durumlarına yönelik takip zorlaşabilir ve bu durum, ebeveyn yorumlarının uygunluğunu ve tutarlılığını olumsuz yönde etkileyebilir. Çocuk sayısı ya da kardeş durumu ile ebeveyn zihinselleştirme kapasitesi arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılabilmesi için, ilişkilerin niteliğini de dikkate alan kapsamlı boylamsal araştırmalara literatürde ihtiyaç duyulmaktadır.

5.4 Ebeveynlik Stresi ile Çocuk Davranış Problemleri Arasındaki İlişkide Anne Zihinselleştirme Kapasitesinin Düzenleyici Rolünün İncelenmesi

Araştırma kapsamında evlilik süresi, doğum sırası ve çocuk sayısı değişkenleri kontrol edilerek ebeveynlik stresi ile çocuk davranış problemleri arasındaki yordayıcı ilişkide anne zihinselleştirme kapasitesinin, aşırı ve azalmış zihinselleştirmenin düzenleyici rolü ayrı ayrı analizlerle incelenmiştir. İlk olarak ebeveynlik stresi ile çocuk içselleştirme problemleri arasındaki yordayıcı ilişkide anne zihinselleştirme kapasitesinin düzenleyici rolü analiz edilmiştir. Analiz sonuçları, ebeveynlik stresinin içselleştirme problemleri üzerindeki yordayıcı etkisinin anlamlı, anne zihinselleştirme kapasitesinin düzenleyici etkisinin anlamlı olmadığını göstermektedir. Ardından, ebeveynlik stresi ile dışsallaştırma problemleri arasındaki yordayıcı ilişkide anne zihinselleştirme kapasitesinin rolü incelenmiş ve sonuçlar, ebeveynlik stresinin dışsallaştırma problemleri üzerindeki yordayıcı etkisinin anlamlı olduğunu, ancak anne zihinselleştirme kapasitesinin düzenleyici rolünün anlamlı olmadığını göstermiştir. Bu bulgular, ebeveynlik stresindeki artışın çocuk davranış problemlerini artırdığını ancak pozitif yöndeki bu yordayıcı ilişkinin anne zihinselleştirme kapasitesine bağlı olarak değişmediğini ortaya koymuştur.

Zihinselleştirme kuramına göre, ebeveynlerin hem kendi hem de çocuğun zihinsel durumlarını anlama, yorumlama ve bu durumlar üzerine düşünme kapasitesi, ebeveynliğin niteliğini etkileyebilmektedir (Slade, 2005). Bunun yanı sıra bu kapasitenin uyumsuz sonuçlara karşı koruyucu bir etken olarak işlev görebileceği teorize edilmiştir (Fonagy vd., 2000; Fonagy vd., 2002). Etkili zihinselleştirme, stresin uyumlu bir şekilde işlenmesini desteklemektedir (Hanetz-Gamliel ve Dollberg, 2025). Diğer yandan ebeveynlik stresinin ebeveynin duyarlılığını ve tutarlılığını azaltarak davranış problemlerine yol açtığı bilinmektedir (Abidin, 1992). Ancak bu ilişkide ebeveyne ait bazı özellikler koruyucu rol üstlenebilmektedir (Taraban ve Shaw, 2018). Stresli durumlar, duygusal ya da davranışsal zorluklar karşısında koruyucu rolü bulunan zihinselleştirme kapasitesinin (Borelli vd., 2017; Gershy ve Gray, 2018; Charpentier Mora vd., 2022; Cohen vd., 2022; Dollberg vd., 2022; Parolin vd., 2023), ebeveynlik stresi ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide düzenleyici etkisinin bulunduğu varsayılmıştır. Bu bağlamda, ebeveynlik stresi ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide, yüksek zihinselleştirme kapasitesinin koruyucu bir işlev üstlenerek söz konusu ilişkiyi zayıflatması; bozulmuş zihinselleştirme kapasitesinin (aşırı ya da azalmış zihinselleştirme) ise bu ilişkiyi güçlendirmesi beklenmektedir.

Mevcut literatürde, ebeveynlik stresi ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide ebeveyn zihinselleştirme kapasitesinin doğrudan rolünün incelendiği araştırmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte, stresli durumlarda ebeveynlik süreçleri ve çocuk sonuçları arasındaki ilişkide ebeveynin zihinselleştirme kapasitesinin düzenleyici rolünü ele alan araştırmalar literatürde yer almaktadır. COVID-19 pandemisi sürecinde İsrail’de yürütülen bir araştırmada, ebeveynlerin duygu düzenleme becerileri ve zihinselleştirme kapasitelerinin, ebeveynlik stresi ile ebeveyn davranışları arasındaki ilişkide düzenleyici bir rol oynadığı ortaya konmuştur (Cohen vd., 2022). Başka bir deyişle, ebeveynler olumsuz duygularını düzenleyebilme ve çocuğun zihinsel durumlarını anlama becerisine sahip olduklarında, artan ebeveynlik stresine rağmen çocuğun ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik destekleyici ebeveynlik

pratiklerini sürdürebilmektedirler. Bir başka araştırmada, evlilik çatışması ile çocuk davranış problemleri arasındaki pozitif ilişkiyi dzenleyen bir değişken olarak anne zihinselleştirme kapasitesinin anlamlı rolü ortaya konmuştur (Koren Swisa vd., 2023). Araştırmanın sonuçlarına göre, anne zihinselleştirme kapasitesi arttığında evlilik çatışması ve çocuk davranış problemleri arasındaki ilişki zayıflamaktadır. İsrail’de bölgesel silahlı çatışma öncesi ve sonrası toplanan veriler kullanılarak, olumsuz çocukluk dönemi yaşantıları ile psikolojik sıkıntı arasındaki ilişkide duygu dzenleme zorluklarının aracılık rolü; akut stresin ve zihinselleştirme kapasitesinin bu ilişki üzerindeki dzenleyici etkisi incelenmiştir (Hanetz-Gamliel ve Dollberg, 2025). Zihinselleştirme kapasitesi, olumsuz çocukluk dönemi yaşantıları ile duygu dzenleme zorlukları arasındaki ilişkinin etkisini azaltmıştır. Özetle, mevcut çalışmalar stresin birey üzerindeki olumsuz sonuçlarını hafifletmede ebeveynin zihinselleştirme kapasitesinin koruyucu bir rol üstlendiğini göstermektedir.

Mevcut çalışmada anne zihinselleştirme kapasitesinin ebeveynlik stresi ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide dzenleyici rolü elde edilememiştir. Bu sonucu açıklayabilecek bazı metodolojik ve kuramsal gerekçeler olduğu düşünölmektedir. Bu bulgu, anne zihinselleştirme kapasitesinin ölçümünde kullanılan ölçüm aracının (Sosyal Biliş Film Testi) bazı özellikleriyle açıklanmaktadır. Sosyal Biliş Film Testi, bireylerin başkalarının duygusal ve zihinsel durumlarını yorumlama kapasitesini değerlendirmede güvenilir bir ölçüm aracı olarak kabul edilmektedir (Fossati vd., 2018). Ancak, ebeveyn-ocuk arasındaki ilişki dinamikleri açısından diğer sosyal ilişkilerden önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Bu bağlamda, bireylerin ebeveynlik sürecinde çocuğun zihinsel durumlarını anlama ve yorumlama becerilerinin, sosyal ilişkilerinde diğer kişilere yönelik zihinselleştirme süreçlerinden ayrıştığı düşünölmektedir. Bu araştırma, ebeveynlik süreçlerinin uyumsuz çocuk davranışları üzerindeki etkilerini incelemekte olup, ebeveyn-ocuk etkileşimlerine özgü yapısı nedeniyle ölçümde bağlama duyarlı araçların kullanılmasının önemli olabileceğini düşöndürmektedir. Bu bağlamda, genel sosyal biliş kapasitesinin ölçümüne olanak sağlayan SBFT’den elde edilen

puanların, ebeveynlik stresi ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide beklenen düzenleyici etkiyi ortaya koymaması, ölçüm aracının bağlama özgül sınırlılıklarıyla açıklanabilir. Bu doğrultuda, ebeveyn zihinselleştirme kapasitesinin değerlendirilmesinde genel sosyal bilişi ölçen SBFT yerine, ekolojik geçerliliği yüksek olmasının yanı sıra zihinselleştirmenin farklı boyutlarını ebeveyn-çocuk ilişkisi bağlamında ele alabilen ölçüm araçlarının geliştirilmesi önerilmektedir.

Araştırma bulgularıyla ilişkili olabilecek bir diğer açıklama, ebeveyn-çocuk etkileşiminde zihinselleştirme kapasitesinin belirleyici boyutlarından biri olan ilgi ve merakın, Sosyal Biliş Film Testi'nin (SBFT) kapsamında yer almamasıdır. Ebeveynin, zihninde çocuğun duygu, düşünce, niyet ve arzularına ilişkin bir temsil tutma kapasitesi, çocuğun zihinsel durumlarındaki değişimleri gözlemlene, yorumlama ve bunları yansıtmaya olanağı sağlamaktadır (Slade, 2005). Bu süreçte, ebeveynin çocuğun içsel dünyasına karşı duyduğu ilgi ve merak, çocuğun zihinsel durumların takip etmede, uygun şekilde yorumlamada ve yanıtında kritik öneme sahiptir. Nitekim, çocuğun zihinsel durumlarına yönelik ilgi ve merak, ebeveyn zihinselleştirme kapasitesinin yüksek olmasını destekleyen önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır (De Palma vd., 2023). Öte yandan, ebeveynin çocuğun zihinsel durumlarına ilişkin ilgi ve merakının stresli durumlar karşısında olumlu ebeveynlik davranışlarına katkı sağladığı bilinmektedir (Cohen vd., 2022). Ebeveyn zihinselleştirme kapasitesi puanlarının elde edildiği SBFT'de, çocuğun zihinsel durumlarına yönelik ilgi/merak boyutunun yer almaması, ilgili değişkenin ebeveynlik stresi ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkideki düzenleyici rolünün ortaya konamamasını açıklayabilir.

Mevcut araştırma bulgularının ışığında, stresli durumlarda annenin zihinselleştirme kapasitesinin beklenen düzenleyici etkisinin ortaya çıkmaması, zihinselleştirmenin gelişimsel ve ilişkisel dinamikleri bağlamında değerlendirilebilir. Erken dönem bağlanma ilişkilerindeki bozulmalar ve ilerleyen dönemde yaşanan travmaların, zihinselleştirme kapasitesini ve tutarlı bir benlik yapısının gelişimini olumsuz etkileyebileceği öne sürülmektedir; bu

durum, duygusal olarak yoğun ilişki bağlamlarında zihinselleştirme kaybına yol açabilir ve stresli dönemlerde, tam zihinselleştirme öncesine ait öznel deneyimlere yönelik düşünce biçimlerinin yeniden ortaya çıkmasına neden olabilir (Fonagy vd., 2010). Bu çerçevede, annenin bağlanma geçmişi ve travmatik deneyimleri, duygusal olarak yoğun ebeveyn-çocuk etkileşimlerini ve stresli deneyimleri kapsayan ebeveynlik stresinin yüksek olduğu durumlarda zihinselleştirme kapasitesinde bozulmalara yol açabilir. Mevcut çalışma kapsamında, annenin bağlanma geçmişi ve travmatik deneyimlerine ilişkin bilgiler toplanmamış olduğundan, bu faktörlerin modele etkisi bilinmemektedir. Dolayısıyla, bu durumun araştırma sonuçlarının yorumlanmasını sınırladığı düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında yürütülen analizler, aşırı zihinselleştirme düzenleyici rolüne ilişkin bulguların, ilgili değişkenin değerlendirildiği zihinselleştirme türüne bağlı olarak farklılaştığını ortaya koymaktadır. Nitekim SBFT'den ve YİÖ'den elde edilen aşırı zihinselleştirme puanlarının ebeveynlik stresi ile içselleştirme problemleri arasındaki ilişkinin gücünü değiştirdiği; buna karşılık EİDİÖ puanları üzerinden aynı etkinin gözlenmediği bulunmuştur. Başka bir deyişle, annenin aşırı zihinselleştirme düzeyi arttıkça, ebeveynlik stresinin çocuklardaki içselleştirme problemleri üzerindeki olumlu yöndeki etkisi güçlenmektedir. Buna karşın, ebeveynlik stresinin dışsallaştırma problemleri üzerindeki etkisinde EİDİÖ puanlarının düzenleyici rolü tespit edilmişken; SBFT ve YİÖ puanlarının bu ilişkide düzenleyici etkisine rastlanmamıştır. Bu durum, aşırı zihinselleştirme ölçümüne yönelik farklı araçların, ebeveynlik stresi ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide belirleyici farklılıklar yaratabileceğine işaret etmektedir.

Araştırma bulgularında, içselleştirme ve dışsallaştırma problemleri üzerindeki düzenleyici etkinin ölçüm araçlarına göre farklılaşması, hem ilgili psikopatolojinin doğasıyla hem de kullanılan ölçeklerin kapsam farklılıklarıyla açıklanabilir. İçselleştirme problemleri genellikle duygusal zorlanma ile kendini gösterirken; dışsallaştırma problemleri ise saldırganlık ve kural ihlali gibi davranışsal disfonksiyon semptomlarıyla karakterizedir (Achenbach ve

Rescorla, 2001). İlgili psikopatolojilere dair bu semptomatik farklılıklar ile ölçüm araçlarının kapsamları birlikte ele alındığında, bulgular daha açık bir şekilde yorumlanabilir. Bu çerçevede SBFT ve YİÖ'nün zihinselleştirmenin duygusal boyutuna odaklanan maddeler içermesi (ör., YİÖ: 'Ne hissettiğim konusunda sıklıkla kafam karışır.') ya da duygusal durumlara yönelik aşırı atıf ifadelerinin yer alması (ör., SBFT: 'Seda'dan etkilendi.') bu ölçeklerin aşırı zihinselleştirme boyutlarının içselleştirme problemleri üzerindeki düzenleyici rolüyle ilişkilendirilebilir. Buna karşılık, EİDİÖ'deki maddeler, çocuğun davranışlarının arka planında yatan süreçlere ilişkin kesinliğe (ör., 'Çocuğumun davranışlarının sebebini her zaman bilirim.') ve zihinselleştirmenin bilişsel boyutunu kapsayan ifadeler (ör., 'Çocuğumun aklından geçenleri tamamıyla okuyabiliyorum.') odaklanmaktadır. Bu özellik, ölçekten elde edilen aşırı zihinselleştirme puanlarının, ebeveynlik stresi ile dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkide düzenleyici rolünü açıklamaktadır. Özetle, ebeveynlik stresinin, duygusal zorlanmayla karakterize içselleştirme problemleri üzerindeki olumlu yöndeki yordayıcı etkisi, annenin duygusal deneyimlere yönelik kesinliği arttıkça güçlenirken; dışsallaştırma problemleri üzerindeki etkisi ise çocuğun zihinsel durumlarına veya davranışlarına yönelik kesinliği arttıkça artmaktadır.

Zihinsel durumlara yönelik kesinliğin, literatürde hem koruyucu bir faktör olarak işlev görebildiği hem de belirli koşullar altında risk unsuru oluşturabileceği öne sürülmektedir (Luyten vd., 2017a). Bu çerçevede, Fiore ve diğerleri (2024) tarafından yürütülen bir araştırma, zihinsel durumlara yönelik kesinliğin hem tamponlayıcı hem de risk artırıcı moderatör etkiler gösterebileceğini ortaya koymuştur. Söz konusu çalışmada, zihinsel durumlara yönelik kesinliğin ergenlik döneminde günlük dışsallaştırma problemleri ile özerklik destekleyici ebeveynlik arasındaki olumsuz ilişkiyi güçlendirdiği, buna karşın ilişkiye özgü ebeveynlik stresi ile ergenler tarafından bildirilen kontrolcü ebeveynlik arasındaki ilişkiyi zayıflattığı raporlanmıştır (Fiore vd.,2024). Öte yandan, literatürde aşırı zihinselleştirmenin yalnızca koruyucu işlevini ortaya koyan araştırma bulguları da mevcuttur (Keleynikov vd., 2024). Yakın tarihte

gerçekleştirilen ilgili çalışmada, annenin depresif semptomlarının çocuğun duygu düzenleme becerileri üzerindeki olumsuz etkisinin çocuğun zihinsel durumlarına yönelik kesinlik tarafından azaltıldığı bildirilmiştir. Bu bulgular, zihinsel durumlara yönelik optimal düzeydeki kesinliğin koruyucu işlev görebileceğine dair kuramsal öneriyi (Luyten vd., 2017a) desteklemektedir. Buna karşın, literatürde aşırı zihinselleştirmenin belirli koşullar altında risk faktörü olarak işlev görebileceğini ortaya koyan araştırma bulguları da bulunmaktadır. Bianco ve diğerleri (2021) tarafından yürütülen araştırma, annenin psikolojik stresinin çocuğun içselleştirme problemleri, özellikle kaygı ve depresyon üzerindeki yordayıcı etkisinde aşırı zihinselleştirmenin düzenleyici rol oynadığını göstermiştir. Buna ek olarak, bahsi geçen çalışmada ilgili değişkenin düzenleyici etkisi, dışsallaştırma problemleri boyutlarından hiperaktivite ve dikkat problemleri üzerinde de gözlemlenmiştir (Bianco vd., 2021). Khoshroo ve Seyed Mousavi (2021) tarafından İran’da gerçekleştirilen bir başka çalışmada, annenin zihinsel durumlara yönelik kesinliğinin artmasıyla, annenin depresif semptomları ile 6-10 yaş arasındaki çocukların dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkinin güçlendiği gözlemlenmiştir. Bu araştırmaların bulguları, aşırı zihinselleştirmenin ebeveyn stresinin hem içselleştirme hem de dışsallaştırma problemleri üzerindeki etkilerini düzenleyen yönünün, belirli koşullarda risk artırıcı olabileceğini göstermektedir; mevcut çalışma bulguları da, zihinselleştirmeye yönelik kesinliğin her zaman koruyucu işlev görmediğini ve belirli koşullar altında risk faktörü olarak işlev gösterebileceğini ortaya koyan literatürle örtüşmektedir.

Ebeveynin psikososyal özellikleri ile çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişkide azalmış zihinselleştirmenin rolünü inceleyen sınırlı sayıda çalışma bulunsa da, bulguların çoğunlukla paralel olduğu görülmektedir. Ebeveynlik süreçlerinin çocuk üzerindeki olumsuz etkilerini inceleyen araştırmalar, azalmış zihinselleştirmenin bu ilişkiyi güçlendiren düzenleyici rolünü öne çıkarmaktadır. Dollberg ve diğerleri (2021), COVID-19 pandemisi sırasında annenin kaygı semptomlarının çocuğun dışsallaştırma problemleri üzerindeki etkisinde zihinselleştirme kapasitesinin düzenleyici rolünü

incelemişlerdir. Araştırma bulguları, yüksek düzeyde azalmış zihinselleştirmenin bu iki değişken arasındaki ilişkiyi güçlendirdiğini, düşük düzeyde azalmış zihinselleştirmenin ise ilişkiyi zayıflattığını göstermiştir. Okul öncesi dönemdeki çocukların annelerinde zihinselleştirme düzeyi düşük olduğunda, annelerin olumsuz çocukluk deneyimleri ile çocukların davranış problemleri arasındaki ilişkinin daha güçlü olduğu görülmüştür (Dollberg ve Hanetz-Gamliel, 2022). Bir başka ifadeyle, annelerin düşük zihinselleştirme kapasitesi, çocukluk dönemindeki olumsuz deneyimlerinin çocuklarının davranış problemleri üzerindeki olumlu yöndeki yordayıcı etkisini artırmaktadır. İran'da gerçekleştirilen bir başka çalışmada, ketleyici kontrol ve olumsuz duygulanımın çocukluk dönemindeki davranış problemleri üzerindeki yordayıcı etkisinde azalmış zihinselleştirmenin olumlu yönde düzenleyici etkisi bulunmuştur (Ghanbari vd., 2023). Öte yandan, COVID-19 döneminde yine İsrail'de yürütülen bir başka araştırmada, ebeveynlik stresinin olumsuz ebeveyn davranışları üzerindeki yordayıcı etkisinde azalmış zihinselleştirmenin düzenleyici etkisi elde edilememiştir (Cohen vd., 2022). Mevcut çalışmada, ebeveynlik stresi ile çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişkide azalmış zihinselleştirmenin düzenleyici rolü elde edilememiştir. Bu sonuç, ebeveynlik süreçlerinin çocuk davranış problemleri üzerindeki etkisinde azalmış zihinselleştirme kapasitesinin düzenleyici rolünün elde edilemediği araştırma bulguları ile örtüşmektedir (Cohen vd., 2022; Khoshroo ve Seyed Mousavi, 2021). Bulgular, zihinselleştirmenin ölçümünde öz-bildirim temelli araçların sınırlılıklarının yanı sıra, örneklemin sosyoekonomik statü, eğitim düzeyi ve kültürel açısından görece homojen olmasıyla açıklanmaktadır.

5.5 Çalışmanın Sınırlılıkları ve Güçlü Yanları

Mevcut çalışmada, ebeveynlik stresi ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide farklı ölçüm yöntemleri aracılığıyla elde edilen anne zihinselleştirme kapasitesinin düzenleyici rolünün incelenmesi hedeflenmiştir.

Çalışma kapsamında kullanılan ölçüm araçlarına, örnekleme ve istatistiksel analiz yöntemlerine ait bazı sınırlılıklar bulunmaktadır.

Çalışmanın ilk sınırlılığı, kullanılan ölçüm araçlarının belirli özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Anne zihinselleştirme kapasitesinin değerlendirilmesinde kullanılan Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği ile Yansıtıcı İşleyiş Ölçeğinin öz-bildirim temelli yapısı bu bağlamda önemli bir sınırlılık oluşturmaktadır. Öz-bildirime dayalı ölçüm araçlarında değerlendirilmek istenen kapasitenin ölçümü için bireylerin bu kapasiteyi kullanmalarına ihtiyaç duyulmaktadır (Fonagy vd., 2016). Bir başka ifadeyle, ölçeklerde yer alan zihinselleştirmeye yönelik soruları yanıtlamak, bireylerin zihinselleştirme kapasitelerini kullanmalarını gerektirmektedir. Bu durum, zihinselleştirme kapasitesinin öz-bildirime dayalı yöntemler aracılığıyla doğrudan ve nesnel şekilde değerlendirilmesi sınırlamaktadır. Bu yöntem aynı zamanda bireylerin sosyal olarak arzu edilen yanıtlar verme eğilimini artırabilme potansiyeli nedeniyle sıklıkla yanlılık barındırdığı gerekçesiyle eleştirilmektedir. Öte yandan, ilgili ölçüm araçlarının mevcut çalışmada düşük güvenilirlik katsayılarına sahip olması, elde edilen sonuçların tutarlılığını sınırlandıran bir diğer önemli sınırlılık olarak değerlendirilmektedir. Öz-bildirime dayalı ölçümlerin sınırlılıkları nedeniyle, çalışmada ekolojik geçerliliği yüksek bir yöntem olarak davranışsal temelli Sosyal Biliş Film Testi (SBFT) kullanılmıştır; bununla birlikte, bu yöntemin de bazı kısıtlılıkları mevcuttur. Türkiye örnekleminde geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları henüz gerçekleştirilmiş ölçüm aracının ilk verileriyle yapılan analizler istatistiksel açıdan yeterlilik göstermesine karşın, farklı özelliklere sahip geniş örneklemlerle yürütülen çalışmalarla test edilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Diğer yandan, söz konusu ölçüm aracının mizah, dil kullanımı ve sosyal etkileşim biçimlerini senaryolarda işleniş biçimi kültürel farklılıklardan etkilenebilmektedir. Bu durumun, katılımcıların testi algılama biçimi üzerinden elde edilen sonuçları etkileyebileceği düşünülmektedir. Kültürel bağlamın zihinselleştirme süreçleri ve bu kapasitenin değerlendirilmesi üzerindeki etkisi göz önünde bulundurulduğunda, bireyci özelliklerin yüksek olduğu Almanya örnekleminde

geliştirilen söz konusu ölçüm aracının, toplulukçu kültürel özelliklere sahip Türkiye örneğinde uygulanması, çalışmanın hem önemli bir sınırlılığı hem de güçlü bir yönü olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle, toplulukçu kültüre özgü ilişkisel beklentilerin etkisiyle, davranışın açıklanmasında kullanılan zihinsel durum yorumlarının niteliği ve işlevi farklılık gösterebilmektedir. Bu durum, ölçüm aracının sonuçlarının yorumlanmasında göz önünde bulundurulması gereken önemli bir sınırlılık olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, araştırmada söz konusu ölçüm aracının kullanılması, zihinselleştirme süreçlerindeki bağlamsal etkiler ve ölçüm araçlarının kültürel adaptasyonuna dair önemli ampirik bulgular sunması bakımından çalışmanın güçlü yönleri arasında değerlendirilmektedir. Ancak, SBFT’de günlük sosyal etkileşimler aracılığıyla yakın ilişkilerdeki dinamikler senaryolarda yer alsa da, bu ilişkiler ebeveyn-çocuk etkileşimleri özelinde tasarlanmamıştır. Dolayısıyla, ebeveyn-çocuk ilişkisinin kendine özgü doğası nedeniyle zihinselleştirme kapasitesi açısından diğer sosyal ilişkilerden farklılık gösterebileceği göz önünde bulundurulduğunda, tercih edilen ölçüm aracının senaryolarının bu ilişki türüne özel etkileşimleri kapsamaması kısıtlılık oluşturmaktadır.

Katılımcıların sosyodemografik özellikleri incelendiğinde, çoğunluğunun (%79.3) eğitim seviyelerinin yüksek olduğu (lisans, yüksek lisans ve doktora), önemli bir bölümünün (%85.8), tümünün (%100) orta ve üzeri sosyoekonomik duruma sahip olduğu ve %96’sından fazlasının evliliklerinin devam ettiği görülmektedir. Örneklemin sosyodemografik özellikleri açısından bu benzerlik, çalışmadan elde edilen sonuçların farklı eğitim seviyesine, sosyoekonomik statüye ve medeni duruma sahip gruplara genellenebilirliğini engellemektedir. Çalışma kapsamında analizlere bilgileri dahil edilen çocukların yaş aralığı da 18-72 ay aralığını kapsamaktadır. Bu durum, çocukların bilişsel, duygusal ve sosyal gelişim özelliklerinin farklı dönemlerde önemli ölçüde değişiklik göstermesi nedeniyle ölçülen değişkenler üzerinde çeşitli etkiler yaratabilmekte ve araştırma bulgularının yaş grupları arasında genellenebilirliğini sınırlamaktadır. Öte yandan, nörolojik, psikiyatrik ve fiziksel engel durumu bulunan anne ya da çocuklarının çalışmaya dahil edilmemesi bu özellikler ile araştırma değişkenleri

arasındaki olası ilişkilerin belirlenmesini sınırlamaktadır. Nörolojik ve psikiyatrik bozuklukların zihinselleştirme kapasitesinde bozulmalara yol açabilmesi ve engel durumunun ebeveynlik stresi düzeyini etkileme potansiyeli nedeniyle, bu özelliklerin dışlama kriteri olarak belirlenmesinin, çalışmanın iç geçerliliği açısından önemli olduğu düşünülmektedir. İlgili çalışmanın bu özelliği, elde edilen sonuçların yalnızca klinik olmayan örnekleme genellenebilmesine olanak tanımakta, ancak diğer yandan klinik örneklerle yürütülecek benzer araştırmalar için yol gösterici bilgi sunmaktadır.

Araştırmada yer alan tüm katılımcıların (%100) kadın olması, ebeveyn cinsiyetine bağlı farklılıkların değerlendirilmesine ve sonuçların babalara genellenmesine olanak tanımamaktadır. Ebeveynlik stresi ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkiye yönelik araştırmalarda, bu ilişkinin ebeveynin cinsiyetine göre farklılaşabildiğini ortaya koyan bulgular, söz konusu değişkenlerin incelenmesinde babaların da örnekleme dâhil edilmesinin gerekliliğine işaret etmektedir (Lee vd., 2018; Ping vd., 2022). Anne ve babanın ebeveynlik stresinin çocuk davranış problemleri üzerindeki etkisini inceleyen bir araştırmada, anne ebeveynlik stresi ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide baba ebeveynlik stresinin düzenleyici rolü rapor edilmiştir (Trumello vd., 2021). Bir başka ifadeyle, babanın stresi düşük olduğunda annenin ebeveynlik stresinin çocuk davranış problemleri üzerindeki etkisi zayıflamaktadır. Bu bulgular, ebeveynlik stresi ile çocuklardaki problemler arasındaki ilişkinin ebeveynin cinsiyetinden bağımsız olarak ortaya çıktığını ve aynı zamanda bu ilişkinin diğer ebeveynin stres düzeyinden de etkilenebileceğini göstermektedir. Öte yandan, babaların yer aldığı ebeveynlik stresi ile zihinselleştirme kapasitesi arasındaki ilişkinin incelendiği araştırma sonuçları arasında da tutarlılık bulunmamaktadır (De Roo vd., 2019; Ye vd., 2022; Wendelboe vd., 2022). Bulgular arasındaki çeşitlilik, seçilen örneklemin demografik özellikleri, kültürel bağlamı ve ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkiyel örüntünün çeşitliliğinden kaynaklanabilmektedir. Kültürel bağlama özgü farklılıkların işaret edildiği araştırma sonuçları (Chung vd., 2012), bu ilişkilerin farklı kültürlerde ve her iki ebeveyn cinsiyetini kapsayan çalışmalarla ele

alınmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Buna ek olarak, verilerin yalnızca annelerden toplanması, bulguların tek kaynağa dayalı olması sebebiyle yanlışlık riski taşımakta olup çalışmanın içsel geçerliliğini sınırlayarak ölçümlerde hata riskini artırmaktadır.

Çalışmanın bir diğer sınırlılığı, örnekleme yer alan aile yapısı özelliklerinin dağılımıyla ilgilidir. Araştırmanın örneklemini oluşturan annelerin %96.2'si baba ile birlikteliklerinin devam ettiğini ve aynı evde yaşadıklarını bildirmiştir. Literatürde, evlilikleri süren ebeveynlerin, özellikle de işlevsel ve destekleyici bir eş ilişkisine sahip olanların, ebeveynlik stresini daha düşük düzeyde deneyimledikleri ve çocuklarında davranış problemlerinin görülme olasılığının daha az olduğu bildirilmektedir (Alves vd., 2019; Crnic ve Booth, 1991; Delvecchio vd., 2015; Nomaguchi ve House, 2013). Ebeveyn ilişkisi bakımından homojen yapıdaki örneklemden elde edilen veriler, ilgili değişkenler üzerindeki potansiyel karıştırıcı etkilerin azaltılmasına olanak sağlarken, öte yandan bulguların farklı aile yapılarındaki (boşanmış, ayrı yaşayan, vb.) bireylere genellenmesini engellemektedir.

Çalışma kapsamında veri toplama aşamasında annelerle gerçekleştirilen görüşmelerin standardize edilmiş bir laboratuvar ortamında uygulanması mümkün olmamıştır. Katılımcıların uygunluğu önceliklendirilerek veri toplama süreci, ev ziyaretleri ile araştırmacı ya da katılımcının ofisinde gerçekleştirilen uygulamalar yoluyla tamamlanmıştır. Görüşmeler, katılımcı ve araştırmacının birebir uygulama yapmasına olanak sağlayan görece sessizliğin sağlandığı bir odada gerçekleştirilmiş olsa da, fiziksel ortamlar arasındaki farklılık potansiyel bir sınırlılık oluşturmaktadır. Örneğin, çevresel gürültü, görsel uyaranlar ve diğer çevresel değişkenlerin sabitliğinin sağlanması mümkün olmamıştır. Bu durum, katılımcıların yanıtlarını etkileyebilecek dışsal faktörlerin ve karıştırıcı etkilerin kontrolünü sınırlamakta olup; elde edilen bulguların yorumlanmasında bu etmenlerin dikkate alınmasını gerektirmektedir.

Son olarak, çalışmanın yöntem açısından bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Kesitsel araştırma deseninde tasarlanan çalışmadan elde edilen sonuçlar nedensel açıklamalar sunulmasına olanak tanımamaktadır. Bu kapsamda,

mevcut çalışmada yalnızca annelerden elde edilen ve bağlanma süreçleri ile yakın ilişkilerin niteliği doğrultusunda şekillenen zihinselleştirme kapasitesi ölçümlerine ek olarak, baba ve çocuklardan da veri toplanarak karşılıklı etkileşimlerin incelenebileceği boylamsal desenli araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bununla birlikte, babalardan elde edilen veriler, ebeveynlik stresi ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkinin karşılıklı doğasının incelenmesine olanak tanıyacak aktör-partner etkileşim modelleri gibi ileri düzey istatistiksel yöntemlerin kullanılmasını gerekli kılmaktadır.

Mevcut çalışmanın, ebeveynlik stresi, çocuk davranış problemleri ve ebeveyn zihinselleştirme kapasitesini birlikte inceleyen bilinen ilk çalışma olması, araştırmanın güçlü yönlerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Bu özellik sayesinde, son yıllarda literatürde giderek daha fazla incelenen zihinselleştirme kapasitesi kavramının anlaşılmasına önemli katkılar sağladığı düşünülmektedir. Öte yandan, araştırmanın yöntemsel açıdan bazı güçlü yanları bulunmaktadır. Farklı zihinselleştirme hatalarının ölçümüne olanak sağlayan ve ekolojik geçerliliği yüksek Sosyal Biliş Film Testinin çalışma kapsamında kullanımı çalışmanın güçlü yanları arasında yer almaktadır. Diğer yandan, çalışmada kullanılan metodolojik üçgenleme yaklaşımı, elde edilen bulguların güvenilirliğini ve geçerliliğini artırarak sonuçların daha bütüncül bir biçimde değerlendirilmesine olanak sağlamış; ayrıca hem karmaşık insan davranışının daha iyi anlaşılmasına hem de farklı kaynaklardan elde edilen verilerin çapraz kontrolüne imkân tanımıştır (Cohen ve Manion, 2000; O'Donoghue ve Punch, 2005). Bu yöntem aynı zamanda, çok boyutlu bir yapıya sahip olan zihinselleştirme kavramının farklı değerlendirme araçlarıyla ölçülmesi sayesinde derinlemesine anlaşılmasını da sağlamaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, ebeveynlik stresi ile çocuk davranış problemleri arasındaki yordayıcı ilişkide anne zihinselleştirme kapasitesinin düzenleyici rolü incelenmiştir. Genel olarak, elde edilen bulgular annelerin aşırı zihinselleştirme eğilimlerinin (hipermentalizasyon), ebeveynlik stresinin çocuk davranış problemleri üzerindeki olumsuz etkisini artırdığını ortaya koymuştur. Bu sonuçlar, ebeveynlik stresinin çocuk davranış problemleri üzerindeki yordayıcı etkisinde, annenin zihinselleştirme hatalarından biri olan aşırı zihinselleştirmenin risk faktörü olarak rol oynayabileceğini göstermektedir. Öte yandan, söz konusu ilişkide annenin zihinselleştirme kapasitesinin koruyucu etkisine dair bir bulgu elde edilememiştir. Bulgular, ebeveynlik stresinin çocuk davranışları üzerindeki olumsuz etkilerine ve zihinselleştirme kapasitesinin ebeveyn-çocuk ilişkisi bağlamındaki rolüne işaret eden kuramsal modelleri ampirik kanıtlarla desteklemektedir.

Buna ek olarak, çalışmanın bulguları, zihinselleştirme kapasitesinin değerlendirilmesinde kullanılmasının önerildiği (Fossati vd., 2018) ve Türkçe uyarlama süreci devam eden davranışsal bir ölçüm aracı olan Sosyal Biliş Film Testinin, kültürel bağlamda ve farklı demografik özelliklere sahip örneklem gruplarında geçerlik ve güvenilirliğinin değerlendirilebilmesine yönelik veriler sunmaktadır. Diğer yandan, mevcut çalışma zihinselleştirme kapasitesinin farklı yöntemlerle değerlendirilmesi ve bu yöntemlerin birbirleriyle olan ilişkilerinin belirlenmesi konusundaki literatürdeki kısıtlılığa önemli katkı sağlamaktadır. Karmaşık ve çok boyutlu bilişsel süreçleri kapsayan zihinselleştirme kavramının ölçümünde kullanılan öz-bildirim temelli değerlendirme araçları, bu kapasitenin kullanımını gerektirmesi sebebiyle sunduğu verilerin geçerliliği açısından tartışmalıdır. Farklı ölçüm yöntemleri kullanılarak annenin zihinselleştirme kapasitesinin değerlendirildiği bu çalışmanın bulguları, ölçüm yönteminden bağımsız olarak aşırı zihinselleştirmenin ebeveyn-çocuk ilişkisinde olumsuz etkiler yarattığını ortaya koymuştur. Bu sonuç, zihinselleştirmenin tek yönlü

koruyucu rolünün ötesinde, zihinsel durumlara ilişkin aşırı ve kesinlik içeren yorumların ebeveyn-çocuk etkileşiminde olumsuz etkiler yaratabileceğini ortaya koyarak literatüre özgün bir katkı sağlamaktadır. Öte yandan, çalışmada azalmış zihinselleştirmenin (hipomentalizasyon) düzenleyici rolünün saptanamaması, özellikle stres düzeyi yüksek ebeveynlerde hangi zihinselleştirme hatasının müdahale programlarında önceliklendirilmesi gerektiğine ilişkin önemli bilgiler sunmaktadır.

Literatür incelendiğinde, ebeveynlerin zihinselleştirme kapasitesini geliştirmeye yönelik müdahale çalışmalarının hem ebeveynlik stresini azaltmada hem de çocukların davranış problemlerinin önlenmesinde etkinliğini göstermektedir. Otizm spektrum tanısı bulunan çocukların ebeveynlerinin katılımıyla yürütülen zihinselleştirme temelli grup müdahalesi çalışmasında, müdahale sonrası kontrol grubuna kıyasla ebeveynlerin zihinselleştirme kapasitesinde anlamlı düzeyde artış; çocukların davranış problemlerinde ise azalma olduğu belirlenmiştir (Enav vd., 2019). Türkiye’de yürütülen zihinselleştirme temelli psikodinamik oyun terapisi tedavi sürecini kapsayan araştırma sonuçları da bulguları destekler niteliktedir (Halfon ve Bulut, 2019). Söz konusu çalışmada, 48 davranım bozukluğu tanısı bulunan çocuğun tedavi sürecinin ardından öğretmen, ebeveyn ve terapist tarafından yapılan değerlendirmede, davranış problemlerinde anlamlı şekilde azalma olduğu belirlenmiştir. Tip I diyabet tanısı bulunan çocukların ebeveynleriyle yürütülen bir başka araştırmada ise, zihinselleştirme temelli destek programının ardından ebeveynlerin ebeveynlik stresi düzeylerinin anlamlı derecede düştüğü belirlenmiştir (Madanifar vd., 2024). Yürütülen bazı çalışmalarda, ebeveynlerin zihinselleştirme kapasitesinde istatistiksel olarak anlamlı bir değişim gözlenmezken; ebeveynlik stresi düzeyinde ve çocukların davranış problemlerinde anlamlı derecede azalma rapor edilmiştir (Midgley vd., 2019b; Ordway vd., 2014). Bu kapsamda, gelecek çalışmalarda zihinselleştirme temelli yaklaşımların ebeveynlik stresini ve çocuk davranış problemlerini azaltmadaki etkinliğinin derinlemesine incelenmesi önem taşımaktadır.

Zihinselleştirme temelli müdahaleler, ebeveynlerin hem kendi duygusal deneyimlerini hem de çocuklarının içsel durumlarını anlamlandırma ve düzenleme kapasitesini güçlendirerek, ebeveynlik davranışlarında daha duyarlı ve tutarlı bir yaklaşımın gelişmesini desteklemektedir. Bu yönüyle, söz konusu müdahalelerin ebeveyn stresini azaltmada ve çocukların davranışsal uyumunu artırmada çift yönlü bir koruyucu etkiye sahip olabileceği öngörülmektedir. İlgili müdahale programlarının, özellikle farklı sosyoekonomik ve kültürel bağlamlarda geliştirilmesi, uygulanabilirliği ve sürdürülebilirliği ile ilgili ampirik verilerin toplanması önerilmektedir. Zihinselleştirme kavramının kültürel bağlamdan önemli ölçüde etkilendiği ve bağlamı içinde değerlendirilmesi yönündeki öneriler (Halfon ve Coşkun, 2021), müdahale programlarının kültüre özgü geliştirilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda, Türkiye'deki ebeveynlik süreçlerini ve kültürel özellikleri temel alan zihinselleştirme temelli müdahale programlarının geliştirilmesi önerilmektedir. Ayrıca, bu programların etkinliklerinin boylamsal araştırma desenleriyle incelenmesinin, ebeveyn stresinin çocuk gelişimi üzerindeki uzun vadeli etkilerinin anlaşılmasına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Zihinselleştirme temelli müdahale programlarının geliştirilmesinin yanı sıra, ebeveynlik stresinin azaltılmasına yönelik önleyici çalışmaların ve devlet politikalarının geliştirilmesi önem taşımaktadır. Mevcut çalışmanın sonuçları, ebeveynlik stresini azaltmaya yönelik önleyici ve müdahale programlarının geliştirilmesinin, çocuk üzerindeki olumsuz etkilerin azaltılmasına katkı sağlarken aynı zamanda aile işlevselliğinin güçlendirilmesine de olanak tanıyabileceğini göstermektedir. Klinik alandaki bu uygulamaların yanı sıra, devlet ve sosyal politikalar aracılığıyla ebeveynlere yönelik destek mekanizmalarının (örneğin, çocuğun bakımına ilişkin destek sistemlerinin oluşturulması, ebeveynliğe hazırlık programlarının geliştirilmesi, vb.) güçlendirilmesinin de ebeveynlik rolüne ilişkin stres düzeylerini azaltabileceği öngörülmektedir. Özellikle toplumda dezavantajlı konumda bulunan ve sosyal olanakları sınırlı ebeveynler için, işyerlerinde ve ulusal düzeyde geliştirilen çocuk bakımına yönelik eğitim programları, sağlık hizmetleri ve çalışma

düzenlemeleri, sağlıklı nesillerin yetiştirilmesinde kritik bir rol oynamaktadır (Nomaguchi ve Milkie, 2017). Bu bağlamda, kültürel özgünlükleri ve aile dinamiklerini kapsayan önleyici programların ve sosyal politikaların geliştirilmesi önerilmektedir.

Çalışmadan elde edilen bulguların, çocuklar ve ebeveynlerle çalışan ruh sağlığı uzmanlarına etkili müdahale ve tedavi planlarının yapılandırılmasına yönelik önemli klinik çıkarımlar sunduğu görülmektedir. Örneğin, davranım bozukluğu sebebiyle klinik başvurusu bulunan ebeveynlerle gerçekleştirilen klinik değerlendirme görüşmesinde, ebeveynlik stresini artıran faktörlerin ya da zihinselleştirme kapasitesini belirlenmesi hedef alınabilir. Bu sayede, klinik formülasyonda ebeveynlik stresini artıran risk faktörlerinin azaltılmasını ve koruyucu nitelikteki destek sistemlerinin eklenmesini içeren müdahaleleri kapsayan yaklaşımların tedavi sürecine olumlu katkı sağlayabileceği öngörülmektedir. Özellikle yüksek düzeyde ebeveynlik stresi yaşayan ya da risk grubunda yer alan ve aşırı zihinselleştirme eğilimi gösteren ebeveynlere yönelik geliştirilecek müdahalelerin, çocuğun davranışlarına ilişkin aşırı yorumlama eğilimini azaltmayı ve zihinsel durum atıflarında bilişsel esnekliği artırmayı hedeflemesi önerilmektedir. Özetle, ilgili çalışma ebeveynlik stresinin çocuk üzerindeki olumsuz sonuçları üzerinde ebeveyn zihinselleştirme kapasitesinin rolüne ilişkin kanıtlar sunmaktadır. Bu kapasitenin geliştirilmesini hedefleyen müdahalelerin ebeveyn-çocuk etkileşimlerini iyileştireceği ve hem ebeveynin hem de çocuğun ruh sağlığını destekleyeceği varsayılmaktadır. Bu çerçevede, şu anki çalışmanın, yaygın olarak görülen çocuk davranış problemlerinin önlenmesi ve tedavisine yönelik bilgi sunarak, sağlıklı ruhsallığa sahip nesillerin yetişmesini desteklemesi ve aile yapılarındaki işlevselliği güçlendirmesi umulmaktadır.

KAYNAKLAR

- Abdi, B. (2010). Gender differences in social skills, problem behaviours and academic competence of Iranian kindergarten children based on their parent and teacher ratings. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 5, 1175–1179. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.07.256>
- Abidin, R. R. (1992). The determinants of parenting behavior. *Journal of Clinical Child Psychology*, 21(4), 407–412. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp2104_12
- Achenbach, T. M. (1966). The classification of children's psychiatric symptoms: A factor-analytic study. *Psychological Monographs: General and Applied*, 80(7), 1–37. <https://doi.org/10.1037/h0093906>
- Achenbach, T. M., & Edelbrock, C. S. (1978). The classification of child psychopathology: A review and analysis of empirical efforts. *Psychological Bulletin*, 85(6), 1275–1301. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.85.6.1275>
- Achenbach, T. M., & Edelbrock, C. S. (1981). Behavioral problems and competencies reported by parents of normal and disturbed children aged four through sixteen. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 46(1), 82. <https://doi.org/10.2307/1165983>
- Achenbach, T. M., Edelbrock, C., & Howell, C. T. (1987). Empirically based assessment of the behavioral/emotional problems of 2- and 3-year-old children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 15(4), 629–650. <https://doi.org/10.1007/BF00917246>
- Achenbach, T. M. (1991). *Manual for the Child Behavior Checklist/4-18 and 1991 profile*. University of Vermont, Department of Psychiatry.

- Achenbach, T. M., & Rescorla, L. A. (2001). *Manual for the ASEBA preschool forms & profiles*. University of Vermont, Research Center for Children, Youth, & Families.
- Achenbach, T. M. ve Rescorla, L. A. (2013). The Achenbach System of Empirically Based Assessment (ASEBA): Applications in forensic contexts. In R. P. Archer, & E. M. A. Wheeler (Eds.). *Forensic uses of clinical assessment instruments* (311–345). Routledge/Taylor & Francis Group.
- Aival-Naveh, E., Rothschild-Yakar, L., & Kurman, J. (2019). Keeping culture in mind: A systematic review and initial conceptualization of mentalizing from a cross-cultural perspective. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 26(4). <https://doi.org/10.1111/cpsp.12300>
- Akça, Ö. F., Wall, K., & Sharp, C. (2021). Divergent mentalization types in adolescent borderline personality disorder and attention deficit/hyperactivity disorder. *Nordic Journal of Psychiatry*, 75(7), 479–486. <https://doi.org/10.1080/08039488.2021.1887349>
- Allen, J. G., Fonagy, P., & Bateman, A. W. (2008). *Mentalizing in clinical practice*. American Psychiatric Publishing.
- Alvarez, C., Cristi, P., Del Real, M. T., & Farkas, C. (2019). Mentalization in Chilean mothers with children aged 12 and 30 months: Relation to child sex and temperament and family socioeconomic status. *Journal of Child and Family Studies*, 28(4), 959–970. <https://doi.org/10.1007/s10826-019-01348-1>
- Alves, S., Milek, A., Bodenmann, G., Fonseca, A., Canavarro, M. C., & Pereira, M. (2019). Romantic attachment, dyadic coping, and parental adjustment across the transition to parenthood. *Personal Relationships*, 26(2), 286–309. <https://doi.org/10.1111/pere.12278>

- American Psychiatric Association. (1968). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (2nd ed.). American Psychiatric Association.
- American Psychiatric Association. (1980). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (3rd ed.). American Psychiatric Association.
- Ammerman, R. T., Mara, C. A., Anyigbo, C., Herbst, R. B., Reyner, A., Rybak, T. M., McClure, J. M., Burkhardt, M. C., Stark, L. J., & Kahn, R. S. (2023). Behavior Problems in Low-Income Young Children Screened in Pediatric Primary Care. *JAMA Pediatrics*, *177*(12), 1306. <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2023.4229>
- Anastopoulos, A. D., Shelton, T. L., DuPaul, G. J., & Guevremont, D. C. (1993). Parent training for attention-deficit hyperactivity disorder: Its impact on parent functioning. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *21*(5), 581–596. <https://doi.org/10.1007/bf00916320>
- Anis, L., Perez, G., Benzies, K. M., Ewashen, C., Hart, M., & Letourneau, N. (2020). Convergent validity of three measures of reflective function: Parent Development Interview, Parental Reflective Function Questionnaire, and Reflective Function Questionnaire. *Frontiers in Psychology*, *11*. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.574719>
- Anthony, L. G., Anthony, B. J., Glanville, D. N., Naiman, D. Q., Waanders, C., & Shaffer, S. (2005). The relationships between parenting stress, parenting behaviour and preschoolers' social competence and behaviour problems in the classroom. *Infant and Child Development*, *14*(2), 133–154. <https://doi.org/10.1002/icd.385>
- Ara, E. (2016). Internalizing and externalizing problems in adolescents analyzing the gender difference. *International Journal of Research in Social Sciences*, *6*(1), 328-337.

- Aras, B. N. (2023). *The prevalence of internalizing problems among children and adolescents: A nationwide study in Türkiye*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Arikan, G., Acar, İ. ve Üstündağ-Budak, M. (2020, 21-23 Ağustos). Türkiye'deki annelerde içsel düşünme işlevselliği kısa formunun geçerliliği [Konferans sunumu]. 1. Uluslararası Bebek, Çocuk ve Ergen Psikolojisi Kongresi, İstanbul Rumeli Üniversitesi, İstanbul.
- Asen, E., & Fonagy, P. (2011). Mentalization-based Therapeutic Interventions for Families. *Journal of Family Therapy*, 34(4), 347–370. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6427.2011.00552.x>
- Aslan Gördesli, M. ve Aydın Sünbül, Z. (2021). The psychometric properties of parental stress scale-Turkish form. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 11(61), 199-213.
- Aunola, K., & Nurmi, J.-E. (2005). The role of parenting styles in children's problem behavior. *Child Development*, 76(6), 1144–1159. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2005.00841.x>
- Azhari, A., Leck, W. Q., Gabrieli, G., Bizzego, A., Rigo, P., Setoh, P., Bornstein, M. H., & Esposito, G. (2019). Parenting Stress Undermines Mother-Child Brain-to-Brain Synchrony: A Hyperscanning Study. *Scientific Reports*, 9(1). <https://doi.org/10.1038/s41598-019-47810-4>
- Aznar, A., & Tenenbaum, H. R. (2014). Gender and age differences in parent–child emotion talk. *British Journal of Developmental Psychology*, 33(1), 148–155. <https://doi.org/10.1111/bjdp.12069>
- Azzi, S., Lafontaine, M., Bureau, J., & Brassard, A. (2023). Are we there for each other? Longitudinal associations between parenting stress and coparenting in parents of preschool and school-aged children. *Personal Relationships*, 31(1), 259–277. <https://doi.org/10.1111/per.12530>

- Barber, B. K., Olsen, J. E., & Shagle, S. C. (1994). Associations between parental psychological and behavioral control and youth internalized and externalized behaviors. *Child Development, 65*(4), 1120-1136. <https://doi.org/10.2307/1131309>
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology, 51*(6), 1173–1182. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.51.6.1173>
- Baron-Cohen, S. (1995). *Mindblindness: An essay on autism and theory of mind*. MIT Press.
- Barroso, N. E., Mendez, L., Graziano, P. A., & Bagner, D. M. (2018). Parenting stress through the lens of different clinical groups: a systematic review & meta-analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology, 46*(3), 449–461. <https://doi.org/10.1007/s10802-017-0313-6>
- Barry, T. D., Dunlap, S. T., Cotten, S. J., Lochman, J. E., & Wells, K. C. (2005). The influence of maternal stress and distress on disruptive behavior problems in boys. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 44*(3), 265–273. <https://doi.org/10.1097/00004583-200503000-00011>
- Bartels, M., van den Oord, E. J. C. G., Hudziak, J. J., Rietveld, M. J. H., van Beijsterveldt, C. E. M., & Boomsma, D. I. (2004). Genetic and environmental mechanisms underlying stability and change in problem behaviors at ages 3, 7, 10, and 12. *Developmental Psychology, 40*(5), 852–867. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.40.5.852>
- Basten, M., Tiemeier, H., Althoff, R. R., van de Schoot, R., Jaddoe, V. W. V., Hofman, A., Hudziak, J. J., Verhulst, F. C., & van der Ende, J. (2015). The stability of problem behavior across the preschool years: An empirical

- approach in the general population. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 44(2), 393–404. <https://doi.org/10.1007/s10802-015-9993-y>
- Bastiaanssen, I. L. W., Delsing, M. J. M. H., Kroes, G., Engels, R. C. M. E., & Veerman, J. W. (2014). Group care worker interventions and child problem behavior in residential youth care: Course and bidirectional associations. *Children and Youth Services Review*, 39, 48–56. <https://doi.org/10.1016/j.chidyouth.2014.01.012>
- Bateman, A., & Fonagy, P. (2004). *Psychotherapy for borderline personality disorder: Mentalisation based treatment*. Oxford University Press.
- Bateman, A., & Fonagy, P. (2008). Comorbid antisocial and borderline personality disorders: mentalization-based treatment. *Journal of Clinical Psychology*, 64(2), 181–194. <https://doi.org/10.1002/jclp.20451>
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55(1), 83–96. <https://doi.org/10.2307/1129836>
- Belsky, J., & Barends, N. (2002). Personality and parenting. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting: Being and becoming a parent* (2nd ed.) (415–438). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Belvederi Murri, M., Ferrigno, G., Penati, S., Muzio, C., Piccinini, G., Innamorati, M., Ricci, F., Pompili, M., & Amore, M. (2016). Mentalization and depressive symptoms in a clinical sample of adolescents and young adults. *Child and Adolescent Mental Health*, 22(2), 69–76. <https://doi.org/10.1111/camh.12195>
- Bender, H. L., Allen, J. P., McElhaney, K. B., Antonishak, J., Moore, C. M., Kelly, H. O., & Davis, S. M. (2007). Use of harsh physical discipline and developmental outcomes in adolescence. *Development and Psychopathology*, 19, 227–242. <https://doi.org/10.1017/s0954579407070125>

- Benson, M. J., Buehler, C., & Gerard, J. M. (2008). Interparental hostility and early adolescent problem behavior. *The Journal of Early Adolescence*, 28(3), 428–454. <https://doi.org/10.1177/0272431608316602>
- Benzies, K. M., Harrison, M. J., & Magill-Evans, J. (2004). Parenting stress, marital quality, and child behavior problems at age 7 years. *Public Health Nursing*, 21(2), 111–121. <https://doi.org/10.1111/j.0737-1209.2004.021204.x>
- Berry, J. O., & Jones, W. H. (1995). The Parental Stress Scale: Initial psychometric evidence. *Journal of Social and Personal Relationships*, 12(3), 463–472. <https://doi.org/10.1177/0265407595123009>
- Berthelot, N., Lemieux, R., Garon-Bissonnette, J., Lacharite, C., & Muzik, M. (2019). The protective role of mentalizing: Reflective functioning as a mediator between child maltreatment, psychopathology and parental attitude in expecting parents. *Child Abuse & Neglect*, 95, 1-10. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.104065>
- Bianco, F., Levante, A., Petrocchi, S., Lecciso, F., & Castelli, I. (2021). Maternal psychological distress and children’s internalizing/externalizing problems during the COVID-19 pandemic: The moderating role played by hypermentalization. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(19). <https://doi.org/10.3390/ijerph181910450>
- Bion, W. R. (1962). *Learning from Experience*. Heinemann.
- Birdal-Altun, S., Luyten, P., Karabulut, V., Evren, C. ve Bongard, S. (2025). Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği Türkçe versiyonunun psikometrik özelliklerinin madde kullanımı nedeniyle denetimli serbestlik sürecinde olan erkekler ve sağlıklı kontrol gruplarında değerlendirilmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 36, 383-394. <https://doi.org/10.5080/u27424>

- Blakemore, S.-J. (2008). The social brain in adolescence. *Nature Reviews Neuroscience*, 9(4), 267–277. <https://doi.org/10.1038/nrn2353>
- Bodnar, A., & Rybakowski, J. K. (2017). Mentalization deficit in bipolar patients during an acute depressive and manic episode: association with cognitive functions. *International Journal of Bipolar Disorders*, 5(1), 1-9. <https://doi.org/10.1186/s40345-017-0107-3>
- Bor, W., Dean, A. J., Najman, J., & Hayatbakhsh, R. (2014). Are child and adolescent mental health problems increasing in the 21st century? A systematic review. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 48(7), 606–616. <https://doi.org/10.1177/0004867414533834>
- Borelli, J. L., Hong, K., Rasmussen, H. F., & Smiley, P. A. (2017). Reflective functioning, physiological reactivity, and overcontrol in mothers: Links with school-aged children’s reflective functioning. *Developmental Psychology*, 53(9), 1680–1693. <https://doi.org/10.1037/dev0000371>
- Bornstein, M. H., Cote, L. R., Haynes, O. M., Hahn, C.-S., & Park, Y. (2010). Parenting knowledge: Experiential and sociodemographic factors in European American mothers of young children. *Developmental Psychology*, 46(6), 1677–1693. <https://doi.org/10.1037/a0020677>
- Booth, A. T., Macdonald, J. A., & Youssef, G. J. (2018). Contextual stress and maternal sensitivity: A meta-analytic review of stress associations with the Maternal Behavior Q-Sort in observational studies. *Developmental Review*, 48, 145–177. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2018.02.002>
- Brathwaite, R., Magorokosho, N., Namuwonge, F., Tutlam, N., Neilands, T. B., McKay, M. M., & Ssewamala, F. M. (2023). Typology and correlates of parental stress among caregivers of children with DBDs in low-resourced communities in Uganda. *PLOS Global Public Health*, 3(8). <https://doi.org/10.1371/journal.pgph.0002306>

- Bressi, C., Fronza, S., Minacapelli, E., Nocito, E. P., Dipasquale, E., Magri, L., Lionetti, F., & Barone, L. (2016). Short-term psychodynamic psychotherapy with mentalization-based techniques in major depressive disorder patients: Relationship among alexithymia, reflective functioning, and outcome variables - A Pilot study. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 90(3), 299–313. <https://doi.org/10.1111/papt.12110>
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Harvard University Press.
- Brumariu, L. E. (2015). Parent–child attachment and emotion regulation. In G. Bosmans, & K. A. Kerns (Eds.). *Attachment in middle childhood: Theoretical advances and new directions in an emerging field* (425–442). Wiley Blackwell.
- Buurker, L. (2014). *Prediction of child problem behaviors in kindergarten: The moderating role of child's anger in the effects of maternal ignoring of misbehavior and maternal, overprotection on child problem behavior*. Unpublished master's thesis, Utrecht University.
- Camoirano, A. (2017). Mentalizing makes parenting work: A review about parental reflective Functioning and clinical interventions to improve it. *Frontiers in Psychology*, 8. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.00014>
- Campbell, S. B. (1995). Behavior problems in preschool children: A review of recent research. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 36(1), 113–149. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1995.tb01657.x>
- Campbell, S. B. (1997). Behavior problems in preschool children: Developmental and family issues. *Advances in Clinical Child Psychology*, 19, 1–26.

- Carapito, E., Ribeiro, M. T., Pereira, A. I., & Roberto, M. S. (2018). Parenting stress and preschoolers' socio-emotional adjustment: the mediating role of parenting styles in parent-child dyads. *Journal of Family Studies, 26*(4), 594–610. <https://doi.org/10.1080/13229400.2018.1442737>
- Carta, J. J., Lefever, J. B., Bigelow, K., Borkowski, J., & Warren, S. F. (2013). Randomized trial of a cellular phone-enhanced home visitation parenting intervention. *Pediatrics, 132*, 167-173. <https://doi.org/10.1542/peds.2013-1021q>
- Caspi, A., Houts, R. M., Belsky, D. W., Goldman-Mellor, S. J., Harrington, H., Israel, S., Meier, M. H., Ramrakha, S., Shalev, I., Poulton, R., & Moffitt, T. E. (2014). The p factor: One general psychopathology factor in the structure of psychiatric disorders? *Clinical Psychological Science, 2*(2), 119–137. <https://doi.org/10.1177/2167702613497473>
- Caspi, A., Houts, R. M., Fisher, H. L., Danese, A., & Moffitt, T. E. (2024). The general Factor of psychopathology (p): Choosing among competing models and interpreting p. *Clinical Psychological Science, 12*(1), 53-82. <https://doi.org/10.1177/21677026221147872>
- Caspi, A., & Moffitt, T. E. (2018). All for one and one for all: Mental disorders in one dimension. *American Journal of Psychiatry, 175*(9), 831–844. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.2018.17121383>
- Cassells, R. C., & Evans, G. W. (2017). Ethnic variation in poverty and parenting stress. In K. Deater-Deckard ve R. Panneton (Eds.), *Parental stress and early child development: Adaptive and maladaptive outcomes* (15–45). Springer International Publishing.
- Charpentier Mora, S., Bastianoni, C., Koren-Karie, N., Cavanna, D., Tironi, M., & Bizzi, F. (2022). Parental Mentalizing during Middle Childhood: How Is the Adoption of a Reflective Stance Associated with Child's

- Psychological Outcomes? *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(10), 6205.
<https://doi.org/10.3390/ijerph19106205>
- Chen, Z., & Liu, R. X. (2014). Comparing adolescent only children with those who have siblings on academic related outcomes and psychosocial adjustment. *Child Development Research*, 2014, 1–10.
<https://doi.org/10.1155/2014/578289>
- Cherry, K. E., Gerstein, E. D., & Ciciolla, L. (2019). Parenting stress and children's behavior: Transactional models during Early Head Start. *Journal of Family Psychology*, 33(8), 916–926.
<https://doi.org/10.1037/FAM0000574>
- Chevalier, V., Simard, V., & Achim, J. (2023). Meta-analyses of the associations of mentalization and proxy variables with anxiety and internalizing problems. *Journal of Anxiety Disorders*, 95.
<https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2023.102694>
- Chiang, S.-C., & Bai, S. (2023). Bidirectional associations between parenting stress and child psychopathology: The moderating role of maternal affection. *Development and Psychopathology*, 36(4), 1810–1820.
<https://doi.org/10.1017/s0954579423001177>
- Choi-Kain, L. W., M. D., M. Ed., & Gunderson, J. G., M. D. (2008). Mentalization: Ontogeny, assessment, and application in the treatment of borderline personality disorder. *American Journal of Psychiatry*, 165(9), 1127–1135. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.2008.07081360>
- Chun, H., & Mobley, M. (2010). Gender and grade-level comparisons in the structure of problem behaviors among adolescents. *Journal of Adolescence*, 33(1), 197–207.
<https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2009.03.010>

- Chung, G., Lanier, P., & Wong, P. Y. J. (2020). Mediating effects of parental stress on harsh parenting and parent-child relationship during coronavirus (COVID-19) pandemic in Singapore. *Journal of Family Violence, 37*(5), 801–812. <https://doi.org/10.1007/s10896-020-00200-1>
- Chung, G., Tilley, J. L., Netto, N., Chan, A., & Lanier, P. (2024). Parenting stress and its impact on parental and child functioning during the COVID-19 pandemic: A meta-analytical review. *International Journal of Stress Management, 31*(3), 238–251. <https://doi.org/10.1037/str0000329>
- Chung, K.-M., Ebesutani, C., Bang, H. M., Kim, J., Chorpita, B. F., Weisz, J. R., Suh, D., & Byun, H. (2012). Parenting stress and child behavior problems among clinic-referred youth: Cross-cultural differences across the US and Korea. *Child Psychiatry & Human Development, 44*(3), 460–468. <https://doi.org/10.1007/s10578-012-0340-z>
- Cicchetti, D., & Toth, S.L. (1991). A developmental perspective on internalizing and externalizing disorders. In D. Cicchetti & L. Toth (Eds.), *Internalizing and externalizing expressions of dysfunction* (1–19). Erlbaum.
- Clark, C. M., Dahlen, E. R., & Nicholson, B. C. (2015). The role of parenting in relational aggression and prosocial behavior among emerging adults. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma, 24*(2), 185–202. <https://doi.org/10.1080/10926771.2015.1002653>
- Clayborne, Z. M., Nilsen, W., Torvik, F. A., Gustavson, K., Bekkhus, M., Gilman, S. E., Khandaker, G. M., Fell, D. B., & Colman, I. (2021). Prenatal maternal stress, child internalizing and externalizing symptoms, and the moderating role of parenting: findings from the Norwegian mother, father, and child cohort study. *Psychological Medicine, 53*(6), 2437–2447. <https://doi.org/10.1017/s0033291721004311>

- Clauser, P., Ding, Y., Chen, E. C., Cho, S.-J., Wang, C., & Hwang, J. (2020). Parenting styles, parenting stress, and behavioral outcomes in children with autism. *School Psychology International*, 42(1), 33–56. <https://doi.org/10.1177/0143034320971675>
- Cohen, E., & Shulman, C. (2019). Mothers and toddlers exposed to political violence: Severity of exposure, emotional availability, parenting stress, and toddlers' behavior problems. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 12(1), 131–140. <https://doi.org/10.1007/s40653-017-0197-1>
- Cohen, S., & Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98(2), 310–357. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.98.2.310>
- Cohen, L., & Manion, L. (2000). *Research methods in education*. Routledge.
- Cohen, R., Yassin, N., & Gershby, N. (2022). Parenting in Israel amid COVID-19: The protective role of mentalization and emotion regulation. *Adversity and Resilience Science*, 3(4), 283–296. <https://doi.org/10.1007/s42844-022-00072-y>
- Conger, K. J., Rueter, M. A., & Conger, R. D. (2000). The role of economic pressure in the lives of parents and their adolescents: The Family Stress Model. In L. J. Crockett & R. K. Silbereisen (Eds.), *Negotiating adolescence in times of social change* (201–223). Cambridge University Press.
- Connell, A. M., & Goodman, S. H. (2002). The association between psychopathology in fathers versus mothers and children's internalizing and externalizing behavior problems: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 128(5), 746–773. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.128.5.746>
- Contreras, J. M., & Kerns, K. A. (2000). Emotion regulation processes: Explaining links between parent-child attachment and peer relationships.

In K. A. Kerns, J. M. Contreras & A. M. Neal-Barnett (Eds.), *Family and peers: Linking two social worlds* (1–25). Praeger.

Coohey, C. (2010). Gender differences in internalizing problems among sexually abused early adolescents. *Child Abuse & Neglect*, *34*(11), 856–862. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2010.05.001>

Cooke, D., Priddis, L., Luyten, P., Kendall, G., & Cavanagh, R. (2017). Paternal and maternal reflective functioning in the Western Australian Peel child health study. *Infant Mental Health Journal*, *38*(5), 561–574. <https://doi.org/10.1002/imhj.21664>

Coplan, R. J., Bowker, A., & Cooper, S. M. (2003). Parenting daily hassles, child temperament, and social adjustment in preschool. *Early Childhood Research Quarterly*, *18*(3), 376–395. [https://doi.org/10.1016/S0885-2006\(03\)00045-0](https://doi.org/10.1016/S0885-2006(03)00045-0)

Cosgrove, V. E., Rhee, S. H., Gelhorn, H. L., Boeldt, D., Corley, R. C., Ehringer, M. A., Young, S. E., & Hewitt, J. K. (2010). Structure and etiology of co-occurring internalizing and externalizing disorders in adolescents. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *39*(1), 109–123. <https://doi.org/10.1007/s10802-010-9444-8>

Costa-Cordella, S., Soto-Icaza, P., Borgeaud, K., Grasso-Cladera, A., & Malberg, N. T. (2023). Towards a comprehensive approach to mentalization-based treatment for children with autism: integrating attachment, neurosciences, and mentalizing. *Frontiers in Psychiatry*, *14*, 1-11. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2023.1259432>

Costello, E. J., Egger, H., & Angold, A. (2005). 10-Year research update review: The epidemiology of child and adolescent psychiatric disorders: I. Methods and public health burden. *Journal of the American Academy of*

Child & Adolescent Psychiatry, 44, 972–986.
<https://doi.org/10.1097/01.chi.0000172552.41596.6f>

Creasey, G. L., & Jarvis, P. A. (1994). Relationships between parenting stress and developmental functioning among 2-year-olds. *Infant Behavior and Development*, 17(4), 423–429. [https://doi.org/10.1016/0163-6383\(94\)90034-5](https://doi.org/10.1016/0163-6383(94)90034-5)

Crnic, K. A. (2024). Parenting stress and child behavior problems: Developmental psychopathology perspectives. *Development and Psychopathology*, 36(5), 2369–2375. <https://doi.org/10.1017/s0954579424001135>

Crnic, K. A., & Booth, C. L. (1991). Mothers' and fathers' perceptions of daily hassles of parenting across early childhood. *Journal of Marriage and the Family*, 53(4), 1042–1050. <https://doi.org/10.2307/353007>

Crnic, K. A., Gaze, C., & Hoffman, C. (2005). Cumulative parenting stress across the preschool period: Relations to maternal parenting and child behaviour at age 5. *Infant and Child Development*, 14, 117–132. <https://doi.org/10.1002/icd.384>

Crnic, K. A., & Greenberg, M. T. (1990). Minor parenting stresses with young children. *Child Development*, 61, 1628–1637. <https://doi.org/10.2307/1130770>

Crnic, K., & Low, C. (2002). Everyday stresses and parenting. In M. H. Bornstein (Ed.). *Handbook of parenting: Practical issues in parenting* içinde (243–267). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Crnic, K., & Ross, E. (2017). Parenting stress and parental efficacy. In K. Deater-Deckard & R. Panneton (Eds.). *Parental stress and early child development: Adaptive and maladaptive outcomes* (263–284). Springer International Publishing/Springer Nature.

- Crone, E. A., & Dahl, R. E. (2012). Understanding adolescence as a period of social–affective engagement and goal flexibility. *Nature Reviews Neuroscience*, *13*(9), 636–650. <https://doi.org/10.1038/nrn3313>
- Daulay N. (2021). The moderating effect of types of child's neurodevelopmental disorder on the relationship between Indonesian mothers' perception of child's maladaptive behaviour and maternal parenting stress. *International Journal of Developmental Disabilities*, *68*(5), 692-702. <https://doi.org/10.1080/20473869.2021.1880686>
- Davenport, B. R., Hegland, S., & Melby, J. N. (2008). Parent behaviors in free-play and problem-solving interactions in relation to problem behaviors in preschool boys. *Early Child Development and Care*, *178*(6), 589–607. <https://doi.org/10.1080/03004430600852064>
- Davis, M., Thomassin, K., Bilms, J., Suveg, C., Shaffer, A., & Beach, S. R. H. (2017). Preschoolers' genetic, physiological, and behavioral sensitivity factors moderate links between parenting stress and child internalizing, externalizing, and sleep problems. *Developmental Psychobiology*, *59*(4), 473–485. <https://doi.org/10.1002/dev.21510>
- De Maat, D. A., Jansen, P. W., Prinzie, P., Keizer, R., Franken, I. H. A., & Lucassen, N. (2021). Examining longitudinal relations between mothers' and fathers' parenting stress, parenting behaviors, and adolescents' behavior problems. *Journal of Child and Family Studies*, *30*(3), 771–783. <https://doi.org/10.1007/s10826-020-01885-0>
- De Palma, M., Rooney, R., Izett, E., Mancini, V., & Kane, R. (2023). The relationship between parental mental health, reflective functioning coparenting and social emotional development in 0-3 year old children. *Frontiers in Psychology*, *14*. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1054723>

- De Roo, M., Wong, G., Rempel, G. R., & Fraser, S. N. (2019). Advancing optimal development in children: Examining the construct validity of a Parent Reflective Functioning Questionnaire. *JMIR Pediatrics and Parenting*, 2(1). <https://doi.org/10.2196/11561>
- Deater-Deckard, K. (1998). Parenting stress and child adjustment: Some old hypotheses and new questions. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 5(3), 314–332. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2850.1998.tb00152.x>
- Deater-Deckard, K. (2004). *Parental stress*. Yale University Press.
- Deater-Deckard, K. (2005). Parenting stress and children's development: Introduction to the special issue. *Infant and Child Development*, 14(2), 111–115. <https://doi.org/10.1002/icd.383>
- Deater-Deckard, K., & Panneton, R. (2017). Unearthing the developmental and intergenerational dynamics of stress in parent and child functioning. In K. Deater-Deckard & R. Panneton (Eds.). *Parental stress and early child development: Adaptive and maladaptive outcomes* (1–11). Springer International Publishing/Springer Nature.
- Deater-Deckard, K., & Scarr, S. (1996). Parenting stress among dual-earner mothers and fathers: Are there gender differences? *Journal of Family Psychology*, 10(1), 45–59. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.10.1.45>
- Decety, J., & Jackson, P. (2004). The functional architecture of human empathy. *Behavioral and cognitive neuroscience reviews*, 3(2), 71-100. <https://doi.org/10.1177/1534582304267187>
- Dehghan Manshadi, Z., & Sarafraz, M. R. (2025). Relationship of maternal childhood maltreatment and children's emotional-behavioral problems: parental reflection functioning and social support's role. *BMC Psychology*, 13(1). <https://doi.org/10.1186/s40359-025-02627-x>

- Delvecchio, E., Sciandra, A., Finos, L., Mazzeschi, C., & Riso, D. D. (2015). The role of co-parenting alliance as a mediator between trait anxiety, family system maladjustment, and parenting stress in a sample of non-clinical Italian parents. *Frontiers in Psychology, 6*, 1-8. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.01177>
- Denissen, J. J. A., van Aken, M. A. G., & Dubas, J. S. (2009). It takes two to tango: How parents' and adolescents' personalities link to the quality of their mutual relationship. *Developmental Psychology, 45*(4), 928–941. <https://doi.org/10.1037/a0016230>
- Devine, R. T., & Hughes, C. (2016). Family Correlates of False Belief Understanding in Early Childhood: A Meta-Analysis. *Child Development, 89*(3), 971–987. <https://doi.org/10.1111/cdev.12682>
- Dey, B. K., Roy, K., & Reshmi, T. H. (2021). Parenting stress of mothers and behavior problems of children. *Journal of Jagannath University, 6*(2), 161–168.
- Diener, M. L., & Swedin, M. N. (2020). Parenting stress. In S. Hupp & J. D. Jewell, (Eds.). *The encyclopedia of child and adolescent development* (1–11). John Wiley & Sons, Inc
- Dijk, W. V., de Moor, M. H. M., Oosterman, M., Huizink, A. C., & Matvienko-Sikar, K. (2022). Longitudinal relations between parenting stress and child internalizing and externalizing behaviors: Testing within-person changes, bidirectionality and mediating mechanisms. *Frontiers in Behavioral Neuroscience, 16*. <https://doi.org/10.3389/fnbeh.2022.942363>
- Dodge, K. A., Coie, J. D., & Lynam, D. (2006). Aggression and antisocial behavior in youth. In N. Eisenberg, W. Damon, & R. M. Lerner (Eds.). *Handbook of child psychology: Social, emotional, and personality development* (719–788). John Wiley & Sons.

- Dollberg, D. G., & Hanetz-Gamliel, K. (2022). Mediation-moderation links between Mothers' ACEs, mothers' and children's psychopathology symptoms, and maternal mentalization during COVID-19. *Frontiers in Psychiatry, 13*. <https://doi.org/10.3389/fpsyt.2022.837423>
- Dollberg, D. G., Hanetz Gamliel, K., & Levy, S. (2021). Mediating and moderating links between coparenting, parental mentalization, parents' anxiety, and children's behavior problems. *Journal of Family Psychology, 35*(3), 324–334. <https://doi.org/10.1037/fam0000728>
- Dollberg, D. G., Harlev, Y., Malishkevitch, S., & Leitner, Y. (2022). Parental Reflective Functioning as a Moderator of the Link Between Prematurity and Parental Stress. *Frontiers in Psychiatry, 13*. <https://doi.org/10.3389/fpsyt.2022.804694>
- Donenberg, G., & Baker, B. L. (1993). The impact of young children with externalizing behaviors on their families. *Journal of Abnormal Child Psychology, 21*(2), 179–198. <https://doi.org/10.1007/bf00911315>
- Downey, D. B., & Condron, D. J. (2004). Playing well with others in kindergarten: The benefits of siblings at home. *Journal of Marriage and Family, 66*, 333–350. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2004.00024.x>
- Dubois-Comtois, K., St-Onge, J., St-Laurent, D., & Cyr, C. (2021). Paternal distress and child behavior problems in low-SES families: Quality of father–child interactions as mediators. *Journal of Family Psychology, 35*(6), 725–734. <https://doi.org/10.1037/fam0000830>
- Duval, J., Ensink, K., Normandin, L., Sharp, C., & Fonagy, P. (2018). Measuring reflective functioning in adolescents: Relations to personality disorders and psychological difficulties. *Adolescent Psychiatry, 8*(1), 5–20. <https://doi.org/10.2174/2210676608666180208161619>

- Dziobek, I., Fleck, S., Kalbe, E., Rogers, K., Hassenstab, J., Brand, M., Kessler, J., Woike, J. K., Wolf, O. T., & Convit, A. (2006). Introducing MASC: A Movie for the Assessment of Social Cognition. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, *36*(5), 623–636. <https://doi.org/10.1007/s10803-006-0107-0>
- Elam, K. K., Harold, G. T., Neiderhiser, J. M., Reiss, D., Shaw, D. S., Natsuaki, M. N., Gaysina, D., Barrett, D., & Leve, L. D. (2014). Adoptive parent hostility and children's peer behavior problems: Examining the role of genetically informed child attributes on adoptive parent behavior. *Developmental Psychology*, *50*(5), 1543–1552. <https://doi.org/10.1037/a0035470>
- Enav, Y., Erhard-Weiss, D., Kopelman, M., Samson, A. C., Mehta, S., Gross, J. J., & Hardan, A. Y. (2019). A non randomized mentalization intervention for parents of children with autism. *Autism Research*, *12*(7), 1077–1086. <https://doi.org/10.1002/aur.2108>
- Enders, C. K. (2003). Using the expectation maximization algorithm to estimate Coefficient Alpha for scales with item-level missing data. *Psychological Methods*, *8*(3), 322–337. <https://doi.org/10.1037/1082-989x.8.3.322>
- Erer, S. E. (2025). *Klinik altı otistik özellikler ve psikotik deneyimler ile zihin kuramı arasındaki ilişkide yürütücü işlevlerin rolünün incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Işık Üniversitesi.
- Erol, N. ve Simsek, Z. (1997). *Türkiye Ruh Sağlığı Profili: Çocuk ve gençlerde yeterlik alanları ile sorun davranışların dağılımı*. Türkiye Ruh Sağlığı Profili: Ön Rapor.
- Erol, N., Simsek, Z., Oner, O., & Munir, K. (2005). Behavioral and emotional problems among Turkish children at ages 2 to 3 years. *Journal of the*

American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 44(1), 80–87.
<https://doi.org/10.1097/01.chi.0000145234.18056.82>

Eyberg, S. M., Boggs, S. R., & Rodriguez, C. M. (1992). Relationships between maternal parenting stress and child disruptive behavior. *Child & Family Behavior Therapy*, 14(4), 1–9. https://doi.org/10.1300/J019v14n04_01

Fang, Y., Luo, J., Boele, M., Windhorst, D., van Grieken, A., & Raat, H. (2022). Parent, child, and situational factors associated with parenting stress: a systematic review. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 33(6), 1687–1705. <https://doi.org/10.1007/s00787-022-02027-1>

Farrell, N. A., Jones, T., Keisling, B. L., Rhoads, S., Day, S., & Graff, J. C. (2025). Three-year-old development: The relationship of child health and parenting stress to neurocognition. *Journal of Pediatric Nursing*, 80, 151–159. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2024.12.005>

Fatkuriyah, L., & Madyaning Nastiti, E. (2022). Factors related to parenting stress among mothers with preschool aged children. *Jurnal Kesehatan Dr. Soebandi*, 10(1), 7–16. <https://doi.org/10.36858/jkds.v10i1.364>

Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS* (3rd ed.). Sage.

Fiore, S., Mabbe, E., Luyten, P., Vliegen, N., & Soenens, B. (2024). The role of parental reflective functioning in associations between daily autonomy-relevant parenting, parenting stress, and early and middle adolescents' day-to-day difficulties. *Journal of Youth and Adolescence*, 54(5), 1140–1162. <https://doi.org/10.1007/s10964-024-02117-0>

Fischer-Kern, M., & Tmej, A. (2019). Mentalization and depression: Theoretical concepts, treatment approaches and empirical studies—An overview. *Zeitschrift für Psychosomatische Medizin und Psychotherapie*, 65, 162–177. <https://doi.org/10.13109/zptm.2019.65.2.162>

- Fisher, R. (1998). Thinking about thinking: Developing metacognition in children. *Early Child Development and Care, 141*(1), 1–15. <https://doi.org/10.1080/0300443981410101>
- Flannery, A. J., Awada, S. R., & Shelleby, E. C. (2021). Influences of maternal parenting stress on child behavior problems: Examining harsh and positive parenting as mediators. *Journal of Family Issues, 44*(5), 1215–1236. <https://doi.org/10.1177/0192513x211056207>
- Flavell, J. H. (1979). Metacognition and cognitive monitoring: A new area of cognitive-developmental inquiry. *American Psychologist, 34*(10), 906–911. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.34.10.906>
- Fleur, D., Bredeweg, B., & Van Den Bos, W. (2021). Metacognition: ideas and insights from neuro- and educational sciences. *NPJ Science of Learning, 6*, 1-11. <https://doi.org/10.1038/s41539-021-00089-5>
- Flykt, M., Haarala, H., Pyhältö, K., Minkkinen, J., & Kalland, M. (2025). Validation of the Parental Reflective Functioning Questionnaire in Finnish mothers and fathers of toddlers. *Infant Mental Health Journal: Infancy and Early Childhood, 46*(5), 564-576. <https://doi.org/10.1002/imhj.70006>
- Fonagy, P. (1989). On tolerating mental states: Theory of mind in borderline patients. *Bulletin of the Anna Freud Centre, 12*(2), 91-115.
- Fonagy, P. (1991). Thinking about thinking: Some clinical and theoretical considerations in the treatment of a borderline patient. *International Journal of Psychoanalysis, 72*, 639-656.
- Fonagy, P., & Target, M. (1996). Playing with reality: I. Theory of mind and the normal development of psychic reality. *The International Journal of Psychoanalysis, 77*(2), 217–233.

- Fonagy, P., & Target, M. (1997). Attachment and reflective function: Their role in self-organization. *Development and Psychopathology*, 9(4), 679–700. <https://doi.org/10.1017/S0954579497001399>
- Fonagy, P., Target, M., & Gergely, G. (2000). Attachment and borderline personality disorder: A theory and some evidence. *Psychiatric Clinics of North America*, 23, 103–122. [https://doi.org/10.1016/s0193-953x\(05\)70146-5](https://doi.org/10.1016/s0193-953x(05)70146-5)
- Fonagy, P., Gergely, G., Jurist, E. L., & Target, M. (2002). *Affect regulation, mentalization, and the development of the self*. Other Press, New York.
- Fonagy, P., & Target, M. (2002). Early intervention and the development of self-regulation. *Psychoanalytic Inquiry*, 22(3), 307–335. <https://doi.org/10.1080/07351692209348990>
- Fonagy, P., & Target, M. (2007b). The rooting of the mind in the body: New links between attachment theory and psychoanalytic thought. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 55(2), 411–456. <https://doi.org/10.1177/00030651070550020501>
- Fonagy, P., & Luyten, P. (2009). A developmental, mentalization-based approach to the understanding and treatment of borderline personality disorder. *Development and Psychopathology*, 21(4), 1355-1381. <https://doi.org/10.1017/s0954579409990198>
- Fonagy, P., Luyten, P., Bateman, A., Gergely, G., Strathearn, L., Target, M., & Allison, E. (2010). Attachment and personality pathology. In J. F. Clarkin, P. Fonagy, & G. O. Gabbard (Eds.). *Psychodynamic psychotherapy for personality disorders: A clinical handbook* (37–89). American Psychiatric Publishing.
- Fonagy, P., & Allison, E. (2012). What is mentalization? The concept and its foundations in developmental research. In N. Midgley & I. Vrouva (Eds.).

Minding the child: Mentalization-based interventions with children, young people and their families (11–34). Routledge/Taylor & Francis Group.

Fonagy, P., & Allison, E. (2016). Psychic reality and the nature of consciousness. *The International Journal of Psychoanalysis*, 97(1), 5–24. <https://doi.org/10.1111/1745-8315.12403>

Fonagy, P., Luyten, P., Moulton-Perkins, A., Lee, Y.-W., Warren, F., Howard, S., Ghinai, R., Fearon, P., & Lowyck, B. (2016). Development and validation of a self-report measure of mentalizing: The Reflective Functioning Questionnaire. *PLOS ONE*, 11(7), 1-28. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0158678>

Fonseca, A., Moreira, H., & Canavarro, M. C. (2020). Uncovering the links between parenting stress and parenting styles: The role of psychological flexibility within parenting and global psychological flexibility. *Journal of Contextual Behavioral Science*, 18, 59–67. <https://doi.org/10.1016/j.jcbs.2020.08.004>

Fossati, A., Borroni, S., Dziobek, I., Fonagy, P., & Somma, A. (2018). Thinking about assessment: Further evidence of the validity of the Movie for the Assessment of Social Cognition as a measure of mentalistic abilities. *Psychoanalytic Psychology*, 35(1), 127–141. <https://doi.org/10.1037/pap0000130>

Freeman, C. (2016). What is mentalizing? An overview. *British Journal of Psychotherapy*, 32(2), 189–201. <https://doi.org/10.1111/bjp.12220>

Frigoletto, O. A., Byrd, A. L., Vine, V., Vanwoerden, S., Zalewski, M., & Stepp, S. D. (2022). Internalizing and externalizing problems among at-risk preschoolers: The mediating role of maternal invalidation. *Child Psychiatry & Human Development*, 55(3), 841–850. <https://doi.org/10.1007/s10578-022-01431-7>

- Frith, U., & Frith, C. D. (2003). Development and neurophysiology of mentalizing. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, *358*, 459–473. <https://doi.org/10.1098/rstb.2002.1218>
- Fry, C. M., Telzer, E. H., & Rogers, C. R. (2021). Siblings as buffers: Social problems and internalizing and externalizing behaviors across early adolescence. *Journal of Family Psychology*, *35*(7), 939–949. <https://doi.org/10.1037/fam0000876>
- Fu, Z.-W., Li, Y.-J., Yu, R., Guo, R.-Q., Gao, L.-X., & Zhao, S.-X. (2025). Relationship between parenting stress and behavioral and emotional problems in preschool children: A mediation effect analysis. *World Journal of Psychiatry*, *15*(1). <https://doi.org/10.5498/wjp.v15.i1.100068>
- Fuchs, N. F., & Taubner, S. (2019). Exploring the interplay of attachment style and attachment-related mood on short-term change in mentalization: A pilot study. *Personality and Individual Differences*, *144*, 94–99. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.02.037>
- Fuentes-Balderrama, J., Cruz del Castillo, C., García, A. O., Díaz Loving, R., Plaza, B. T., & Parra Cardona, J. R. (2020). The effects of parenting styles on internalizing and externalizing behaviors: A Mexican preadolescents study. *International Journal of Psychological Research*, *13*(1), 9–18. <https://doi.org/10.21500/20112084.4478>
- Furniss, T., Beyer, T., & Guggenmos, J. (2006). Prevalence of behavioural and emotional problems among six-years-old preschool children. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, *41*(5), 394–399. <https://doi.org/10.1007/s00127-006-0045-3>
- Gambin, M., Gambin, T., & Sharp, C. (2015). Social cognition, psychopathological symptoms, and family functioning in a sample of inpatient adolescents using variable-centered and person-centered

- approaches. *Journal of Adolescence*, 45, 31–43.
<https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2015.08.010>
- Gardner, F., Shaw, D. S., Dishion, T. J., Burton, J., & Supplee, L. (2007). Randomized prevention trial for early conduct problems: Effects on proactive parenting and links to toddler disruptive behavior. *Journal of Family Psychology*, 21(3), 398–406. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.21.3.398>
- Geng, Y., Chang, G., Li, L., Zhang, R., Sun, Q., & Huang, J. (2016). Machiavellianism in Chinese adolescents: Links to internalizing and externalizing problems. *Personality and Individual Differences*, 89, 19–23. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.09.037>
- George, D., & Mallery, P. (2019). *IBM SPSS Statistics 26 Step by Step: A Simple Guide and Reference*. Routledge.
- Gershly, N., & Gray, S. A. O. (2018). Parental emotion regulation and mentalization in families of children with ADHD. *Journal of Attention Disorders*, 24(14), 2084–2099. <https://doi.org/10.1177/1087054718762486>
- Ghanbari, S., Goudarzi, Z., Ebrahimi, F., Sabzalizadeh, F., Erfanian Delavar, D., & Javaherian, N. (2023). Temperament and emotional and behavioral problems in children: The moderating role of maternal reflective functioning. *Journal of Infant, Child and Adolescent Psychotherapy*, 22(2), 138–153. <https://doi.org/10.1080/15289168.2023.2193132>
- Goldstein, L. H., Harvey, E. A., & Friedman-Weieneth, J. L. (2006). Examining subtypes of behavior problems among 3-year-old children, part III: Investigating differences in parenting practices and parenting stress. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 35(1), 125–136. <https://doi.org/10.1007/s10802-006-9047-6>

- Gomez-Ortiz, O., Rubio, A., Roldan-Barrios, A., Ridao, P., & Lopez-Verdugo, e I. (2022). Parental stress and life satisfaction: A comparative study of social services users and nonusers from a gender perspective. *Journal of Community Psychology*, 51(1), 345-360. <https://doi.org/10.1002/jcop.22907>
- Graves, S. L., Jr., Blake, J., & Kim, E. S. (2012). Differences in parent and teacher ratings of preschool problem behavior in a national sample. *Journal of Early Intervention*, 34(3), 151–165. <https://doi.org/10.1177/1053815112461833>
- Grinde, B., & Tambs, K. (2016). Effect of household size on mental problems in children: results from the Norwegian Mother and Child Cohort study. *BMC Psychology*, 4(1). <https://doi.org/10.1186/s40359-016-0136-1>
- Guterman, O., & Neuman, A. (2020). Parental attachment and internalizing and externalizing problems of Israeli school-goers and homeschoolers. *School Psychology*, 35(1), 41-50. <https://doi.org/10.1037/spq0000342>
- Guzick, A. G., Cooke, D. L., McNamara, J. P. H., Reid, A. M., Graziano, P. A., Lewin, A. B., Murphy, T. K., Goodman, W. K., Storch, E. A., & Geffken, G. R. (2019). Parents' perceptions of internalizing and externalizing features in childhood OCD. *Child Psychiatry & Human Development*, 50(4), 692–701. <https://doi.org/10.1007/s10578-019-00873-w>
- Halfon S., Bulut P. (2019). Mentalization and the growth of symbolic play and affect regulation in psychodynamic therapy for children with behavioural problems. *Psychotherapy Research*, 29, 666–678. <https://doi.org/10.1080/10503307.2017.1393577>
- Halfon, S. ve Coşkun, A. (2021). Zihinselleştirmenin kültürel özellikleri ve psikolojik belirtiler ile ilişkisi üzerine bir derleme. *Nesne*, 9(22), 904-924.

- Halme, N., Tarkka, M.-T., Nummi, T., & Astedt-Kurki, P. (2006). The effect of parenting stress on fathers' availability and engagement. *Child Care in Practice, 12*(1), 13–26. <https://doi.org/10.1080/13575270500526220>
- Hanetz-Gamliel, K., & Dollberg, D. G. (2025). From childhood adversity to psychological distress: The mediating role of difficulties in emotion regulation and the moderating role of acute stress and mentalising skills. *Stress and Health, 41*(2). <https://doi.org/10.1002/smi.70025>
- Hankin, B. L., Snyder, H. R., Gulley, L. D., Schweizer, T. H., Bijttebier, P., Nelis, S., Toh, G., & Vasey, M. W. (2016). Understanding comorbidity among internalizing problems: Integrating latent structural models of psychopathology and risk mechanisms. *Development and Psychopathology, 28*, 987–1012. <https://doi.org/10.1017/s0954579416000663>
- Hannigan, L. J., Walaker, N., Waszczuk, M. A., McAdams, T. A., & Eley, T. C. (2016). Aetiological influences on stability and change in emotional and behavioural problems across development: A systematic review. *Psychopathology Review, 4*(1), 52–108. <https://doi.org/10.5127/pr.038315>
- Hatoum, A. S., Rhee, S. H., Corley, R. P., Hewitt, J. K., & Friedman, N. P. (2018). Etiology of stability and growth of internalizing and externalizing behavior problems across childhood and adolescence. *Behavior Genetics, 48*(4), 298–314. <https://doi.org/10.1007/s10519-018-9900-8>
- Hattangadi, N., Cost, K. T., Birken, C. S., Borkhoff, C. M., Maguire, J. L., Szatmari, P., & Charach, A. (2020). Parenting stress during infancy is a risk factor for mental health problems in 3-year-old children. *BMC Public Health, 20*(1). <https://doi.org/10.1186/s12889-020-09861-5>
- Hayes, A. F. (2013). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach*. The Guilford Press.

- Hentges, R. F., Graham, S. A., Plamondon, A., Tough, S., & Madigan, S. (2019). A developmental cascade from prenatal stress to child internalizing and externalizing problems. *Journal of Pediatric Psychology, 44*(9), 1057–1067. <https://doi.org/10.1093/jpepsy/jsz044>
- Hildingsson, I., & Thomas, J. (2013). Parental stress in mothers and fathers one year after birth. *Journal of Reproductive and Infant Psychology, 32*(1), 41–56. <https://doi.org/10.1080/02646838.2013.840882>
- Hill, J., Fonagy, P., Osel, T., Dziobek, I., & Sharp, C. (2023). The social domains organization of mentalizing processes in adolescents: a contribution to the conceptualization of personality function and dysfunction in young people. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 64*(10), 1470–1479. <https://doi.org/10.1111/jcpp.13838>
- Hoff, E. (2003b). The specificity of environmental influence: Socioeconomic status affects early vocabulary development via maternal speech. *Child Development, 74*, 1368–1378. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00612>
- Hoff-Ginsberg, E. (1991). Mother–child conversation in different social classes and communicative settings. *Child Development, 62*, 782–796. <https://doi.org/10.2307/1131177>
- Hoff-Ginsberg, E. (1998). The relation of birth order and socioeconomic status to children’s language experience and language development. *Applied Psycholinguistics, 19*, 603–629. <https://doi.org/10.1017/S0142716400010389>
- Hong, X., & Liu, Q. (2021). Parenting stress, social support and parenting self-efficacy in Chinese families : does the number of children matter? *Early Child Development and Care, 191*(14), 2269–2280. <https://doi.org/10.1080/03004430.2019.1702036>

- Hosokawa, R., & Katura, T. (2025). Association among parents' stress recovery experiences, parenting practices, and children's behavioral problems: a cross-sectional study. *BMC Psychology*, *13*(1). <https://doi.org/10.1186/s40359-025-02453-1>
- Hruschak, J. L., Palopoli, A. C., Thomason, M. E., & Trentacosta, C. J. (2022). Maternal-fetal attachment, parenting stress during infancy, and child outcomes at age 3 years. *Infant Mental Health Journal*, *43*(5), 681-694. <https://doi.org/10.1002/imhj.22004>
- Huang, J., Yu, D., Tang, X., Xu, Y., Zhong, X., & Lai, X. (2025). Unraveling the longitudinal relationships among parenting stress, preschoolers' problem behavior, and risk of learning disorder. *Behavioral Sciences*, *15*(6), 785. <https://doi.org/10.3390/bs15060785>
- Huang, Y.-L., Chen, T.-T., Dziobek, I., & Tseng, H.-H. (2023). Mentalizing in a movie for the assessment of social cognition (MASC): the validation in a Taiwanese sample. *BMC Psychology*, *11*(1). <https://doi.org/10.1186/s40359-023-01321-0>
- Hughes, H. M., & Huth-Bocks, A. C. (2007). Variations in parenting stress in African-American battered women: Implications for children's adjustment and family intervention. *European Psychologist*, *12*(1), 62–71. <https://doi.org/10.1027/1016-9040.12.1.62>
- Ibanez, A., & Manes, F. (2012). Contextual social cognition and the behavioral variant of frontotemporal dementia. *Neurology*, *78*(17), 1354–1362. <https://doi.org/10.1212/wnl.0b013e3182518375>
- Ickes, W. J. (1997). *Empathic accuracy*. The Guilford Press.
- Illingworth, G., MacLean, M., & Wiggs, L. (2015). Maternal mind-mindedness: stability over time and consistency across relationships. *European Journal*

of *Developmental Psychology*, 13(4), 488–503.
<https://doi.org/10.1080/17405629.2015.1115342>

Ismair, S., Dinzinger, A., Markova, G., Schropp, J., Brisch, K. H., Sperl, W., & Priewasser, B. (2025). One and one makes three—mothers' and fathers' attachment, mentalizing and parenting sensitivity. *Frontiers in Psychology*, 16. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1582698>

Iwamoto, B. K., Neece, C. L., Nair, A., Rockwood, N. J., Fenning, R. M., Krantz, M. L., & Van Dyk, T. R. (2023). Exploring bidirectional relationships: Child sleep duration, child behavior problems, and parenting stress in families of children with autism spectrum disorder. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 106, 1-12.
<https://doi.org/10.1016/j.rasd.2023.102197>

Jain, A., Singh, S., Jain, A., & Choudhary, A. (2023). A Study on comparison of psychosocial and psychosomatic problems of a single-child versus a child with sibling(s). *International Journal of Medicine and Health Development*, 28(4), 337. https://doi.org/10.4103/ijmh.ijmh_23_23

Jang, M., Brown, R., & Park, M. (2021). Mediating effect of the parent-child relationship on the association between parenting stress and children's eating behaviors. *BMC Public Health*, 21(1).
<https://doi.org/10.1186/s12889-021-12052-5>

Janczak, M. (2021). *What's on your mind? A guide for mentalization assessment in adults*. Wydawnictwo Rys.

Jarvers, I., Ecker, A., Schleicher, D., Brunner, R., & Kandsperger, S. (2023). Impact of preschool attendance, parental stress, and parental mental health on internalizing and externalizing problems during COVID-19 lockdown measures in preschool children. *PLOS ONE*, 18(2).
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0281627>

- Jiang, S., Wang, S., & Wan, X. (2022). Metacognition and mentalizing are associated with distinct neural representations of decision uncertainty. *PLoS Biology*, *20*(5), 1-25. <https://doi.org/10.1371/journal.pbio.3001301>
- Jones, J. H., Call, T. A., Wolford, S. N., & McWey, L. M. (2021). Parental stress and child outcomes: The mediating role of family conflict. *Journal of Child and Family Studies*, *30*(3), 746–756. <https://doi.org/10.1007/s10826-021-01904-8>
- Jurist, E. L., Slade, A., & Bergner, S. (2008). *Mind to mind: Infant research, neuroscience, and psychoanalysis*. NY: Other Press.
- Jurist, E., & Sosa, M. P. (2019). Commentary on mentalization and culture. *Clinical Psychology: Science and Practice*, *26*(4). <https://doi.org/10.1111/cpsp.12302>
- Kamza, A., Luyten, P., & Piotrowski, K. (2024). Psychometric evaluation of the Parental Reflective Functioning Questionnaire in Polish mothers. *PLOS ONE*, *19*(4). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0299427>
- Karasar, N. (2022). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler* (36. baskı). Nobel Yayıncılık.
- Karimzadeh, M., Rostami, M., Teymouri, R., Moazzen, Z., & Tahmasebi, S. (2017). The association between parental mental health and behavioral disorders in pre-school children. *Electronic Physician*, *9*(6), 4497-4502. <https://doi.org/10.19082/4497>
- Karreman, A., de Haas, S., van Tuijl, C., van Aken, M. A. G., & Dekovic, M. (2010). Relations among temperament, parenting and problem behavior in young children. *Infant Behavior and Development*, *33*(1), 39–49. <https://doi.org/10.1016/j.infbeh.2009.10.008>

- Katznelson, H. (2014). Reflective functioning: A review. *Clinical Psychology Review, 34*(2), 107–117. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2013.12.003>
- Kawabata, Y., Alink, L. R. A., Tseng, W.-L., van IJzendoorn, M. H., & Crick, N. R. (2011). Maternal and paternal parenting styles associated with relational aggression in children and adolescents: A conceptual analysis and meta-analytic review. *Developmental Review, 31*, 240–278. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2011.08.001>
- Keenan, K., & Wakschlag, L. S. (2002). Can a valid diagnosis of disruptive behavior disorder be made in preschool children? *The American Journal of Psychiatry, 159*(3), 351–358. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.159.3.351>
- Keleynikov, M., Lassri, D., Cohen, N., & Benatov, J. (2024). The role of parental mentalizing on the link between parental depression and child emotion regulation. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice, 98*(2), 416–430. <https://doi.org/10.1111/papt.12563>
- Kennedy, S. J., Rapee, R. M., & Edwards, S. L. (2009). A Selective intervention program for inhibited preschool-aged children of parents with an anxiety disorder: Effects on current anxiety disorders and temperament. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 48*(6), 602–609. <https://doi.org/10.1097/chi.0b013e31819f6fa9>
- Keyser, D., Ahn, H., & Unick, J. (2017). Predictors of behavioral problems in young children 3 to 9 years old: The role of maternal and child factors. *Children and Youth Services Review, 82*, 149–155. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2017.09.018>
- Khaleque, A. (2013). Perceived parental warmth, and children's psychological adjustment, and personality dispositions: A meta-analysis. *Journal of Child and Family Studies, 22*(2), 297–306. <https://doi.org/10.1007/s10826-012-9579-z>

- Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2002). Perceived parental acceptance-rejection and psychological adjustment: A meta-analysis of cross-cultural and intracultural studies. *Journal of Marriage and Family*, *64*(1), 54–64. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2002.00054.x>
- Khan, B., & Avan, B. I. (2020). Behavioral problems in preadolescence: Does gender matter? *PsyCh Journal*, *9*(5), 583–596. <https://doi.org/10.1002/pchj.347>
- Khoshroo, S., & Seyed Mousavi, P. S. (2021). Parental reflective functioning as a moderator for the relationship between maternal depression and child internalizing and externalizing problems. *Child Psychiatry & Human Development*, *53*(6), 1319–1329. <https://doi.org/10.1007/s10578-021-01214-6>
- Kim, J.-S., Kang, J., & Lee, H. (2022). The association between mothers' smartphone dependency and preschoolers' problem behavior and emotional intelligence. *Healthcare*, *10*(2), 185. <https://doi.org/10.3390/healthcare10020185>
- Kim, S.-Y., & Park, H.-Y. (2007). Mothers' parenting stress, parenting behaviors, and their children's social competence by their children's emotionality and their husbands' support on parenting. *Journal of the Korean Home Economics Association*, *45*(8).
- Kjellstrand, J. M., & Eddy, J. M. (2011). Parental incarceration during childhood, family context, and youth problem behavior across adolescence. *Journal of Offender Rehabilitation*, *50*(1), 18–36. <https://doi.org/10.1080/10509674.2011.536720>
- Klaver, J. M., Palo, A. D., & DiLalla, L. F. (2014). Inaccuracy of perceived competence ratings is associated with problem behaviors in 5-year-old

children. *The Journal of Genetic Psychology*, 175(5), 363–381.
<https://doi.org/10.1080/00221325.2014.932269>

Klein, M., Isaac, R., & Riviere, J. (1946). *Development of the ego and the object world*. Routledge.

Kofler, M. J., McCart, M. R., Zajac, K., Ruggiero, K. J., Saunders, B. E., & Kilpatrick, D. G. (2011). Depression and delinquency covariation in an accelerated longitudinal sample of adolescents. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 79(4), 458–469. <https://doi.org/10.1037/a0024108>

Kopp, C. B. (1982). Antecedents of self-regulation: A developmental perspective. *Developmental Psychology*, 18(2), 199–214.
<https://doi.org/10.1037/0012-1649.18.2.199>

Kopp, M., Lindauer, M., & Garthus-Niegel, S. (2024). Association between maternal employment and the child's mental health: a systematic review with meta-analysis. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 33(3), 3025–3042. <https://doi.org/10.1007/s00787-023-02164-1>

Koren Swisa, R., Hanetz-Gamliel, K., & Dollberg, D. G. (2023). Mothers' and fathers' mentalization as moderators of the association between marital conflict and children's internalizing and externalizing behaviors. *Family Relations*, 73(2), 703–719. <https://doi.org/10.1111/fare.12926>

Krieg, D. B. (2007). Does motherhood get easier the second-time around? Examining parenting stress and marital quality among mothers having their first or second child. *Parenting*, 7(2), 149–175.
<https://doi.org/10.1080/15295190701306912>

Krumpal, I. (2011). Determinants of social desirability bias in sensitive surveys: a literature review. *Quality & Quantity*, 47(4), 2025–2047.
<https://doi.org/10.1007/s11135-011-9640-9>

- Kuipers, G. S., van Loenhout, Z., van der Ark, L. A., & Bekker, M. H. J. (2016). Attachment insecurity, mentalization and their relation to symptoms in eating disorder patients. *Attachment & Human Development, 18*(3), 250–272. <https://doi.org/10.1080/14616734.2015.1136660>
- Kuipers, G. S., van Loenhout, Z., van der Ark, L. A., & Bekker, M. H. J. (2017). Is reduction of symptoms in eating disorder patients after 1 year of treatment related to attachment security and mentalization? *Eating Disorders, 26*(3), 263–269. <https://doi.org/10.1080/10640266.2017.1384916>
- Kwon, J. Y. (2007). The relationship between parenting stress, parental intelligence and child behavior problems in a study of Korean preschool mothers. *Early Child Development and Care, 177*(5), 449–460. <https://doi.org/10.1080/03004430600852916>
- Lackey, N. R., & Wingate, A. L. (1986). The pilot study: One key to research success. *Kans Nurse, 61*, 6. <https://doi.org/10.4135/9781452204840.n15>
- Lansford, J. E., Woodlief, D., Malone, P. S., Oburu, P., Pastorelli, C., Skinner, A. T., Sorbring, E., Tapanya, S., Tirado, L. M. U., Zelli, A., Al-Hassan, S. M., Alampay, L. P., Bacchini, D., Bombi, A. S., Bornstein, M. H., Chang, L., Deater-Deckard, K., Di Giunta, L., & Dodge, K. A. (2014). A longitudinal examination of mothers' and fathers' social information processing biases and harsh discipline in nine countries. *Development and Psychopathology, 26*(3), 561–573. <https://doi.org/10.1017/S0954579414000236>
- Lapolice-Therault, R., Bernier, A., & Deneault, A. A. (2025). Maternal and paternal parenting stress: Direct and interactive associations with child externalizing and internalizing behavior problems. *Early Childhood Research Quarterly, 71*, 114–122. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2024.12.006>

- Latendresse, S. J., Henry, D. B., Aggen, S. H., Byck, G. R., Ashbeck, A. W., Bolland, J. M., Sun, C., Riley, B. P., Mustanski, B., & Dick, D. M. (2015). Dimensionality and genetic correlates of problem behavior in low-income African American adolescents. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, *46*(6), 824–839. <https://doi.org/10.1080/15374416.2015.1070353>
- Lee, E. J., & Bukowski, W. M. (2012). Co-development of internalizing and externalizing problem behaviors: Causal direction and common vulnerability. *Journal of Adolescence*, *35*(3), 713–729. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2011.10.008>
- Lee, S. J., Pace, G. T., Lee, J. Y., & Knauer, H. (2018). The association of fathers' parental warmth and parenting stress to child behavior problems. *Children and Youth Services Review*, *91*, 1–10. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.05.020>
- Leigh, B., & Milgrom, J. (2008). Risk factors for antenatal depression, postnatal depression and parenting stress. *BMC Psychiatry*, *8*(1). <https://doi.org/10.1186/1471-244x-8-24>
- Lieberman, M. D. (2007). Social cognitive neuroscience: A review of core processes. *Annual Review of Psychology*, *58*(1), 259–289. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.58.110405.085654>
- Lindblom, J., Pajulo, M., Nolvi, S., Tervahartiala, K., Karlsson, H., Karlsson, L., & Korja, R. (2022). Early pathways of maternal mentalization: Associations with child development in the FinnBrain birth cohort study. *Frontiers in Psychology*, *13*. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.855190>
- Linville, D., Chronister, K., Dishion, T., Todahl, J., Miller, J., Shaw, D., Gardner, F., & Wilson, M. (2010). A longitudinal analysis of parenting practices, couple satisfaction, and child behavior problems. *Journal of Marital and*

Family Therapy, 36(2), 244–255. <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.2009.00168.x>

Liu, C., Munakata, T., & Onuoha, F. N. (2005). Mental health condition of the only-child: a study of urban and rural high school students in China. *Adolescence*, 40(160), 831-845.

Liu, J. (2004). Childhood externalizing behavior: Theory and implications. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 17(3), 93–103. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6171.2004.tb00003.x>

Liu, L., & Wang, M. (2015). Parenting stress and children's problem behavior in China: The mediating role of parental psychological aggression. *Journal of Family Psychology*, 29(1), 20–28. <https://doi.org/10.1037/fam0000047>

Liu, L., Liu, W., & Ren, S. (2024). Bidirectional associations between parenting stress and coparenting: A longitudinal actor-partner interdependence analysis. *Family Process*, 1-16. <https://doi.org/10.1111/famp.13069>

Lo, R. F., & Mar, R. A. (2022). Having siblings is associated with better mentalizing abilities in adults. *Cognitive Development*, 63, 1-12. <https://doi.org/10.1016/j.cogdev.2022.101193>

Lohaus, A., Chodura, S., Möller, C., Symanzik, T., Ehrenberg, D., Job, A.-K., Reindl, V., Konrad, K., & Heinrichs, N. (2017). Children's mental health problems and their relation to parental stress in foster mothers and fathers. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 11(1). <https://doi.org/10.1186/s13034-017-0180-5>

Longobardi, E., Morelli, M., Brunetti, M., Sette, S., Spataro, P., & Laghi, F. (2025). Parents' reflective functioning and stress: The associations with preschoolers' social understanding. *Infant Mental Health Journal: Infancy and Early Childhood*, 46(3), 260–267. <https://doi.org/10.1002/imhj.22164>

- Lovett, E. W. (2020). *Couples' relationship qualities and child behavior problems*. Unpublished doctoral dissertation, Louisiana State University.
- Luebke, A. M., Bump, K. A., Fussner, L. M., & Rulon, K. J. (2013). Perceived maternal and paternal psychological control: Relations to adolescent anxiety through deficits in emotion regulation. *Child Psychiatry & Human Development, 45*(5), 565–576. <https://doi.org/10.1007/s10578-013-0425-3>
- Luyten, P., & Fonagy, P. (2015). The neurobiology of mentalizing. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment, 6*(4), 366–379. <https://doi.org/10.1037/per0000117>
- Luyten, P., van Houdenhove, B., Lemma, A., Target, M., & Fonagy, P. (2012). A mentalization-based approach to the understanding and treatment of functional somatic disorders. *Psychoanalytic Psychotherapy, 26*(2), 121–140. <https://doi.org/10.1080/02668734.2012.678061>
- Luyten, P., & Fonagy, P. (2016). An integrative, attachment-based approach to the management and treatment of patients with persistent somatic complaints. In J. Hunter & R. Maunder (Eds.). *Improving patient treatment with attachment theory: A guide for primary care practitioners and specialists* (127–144). Springer.
- Luyten, P., Nijssens, L., Fonagy, P., & Mayes, L. C. (2017a). Parental reflective functioning: theory, research, and clinical applications. *The Psychoanalytic Study of the Child, 70*(1), 174–199. <https://doi.org/10.1080/00797308.2016.1277901>
- Luyten, P., Mayes, L. C., Nijssens, L., & Fonagy, P. (2017b). The parental reflective functioning questionnaire: Development and preliminary validation. *Plos One, 12*(5), 1-28. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0176218>

- Luyten, P., & Fonagy, P. (2018). The neurobiology of attachment and mentalizing: A neurodevelopmental perspective. In C. Schmahl, K. L. Phan & R. O. Friedel (Eds.). *Neurobiology of personality disorders* içinde (111–130). Oxford University Press.
- Luyten, P., & Fonagy, P. (2018). The stress–reward–mentalizing model of depression: An integrative developmental cascade approach to child and adolescent depressive disorder based on the Research Domain Criteria (RDoC) approach. *Clinical Psychology Review*, *64*, 87–98. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2017.09.008>
- Luyten, P., Campbell, C., Allison, E., & Fonagy, P. (2020). The mentalizing approach to psychopathology: State of the art and future directions. *Annual Review of Clinical Psychology*, *16*(1), 297–325. <https://doi.org/10.1146/annurev-clinpsy-071919-015355>
- Luyten, P., Campbell, C., Moser, M., & Fonagy, P. (2024). The role of mentalizing in psychological interventions in adults: Systematic review and recommendations for future research. *Clinical Psychology Review*, *108*, 1-19. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2024.102380>
- Luyten, P., Malcorps, S., Bateman, A., & Fonagy, P. (2024). Mentalizing individuals, families and systems: Towards a translational socioecological approach. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, *97*(1), 105–113. <https://doi.org/10.1111/papt.12544>
- Mackler, J. S., Kelleher, R. T., Shanahan, L., Calkins, S. D., Keane, S. P., & O'Brien, M. (2015). Parenting stress, parental reactions, and externalizing behavior from ages 4 to 10. *Journal of Marriage and Family*, *77*(2), 388–406. <https://doi.org/10.1111/jomf.12163>
- Madanifar, T., Seyed Mousavi, P. S., Hashemipour, M., Tabrizi, M., & Koochi Esfahani, M. (2024). The effectiveness of the mentalization promoting

- program for parents of children with type I diabetes on parental stress: A single-subject study. *Journal of Diabetes Nursing*, 12(2), 2424–2437.
- Mak, M. C. K., Yin, L., Li, M., Cheung, R. Y.-h., & Oon, P.-T. (2020). The relation between parenting stress and child behavior problems: Negative parenting styles as mediator. *Journal of Child and Family Studies*, 29(11), 2993–3003. <https://doi.org/10.1007/s10826-020-01785-3>
- Malle, B. F. (2005). Three puzzles of mindreading. B. F. Malle, & S. D. Hodges (Eds.). In *Other minds: How humans bridge the divide between self and others* (26-44). The Guilford Press.
- Manti, F., Giovannone, F., & Sogos, C. (2019). Parental stress of preschool children with generalized anxiety or oppositional defiant disorder. *Frontiers in Pediatrics*, 7. <https://doi.org/10.3389/fped.2019.00415>
- Martin, C. A., Papadopoulos, N., Chellew, T., Rinehart, N. J., & Sciberras, E. (2019). Associations between parenting stress, parent mental health and child sleep problems for children with ADHD and ASD: Systematic review. *Research in Developmental Disabilities*, 93, 1-16. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2019.103463>
- Martin-Gagnon, G., Fonagy, P., Begin, M., Normandin, L., & Ensink, K. (2023). Measuring mentalizing in youth: further validation of the reflective functioning questionnaire for youth (RFQY-13). *Frontiers in Psychology*, 14. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1260281>
- Marty, P. (1990). *La psychosomatique de l'adulte*. Paris: Presses Universitaire de France.
- Mash, E. J., & Johnston, C. (1990). Determinants of parenting stress: Illustrations from families of hyperactive children and families of physically abused children. *Journal of Clinical Child Psychology*, 19(4), 313–328. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp1904_3

- Matalon, C., Turliuc, M. N., & Mairean, C. (2022). Children's opposition, marital and life satisfaction: the mediating role of parenting stress. *Family Relations, 71*(4), 1785–1801. <https://doi.org/10.1111/fare.12670>
- McDaniel, B. T., & Radesky, J. S. (2017). Technoference: Parent distraction with technology and associations with child behavior problems. *Child Development, 89*(1), 100–109. <https://doi.org/10.1111/cdev.12822>
- McGlade, D., Rutherford, H., McCrory, E., & Steinbeis, N. (2025). Parental reflective functioning and internalizing symptoms predict altruistic prosocial behaviour in children. *British Journal of Developmental Psychology, 43*(3), 755-770. <https://doi.org/10.1111/cdev.12822>
- McHale, S. M., Updegraff, K. A., & Whiteman, S. D. (2012). Sibling relationships and influences in childhood and adolescence. *Journal of Marriage and Family, 74*(5), 913–930. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2012.01011.x>
- McMahon, C. A., & Meins, E. (2012). Mind-mindedness, parenting stress, and emotional availability in mothers of preschoolers. *Early Childhood Research Quarterly, 27*(2), 245–252. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2011.08.002>
- McVey Neufeld, S. F., MacGowan, T. L., & Schmidt, L. A. (2024). Siblings at home: Moderating influence of sibling presence and composition on the relation between problem behaviors and Theory of Mind in early childhood. *Journal of Experimental Child Psychology, 247*. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2024.106028>
- McWhirter, A. C., & Donovan, M. R. (2022). Acculturation, parenting stress, and children's problem behaviours among immigrant Latinx mothers and fathers. *Journal of Community & Applied Social Psychology, 32*(5), 882–895. <https://doi.org/10.1002/casp.2607>

- Melinder, A., Brænden, A., Lebena, A., Olsen Faresjö, A., Theodorsson, E., Coldevin, M., Stubberud, J., & Zeiner, P. (2023). The psychobiology of child and parental stress and the subjective perception of parental stress in a clinical sample of children. *Frontiers in Child and Adolescent Psychiatry*, 2. <https://doi.org/10.3389/frcha.2023.1173317>
- Midgley, N., Cirasola, A., Austerberry, C., Ranzato, E., West, G., Martin, P., Redfern, S., Cotmore, R., & Park, T. (2019). Supporting foster carers to meet the needs of looked after children: A feasibility and pilot evaluation of the Reflective Fostering Programme. *Developmental Child Welfare*, 1(1), 41–60. <https://doi.org/10.1177/2516103218817550>
- Miner, J. L., & Clarke-Stewart, K. A. (2008). Trajectories of externalizing behavior from age 2 to age 9: Relations with gender, temperament, ethnicity, parenting, and rater. *Developmental Psychology*, 44(3), 771–786. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.44.3.771>
- Minuchin, S. (1974). *Families and family therapy*. Harvard University Press.
- Miragoli, S., Balzarotti, S., Camisasca, E., & Di Blasio, P. (2018). Parents' perception of child behavior, parenting stress, and child abuse potential: Individual and partner influences. *Child Abuse & Neglect*, 84, 146–156. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.07.034>
- Mo, B., Fu, R., Liu, X., Xu, G., Liu, J., & Li, D. (2023). Longitudinal relation between family socio-economic status and problem behaviors in Chinese children: The roles of sense of coherence and maternal warmth. *Behavioral Sciences*, 13(4), 1-16. <https://doi.org/10.3390/bs13040291>
- Moilanen, K. L., Shaw, D. S., & Maxwell, K. L. (2010). Developmental cascades: Externalizing, internalizing, and academic competence from middle childhood to early adolescence. *Development and*

Psychopathology, 22(3), 635–653.
<https://doi.org/10.1017/s0954579410000337>

Morgan, J., Robinson, D., & Aldridge, J. (2002). Parenting stress and externalizing child behaviour. *Child & Family Social Work*, 7(3), 219–225.
<https://doi.org/10.1046/j.1365-2206.2002.00242.x>

Mulder, R. H., Rijlaarsdam, J., & Van Ijzendoorn, M. H. (2017). DNA methylation: A mediator between parenting stress and adverse child development? In K. Deater-Deckard & R. Panneton (Eds.), *Parental stress and early child development: Adaptive and maladaptive outcomes* (157–180). Springer International Publishing/Springer Nature.

Nomaguchi, K., & Milkie, M. A. (2017). Sociological perspectives on parenting stress: How social structure and culture shape parental strain and the well-being of parents and children. In J. L. Grzywacz & E. E. Hill (Eds.), *The work-family interface: Essential readings* (37–65). Springer.

Neece, C. L., Green, S. A., & Baker, B. L. (2012). Parenting stress and child behavior problems: A transactional relationship across time. *American Journal on Intellectual and Developmental Disabilities*, 117(1), 48–66.
<https://doi.org/10.1352/1944-7558-117.1.48>

Nikstat, A., & Riemann, R. (2020). On the etiology of internalizing and externalizing problem behavior: A twin-family study. *Plos One*, 15(3), 1–17. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0230626>

Niu, H., Liu, L., & Wang, M. (2018). Intergenerational transmission of harsh discipline: The moderating role of parenting stress and parent gender. *Child Abuse & Neglect*, 79, 1–10.
<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.01.017>

- Nomaguchi, K., & House, A. N. (2013). Racial-Ethnic Disparities in Maternal Parenting Stress. *Journal of Health and Social Behavior*, 54(3), 386–404. <https://doi.org/10.1177/0022146513498511>
- O'Donoghue, T., & Punch K. (2003). *Qualitative educational research in action: Doing and reflecting*. Routledge.
- Okelo, K. O., Kitsao-Wekulo, P., Onyango, S., Wambui, E., Hardie, I., King, J., Murray, A. L., & Auyeung, B. (2024). Sociodemographic predictors of parenting stress among mothers in socio-economically deprived settings in rural and urban Kenya and Zambia. *Scientific Reports*, 14(1). <https://doi.org/10.1038/s41598-024-63980-2>
- Ordway, M. R., Webb, D., Sadler, L. S., & Slade, A. (2015). Parental reflective functioning: An approach to enhancing parent-child relationships in pediatric primary care. *Journal of Pediatric Health Care*, 29(4), 325–334. <https://doi.org/10.1016/j.pedhc.2014.12.002>
- Ordway, M. R., Sadler, L. S., Dixon, J., Close, N., Mayes, L., & Slade, A. (2014). Lasting Effects of an Interdisciplinary Home Visiting Program on Child Behavior: Preliminary Follow-Up Results of a Randomized Trial. *Journal of Pediatric Nursing*, 29(1), 3–13. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2013.04.006>
- O'Sullivan, K., Rock, N., Burke, L., Boyle, N., Joksimovic, N., Foley, H., & Clark, S. (2022). Gender differences in the psychosocial functioning of parents during the COVID-19 pandemic. *Frontiers in Psychology*, 13, 1–11. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.846238>
- Pan, B., Gong, Y., Wang, Y., Miao, J., Zhao, C., & Li, Y. (2025). The impact of maternal parenting stress on early childhood development: the mediating role of maternal depression and the moderating effect of family resilience. *BMC Psychology*, 13(1). <https://doi.org/10.1186/s40359-025-02575-6>

- Pandya, D. J., & Shukla, P. (2024). Parenting stress among parents: A comparative study of child type, family type and child gender. *ShodhKosh: Journal of Visual and Performing Arts*, 5(6).
<https://doi.org/10.29121/shodhkosh.v5.i6.2024.4989>
- Park, M., & Song, H. (2024). Influences of maternal reflective functioning on adolescents' psychosocial adjustment: The mediating role of adolescent's reflective functioning. *PLOS ONE*, 19(12).
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0312350>
- Parkinson, B., Fischer, A. H. ve Manstead, A. S. R. (2005). *Emotion in social relations: Cultural, group, and interpersonal processes*. Psychology Press.
- Parolin, L., Milesi, A., Comelli, G., & Locati, F. (2023). The interplay of mentalization and epistemic trust: a protective mechanism against emotional dysregulation in adolescent internalizing symptoms. *Research in Psychotherapy: Psychopathology, Process and Outcome*, 26(3).
<https://doi.org/10.4081/ripppo.2023.707>
- Patil, R., Nagaonkar, S., Shah, N., & Bhat, T. (2013). A Cross-sectional study of common psychiatric morbidity in children aged 5 to 14 years in an Urban Slum. *Journal of Family Medicine and Primary Care*, 2(2), 164.
<https://doi.org/10.4103/2249-4863.117413>
- Pazzagli, C., Delvecchio, E., Raspa, V., Mazzeschi, C., & Luyten, P. (2018). The Parental Reflective Functioning Questionnaire in mothers and fathers of school-aged children. *Journal of Child and Family Studies*, 27(1), 80–90.
<https://doi.org/10.1007/s10826-017-0856-8>
- Perra, O., Paine, A. L., & Hay, D. F. (2021). Continuity and change in anger and aggressiveness from infancy to childhood: The protective effects of positive parenting. *Development and Psychopathology*, 33(3), 937–956.
<https://doi.org/10.1017/S0954579420000243>

- Pilarz, A. R., & Hill, H. D. (2017). Child-care instability and behavior problems: Does parenting stress mediate the relationship? *Journal of Marriage and Family*, 79(5), 1353–1368. <https://doi.org/10.1111/jomf.12420>
- Ping, Y., Wang, W., Li, Y., & Li, Y. (2022). Fathers' parenting stress, parenting styles and children's problem behavior: the mediating role of parental burnout. *Current Psychology*, 42(29), 25683–25695. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-03667-x>
- Pinquart, M. (2016). Associations of parenting dimensions and styles with internalizing symptoms in children and adolescents: A meta-analysis. *Marriage & Family Review*, 53(7), 613–640. <https://doi.org/10.1037/dev0000295>
- Ponnet, K., Van Leeuwen, K., Wouters, E., & Mortelmans, D. (2014). A family system approach to investigate family-based pathways between financial stress and adolescent problem behavior. *Journal of Research on Adolescence*, 25(4), 765–780. <https://doi.org/10.1111/jora.12171>
- Puff, J., & Renk, K. (2014). Relationships among parents' economic stress, parenting, and young children's behavior problems. *Child Psychiatry and Human Development*, 45(6), 712–727. <https://doi.org/10.1007/s10578-014-0440-z>
- Qi, C. H., & Kaiser, A. P. (2003). Behavior problems of preschool children from low-income families: Review of the literature. *Topics in Early Childhood Special Education*, 23(4), 188–216. <https://doi.org/10.1177/02711214030230040201>
- Qian, G., Mei, J., Tian, L., & Dou, G. (2021). Assessing mothers' parenting stress: Differences between one- and two-Child families in China. *Frontiers in Psychology*, 11. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.609715>

- Quine, L., & Pahl, J. (1991). Stress and coping in mothers caring for a child with severe learning difficulties: A test of Lazarus' transactional model of coping. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 1(1), 57–70. <https://doi.org/10.1002/casp.2450010109>
- Reitz, E., Dekovic, M., & Meijer, A. M. (2006). Relations between parenting and externalizing and internalizing problem behaviour in early adolescence: Child behaviour as moderator and predictor. *Journal of Adolescence*, 29(3), 419–436. [10.1016/j.adolescence.2005.08.003](https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2005.08.003)
- Rescorla, L. A., Ginzburg, S., Achenbach, T. M., Ivanova, M. Y., Almqvist, F., Begovac, I., Bilenberg, N., Bird, H., Chahed, M., Dobrean, A., Döpfner, M., Erol, N., Hannesdottir, H., Kanbayashi, Y., Lambert, M. C., Leung, P. W. L., Minaei, A., Novik, T. S., Oh, K.-J., ... Verhulst, F. C. (2013). Cross-informant agreement between parent-reported and adolescent self-reported problems in 25 societies. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 42(2), 262–273. <https://doi.org/10.1080/15374416.2012.717870>
- Rhodes, M. G. (2019). Metacognition. *Teaching of Psychology*, 46(2), 168–175. <https://doi.org/10.1177/0098628319834381>
- Ribas, L. H., Montezano, B. B., Nieves, M., Kampmann, L. B., & Jansen, K. (2024). The role of parental stress on emotional and behavioral problems in offspring: a systematic review with meta-analysis. *Jornal de Pediatria*, 100(6), 565–585. <https://doi.org/10.1016/j.jpmed.2024.02.003>
- Ridenour, J., Knauss, D., & Hamm, J. A. (2018). Comparing metacognition and Mentalization and their implications for psychotherapy for individuals with psychosis. *Journal of Contemporary Psychotherapy*, 49(2), 79-85. <https://doi.org/10.1007/s10879-018-9392-0>

- Ripoll, L. H., Snyder, R., Steele, H., & Siever, L. J. (2013). The neurobiology of empathy in borderline personality disorder. *Current Psychiatry Reports*, *15*(3), 1-11. <https://doi.org/10.1007/s11920-012-0344-1>
- Rizzi, E., GijsWeijers, J., tenKate, C., & Selten, J.-P. (2024). Mentalization based treatment for a broad range of personality disorders: a naturalistic study. *BMC Psychiatry*, *24*(1), 1-13. <https://doi.org/10.1186/s12888-024-05865-2>
- Rodrigues, M., Binnoon-Erez, N., Prime, H., Perlman, M., & Jenkins, J. M. (2017). Familial risk and sibling mentalization: Links with preschoolers' internalizing problems. *Journal of Family Psychology*, *31*(6), 785–791. <https://doi.org/10.1037/fam0000308>
- Rodriguez, C. M. (2010). Parent–child aggression: Association with child abuse potential and parenting styles. *Violence and Victims*, *25*(6), 728–741. <https://doi.org/10.1891/0886-6708.25.6.728>
- Rodriguez, C. M. (2011). Associations between independent reports of maternal parenting stress and child internalizing symptomatology. *Journal of Child and Family Studies*, *20*, 631–639. <https://doi.org/10.1007/s10826-010-9438-8>
- Rothschild-Yakar, L., Levy-Shiff, R., Fridman-Balaban, R., Gur, E., & Stein, D. (2010). Mentalization and relationships with parents as predictors of eating disordered behavior. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, *198*(7), 501–507. <https://doi.org/10.1097/nmd.0b013e3181e526c8>
- Rudden, R. M., Milrod, B., Aronson, A., & Target, M. (2008). Reflective functioning in panic disorder patients. In F. N. Busch (Ed.), *Mentalization: Clinical considerations, research findings, and clinical implications* (185–205). NY: Analytic Press.

- Salari, R., Wells, M. B., & Sarkadi, A. (2014). Child behaviour problems, parenting behaviours and parental adjustment in mothers and fathers in Sweden. *Scandinavian Journal of Public Health*, 42(7), 547–553. <https://doi.org/10.1177/1403494814541595>
- Salo, S. J., Lipsanen, J. O., Sourander, J., Pajulo, M., & Kalland, M. (2022). Parental relationship satisfaction, reflective functioning, and toddler behavioral problems: A longitudinal study from pregnancy to 2 years postpartum. *Frontiers in Psychology*, 13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.904409>
- Samuelson, K. W., Wilson, C. K., Padron, E., Lee, S., & Gavron, L. (2016). Maternal PTSD and children’s adjustment: Parenting stress and emotional availability as proposed mediators. *Journal of Clinical Psychology*, 73(6), 693–706. <https://doi.org/10.1002/jclp.22369>
- Sanner, C. M., & Neece, C. L. (2018). Parental distress and child behavior problems: Parenting behaviors as mediators. *Journal of Child and Family Studies*, 27(2), 591–601. <https://doi.org/10.1007/s10826-017-0884-4>
- Santelices, M.-P., & Cortes, P. A. (2022). Mentalization and parental stress: How do they predict mother–child interactions? *Children*, 9(2), 280. <https://doi.org/10.3390/children9020280>
- Sarfnaz, B., Manizheh, K., & Majid, D. (2012). Behavioural problems compared to female and male students in Tabriz. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 46, 1781–1785. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.05.378>
- Sarig-Shmueli, Y., Kurman, J., Talmon, S., Yoeli, N., Gur, E., Stein, D., & Rothschild-Yakar, L. (2023). Mentalizing ability, mentalizing impairments, and anorexia nervosa: Validation of the Hebrew version of the Movie for the Assessment of Social Cognition (MASC). *Clinical*

Psychology & Psychotherapy, 30(4), 873–881.
<https://doi.org/10.1002/cpp.2848>

Satpute, A. B., & Lieberman, M. D. (2006). Integrating automatic and controlled processes into neurocognitive models of social cognition. *Brain Research*, 1079(1), 86–97. <https://doi.org/10.1016/j.brainres.2006.01.005>

Scaini, S., Caputi, M., Ogliari, A., & Oppo, A. (2020). The relationship among attributional style, mentalization, and five anxiety phenotypes in school-age children. *Journal of Research in Childhood Education*, 34, 551–565. <https://doi.org/10.1080/02568543.2019.1710729>

Schellinger, K. B., Murphy, L. E., Rajagopalan, S., Jones, T., Hudock, R. L., Graff, J. C., Palmer, F. B., & Tylavsky, F. A. (2020). Toddler externalizing behavior, social support, and parenting stress: Examining a moderator model. *Family Relations*, 69(4), 714–726. <https://doi.org/10.1111/fare.12478>

Schwarzer, N. H., Nolte, T., Fonagy, P., & Gingelmaier, S. (2021). Mentalizing and emotion regulation: Evidence from a nonclinical sample. *International Forum of Psychoanalysis*, 30(1), 34–45. <https://doi.org/10.1080/0803706X.2021.1873418>

Schiborr, J., Lotzin, A., Romer, G., Schulte-Markwort, M., & Ramsauer, B. (2013). Child-focused maternal mentalization: A systematic review of measurement tools from birth to three. *Measurement*, 46(8), 2492–2509. <https://doi.org/10.1016/j.measurement.2013.05.007>

Schütte, S., Lohaus, A., Symanzik, T., Heinrichs, N., Konrad, K., & Reindl, V. (2022). Longitudinal associations between parenting and child behaviour problems and the moderating effect of child callous unemotional traits in foster and biological families. *Child Psychiatry & Human Development*, 54(5), 1274–1286. <https://doi.org/10.1007/s10578-022-01324-9>

- Semerari, A., Carcione, A., Dimaggio, G., Falcone, M., Nicolo, G., Procacci, M., & Alleva, G. (2003). How to evaluate metacognitive functioning in psychotherapy? The metacognition assessment scale and its applications. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, *10*(4), 238–261. <https://doi.org/10.1002/cpp.362>
- Seo, S., & Moon, H. (2012). Do Korean young children's daily routines and their mothers' parenting stress differ according to socioeconomic status? *Social Behavior and Personality: An International Journal*, *40*(3), 481–499. <https://doi.org/10.2224/sbp.2012.40.3.481>
- Shamir-Essakow, G., Ungerer, J. A., & Rapee, R. M. (2005). Attachment, behavioral inhibition, and anxiety in preschool children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *33*(2), 131–143. <https://doi.org/10.1007/s10802-005-1822-2>
- Sharp, C., & Fonagy, P. (2008). The parent's capacity to treat the child as a psychological agent: Constructs, measures and implications for developmental psychopathology. *Social Development*, *17*(3), 737–754. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2007.00457.x>
- Sharp, C., Ha, C., Carbone, C., Kim, S., Perry, K., Williams, L., & Fonagy, P. (2013). Hypermentalizing in adolescent inpatients: Treatment effects and association with borderline traits. *Journal of Personality Disorders*, *27*(1), 3–18. <https://doi.org/10.1521/pedi.2013.27.1.3>
- Shaw, D. S., & Winslow, E. B. (1997). Precursors and correlates of antisocial behavior from infancy to preschool. In D. M. Stoff, J. Breiling, & J. D. Maser (Eds.), *Handbook of antisocial behavior* (148–158). John Wiley & Sons Inc.

- Shaw, D. S., Gilliom, M., Ingoldsby, E. M., & Nagin, D. S. (2003). Trajectories leading to school-age conduct problems. *Developmental Psychology*, *39*(2), 189–200. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.39.2.189>
- Shek, D. T. L. (2006). Chinese family research: Puzzles, progress, paradigms, and policy implications. *Journal of Family Issues*, *27*, 275–284. <https://doi.org/10.1177/0192513X05283508>
- Sher-Censor, E., Shulman, C., & Cohen, E. (2018). Associations among mothers' representations of their relationship with their toddlers, maternal parenting stress, and toddlers' internalizing and externalizing behaviors. *Infant Behavior and Development*, *50*, 132–139. <https://doi.org/10.1016/j.infbeh.2017.12.005>
- Sifaki, M., Midouhas, E., Papachristou, E., & Flouri, E. (2020). Reciprocal relationships between paternal psychological distress and child internalising and externalising difficulties from 3 to 14 years: a cross-lagged analysis. *European Child & Adolescent Psychiatry*, *30*(11), 1695–1708. <https://doi.org/10.1007/s00787-020-01642-0>
- Silinskas, G., Kiuru, N., Aunola, K., Metsapelto, R.-L., Lerkkanen, M.-K., & Nurmi, J.-E. (2019). Maternal affection moderates the associations between parenting stress and early adolescents' externalizing and internalizing behavior. *The Journal of Early Adolescence*, *40*(2), 221–248. <https://doi.org/10.1177/0272431619833490>
- Silver, R. B., Measelle, J. R., Armstrong, J. M., & Essex, M. J. (2010). The impact of parents, child care providers, teachers, and peers on early externalizing trajectories. *Journal of School Psychology*, *48*(6), 555–583. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2010.08.003>
- Skreden, M., Skari, H., Malt, U. F., Pripp, A. H., Björk, M. D., Faugli, A., & Emblem, R. (2012). Parenting stress and emotional wellbeing in mothers

and fathers of preschool children. *Scandinavian Journal of Public Health*, 40(7), 596–604. <https://doi.org/10.1177/1403494812460347>

Slade, A., Aber, J. L., Berger, B., Bresgi, I., & Kaplan, M. (2004). *Parent Development Interview – Revised*. Yale Child Study Center, New Haven, CT.

Slade, A. (2005). Parental reflective functioning: An introduction. *Attachment & Human Development*, 7(3), 269–281. <https://doi.org/10.1080/14616730500245906>

Slade, A. (2006). Reflective parenting programs: Theory and development. *Psychoanalytic Inquiry*, 26(4), 640–657. <https://doi.org/10.1080/07351690701310698>

Sleed, M., Slade, A., & Fonagy, P. (2018). Reflective functioning on the Parent Development Interview: validity and reliability in relation to socio-demographic factors. *Attachment & Human Development*, 22(3), 310–331. <https://doi.org/10.1080/14616734.2018.1555603>

Smaling, H. J. A., Huijbregts, S. C. J., van der Heijden, K. B., van Goozen, S. H. M., & Swaab, H. (2016). Maternal reflective functioning as a multidimensional construct: Differential associations with children's temperament and externalizing behavior. *Infant Behavior and Development*, 44, 263–274. <https://doi.org/10.1016/j.infbeh.2016.06.007>

Smeets, T., Dziobek, I., & Wolf, O. T. (2009). Social cognition under stress: Differential effects of stress-induced cortisol elevations in healthy young men and women. *Hormones and Behavior*, 55(4), 507–513. <https://doi.org/10.1016/j.yhbeh.2009.01.011>

Speltz, M. L., Greenberg, M. T., & Deklyen, M. (1990). Attachment in preschoolers with disruptive behavior: A comparison of clinic-referred and

nonproblem children. *Development and Psychopathology*, 2(1), 31-46.
<https://doi.org/10.1017/S0954579400000572>

Spengler, S., von Cramon, D. Y., & Brass, M. (2009). Control of shared representations relies on key processes involved in mental state attribution. *Human Brain Mapping*, 30(11), 3704–3718.
<https://doi.org/10.1002/hbm.20800>

Stagaki, M., Nolte, T., Feigenbaum, J., King-Casas, B., Lohrenz, T., Fonagy, P., & Montague, P. R. (2022). The mediating role of attachment and mentalising in the relationship between childhood maltreatment, self-harm and suicidality. *Child Abuse and Neglect*, 128.
<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2022.105576>

Stevens, G. W. J. M., Vollebergh, W. A. M., Pels, T. V. M., & Crijnen, A. A. M. (2006). Parenting and internalizing and externalizing problems in Moroccan immigrant youth in the Netherlands. *Journal of Youth and Adolescence*, 36(5), 685–695. <https://doi.org/10.1007/s10964-006-9112-z>

Stone, L. L., Mares, S. H. W., Otten, R., Engels, R. C. M. E., & Janssens, J. M. A. M. (2015). The co-development of parenting stress and childhood internalizing and externalizing problems. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 38(1), 76–86. <https://doi.org/10.1007/s10862-015-9500-3>

Stormshak, E. A., Bierman, K. L., McMahon, R. J., & Lengua, L. J. (2000). Parenting practices and child disruptive behavior problems in early elementary school. *Journal of Clinical Child Psychology*, 29(1), 17–29.
https://doi.org/10.1207/s15374424jccp2901_3

Storvoll, E. E., Wichstrom, L., & Pape, H. (2003). Gender differences in the association between conduct problems and other problems among

- adolescents. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 3(2), 194–209. <https://doi.org/10.1080/14043850310010794>
- Streit, C., & Davis, A. N. (2022). The longitudinal links between parenting stress, harsh parenting, and adolescents' social behaviors in Latinx families. *Journal of Latinx Psychology*, 10(2), 128–139. <https://doi.org/10.1037/lat0000203>
- Sun, H.-L., He, F., Rao, W.-W., Qi, Y., Rao, S.-Y., Ho, T. I., Su, Z., Cheung, T., Wong, K. K., Smith, R. D., Jackson, T., Zheng, Y., & Xiang, Y.-T. (2025). Gender differences in behavioral and emotional problems among school children and adolescents in China: National survey findings from a comparative network perspective. *Journal of Affective Disorders*, 369, 227–233. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2024.09.067>
- Suvarna, V., Farrell, L., Adams, D., Emerson, L.-M., & Paynter, J. (2024). Differing relationships between parenting stress, parenting practices and externalising behaviours in autistic children. *Autism*, 29(3), 711–725. <https://doi.org/10.1177/13623613241287569>
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th. ed). Pearson.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2019). *Using multivariate statistics* (7th. ed). Pearson.
- Taraban, L., & Shaw, D. S. (2018). Parenting in context: Revisiting Belsky's classic process of parenting model in early childhood. *Developmental Review*, 48, 55–81. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2018.03.006>
- Tervo, R. C. (2011). Developmental and behavior problems predict parenting stress in young children with global delay. *Journal of Child Neurology*, 27(3), 291–296. <https://doi.org/10.1177/0883073811418230>

- Theriault, R. L., Bernier, A., & Deneault, A.-A. (2025). Maternal and paternal parenting stress: Direct and interactive associations with child externalizing and internalizing behavior problems. *Early Childhood Research Quarterly*, *71*, 114–122. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2024.12.006>
- Tokunaga, A., Iwanaga, R., Yamanishi, Y., Higashionna, T., Tanaka, K., Nakane, H., & Tanaka, G. (2019). Relationship between parenting stress and children's behavioral characteristics in Japan. *Pediatrics International*, *61*(7), 652–657. <https://doi.org/10.1111/ped.13876>
- Tomasello, M. (2018). Great apes and human development: A personal history. *Child Development Perspectives*, *12*(3), 189–193. <https://doi.org/10.1111/cdep.12281>
- Trumello, C., Babore, A., Cofini, M., Baiocco, R., Chirumbolo, A., & Morelli, M. (2021). The buffering role of paternal parenting stress in the relationship between maternal parenting stress and children's problematic behaviour. *International Journal of Psychology*, *56*(5), 739–744. <https://doi.org/10.1002/ijop.12758>
- Tsotsi, S., Broekman, B. F. P., Sim, L. W., Shek, L. P., Tan, K. H., Chong, Y. S., Qiu, A., Chen, H. Y., Meaney, M. J., & Rifkin-Graboi, A. (2019). Maternal anxiety, parenting stress, and preschoolers' behavior problems: The role of child self-regulation. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*, *40*(9), 696–705. <https://doi.org/10.1097/dbp.0000000000000737>
- Tuovinen, S., Lahti-Pulkkinen, M., Girchenko, P., Heinonen, K., Lahti, J., Reynolds, R. M., Hämäläinen, E., Villa, P. M., Kajantie, E., Laivuori, H., & Raikkonen, K. (2021). Maternal antenatal stress and mental and behavioral disorders in their children. *Journal of Affective Disorders*, *278*, 57–65. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2020.09.063>

- Tupper, R., Bureau, J., Deneault, A., Dixon-Luinenburg, T., & St-Laurent, D. (2020). The contributions of child–mother attachment, maternal parenting stress, and military status to the prediction of child behavior problems. *Infant Mental Health Journal, 41*(5), 723–737. <https://doi.org/10.1002/imhj.21854>
- Ursachi, G., Horodnic, I. A., & Zait, A. (2015). How reliable are measurement scales? External factors with indirect influence on reliability estimators. *Procedia Economics and Finance, 20*, 679–686. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(15\)00123-9](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)00123-9)
- Ünsal, F. O., & Acar, I. H. (2023). Pathways to children’s behavioral problems during the COVID-19 pandemic: Fathers’ parenting distress and parenting approaches. *Children, 10*(4), 639. <https://doi.org/10.3390/children10040639>
- Van der Ende, J., Verhulst, F. C., & Tiemeier, H. (2016). The bidirectional pathways between internalizing and externalizing problems and academic performance from 6 to 18 years. *Development and Psychopathology, 28*(3), 855–867. <https://doi.org/10.1017/s0954579416000353>
- Vanschoonlandt, F., Vanderfaeillie, J., Van Holen, F., De Maeyer, S., & Robberechts, M. (2013). Parenting stress and parenting behavior among foster mothers of foster children with externalizing problems. *Children and Youth Services Review, 35*(10), 1742–1750. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2013.07.012>
- Vargas-Rubilar, J., Richaud, M. C., Balabanian, C., & Lemos, V. (2023). Parenting, gender, and perception of changes in children’s behavior during the COVID-19 pandemic. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 20*(15). <https://doi.org/10.3390/ijerph20156452>

- Vierhaus, M., Lohaus, A., Schmitz, A.-K., & Schoppmeier, M. (2013). Relationships between maternal parenting stress and reports on children's internalizing and externalizing problems: A cross-lagged structural equation model. *Journal of Educational and Developmental Psychology*, 3(1). <https://doi.org/10.5539/jedp.v3n1p39>
- Villarreal, D. L., Smith, O. A., & Nelson, J. A. (2021). Child behavior problems related to inconsistency and average negativity in mother-child conflict characteristics: The mediating role of parenting stress. *Journal of Child and Family Studies*, 31(7), 1859–1868. <https://doi.org/10.1007/s10826-021-02146-4>
- Walker, A. P. (2000). *Parenting stress: A comparison of mothers and fathers of disabled and non-disabled children*. Unpublished doctoral dissertation, University of North Texas.
- Wang, Y., & Yan, N. (2019). Trajectories of internalizing and externalizing problems in preschoolers of depressed mothers: Examining gender differences. *Journal of Affective Disorders*, 257, 551–561. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2019.07.047>
- Ward, K. P., & Lee, S. J. (2020). Mothers' and fathers' parenting stress, responsiveness, and child wellbeing among low-income families. *Children and Youth Services Review*, 116. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105218>
- Weinstein, N. Y., Whitmore, L. B., & Mills, K. L. (2022). Individual differences in mentalizing tendencies. *Collabra: Psychology*, 8(1). <https://doi.org/10.1525/collabra.37602>
- Weiss, E. M., McDermott, P. A., Rovine, M. J., & Oh, J. (2021). Latent growth trajectories of peer context behavior problems across preschool,

kindergarten and first grade. *Early Education and Development*, 33(6), 939–957. <https://doi.org/10.1080/10409289.2021.1928445>

Wendelboe, K. I., Reijman, S., Madsen, E. B., Stove, L. L., Stuart, A. C., Smith-Nielsen, J., & Vaever, M. S. (2024). Maternal mentalizing and quality of interactive behavior with their infant in the first year postpartum: A meta-analysis. *Developmental Review*, 73, 101136. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2024.101136>

Whitson, M. L., & Kaufman, J. S. (2017). Parenting stress as a mediator of trauma exposure and mental health outcomes in young children. *American Journal of Orthopsychiatry*, 87(5), 531–539. <https://doi.org/10.1037/ort0000271>

Wichers, M., Gardner, C., Maes, H. H., Lichtenstein, P., Larsson, H., & Kendler, K. S. (2013). Genetic innovation and stability in externalizing problem behavior across development: A multi-informant twin study. *Behavior Genetics*, 43(3), 191–201. <https://doi.org/10.1007/s10519-013-9586-x>

Wiesner, M. (2003). A longitudinal latent variable analysis of reciprocal relations between depressive symptoms and delinquency during adolescence. *Journal of Abnormal Psychology*, 112(4), 633–645. <https://doi.org/10.1037/0021-843x.112.4.633>

Willner, C. J., Gatzke-Kopp, L. M., & Bray, B. C. (2016). The dynamics of internalizing and externalizing comorbidity across the early school years. *Development and Psychopathology*, 28, 1033–1052. <https://doi.org/10.1017/s0954579416000687>

Wong, K., Stacks, A. M., Rosenblum, K. L., & Muzik, M. (2017). Parental reflective functioning moderates the relationship between difficult temperament in infancy and behavior problems in toddlerhood. *Merrill-*

Palmer Quarterly, 63(1), 54–76.
<https://doi.org/10.13110/merrpalmquar1982.63.1.0054>

Wu, Q., Radey, M., McWey, L., & Millender, E. F. (2025). Within-family processes among safety nets, maternal parenting stress, and child behavioral problems among low-income families: The importance of race and ethnicity. *Family Process*, 64(1), 1-16.
<https://doi.org/10.1111/famp.13056>

Wu, Y.-T., Chen W. J., Hsieh W.-S., Chen P.-C., Liao H.-F., Su Y.-N., & Jeng S.-F. (2012). Maternal-reported behavioral and emotional problems in Taiwanese preschool children. *Research in Developmental Disabilities*, 33(3), 866–873. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2011.11.018>

Wyl, A. (2014). Mentalisierung und theory of mind. *Praxis Der Kinderpsychologie Und Kinderpsychiatrie*, 63(9), 730–737.
<https://doi.org/10.13109/prkk.2014.63.9.730>

Xing Jiun, C., Marzuki Wan Jaafar, W., & Mazlina Ghazali, N. (2016). The Relationship between Parenting Stress and Perceived Children’s Social Problem Behavior among Chinese Working Mothers. *International Journal of Social Science and Humanity*, 6(3), 157–164.
<https://doi.org/10.7763/ijssh.2016.v6.637>

Yaffe, Y. (2020). Systematic review of the differences between mothers and fathers in parenting styles and practices. *Current Psychology: A Journal for Diverse Perspectives on Diverse Psychological Issues*.
<https://doi.org/10.1007/s12144-020-01014-6>

Yakov, P., Levavi, K., Uzefovsky, F., Pike, A., Deater-Deckard, K., Hadar, A., Bar, G., Froimovici, M., & Atzaba-Poria, N. (2025). Firstborn behavioral problems predict later sibling relationship quality: The moderating role of

- maternal sensitivity and mind-mindedness. *Social Development*, 34(3).
<https://doi.org/10.1111/sode.70008>
- Yan, F., Zhang, Q., Ran, G., Li, S., & Niu, X. (2020). Relationship between parental psychological control and problem behaviours in youths: A three-level meta-analysis. *Children and Youth Services Review*, 112, 1-9.
<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.104900>
- Yang, J., Xie, W., Lin, X., & Li, H. (2022). Parenting stress, parent–child literacy activities, and pre-schoolers’ reading interest: The moderation role of child number in Chinese families. *Sustainability*, 14(23).
<https://doi.org/10.3390/su142315783>
- Yap, M. B. H., Pilkington, P. D., Ryan, S. M., & Jorm, A. F. (2014). Parental factors associated with depression and anxiety in young people: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Affective Disorders*, 156, 8–23. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2013.11.007>
- Yap, M. B. H., & Jorm, A. F. (2015). Parental factors associated with childhood anxiety, depression, and internalizing problems: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Affective Disorders*, 175, 424–440.
<https://doi.org/10.1016/j.jad.2015.01.050>
- Ye, P., Ju, J., Zheng, K., Dang, J., & Bian, Y. (2022). Psychometric Evaluation of the Parental Reflective Functioning Questionnaire in Chinese Parents. *Frontiers in Psychology*, 13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.745184>
- Yousefia, S., Far, A. S., & Abdollahian, E. (2011). Parenting stress and parenting styles in mothers of ADHD with mothers of normal children. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 30, 1666–1671.
<https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.10.323>
- Yurduşen, S. (2004). *The effects of mothers' parental attitudes on their preschool children's internalizing and externalizing behavior problems: The*

mediator role of mothers' psychological adjustment. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

Zhang, W., & Wang, Z. (2023). Parenting styles and adolescents' problem behaviors: The mediating effect of adolescents' self-control. *Psychological Reports, 126*(6), 2979-2999. <https://doi.org/10.1177/00332941221105216>

Zhao, J., Xie, M., He, J., & Wang, M.-C. (2023). The Chinese Parenting Stress Scale for preschoolers' parents: Development and initial validation. *Assessment, 31*(3), 651–668. <https://doi.org/10.1177/10731911231176274>

Zhu, J., Xiang, S., & Li, Y. (2024). Mothers' perceived co-parenting and preschooler's problem behaviors: The mediating role of maternal parenting stress and the moderating role of family resilience. *Psychology Research and Behavior Management, 17*, 891–904. <https://doi.org/10.2147/prbm.s451870>

EKLER

EK A BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Sizi Işık Üniversitesi Klinik Psikoloji Doktora Programı öğrencisi Arş. Gör. Ezgi ŞEN KABAKCI tarafından yürütülen ‘Ebeveynlik Stresi ile Çocukların Davranış Problemleri Arasındaki İlişkide Annenin Zihinselleştirme Kapasitesinin Düzenleyici Rolü’ başlıklı araştırmaya katılımcı olarak davet etmekteyiz. Çalışmaya katılımı kabul etmeniz durumunda, yüz yüze gerçekleştirilecek görüşme aracılığıyla izletilecek kısa film ve anketler aracılığıyla yöneltilen soruları yanıtlamanız beklenecektir. Soruları yanıtlamanız yaklaşık 60 dakika sürecektir.

Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayanmakta olup sizden kimlik belirleyici bilgiler talep edilmeyecektir. Çalışma kapsamında sunmuş olduğunuz yanıtlarınız tamamen gizli tutulacaktır ve elde edilen bilgiler anonim olarak bilimsel yayın amacıyla kullanılacaktır. Çalışma kapsamında elde edilen yanıtlarınız araştırmacı tarafından 3 yıl gizlilik koşullarına uygun şekilde arşivlenecektir. Araştırmada yer alan sorularda rahatsızlık oluşturacak içerik bulunmamaktadır fakat katılım esnasında kendinizi rahatsız hissetmeniz durumunda istediğiniz zaman çalışmadan ayrılma hakkına sahipsiniz.

Bu araştırmaya tamamen gönüllü olarak katılmakta olup çalışma sırasında rahatsızlık duymam halinde istediğim zaman sonlandırabileceğimi biliyorum. Elde edilen bilgilerin bilimsel yayınlarda kullanılmasını kabul ediyorum.

Ad-Soyad / Tarih / İmza

EK B SOSYODEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Çalışma kapsamında sunulacak olan soruları lütfen 1.5-5 yaş aralığındaki çocuğunuzu düşünerek yanıtlayınız. İlgili yaş aralığında birden fazla çocuğunuzun olması halinde lütfen bir çocuğunuzu seçin ve tüm soruları seçtiğiniz çocuğunuzu göz önünde bulundurarak yanıtlayınız.

Formu doldurduğunuz tarih: ...../...../.....

Çocuğunuzun doğum tarihi: ...../...../..... (Lütfen çocuğunuzun doğum tarihini Gün/Ay/Yıl olarak yazınız)

Çocuğunuzun cinsiyeti: Kız / Erkek

Çocuğunuzun kronik ya da gelişimsel bir problemi var mı?

Evet / Hayır

Yanıtınız 'Evet' ise lütfen tanısını olduğunu belirtiniz:

.....

Evinizde anne, baba ve çocuğunuz/çocuklarınız dışında yaşayan başka biri var mı?

Evet / Hayır

Yanıtınız 'Evet' ise lütfen kim olduğunu belirtiniz: .....

Çekirdek ailenizi (siz-çocuğunuz ve çocuğunuzun babası) en iyi tanımlayacak durumu işaretleyiniz.

Evli ve anne-baba birlikte yaşıyor.	Evli ve anne-baba ayrı yaşıyor.	Boşanmış, çocuk anne ile yaşıyor.	Boşanmış, çocuk baba ile yaşıyor.	Diğer (Lütfen belirtiniz).....

Evliyseniz:

Kaç yıldır evlisiniz?

..... Yıl

Lütfen çocuklarınızın yaş ve cinsiyet bilgilerini belirtiniz.

	1. çocuk	2. çocuk	3. çocuk	4. çocuk	5. çocuk	6. çocuk	7. çocuk
Yaş							
Cinsiyet							

Ailenizin ekonomik durumunu nasıl değerlendirirsiniz?

- ( ) Düşük   ( ) Düşük-Orta   ( ) Orta   ( ) Orta-Yüksek
( ) Yüksek

Lütfen aşağıdaki tabloda size ve çocuğunuzun babasına ait bilgileri belirtiniz.

	Anne	Baba
Yaş	.....	.....
Çalışma durumu	___ Çalışmıyorum. ___ Evden çalışıyorum. ___ İş yerinden çalışıyorum. ___ Esnek çalışma koşullarına (hem evden hem iş yerinden) sahibim.	___ Çalışmıyor. ___ Evden çalışıyor. ___ İş yerinden çalışıyor. ___ Esnek çalışma koşullarına (hem evden hem iş yerinden) sahip
Meslek	.....	.....
Eğitim durumu	___ Okur-yazar ___ İlkokul-Ortaokul ___ Lise ___ Yüksek Okul (2 Yıllık) ___ Üniversite ___ Yüksek Lisans ___ Doktora	___ Okur-yazar ___ İlkokul-Ortaokul ___ Lise ___ Yüksek Okul (2 Yıllık) ___ Üniversite ___ Yüksek Lisans ___ Doktora
Psikiyatrik bir rahatsızlığınız var mı?	___ Evet Yanıtınız 'Evet' ise lütfen belirtiniz: .... ___ Hayır	___ Evet Yanıtınız 'Evet' ise lütfen belirtiniz: .... ___ Hayır

**EK C ÇOCUK DAVRANIŞ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ-1.5/5
YAŞ (EBEVEYN FORMU)**

CBCL-1.5/5 Yaş-Anne Formu		
<p>Aşağıda çocukların özelliklerini tanımlayan bir dizi madde bulunmaktadır. Her bir madde çocuğunuzun şu andaki ya da son 6 ay içindeki durumunu belirtmektedir. Bir madde çocuğunuz için çok ya da sıklıkla doğru ise 2, bazen ya da biraz doğru ise 1, hiç doğru değilse 0 sayılarını yuvarlak içine alınız. Lütfen tüm maddeleri işaretlemeye çalışınız.</p>		

0:Doğru değil (Bildiğiniz kadarıyla)			1:Bazen ya da Biraz Doğru	2:Çok ya da Sıklıkla Doğru			
0	1	2	1. Ağrı ve sızıları vardır (tıbbi nedeni olmayan).	0	1	2	26. Nasıl eğleneceğini bilmez, büyümüş de küçülmüş gibi davranır.
0	1	2	2. Yaşından daha küçük gibi davranır.	0	1	2	27. Hatalı davranışından dolayı suçluluk duymaz.
0	1	2	3. Yeni şeyleri denemekten korkar.	0	1	2	28. Evden dışarı çıkmak istemez.
0	1	2	4. Başkalarıyla göz göze gelmekten kaçınır.	0	1	2	29. Güçlkle karşılaştığında çabuk vazgeçer.
0	1	2	5. Dikkatini uzun süre toplamakta ya da sürdürmekte güçlük çeker.	0	1	2	30. Kolay kıskanır.
0	1	2	6. Yerinde rahat oturamaz, huzursuz ve çok hareketlidir.	0	1	2	31. Yenilip içilmeyecek şeyleri yer ya da içer- (kum, kil, kalem, silgi gibi)- (açıklayınız).....
0	1	2	7. Eşyalarının yerinin değiştirilmesine katlanamaz.	0	1	2	32. Bazı hayvanlardan, ortamlardan ya da yerlerden korkar (açıklayınız).....
0	1	2	8. Beklemeye tahammülü yoktur, herşeyin anında olmasını ister.	0	1	2	33. Duyguları kolayca incinir.
0	1	2	9. Yenmeyecek şeyleri ağzına alıp çiğner.	0	1	2	34. Çok sık bir yerlerini incitir, başı kazadan kurtulmaz.
0	1	2	10. Yetişkinlerin dizinin dibinden ayrılmaz, onlara çok bağımlıdır.	0	1	2	35. Çok kavga dövüş eder.
0	1	2	11. Sürekli yardım ister.	0	1	2	36. Her şeye burnunu sokar.
0	1	2	12. Kabızdır, kakasını kolay yapamaz (hasta değilken bile).	0	1	2	37. Anne-babasından ayrıldığında çok tedirgin olur.
0	1	2	13. Çok ağlar.	0	1	2	38. Uykuya dalmakta güçlük çeker.
0	1	2	14. Hayvanlara eziyet eder.	0	1	2	39. Baş ağrıları vardır (tıbbi nedeni olmayan).
0	1	2	15. Karşı gelir.	0	1	2	40. Başkalarına vurur.
0	1	2	16. İstekleri anında karşılanmalıdır.	0	1	2	41. Nefesini tutar.

0	1	2	17. Eşyalarına zarar verir.	0	1	2	42. Düşünmeden, insanlara ya da hayvanlara zarar verir.
0	1	2	18. Ailesine ait eşyalara zarar verir.	0	1	2	43. Hiçbir neden yokken mutsuz görünür.
0	1	2	19. Hasta değilken bile ishal olur, kakası yumuşaktır.	0	1	2	44. Öfkelidir.
0	1	2	20. Söz dinlemez, kurallara uymaz.	0	1	2	45. Midesi bulanır, kendini hasta hisseder (tıbbi nedeni olmayan).
0	1	2	21. Yaşam düzenindeki en ufak bir değişiklikten rahatsız olur.	0	1	2	46. Bir yerleri seyirir, tikleri vardır (açıklayınız).....
0	1	2	22. Tek başına uyumak istemez.	0	1	2	47. Sinirli ve gergindir.
0	1	2	23. Kendisiyle konuşulduğunda yanıt vermez.	0	1	2	48. Gece kabusları, korkulu rüyalar görür.
0	1	2	24. İştahsızdır (açıklayınız).....	0	1	2	49. Aşırı yemek yer.
0	1	2	25. Diğer çocuklarla anlaşamaz.	0	1	2	50. Aşırı yorgundur

0:Doğru değil (Bildiğiniz kadarıyla)

1:Bazen ya da Biraz Doğru

2:Çok ya da Sıklıkla Doğru

0	1	2	51. Hiçbir neden yokken panik yaşar.	0	1	2	76. Konuşma sorunu vardır (açıklayınız).....
0	1	2	52. Kakasını yaparken ağrısı acısı olur.	0	1	2	77. Bir yere boş gözlerle uzun süre bakar ve dalgın görünür.
0	1	2	53. Fiziksel olarak insanlara saldırır, onlara vurur.	0	1	2	78. Mide-karın ağrısı ve krampları vardır (tıbbi nedeni olmayan).
0	1	2	54. Burnunu karıştırır, cildini ya da vücudunun diğer taraflarını yolar (açıklayınız).....	0	1	2	79. Üzgünken birden neşeli, neşeli iken birden üzgün olabilir.
0	1	2	55. Cinsel organlarıyla çok fazla oynar.	0	1	2	80. Yadırganan, tuhaf davranışları vardır (açıklayınız).....
0	1	2	56. Hareketlerinde tam kontrollü değildir, sakardır.	0	1	2	81. İnatçı, somurtkan ve rahatsız edicidir.
0	1	2	57. Tıbbi nedeni olmayan, görme bozukluğu dışında göz ile ilgili sorunları vardır	0	1	2	82. Duyguları değişkendir, bir anı bir anını tutmaz.

			(açıklayınız).....				
0	1	2	58. Cezadan anlamaz, ceza davranışını değiştirmez.	0	1	2	83. Çok sık küser, surat asar, somurtur.
0	1	2	59. Bir uğraş ya da faaliyetten diğerine çabuk geçer.	0	1	2	84. Uykusunda konuşur, ağlar, bağırır.
0	1	2	60. Döküntüleri ya da başka cilt sorunları vardır (tıbbi nedeni olmayan).	0	1	2	85. Öfke nöbetleri vardır, çok çabuk öfkelenir (açıklayınız).....
0	1	2	61. Yemek yemeyi reddeder.	0	1	2	86. Temiz, titiz ve düzenlidir.
0	1	2	62. Hareketli, canlı oyunlar oynamayı reddeder.	0	1	2	87. Çok korkak ve kaygılıdır.
0	1	2	63. Başını ve bedenini tekrar tekrar sallar.	0	1	2	88. İşbirliği yapmaz.
0	1	2	64. Gece yatağına gitmemek için direnir.	0	1	2	89. Hareketsiz ve yavaştır, enerjik değildir.
0	1	2	65. Tuvalet eğitimine karşı direnir (açıklayınız).....	0	1	2	90. Mutsuz, üzgün, çökkün ve keyifsizdir (açıklayınız).....
0	1	2	66. Çok bağırır, çağırır, çılgık atar.	0	1	2	91. Çok gürültücüdür.
0	1	2	67. Sevgiye, şefkate tepkisiz görünür.	0	1	2	92. Yeni tanıdığı insanlardan ve durumlardan çok tedirgin olur.
0	1	2	68. Sıkılğan ve utangaçtır.	0	1	2	93. Kusmaları vardır (tıbbi nedeni olmayan).....
0	1	2	69. Bencildir, paylaşmaz.	0	1	2	94. Geceleri sık sık uyanır.
0	1	2	70. İnsanlara karşı çok az sevgi, şefkat gösterir.	0	1	2	95. Alıp başını gider.
0	1	2	71. Çevresindeki şeylere çok az ilgi gösterir.	0	1	2	96. Çok ilgi ve dikkat ister.
0	1	2	72. Canının yanmasından, incinmekten pek az korkar.	0	1	2	97. Sızlanır, mızırdanır.
0	1	2	73. Çekingen ve ürkektir.	0	1	2	98. İçe kapanıktır, başkalarıyla birlikte olmak istemez.
0	1	2	74. Gece ve gündüz çocukların çoğundan daha az uyur.	0	1	2	99. Evhamlıdır.
0	1	2	75. Kakasıyla oynar ve onu etrafa bulaştırır (açıklayınız).....	0	1	2	100. Çocuğunuzun burada değinilmeyen başka sorunu varsa lütfen yazınız ....

EK D EBEVEYN STRES ÖLÇEĞİ

ESÖ					
Bu bölümde ANNE olmanızla ilgili yaşadığınız STRESE ilişkin maddeler bulunmaktadır. Her bir maddeye ne ölçüde katıldığınızı 5’li derecelendirme ölçeğini kullanarak işaretleyiniz. 1=Kesinlikle katılmıyorum 2=Katılmıyorum 3=Kararsızım 4=Katılıyorum 5=Kesinlikle katılıyorum					
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1. Bir ebeveyn olarak bu rolden mutluyum.					
2. Çocuğuma bakmak bazen gerektiğinden çok daha fazla zaman ve enerjimi alıyor.					
3. Çocuğuma oldukça yakın hissediyorum.					
4. Çocuğumla vakit geçirmekten hoşlanıyorum.					
5. Çocuğum benim için önemli bir mutluluk kaynağıdır.					
6. Çocuğumun olması bana gelecek hakkında daha net ve daha iyimser bir bakış açısı sağlıyor.					
7. Hayatımdaki en büyük stres kaynağım çocuğumdur.					
8. Çocuk sahibi olmak hayatımda çok az zaman ve hareket alanı bırakır.					
9. Çocuk sahibi olmak maddi açıdan büyük bir yüküdür.					
10. Çocuğumla hayattaki diğer sorumluluklarım arasında denge kurmak zordur.					
11. Çocuğumun davranışları benim için çoğu zaman utandırıcı ve stres verici oluyor.					
12. Geriye dönebilseydim çocuk sahibi olmamaya karar verebilirdim.					
13. Ebeveyn olma sorumluluğum bana boğulmuş hissettiriyor.					
14. Çocuk sahibi olmak hayatım hakkında daha az seçenek ve daha az kontrol anlamına geliyor.					
15. Ebeveynliğimden memnunum.					
16. Çocuğumu eğlenceli buluyorum.					

EK E EBEVEYN İÇSEL DÜŞÜNME İŞLEVSELLİĞİ ÖLÇEĞİ

Aşağıda siz ve çocuğunuz hakkında birtakım ifadeler yer almaktadır. Her maddeyi lütfen dikkatle okuyunuz ve her maddeye ne derecede katılıp katılmadığınızı belirtiniz. Cevaplarınızı maddelerin yanındaki sayıları seçerek gösteriniz. Belirtilen ifadeye **tamamen katılıyorsanız 7; hiç katılmıyorsanız 1; ne katılıyor ne katılmıyorsanız ya da kararsızsanız 4** rakamını işaretleyiniz.

1	2	3	4	5	6	7
Kesinlikle katılmıyorum			Ne katılıyorum ne katılmıyorum / Kararsızım			Kesinlikle katılıyorum

- ___ Çocuğumun beni sevdiğinden yalnızca o bana gülümsediği zaman emin olurum.
- ___ Çocuğumun ne istediğini her zaman bilirim.
- ___ Çocuğumun duygu ve davranışlarının altındaki sebepleri anlamak isterim.
- ___ Çocuğum yabancıların yanında beni mahcup etmek için ağlar.
- ___ Çocuğumun aklından geçenleri tamamıyla okuyabilirim.
- ___ Çocuğumun ne düşündüğünü ve hissettiğini çok merak ederim.
- ___ Çocuğumun evcilik, doktorculuk ve benzeri oyunlarına aktif bir şekilde katılmakta zorlanırım.
- ___ Çocuğumun ne yapacağını her zaman tahmin edebilirim.
- ___ Çocuğumun nasıl hissettiğini genellikle merak ederim.
- ___ Çocuğum bazen yapmak istediğim şeyden beni alıkoymak için hasta olur.
- ___ Çocuğumun yaptıklarını bazen yanlış anlayabiliyorum.
- ___ Olaylara çocuğumun gözünden bakmaya çalışırım.
- ___ Çocuğum mızımızlandığı zaman bunu beni kızdırmak için yapar.
- ___ Çocuğuma neyi neden yaptığını her zaman bilirim.
- ___ Çocuğumun neden yaramazlık yaptığını anlamaya çalışırım.
- ___ Çoğu zaman, çocuğumun davranışları çaba göstersem de anlayamayacak kadar karmaşıktır.
- ___ Çocuğumun davranışlarının sebebini her zaman bilirim.
- ___ Çocuğumun ne hissettiğini tahmin etmeye çalışmanın bir işe yaramadığına inanıyorum.

EK F YANSITICI İŞLEYİŞ ÖLÇEĞİ-KISA FORM

YİÖ-7							
Lütfen aşağıdaki cümleleri dikkatlice okuyunuz. Her bir cümle için, cümleye ne kadar katıldığınızı ifade etmek üzere 1 ile 7 arasında bir numara seçip işaretleyiniz. Cümleler üzerinde çok fazla düşünmeyin-ilk tepkiniz genellikle en iyisidir.	Kesinlikle katılmıyorum						Kesinlikle katılıyorum
1. Neyi neden yaptığımı her zaman bilmem.	1	2	3	4	5	6	7
2. Sinirlendiğimde, neden söylediğimi gerçekten bilmediğim şeyler söylerim.	1	2	3	4	5	6	7
3. Sinirlendiğimde, sonradan pişman olacağım şeyler söylerim.	1	2	3	4	5	6	7
4. Eğer güvensiz hissedersen, diğerlerini sinirlendirecek şekilde davranırım.	1	2	3	4	5	6	7
5. Bazen neden yaptığımı gerçekten bilmediğim şeyler yaparım.	1	2	3	4	5	6	7
6. Ne hissettiğim konusunda sıklıkla kafam karışır.	1	2	3	4	5	6	7
7. Güçlü duygular genellikle düşüncelerimi bulanıklaştırır.	1	2	3	4	5	6	7

EK G SOSYAL BİLİŞ FİLM TESTİ

15 dakikalık bir film izleyeceksiniz. Lütfen, filmi dikkatle izleyin ve her bir karakterin ne hissettiğini veya ne düşündüğünü anlamaya çalışın.

Şimdi, karakterlerle tanışacaksınız. (Katılımcıya kısa filmde yer alan karakterlerin fotoğrafları gösterilerek tanıtılır)

Film bu dört kişinin bir Cumartesi akşamı bir araya gelmesiyle ilgilidir.

Film çeşitli noktalarda durdurulacak ve bazı sorular sorulacaktır. Tüm cevaplar çoktan seçmelidir ve dört seçenek arasından bir tanesinin seçilmesi gereklidir. Eğer doğru cevaptan tamamen emin değilseniz, lütfen bir tahmin yürütünüz.

Cevap verirken, filmin durdurulduğu anda karakterlerin ne hissettiğini ya da ne düşündüğünü hayal etmeye çalışın.

İlk sahne başlamak üzere.

Hazır mısınız?

Lütfen, her bir sahneyi dikkatle izleyin çünkü her sahne sadece bir kez gösterilecektir.

Soru 26

S: Evet, tamam o zaman. Yemeği yapmaya başlayalım değil mi?

B: Hı, hı.

S: Sardalyalı harika bir tarifim var.

B: Ne? Sardalya mı?

Soru 26. Betül ne hissediyor?

a. Kızgın, arkadaşı onun sardalya sevmediğini unutmuş.

b. İğrenmiş, sardalya sevmiyor.

c. Sardalyalar tuzlu ve kaygan.

d. Şaşırmış, sardalya beklemiyordu.

ÖZGEÇMİŞ